

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב קובי לוי

העיתונאי 3

אבנים מן השמים

סיפורים מדהימים ממרחבי הקוסמוס היהודי

הרב קובי לוי שליט"א

אפשר לדבר עם המחבר ולשלוח סיפורים לטלפון 050-4170419

[הייחוס של סוחר הדגים](#)

[צוקר למד לקח](#)

[ארון הספרים של מחמוד](#)

[אבנים מן השמים](#)

[דמעת הבדולח הקטנה](#)

[המזוזה של צ'יקו](#)

[ילד פרא](#)

[כוס הוודקה של גרינבלוט ז"ל](#)

[היהודי האחרון בברונקס](#)

[אבא ב- 20 דולר](#)

[הבן שבתפילין](#)

לילה אחד של אושר

למה הנורה האדומה מהבהבת?

"אני שמוליק מחיפה"

רהיטי גולדברג

השדרנית מגיבה למצב

כל נקמה בזמנה

הקבצנית. הדוכסית. העוגה

נקמה מאוחרת

נר איש וביתו

השקר האחרון של אלחנן

סיפורים מאחורי הדלת

חמישה דפי פוליו

36 מסמרים בארון המתים

דמעות של אמא

הגמ"ח של אדוארד

רוצח הבייגליה

[איפה החתן?](#)

[חתן לשעת חרום](#)

[כתיבה "טובה"](#)

[זוללת חרדים לתיאבון](#)

[מאה וחמישים שקל?](#)

[5 תפוחים מאחורי הגדר](#)

[תאונת השבת](#)

הייחוס של סוחר הדגים

(מבוסס על מעשה שהיה)

מר אברהם כחלילי המכונה כחלי, היה סוחר דגים קטן יחסית, שנע על ציר קרפיון-הבית לעקרות בית פולניות, מבריכות הדגים של קיבוצי הצפון. הבקיאות של כחלילי המכונה - כאמור - כחלי, בעולמם של הקרפיונים היתה מעוררת השתאות. במבט חטוף על פרצופו של קרפיון מצוי, הוא ידע בדיוק מה מצבו הרפואי, המנטלי, והגסטרונומי. הוא ידע להבחין בכנימה, או בעלוקה על קצה זנבו, או בסימני מגיפה עתידית, מה שהיה עוזר לו לרכוש להקות דגים במחיר מציאה. להקות אמרנו, לא יותר מ- 100 עד 150 דגים, כי כחלי שלנו לא לקח אף פעם סיכונים מיותרים.

הימים, ימי שנות החמישים, ימי הצנע המסוגף, אנשים עמדו בתור בשביל חריץ גבינה, חתיכת מרגרינה וחצי קילו סוכר. אבל הבית

היהודי, בעיקר בקרב עולי מדינות אשכנז - למרות המחסור במזון - שמר נאמנות לקרפיון שלו, אותו טחנו דק דק עם שאריות לחם שחור, ויצרו את יצירת הפאר המונומנטלית - גפילטע-פיש, כמובן בסיוע פיסת גזר על גג הקציצה ושומן רוטט מסביבה.

איפה היינו? עם הקרפיונים וכחלי הסוחר תושב עיירה קטנה בצפון הארץ, אשר בעצמו ניצב בחנותו ומכר קרפיונים זחוחים משייטי אמבטיה, אותם לכד באמצעות רשת עממית המחוברת למקל מטאטא. פרנסה? ברוך השם בשפע, למרות ימי המחסור.

בואו נניח לקרפיונים ונצעד מעדנות עם כחלי הסוחר לבית הכנסת "סדר המידות" בפאתי העיירה. לא שכחתי היה דתי גדול, אבל תפילת שחרית במנין הוא לא הפסיד, ולא חלילה בשעות הבוקר המאוחרות - בנץ! גם על מנחה וערבית הוא לא דילג, אבל עד כאן. לימוד תורה ודיקדוק בהלכות לא היו ברקורד שלו.

בוקר אחד בעודו מקפל את תפיליו, מבחין כחלי באברך צעיר וגבה קומה המתפלל ברגש רב, מתנועע כמו להבת לפיד מול רוח, ופניו לוחטות מדבקות. המחזה הזה חזר על עצמו מדי בוקר. כאשר אחרוני המתפללים נטשו את בית הכנסת עדיין נותר האברך עומד בפינתו, ופיו כמונה מעות עוד שעה ארוכה.

יום אחד החליט כחלי להמתין במקום כדי לעקוב אחריו. לתדהמתו מיד כשסיים תפילתו פתח האברך גמרא והחל לעיין בה תוך ניגון ישיבתי מרטיט. זה נמשך שעות ארוכות. כשכחלי חזר מחנותו לפנות ערב, הלה עדיין ישוב היה מול הסנטדר מנגן בפיומעיין בספריו.

"הוא מוצא חן בעיני הבחור הצדיק הזה" הרהר סוחר הדגים, "מעניין היכן הוא מתגורר".

מיד אחרי תפילת ערבית התפזרו המתפללים, וגם האברך הגבוה פנה לדרכו. כחלי עקב אחריו בחסות החשיכה. בצריף קטן ומט ליפול התגורר האברך הצעיר, אי שם בצידה המערבי של העיירה, סמוך לפרדסי הלימונים. כחלי הביט פנימה דרך החלון ונידהם, העניות חגגה. שלושת עולליו הקטנים ביקשו לחם, ואין. אמם נתנה להם כפית סוכר וביקשה להרגיעם.

כחלי הרגיש שליבו נצבט "אני חייב לעזור ליהודי הצדיק, הוא פשוט עני ואביון, אבל אין ספק שהוא גדול בתורה ובחר בדרך זו כדי להתעלות... אבל ליבי ליבי על ילדיו הקטנים ואשתו...".

אהרון חיים פינקלשטיין סיים את תפילת השחרית, חלץ את תפיליו, קיפלם ופתח את תיק הקטיפה. ידו נתקלה בשלוש מטבעות. הוא תמה. מי הכניס לכאן כסף? מדובר בסכום נאה למדי, שמספיק לרכישת שני לחמים שחורים, ליטר חלב וכמה גבינות. פינקלשטיין מעדיף לשמור את הכסף בכיסו, אולי מישהו איבדו בטעות...

כך גם ביום השני, והשלישי, והרביעי. האברך אהרון חיים פינקלשטיין הבין שיש בסביבה מישהו שרוצה להיטיב עמו, אבל מי? למחרת נפתרה התעלומה. הוא סיים את תפילת ה-18 קצת מהר מן הרגיל והבחין בסוחר הדגים המשלשל לכיס תפיליו מספר מטבעות.

"תבין אותי ידידי הצעיר" התפתל כחלי סוחר הדגים "אתה בשבילי איש צדיק, אני מאד מעריך את תפילתך ולימוד תורתך. דומני שאתה זקוק לפרנסה. בשבילי זה כסף קטן... תחשוב שאני שותף שלך..."

התמימות של סוחר הדגים שבתה את ליבו של האברך והם נפרדו בלחיצת יד חברית. הם שותפים.

וכמו בסיפורים הטובים, עסקיו של אברהם כחלילי החלו לפרוץ, ימה וקדמה צפונה ונגבה. לפתע פתאום זרמו לעברו הזמנות קרפיונים כמעט מכל עיר בישראל. הוא רכש טנדר ועוד טנדר, גייס מספר עובדים והרחיב את חנותו. זמן קצר אחר כך פתח עוד מספר חנויות בערי השדה. לפתע ביקשו ממנו לא רק קרפיונים. גם דגי סלומון, ובורי, וטונה. ומה לא? בקיצור תוך עשר שנים "כחלילי דגים שמחים בע"מ" הפכה לחברת ענק שגלגלה סכומי עתק. הא כן, שלא תטעו לרגע, ככל שזרם הכסף לחשבון הבנק של כחלי, גם התזרימים שהיפנה לאברך שלו פינקלשטיין החלו לקבל עובי ונפח משמעותי. פינקלשטיין כבר לא היה בדיוק אברך, הוא הפך לרב מוכר שרבים רבים שיחרו לפיתחו ובאו לשמוע ממנו תורה ומוסר. כספי המעשר של כחלי הועילו לשפר את אורחות חייו, הצריף הוחלף בבית רחב-ידיים עם חצר עטויית עצי פרי. בסמוך הוקם לו מבנה של כולל אברכים וחדר אוכל קטן בסמוך לו.

ההצלחה של הרב אהרון חיים פינקלשטיין היתה מקבילה להצלחותיו והכלכליות המדהימות של הסוחר האגדי אברהם כחלילי, או אולי ההיפך.

"כן, אני יודע" היה נוהג לומר כחלי לרעייתו הנאמנה "בזכות הרב פינקלשטיין אני רושם לעצמי את ההצלחה המזהירה מסוחר קרפיונים קטן, לחברת ענק המגלגלת מליונים".

במקביל להצלחות העסקיות של כחילי הסוחר, שמו של הרב פינקלשטיין התפרסם בארץ ובגולה, ומעמדו בקרב גדולי הדור היה נכבד ביותר.

למותר לציין כי הידידות בין השניים היתה הדוקה, כאשר מפעם לפעם כחלי יושב ללמוד, ובעשר או עשרים דקות קולט דבר תורה ומאזין לכמה הלכות אקטואליות.

בבית הכנסת בעיירה, שכבר הרחיב כתליו, הם ישבו זה לצד זה. בצל החוכמה. בצל הכסף.

* * *

בערב יום כיפור לאחר 11 שנים, הבחין הסוחר כחלי כי הרב פינקלשטיין אורז מטלטליו ופניו דרומה. מונית גדולה ניצבה סמוך לבית וילדי המשפחה מתיישבים בה.

"לאן נוסע הרב?"

"אני הולך לעשות את יום הכיפור במחיצת רבי ומורי האדמו"ר מסצ'ואן!" השיב הרב פינקלשטיין.

"יש לך רב?" תמה סוחר הדגים. "מעניין. הייתי שמח להכיר אותך" אמר ועשה. מיד לאחר יום הכיפור נסע הסוחר כחלי להכיר את האדמו"ר, רבו ומורו של הרב פינקלשטיין. עיניו אורו. בית הכנסת של חסידות סצ'ואן היה ענק ומרוהט להפליא. מאות רבות של חסידים סבבו סביב רבם הנערץ וגמעו בצמא דברותיו. כחלי היה מוקסם מהעושר, מהגדלות, מהייחוס.

כשהוא חזר לעיירה יומיים לפני חג הסוכות, משהו השתנה בקרבו. לבו נטה לאדמו"ר הגדול והישיש, וגם תזרים תרומותיו החל לזרום לשם. "אני מעדיף לתת לאדמו"ר צדקות, הוא הרי גדול פי כמה מהרב פינקלשטיין... הוא אדמו"ר בן אדמו"ר, צאצא של אדמו"רים, ענק בתורה... ואני אוהב להחזיק לומדי תורה" כך הרהר כחלי.

* * *

מבלי הודעה מוקדמת - חריקות בעסקים. הזמנות שנראו סגורות הרמטי עם רווח גדול בצידן, נדחו על ידי לקוחותיו הותיקים. כמה להקות דגים מתו ממגיפה. מס הכנסה עשה ביקורת עומק על חשבונותיו. הבנקים החלו לקצץ לו אשראים. המחאות חזרו. כחלי נאלץ לצמצם עסקיו. החנויות נסגרו. קשרי המסחר עם הקיבוצים

קופדו, כחלי חזר לחנות הקטנה בעיירה. מוכה וחבול כשחובות עתק משתרגים על צווארו. שנה אחר כך הוא סגר את חנותו מחוסר קליינטים, והפך לחסר כל, חי מהיד אל הפה, בקושי.

ערב יום כיפור שלוש שנים אחרי. כחלי סוחר הדגים לשעבר מבחין ברב פינקלשטיין מלווה בעדת חסידיו צועד לכוון בית הכנסת. הוא מרגיש לפתע ניצוץ של געגועים המפלח את ליבו. "ריבונו של עולם" הוא מהרהר בלבו "כשתמכתי ברב פינקלשטיין עסקי צמחו למימדים דמיוניים, כשעברתי לתמוך באדמו"ר שלו, צנחתי לאשפתות".

הוא רץ לעבר הרב פינקלשטיין, לחץ ידו בחום רב וביקש לשוחח עמו ביחידות.

"יסביר לי הרב מדוע נפלתי עד שאין לי פרוטה לפרוטה?"

"גלגל טובב בעולם יקירי ואהובי" ניסה לתרץ הרב. "השם משפיל ומרומם. אתה עוד תעלה ברצות אלוקים..."

הניחומין הללו לא עשו רושם על הסוחר שבור-הלב.

"כבוד הרב, אני לא מחפש ניחומים או תרוצים רגילים של מוסר. אתה תלמיד חכם, אנא תסביר לי מדוע כשתרמתי לך עסקי פרחו ושיגשגו, וכשהחלטתי לתרום לאדמו"ר שלך איבדתי את כל הוני ואין לי ברכה בעמלי, עד כי נאלצתי לסגור גם את חנות הדגים הקטנה שלי בעיירה..."

הרב פינקלשטיין ליטף בעיניים אוהבות את מיטיבו העצוב ואמר "אתה באמת רוצה לדעת? לא תיפגע אם אסביר לך מה קרה כאן?"

"לא אפגע. אני סקרן עד שורשי שערותי".

"ובכן ידידי איש החסד. כשהכרת אותי לפני שנים רבות, הבחנת בתפילותי, בלימודי, ולבך נקשר אלי בתמימות. לא חיפשת ולא דקדקת ולא חקרת מי אני, מה הייחוס שלי, ומה חשיבותי. נהגת בתמימות, והקב"ה הבחין בטוהר כוונותיך, ולא דקדק אחרריך ואחר יחוסך ונתן לך שפע כלכלי עצום. אבל לפני שלוש שנים, כשגמלה בליבך ההחלטה להעדיף את האדמו"ר הצדיק שלי, כי הוא חשוב ומפורסם ומיוחס, אז הקב"ה שינה הנהגתו כלפיך, והחל גם הוא לבדוק בייחוס שלך. וכשהוא גילה שאתה סוחר דגים קטן, בן סוחר דגים קטן, בן סוחר דגים קטן, הוא החליט שאם זה הייחוס שלך, אז כדאי להחזירך למקומך הראשוני, כי מי שבודק בייחוס ובחשיבות, בודקים גם בייחוס שלו..."

נציין לסיום במאמר מוסגר, שהרב פינקלשטיין אימץ בחום רב את סוחר הקרפיונים בדימוס, וחיבר אותו לכולל האברכים שלו, שם שקד כחלי על תלמודו עד יום מותו בשיבה טובה, עם ייחוס של בן תורה. היש ייחוס גדול יותר מזה?

צוקר למד לקח

(סיפור אמיתי)

עסקיו של הגביר החביב והנדיב מנדל סילבר מארצות הברית, ממש מבורכים. באמת בלי עין רעה, יש לאיש מגע של זהב. הוא יכול לרכוש חנות כובעים עלובה באיזו סימטה נידחת בניו-יורק, ולהפוך אותה תוך חצי שנה למרכז סיטונאי שוקק חיים. כך למשל לפני 10 שנים הוא קנה סנדלריה צולעת במנהטן, שתוך שנה התרחבה למפעל סנדלים כמעט חובק עולם. בקיצור, היו לו ברקורד כ- 10 עסקים מכניסים, ומה לנו כי נחטט בפרטיותו. הלך לו יפה, והלוואי על כולכם.

מנדל סילבר, למרות עשירותו, היה טיפוס שמנמן עממי, חייכן ומתגלגל, בלי פוזה של עשיר שצריך להתייבש שעתיים בכניסה למשרדו בשביל 10 דולר. למזכירתו הוותיקה מרגלית שייננזון הוא הורה חד-משמעית, "כל מי שבא לבקש תרומה - מקבל: המינימום 100 דולר, גם אם הוא נראה נוכל. ואם אני במשרד, ואפילו בפגישה חשובה לא לתת לו להמתין יותר מחמש דקות. להכניס אותו למשרדי, אשוחח איתו ואתן לו מה שצריך".

סילבר הוא אומנם נדבן גדול אבל לא טיפש. מעת לעת הוא היה נוחת בארץ, מסתובב בין כמה כוללים וישיבות כדי לוודא שהתרומות שלו באמת מחזיקות את עולם התורה. אגב, הוא אף פעם לא הודיע שהוא מגיע, הוא פשוט נחת, התיישב בבית המדרש כאחד מבעלי הבתים הפשוטים, ועקב אחרי הנעשה.

עוזרו האישי ואחיינו הצעיר והנמרץ נפתלי נחמן צוקר, התלווה לכל מסעותיו ועסקיו של סילבר, ודאג לכל מחסורו. השניים היו משלימים זה את זה, סילבר הוא קצת מבולגן ושכחן, וצוקר מסודר וישר סרגל כמו של אדריכל.

סילבר צריך לומר, איננו למדן גדול, והקביעות שלו לתורה היתה כמה פרקי תהילים, הלכה יומית וכמה משניות. צוקר לעומת זאת בשעה אחת בצהרים פתח גמרא וזימזם אותה לאוזני סילבר, כדי שהלה לא ישכח ניגון וטעם תורה מהו.

כן, חובה לציין כי סילבר אומנם לא היה מתמיד גדול בלימוד, אבל תפילותיו היו לשם דבר.

"אני לא מפסיד אף תפילה בציבור, צוקר שלי" נהג הגביר לשנן באוזני עוזרו. "לא שחרית, לא מנחה, לא מעריב. אני יודע שהעולם שלי עומד על שלושה דברים, על התורה שאני מחזיק, על החסדים שאני עושה בסתר, ובעיקר על תפילותי במניין".

צוקר לעומת זאת, היה פחות מקפיד על תפילה במנין, ומפעם לפעם היה חוטף מנחה במסדרון, בעיקר כשסילבר יצא לפגישה מחוץ למשרד.

* * *

לפני שנתיים בעונת החורף סילבר את צוקר נחתו בישראל, בנתב"ג, טיסה 182 מניו-יורק. השעה אחת אחר חצות. במטוס לא היה מנין יהודים חרדים, כך שהשניים היו די מוטרדים. ליתר דיוק סילבר היה מודאג.

"בוא ננסה לארגן מנין כאן בנתב"ג" ביקש סילבר.

הנסיונות עלו בתוהו. מעט החרדים שהסתובבו בטרמינל היו אחרי תפילת ערבית.

"בוא נתפלל יחיד" ליחשש צוקר. "תתבייש לך" סנט בו סילבר.

"אולי ניסע לשטיבל בבני-ברק" הציע צוקר.

"לא" התעקש סילבר "אני חש צורך להתפלל ערבית דווקא בירושלים. יש לנו ביקור בוקר באחת הישיבות שם".

"עד שנגיע יהיה קרוב לשתיים בלילה, לדעתי לא נמצא מנין בזכרון משה..." קיטר צוקר.

"אתה פסימיסט צעיר וחסר תקנה. צוקר ג'וניור" ניער אותו סילבר.

טוב מה לעשות, צוקר היה רק העוזר וסילבר הבוס. הם עלו על מונית ודהרו לירושלים. בשתיים ושלוש דקות הם נכנסו לשטיבל בזכרון

משה. שממה ושממון. גשמי זעף בחוץ, רוח סערה השתוללה והעיפה שקיות ניילון וניירות לכל עבר.

"מיסטר סילבר" אינפף צוקר המותש "תהיה הגיוני. ליל חורף, הרחובות שוממים, כולם פה כבר אחרי תפילת ערבית, בשביל לייצר מנין צריך להעיר אנשים, וזה כבר גזל שינה... בוא נסיים אתה האפיזודה המשונה הזו ונתפלל יחד. זה לא אסון... אנחנו אנוסים ואנוס רחמנא פטריה".

מנדל סילבר לא שם ליבו לקיטורי עוזרו ואמר בתקיפות "יהיה מניין ילד, יהיה מניין. אני ניגש לארון הקודש מתייחד עם אבא שבשמים והוא כבר ישלח לנו עוד שמונה צדיקים".

למותר לציין, שצוקר היה משוכנע שהדוד החביב שלו קצת סטה ממסלול הנורמה, בעיקר לנוכח העובדה שהגשם לא פסק והרעמים והברקים שיחקו בתופשת.

הנדיב האמריקני ניגש לפרוכת, הצמיד פניו ומלמל תפילה במשך דקות ארוכות.

"או.קי. צוקר חביבי, תוך 10 דקות מתחילים והוא רחום... יכפר עוון".

צוקר חייך ברחמנות לכוון דודו מיטיבו.

הנדיב סילבר יצא אל מחוץ לבית הכנסת חייג בפלאפון וניהל שיחה עירנית כחמש דקות.

צוקר היה בטוח שדעתו של הנדיב נטרפה לגמרי.

"אני לא מבין אותך דוד, איך אתה מעיז להעיר אנשים בלילה, יש גבול גם לרצון להתפלל ערבית במניין".

"תרגע ילדון שלי, עוד כמה דקות מתחילים..."

* * *

הוא צדק. בשעה 2.27 נעצרו מול השטיבל לא פחות ולא יותר שמונה מוניות!!! שיירה ארוכה ומרשימה.

צוקר שיפסף עיניו בתימהון, סילבר שעט החוצה וסימן לנהגים לרדת.

"תקשיבו צדיקים שלי, הרגע דיברתי עם הסדרן שלכם ג'וני פרץ וביקשתי שישלח לי שמונה מוניות עם נהגים שומרי שבת ומסורתיים, בעד כל מחיר. ג'וני חשב שאני משוגע ולא האמין לי, אחרי דקות ארוכות הוא השתכנע, והנה אתם פה. ועכשיו תגידו לי כמה עולה שעת המתנה בשעת לילה כזו?".

"מאה שקל לשעה" חיך שמוליק אברהמי הנהג הוותיק משכונת הבוכרים ממייסדי התחנה. "אבל למי צריך להמתין ולמה שמונה נהגים כאן, מול השטיבל בשתיים בלילה?".

"ובכן שימו לב ידידי, אני אשלם לכם 50 ₪ לכל אחד על חצי שעת המתנה בתוך השטיבל, ונא להרים יד מי שלא התפלל ערבית". מתוך השמונה שישה הרימו ידיים בביישנות.

"יופי, ברוך השם, יש כאן רוב מניין ועכשיו אני מבקש מכם לענות 'אמן' עם כל הלב והגרון והריאות, תיקרעו את השמים. שימו כיפות על הראשים והיכנסו, קחו סידורים. צוקר!!! צוקר מתוק שלי עלה לתיבה...".

"והוא רחום...".

22 דקות כמניין טוב, נמשכה תפילת העמידה של הגביר היקר מנדל סילבר. לא היה חולה שלא הזכיר, לא היתה עקרה שלא ביקש עליה, לא היה רווק או רווקה שלא הזיל עליהם דמעה. כן, כן, כשמנדל התפלל הוא לא שיחק, כמונה מעות, מתרגש, בוכה, עם כל הלב והריאות והאצבעות והמצח והשרירים. כל קרביו אומרים שירה. תפילת ערבית שראוי להתקנא בה.

שמונת הנהגים היקרים מחברת המוניות "נתיבי הבירה" הביטו בו משתאים "מעולם הם לא ראו תפילה כזו. נפתלי נחמן צוקר עצם עיניו על ספסל סמוך לתיבה, וכמעט נרדם.

"עושה שלום במרומיו... צוקר תתעורר, תגיד "קדיש תתקבל".

"תתקבל צלותנא ובעותנא...". "ואמרו אמן".

* * *

אחרי 'עלינו לשבח' סימן הנדיב סילבר לנהגים ההמומים והמופתעים לשבת בכניסה.

"תודה לכם, אתם אנשים יקרים ועשיתם עמדי ועם נפתלי נחמן צוקר חסד גדול. אנחנו משתדלים לא להפסיד מניין בציבור, ובזכותכם זכינו

לתפילת ערבית ברוב עם. לפני כשעתיים נחתנו בנתב"ג ואין לי כסף
ישראלי. אני אתן לכם 400 דולר, בבוקר תפרטו את הכסף, תקחו 50
ש"ח כל אחד, והיתרה בונוס ממני, מכל הלב. התפילה שלכם שווה
בשבילי מליונים..."

הנהגים הביטו זה בזה משתאים. עד ששמעון אמסלם הנהג הצעיר
משכונת אבו-טור קפץ ממקומו נרגש ועיניו בורקות מהערצה "סלח לי
אדון אמריקאי. אנחנו לא טיפשים למכור את המצווה הזו בשביל 50
או 100 שקל. אנחנו הרווחנו פה תפילת ערבית לבורא עולם, ואת זה
לא מאבדים... תשאיר את הכסף אצלך, או תרום אותו לצדקה...
אנחנו מודים לך שבזכותך למדנו כמה חשובה תפילה ליהודי, ואני
שמעון אמסלם הקטן, מקבל על עצמי עכשיו, בלי נדר, להתפלל מנחה
וערבית בציבור גם אם יפול עלי ספיישל לדימונה 600 שקל".

וכולם צחקו, וטפחו בחביבות למנדל סילבר על כתפו. הם הניעו את
המוניות ונעלמו לתוך הלילה הירושלמי הקפוא והקדוש.

* * *

"נפתלי נחמן שלי, ברוך השם התפללנו במניין, גם זיכינו יהודים
בתפילת ערבית, נשארנו עם הכסף, ובלי נדר אתרום אותו מחר לאברך
מטופל בשמונה ילדים, כנגד 8 המוניות. אבל אתה צוקר חביבי, תכניס
טוב טוב לראש שלך, בדרך שאדם רוצה ללכת מוליכין אותו, אבל
שירצה ללכת! שירצה מאד! ולא יכניע את עצמו לוותר ולהתפלל
ביחידות".

הא כן, בחוץ חיכתה להם המונית של אמסלם שהסיעם בכבוד גדול
למלון פלז'ה.

וכמובן, מאז ועד היום נפתלי נחמן צוקר, לא מעלה על דל שפתיו את
המשפט "בוא נתפלל יחד".

נו בוודאי, צוקר למד לקח, ועוד איך למד.

ארון הספרים של מחמוד

(מבוסס על מעשה שהיה)

השומר בשער תלמוד התורה "גינת ורדים" צלצל ארוכות בטלפון הפנימי לחדר המנהל הרב שאול בן בסט. המנהל היה עסוק באותן דקות בבחינת ילדי כיתה ו' על הלכות שמיטה. המזכירה רבקה צהלי טרקה קלות על הדלת וסימנה למנהל לצאת, "השומר צריך אותך דחוף. הוא טוען שיש פה ערבי שמחפש אותך דחוף!".

"ערבי מחפש אותי דחוף?!!" מוזר מאד גיחך הרב בן בסט בשביל זה מוציאים אותי מכיתה בזמן מבחן...

"את הטרוניה הזו כבר לא הספיקה לשמוע המזכירה המסורה גב' צהלי, שחזרה בזריזות לחדר הצילום לסיים כריכת חוברת על "הלכות שבין אדם לחבירו".

הרב בן בסט בן ה-60 ניהל את תלמוד תורה "גינת ורדים" בעשרים השנים האחרונות ביד רמה ממש. הוא נכנס לתפקידו בשנה השלישית לקיום הת"ת, שהיה במצב כלכלי ורוחני לא מזהיר במיוחד, בלשון המעטה.

שנתיים קשות עברו עליו, עד שהצליח לייצב את הספינה הרעועה, הכניס מלמדים מצויינים ודאג לנצל את קשריו כדי לממן את שיעורי ההעשרה של אחת"צ. חריצותו היתה לשם דבר. הוא לא בחל בכל מלאכה קשה, העיקר לחסוך עוד כמה פרוטות. לעת הצורך הוא שימש כנגר, כמסגר, כאינסטלטור, והכל עשה במומחיות ראויה לשבח.

המלמדים נהגו להתלוצץ על חשבוננו "הרב בן בסט הוא המנהל הכי אינסטלטור שיש בארץ". הוא אהב את המחמאות הללו והשיב להם באותה מטבע "ואתם המלמדים היחידים בעולם שפועלים עפ"י הנחיות של אינסטלטור...".

המנהל החיש צעדיו לכוון שער הת"ת. השומר אברהמליה שומכר ניצב מלוא קומתו מול טיפוס שנראה ערבי לגמרי. שפם ענק וכסוף מעטר את פניו, ידיו סדוקות ובגדיו מלאים כתמי צבע ושאריות של טיט מיובש. הערבי היה מוכר לרב בן בסט, אבל קשה היה לו להיזכר מתי והיכן הוא זכה להיכרות מוקדמת עמו.

"הו כבוד הרב שאול, אני שמח שבאת לכאן, השומר שלך כבר 10 דקות לא נותן לי להיכנס. אני חייב לדבר איתך דחוף דחוף... זה קשור לענין רציני, שרק אתה יכול לעזור בו".

מחמוד? שאל המנהל.

"כן, אתה זוכר אותי. לפני 10 שנים בערך עשית אצלך בשתי הכיתות החדשות את כל הריצוף והצבע של החלונות. אני השיפוצניק מטייבה".

המנהל חייך וסימן לאברהמ'יה המתוח להירגע, ולפתוח את השער.
"הוא לא מחבל אל תדאג, אני מכיר אותו, הוא שיפוצניק ותיק".

"רגע רגע" עצר השומר רחב-הכתפיים את מחמוד השיפוצניק "מה יש לך כאן בארגז?".

"זה בדיוק הענין, כבוד הרב תסתכל בתוך הארגז שלי, הגעתי לכאן בגלל שני ספרים".

ארגז הכלים של מחמוד היה גדוש מסמרים מפתחות וברגים, אבל מעליהם, הונחו שני ספרים עם כריכה חומה ומאובקת. הם נראו חדשים, אבל היה ברור שהם ישנים, אפילו ישנים מאד.

השער נפתח והמנהל המסור הבחין כי השיפוצניק הערבי נירגש ומתאווה כבר לפתוח את סגור לבו. הם התיישבו במשרד, ותוך 2-3 דקות הגישה המזכירה צהלי שתי כוסות קפה שחור עם כמה שאריות בייגלה ממסיבת הסידור של כיתה א'.

"כן אדון מחמוד, אתה נראה לי מאד מרוגש, העיניים שלך כמו ברקים וניצוצות, כולי אוזן, מה יש לך לספר לי על שני הספרים בארגז העבודה שלך. רק אל תגיד לי שאתה רוצה להחליף מקצוע ולהפוך לספרן או למפיץ ספרים".

מחמוד לגם מכוס הקפה, הניח את הספרים על שולחנו של הרב בן בסט, נשם נשימה ארוכה ועמוקה ופתח במונולוג.

"תראה הרב, אני אולי ערבי ישמעאלי, אבל אני יש לי כבוד ליהודים, אבל לא פחות כבוד יש לי לספרים שלכם. אני יודע שאלה ספרים קדושים, ואני מאמין בקדוש ברוך הוא ובגלל זה אני לא יכול חס ושלום לזרוק ספרים קדושים לפח הזבל?

לפח הזבל? נדהם הרב בן בסט. למה לזרוק?

"אז ככה, תשמע כבודו, השבוע קיבלתי עבודת שיפוץ של דירה קטנה בתל-אביב, ברחוב קטן בדרום העיר. בא אלי אחד יהודי אשכנזי, שכחתי בדיוק מה השם שלו, ביקש ממני, מחמוד תכנס לדירה פה קומה שניה ותזרוק הכל החוצה. אל תשאיר שום דבר. הכל לפח הזבל. אחר כך תתחיל שיפוצים. לפני שעתיים אני נכנס לבית הקטן, מול העיניים שלי בסלון ספרייה ענקית ולידה משטח גבוה מלא ספרים. אני מרים פלאפון לאשכנזי שואל אותו יש פה ספרים קדושים ליהודים. גם זה אני זורק? אומר לי הבן אדם, ה-כ-ל לפח. יא, אני חושב, מחמוד לא מסוגל לזרוק לפח ספרים. לא מוכן שיכעס עלי אלוקים. זה חטא. אז אני פותח את הספרים שהיו במשטח ליד הספרייה, הם נראו לי ממש חדשים, ובפנים כתוב מה שכתוב. אמרתי

לעצמי מחמוד, אל תעשה שומדבר לפני שאתה מדבר עם כבוד הרב שאול בן בסט. אני זוכר אותך לפני 10 שנים, עשית לי כבוד גדול. אז הנה כבוד הרב שני ספרים לדוגמא, תקרא בהם. כן, שתדע, מכל ספר שיש כאן, ישנם לפחות עוד 500 ספרים בתוך הבית...".

הרב בן בסט פתח את הספרים ועילעל. הראשון שמו "ברית חסד" השני "בית ועד לחכמים". מנהל הת"ת שקע בקריאה, והחידושים? שמן זית זך, לשון לימודית משובחת, משכיות כסף בתפוחי-זהב, דבר דיבור על אופניו. חידושים מפתיעים במקוריותם ובסיגנונם המלוטש. הרב בן בסט הביט בהסכמות ולא האמין למראה עיניו. הוא לחש לעצמו את מילות ההסכמה "לגאון הגדול ידידי ומכובדי כבוד הרב יקותיאל וויליברג שליט"א, מי אני ומה חיי שאתן הסכמה לאחד מגאוני ארץ אשר הש"ס ומפרשיו שגורים על לבו ולשונו, וחידושו מעיינות חוכמה נובעים בשצף קצף. מעמיד תורה על תילה בעמקות מופלאה דולה פנינים ואבני-חן ממצולות הש"ס, פוקח עיני עיוורים באגדות חז"ל ומפרק כל קושייה ומאיר חשכים כאור יקרות...".

על החתום, ובשני הספרים, אחד מגדולי הדור הקודם, שנפטר לפני כ-50 שנה. הספרים הללו יצאו לאור כשנתיים לפני פטירתו של גדול-הדור שבוודאי הכיר היטב את הרב יקותיאל וויליברג.

"מחמוד, דומני שמצאת יהלום נדיר, ובאמת אין לי מושג מה זכויותיך שזכית להיות שליח, למנוע השלכתם בביזיון של ספרים שיש בהם חוכמה מופלאה ועדיין לא ראו אור. נדמה לי שהרב וויליברג נפטר זמן קצר לפני שהצליח להפיץ את ספריו ויורשיו כנראה העדיפו להשאיר את הדירה נעולה כל אותן עשרות שנים".

הרב שאול דפדף עד לדף ההקדמה ושם קלטו עיניו את השורות הבאות "הנני מוקיר תודה לנכדי מחמד נפשי יונתן וויליברג חיכו ממתקים וכולו מחמדים שהאיר עיני והיה כתנא מסייע לחידושי הרבים, שאל שאלות מחוכמות, הקשה קושיות פקחיות. יהי רצון שחפץ השם יעלה בידו ויהיה כאחד הגדולים בארץ כעתירת סבו, יקותיאל וויליברג".

* * *

"אני חייב ללכת לעבודה כבוד הרב. אני רק מבקש שתשלחו טנדר ותאספו את הספרים" ביקש מחמוד.

"בהחלט". השיב הרב בן בסט "אבל הכנסת אותי לתעלומה גדולה. מי הוא זה הרב וויליברג, מדוע יורשיו לא הפיצו את ספריו, ומה פתאום אתה אדון מחמוד זכית להיות מציל הספרים של החכם הזה?".

"הא כן" ניזכר מחמוד "ההוא האשכנזי שביקש ממני לפנות את כל הבית שמו..."

"שמו של היהודי שביקש ממני לפנות את הדירה עם הספרים..." גרד מחמוד את קרחתו "אם אני לא טועה השם שלו מיסטר יונתן וויליברג".

חושיו של הרב בן בסט נדרכו. "יונתן אמרת?".

"כן, הנה יש לי פה פתק קטן כתוב הפלאפון שלו, הנה המספר כבוד הרב, עשה לי טובה, וכבר עכשיו לשלוח טנדר, אני לא יכול לשפץ ת'בית, זה תקוע לי באמצע הסלון, ואני גם צריך לשבור שני קירות..."

הרב בן בסט עשה קישור נכון. השם יונתן וויליברג היה רשום בדף ההקדמה, קרוב לוודאי - חשב - שהוא הנכד של הרב הגאון יקותיאל, ואליו הוא התכוון בדברי הפתיחה.

"תראה יא מחמוד... תזכיר לי מה שם משפחתך?".

"מחמוד אבו-ג'וסין, אני כבר סיפרתי לך פעם שהסבא שלי שמו היה עבדאללה אבו-ג'וסין והוא היה שייח חשוב שהיו עושים לו הרבה כבוד, גם היהודים גם הערבים. הוא היה "ראיס" בחברון וסביבותיה לפני המון שנים. זה שם מכובד אבו ג'וסין, בחברה הערבית זה שם שפותח דלתות, אבל אני מחמוד יצאתי איש פשוט לא דיפלומט, לא ראש ממשלה, אני רצף אבל עם כבוד".

הרב בן בסט חייד וביקש "עשה לי טובה מחמוד, שב כאן על הספסל ליד משרדי, תעשן סיגריה טובה, אני תכף שולח לך עוד כוס קפה, ארים כמה טלפונים כדי לוודא חלילה, שאני לא נקרא גזלן. הספרים חשובים וקדושים, אבל הם לא שלי ובטח לא שלך וצריך להודיע ולהבהיר ליורשים על האוצר הזה".

"אין בעיה כבוד הרב, אני יושב על הספסל למרות שאני לחוץ על העבודה..."

"אין בעיה מחמוד, אני תמיד לשרותך".

* * *

מנהל ת"ת "גינת ורדים" התיישב במשרדו וחייג.

"שלום אדוני שמי שאול בן בסט מנהל תלמוד תורה, האם אני מדבר עם הרב יונתן וויליברג?".

"הרב יונתן וויליברג? אדוני מתלוצץ איתי?".

"חלילה, חלילה. אני פשוט יושב ואוחז בידי שני ספרים המלאים בחידושי תורה מבריקים שנכתבו בידי הרב יקותיאל וויליברג זצ"ל, חידושי תורה מופלאים ואם אינני טועה שמך מוזכר כאן, או אולי מדובר במישהו אחר ממשפחתך... ברשותך אדון וויליברג אני קורא את השורות החרוטות כאן עלי ספר "הנני מוקיר תודה לנכדי מחמד נפשי יונתן וויליברג חיכו ממתקים וכולו מחמדים שהאיר את עיני...".

הרב בן בסט הקריא את הפיסקה הזו לאט לאט. השתיקה מעבר לקו היתה ארוכה ומתוחה. "והיה כתנא מסייע לחידושי הרבים, שאל שאלות מחוכמות, הקשה קושיות פקחיות...".

נשימות כבדות נשמעו מן העבר השני, מרוגשות משהו.

"יהי רצון שחפץ השם יעלה בידו ויהיה כאחד הגדולים בארץ כעתירת סבו יקותיאל וויליברג"... האם הכוונה אליך מר וויליברג? שאל המנהל.

"כן. הכוונה אלי. ואיך הספרים הללו הגיעו לידך.

"דרך מחמוד השיפוצניק...".

"הא, אני מבין".

"תקן אותי אם אני טועה מר וויליברג, אבל מחמוד סיפר לי שהוא קיבל הוראה ממך לפנות את כל תכולת הדירה לפח האשפה השכונתי, כנראה שלא ידעת שיש שם אוצר ספרים של סבך...".

השתיקה מעברו של הקו היתה מעיקה, נבוכה משהו.

הרב בן בסט חש שהשיחה הזו מעיקה על יונתן וויליברג, והאיש שידר - ללא מילים - אי נוחות ואי נעימות.

"מר וויליברג תרגיש נוח. אני בסך הכל רוצה לדעת אם אתה מתיר לנו לקחת את הספרים הנפלאים הללו, ולחלקם לשיבות ולבתי מדרש. התלמידים יעשו בהם שימוש רב, חבל לזרוקם לפח... זה אפילו איסור חמור, אם אתה יורד לסוף דעתי".

"הייתי רוצה לפגוש אותך הרב בן בסט. איפה אתה נמצא בדיוק? ביקש יונתן.

* * *

תוך פחות מ- 40 דקות נכנס יהודי גבה-קומה כבן 55 גלוי ראש ומגולח למשרדו של מנהל ת"ת "גינת ורדים". הוא נראה ניסער ובאי-שקט.

טרם היכנסו למשרד, דאג הרב בן בסט שמחמוד השיפוצניק יתמקם בחדר הצילומים, הוא ידע שמפגש בין השניים עלול לגרום אי-נעימות ליונתן וויליברג, והוא לא טעה.

מר וויליברג התיישב, שפוף ונבוך קלות ופתח במונולוג קולח.

"כבוד הרב בן בסט, אני מרגיש מאד לא נוח".

"מה לא נוח? אתה נראה יהודי מכובד, בעל מעמד".

"מכובד? נניח. נכון אני איש עסקים עתיר נכסים, בעל מפעל גדול ליצוא תוכנות מחשב, ולא חסר לי דבר... עד לפני 40 דקות החיים שלי היו שלווים ומלאי הצלחה. עד לסטירת לחי שחטפתי ממך...".

"מה?" פער פיו המנהל "אני סטרתי לך? אל תביך אותי...".

"הרב בן בסט הסכת ושמע. אינני מכיר אותך יותר מחמש דקות שיחה, אבל כנראה מן השמים גלגלו שדווקא אצלך אשפוך את לבי, ואולי אם רוצה השם נתבשר בשורות טובות... כן, אני נכדו של הרב הגאון הגדול יקותיאל וויליברג. סבא היה בר-אוריין אהוד ונערץ על גדולי דורו. בנו, אבא שלי, נפטר עלי בהיותי תינוק, וסבא אימץ אותי אליו באהבה ובחום. אמי לא זכתה לגדלני מסיבות נפשיות. גדלתי על ברכיו וינקתי תורה מפיהו, מגיל שנה עד גיל 10. הייתי יושב על ברכיו, ובעוד הוא מתפלפל עם תלמידיו וידידיו, נהגתי להאזין, לקלוט ולשאול שאלות. סבא היה מנשק אותי על כל שאלה טובה. מפעם לפעם כשהייתי מבריק יותר, הוא נתן לי אגוז או סוכריה. הוא היה לוחש לי על אוזני: "יונתן חביבי, אתה תהיה ענק בתורה. יש לך קליטה מזהירה, סברה ישרה, ויכולת ניסוח כאחד הגדולים בארץ". סבא היה בטוח שהנכד שלו יפיץ תורה בארץ ישראל. סבא נפטר לפני 45 שנה לאחר מחלה קצרה. סבתא אושפזה בבית חולים סיעודי, ואני הנכד יונתן נשלחתי על ידי לשכת הרווחה לאחד מקיבוצי השומר הצעיר. לא היה קרוב משפחה אחד שהיה יָד לנעשה, מדובר היה בקומץ ניצולי שואה קשישים וחולניים. ובאותם ימים לא היה לי שום אפטרופוס חוץ מעובדת סוציאלית אחת. מגיל 10 אני יתום קיבוצניק. שם התחנכתי על כל המשתמע מכך, הכיפה נארזה, הפיאות נגזזו, התפילות נעלמו והתורה שינקתי מסבא נשכחה ואיננה. הדירה הזו בדרום תל אביב, של סבא היתה עזובה ושכוחה עשרות שנים, עד לפני שבועיים. לאחר נישואי בני בכורי, החלטתי לשפץ אותה, כדי לתת לזוג הצעיר. את מחמוד פגשתי בבנין סמוך וביקשתי ממנו שיפנה את כל התכולה. כן, הבחנתי בספרים, אבל לבי היה אטום

מלהכיר בחשיבותם. יהודי שמתרחק הופך אטום לב, גס, חסר רגישות, עד כדי כך שלא ייחסתי חשיבות להשלכתם לפח האשפה... סבא כנראה הדפיסם ונפטר בטרם הפיצם. אני ממש מתבייש מעצמי כבוד הרב, אבל כשקראת לי את השורות הנרגשות שכתב סבא, קיבלתי סטירת לחי מצלצלת. התעוררתי. אני יונתן וויליברג, שסבא כל כך האמין בחוכמתו וכשרונותיו, אחרי עשרות שנים יכול רק לנפנף בהישגי ההייטק שלי, אבל לא באף מסכת שגרסתי או משנה ששיננתי..."

מחמוד השיפוצניק נכנס לחדר לאחר איתות של הרב בן בסט, ניגש ליונתן וויליברג ולחץ את ידו.

"מחמוד, כל הכבוד לך" אמר יונתן "בזכותך הספרים של סבא שלי יופצו בבתי מדרש..."

"אדון וויליברג, אתה יש לך סבא רב חשוב וגדול, אבל גם אני נכד של שי"ח ערבי גדול ומפורסם, שהיה אהוב גם על היהודים, הסבא שלי השם שלו, עבדאללה אבו-ג'וסין, הוא היה אחד הראיסים באזור חברון".

"עבדאללה אבו ג'וסין?" שאל תוהה ומשתאה יונתן וויליברג. "הסבא שלך היה אחד מן הראיסים החשובים בחברון... לא יאומן!!! פשוט לא יאומן!" התרגש וויליברג.

הרב בן בסט פקח עיניים סקרניות "מה לך אדון וויליברג ולסבא של מחמוד אבו-ג'וסין?"

"אתם לא תאמינו, אבל השם עבדאללה אבו-ג'וסין הדהד באוזני כילד קטן עשרות פעמים. סבא שלי יקותיאל זצ"ל היה תושב חברון עד אותה שבת של מרחץ הדמים בתרפ"ט. יומיים לפני הקטל הוא שלח לירושלים את סבתא ושני בניה. אחד מהם אבא שלי. הוא היה צמוד לתלמידי ישיבת חברון, למד איתם ולימד אותם. מספר פעמים הוא סיפר לי על הקטל הנורא שהתרחש שם. איך ניצלת סבא? שאלתי אותו משתאה. "נכדי יקירי" - אמר סבא - "ערבי מכובד אחד לא איבד את צלם האנוש שלו במהלך הטרור הרצחני. קראו לו עבדאללה אבו-ג'וסין. כשהכל התחיל הוא הבחין בי והכניס אותי לחצר ביתו, תחב אותי לאחד ממחסני העץ שלו וכיסה אותי בשמיכות. "עד שלא אוציא אותך, אל תזוז ואל תנשום". סבא שכב שם כמעט 24 שעות. שי"ח עבדאללה שלף אותו משם, האכילו והשקהו, עד שהגיעו הבריטים ופינו אותם הפצועים והניצולים... לסבא ז"ל היתה הכרת הטוב למיטיבו למרות שלא זכה לשמוע ממנו עד יום מותו, והנה אני זוכה להפגש עם נכדו מחמוד. לא יאומן!"

הרב שאול בן בסט מזג לשניים כוסות מים צוננים והגיש לפניהם.

"תראו רבותי המכובדים, יש מי שמנהיג את העולם, וכמאמר הכתוב "הילכו שניים יחדיו בלתי אם נועדו". לכל מפגש אקראי ככל שיהיה, ישנו חשבון שמיימי מדוד ומדוקדק. אם ניקח את הדברים אל הלב, ונעשה חשבון נפש, נגלה שסבא אבו-ג'וסין במעשה ההצלה הנפלא שלו הוא שותף לחייו של הרב יקותיאל, וממילא הוא שותף גם לספריו המופלגים בחוכמה, שהרי אם היה נרצח - חלילה - הרב יקותיאל, גם ספריו לא היו נכתבים. והנה נכדו מחמוד קיבל מתנה מהאלוקים להציל את אותם ספרים שלסבו שיח עבדאללה יש חלק בהם. ואתה מכובדי, אדון וויליברג נכדו של הגאון, כנראה קיבלת איתות שמיימי שעוד לא אבדה תקוותך. ההקדמה בספריו של סבא שלך תובעת את עלבונה. סבא שלך בשמים מעתיר לפני ריבונו של עולם את אותן מילים נוקבות תהומות "יהי רצון שנכדי יונתן יהיה כאחד הגדולים בארץ".

יונתן וויליברג אימץ חזק חזק אל חזהו את ספרו של סבא ובכה. ומחמוד שאל אותו: "תגייד לי מיסטר וויליברג, אז אני לא מפרק את ארון הספרים?".

"לא, לא, אתה לא מפרק" השיב הנכד.

אבנים מן השמים

(משל מן החיים)

"תשמע מיסטר לוי, אתה זונח אותי לאנחות, ואני חושב שזה לא יפה להתעלם מחבר ותיק כמוני שמספר סיפורים לא רעים בכלל שכבר פורסמו להם בעתונים וגם בספריך", כך פתח את שיחתו עמי מיסטר רונלד צוקרמן ידידי הקשיש מארה"ב, שיש לו באמתחת זיכרונותיו סיפורים מאלפים עם לקח מוסרי נהדר.

"תראה רונלד" ניסיתי לתרץ "אני חלילה לא זונח אף חבר. כולם אהובים, כולם ברוכים, אבל אתה יודע החיים מלאים מטלות ומשימות וחובות, ובעוונותי יש לי כמה דודות קשישות שנורא נעלבות

ממני כאילו אני מתעלם מהן, אז עשה לי טובה, אל תעלב, אהוב אותי כפי שאני, והנני מוכן ומזומן לעשות רצון קוני, וכמובן את רצונך, ולהנציח עלי ספר את הסיפור הפנטסטי שלך. ובכן?

"או.קי מיסטר לוי, אני לא נעלב, אני פשוט אוהב לקרוא את השם שלי בעתון... ובכן, הפעם אספר לך על שלומקו שולץ, סוחר נדל"ן תל-אביבי, חילוני מוצהר, נשוי ואב לשני ילדים, שקנה קרקעות פה ושם, ומכר אותן במחיר מופקע ועשה כסף גדול. שולץ הזה היה לו חוש ריח מסחרי שראוי להתקנא בו, ועל כן כמה מליוני דולרים חביבים שבנו אחר כבוד בכספת הקטנה שלו במרתפי אחד הבנקים. יום אחד מגיע למשרדו של שולץ, יועץ הנדל"ן הותיק ויקטור פיסקו ומציע לו הצעה מפתה. "שמע" אומר פיסקו לשולץ "בונים עכשיו את מגדלי עזריאלי בת"א, אם אתה מוריד שלושה מליון דולר, אני משיג לך בטאבו את קומה 17 על עשרות משרדיה, ואתה משכיר לך אותם ב-100 דולר למטר לחודש... לפי הערכתי הנכס יעלה תוך שנתיים-שלוש כמעט כפול, אבל גם השכירות מהר מאד תחזיר את ההוצאה". שולץ גרד בפדחתו בהססנות. שלושה מליון דולר היה כל ההון הזמין שלו חוץ מדירת מגוריו היוקרתית ברמת אביב. מה לעשות, שולץ מר לוי, התנהג כל הזמן כעשיר שאוהב לנקר עיניים, עם מכונית ענק ששווה מליון ₪ וצמיד זהב על ידו. הוא היה טיפוס חסר תקנה, שלא ידע ומעולם לא אמר "ברוך השם" או "תודה לאלוקים" על העושר הנכבד שלו.

"ויקטור פיסקו יועץ הנדל"ן נסע לעסקיו, ומיד אחר כך צלצל הטלפון. שולץ הרים השפורפרת ומן העבר השני ניצב לו יועץ הנדל"ן הרומני ולדימיר חגירוב. חגירוב השועלי הציע לשולץ הצעה מפתה, אפשרות לרכוש 300 דונם באזור כפרי ברומניה, עם עתיד של תנופת בנייה דמונית של אלפי יחידות דיור. "אתה משקיע שלושה מליון דולר ומקבל בחזרה 300 מליון דולר. חגירוב יודע על מה הוא מדבר" הבטיח הרומני.

"תשמע מיסטר לוי, אני לא אאריך. שולץ נפל בפח הרומני של חגירוב, קנה בשלושה מליון דולר קרקע כפרית באזור חסר תקנה ברומניה ובשורה התחתונה, נשאר בלי כסף, בלי עתיד, וגם את הדירה שלו ברמת-אביב עיקלו לו. בקיצור השולץ הזה צנח ממרום העשירות על אשפתות העניות, והתחיל לחיות מהיד לפה. פה הלוואה, שם הלוואה, פה נושה, שם נושה. בקיצור גיהנום. יום אחד הוא מקבל מכתב מאיים "אם לא תעביר לידינו 17,000 ₪ חובך למס הכנסה, יוצא נגדך צו מעצר". שולץ נבהל, עשה בדיקה אצל כמה מחבריו והם יעצו לו לקחת הלוואה זריזה בסכום זה מחברת "החונק בע"מ". שתבין מר לוי, "החונק בע"מ" זו חברה שנותנת הלוואות בשוק האפור בריבית קצוצה. איסור חמור מדאורייתא. ואיפה נמצאים המשרדים החונקים של "החונק"? איך לא, בקומה ה-17 במגדלי עזריאלי...

רונלד, אתה מרתק אותי. כל הכבוד. יפה מאד, הנה שלומקו שולץ הדלפון הטרי והשחצן, שלא אמר מעולם תודה לקב"ה, מטפס לקומה ה-17, שאמורה היתה להיות שלו בטאבו.

"אכן כן מיסטר לוי. דלת המעלית נפתחת, ולנגד עיניו משרדי "החונק". ובכלל קומה 17 מאוכלסת 100% בחברות מוצלחות ומפורסמות. שולץ נחנק מקינאה. כל זה יכול היה להיות שלו, אלא שתאוות הממון שלו לעשות מאות אחוזים מהקרן של הונו, הפילה אותו למחוזות העוני. נו, אין מה לעשות, הוא נכנס למשרדי החונקים בריבית קצוצה, והללו צ'יק צ'יק מחתימים אותו על עשרות מסמכים ומושיטים לו חבילה דשנה במזומן ע"ס 17,000 ₪. שלומקו שולץ מחליט לעשות ביקור בבנין הענק, ומנקר העיניים, סוף סוף אם הוא לא היה טיפש, יכול היה להיות לו חלק בהצלחה הזו. הוא עולה במדרגות ומציץ, קומה 18, 19, 20. הכל מאוכלס ויפה. הוא מגיע לקומה העליונה יותר, שם דליל יותר, ופחות מפואר. עד שהוא מגיע לקומת הגג, ושם הכל עדיין מוזנח. אין טיח. לא סיימו את עבודות החשמל. הרבה אבנים וצינורות. ישנה שם דלת פלדה, שהוא פותח אותה ונכנס. הוא מביט הנה והנה, מסייר בקומה בחדריה ומבואותיה ולפתע הדלת נטרקת. הוא מנסה לפותחה. שומכלום. ננעלה. הוא דוחף, בועט, מזיז. הבל ורעות רוח. תקוע לו בקומה ה-40 בלי פלאפון, עם שטרות גדולים בכיס, שעה ארוכה הוא מחפש רעיון להיחלץ. הוא ניגש למעקה המרפסת וצועק "אני תקוע כאן, קיראו לטכנאי שייחלץ אותי". העוברים ושבים למטה נראים כמו חגבים. לא שומעים לא רואים. לפתע נצנץ רעיון במוחו. הוא שלף השטרות, הוציא שטר בן 100 ₪ וזרקו מטה, ועקב אחריו. השטר נחת. חייל בבגדי זית התכופף, הרים והכניסו לכיס. זרק עוד שתי שטרות. סבתא עם עגלת תינוק הרימה אחד, ואיש עסקים עם תיק גיימס בונד הרים את השני. אף לא אחד הרים עיניו השמימה. הוא זרק עוד 10 שטרות שנאספו. העוברים והשבים אספום, אך לא הרימו עיניים למעלה לראות מי דואג לרפדם בממון. ביאשו כי רב החליט שלומקו שולץ לזרוק את כל השטרות למטה, אולי אם יבחינו במטר הכסף, יזקוף מישהו ראשו וישלח לו ישועה. לא מינייה ולא מיקצתיה. עשרות השטרות האדומים פוזרו לכל עבר ונאספו בשמחה ע"י ילדים, נערות, קשישים וחיילים, ואלה המשיכו לנוע מבסוטים ומאושרים הלאה, מבלי להציץ אל על... שולץ היה מיואש, וכמעט בכה. "אני עוד עלול למות פה מרעב וגם הלך כל הכסף שאני צריך להחזיר לחונקים ולשלטונות..." הרהר בעצבות. ולפתע נצנץ עוד רעיון במוחו. הוא הרים כמה אבני חצץ והטיחם ארצה. אחת פגעה בראשו של עובר אורח. הלה אחז בראשו הפצוע הרים עיניו, והפליט קללה עסיסית. שולץ החליט להמשיך ביידוי האבנים מטח אחר מטח. מהר מאד הרבה עיניים תמהות ופיות מחרפים ומגדפים התגודדו סמוך לכניסה לבניין. כולם הצביעו כלפי מעלה ואמרו "יש שם מטורף רשע בקומת הגג שזורק אבנים. צריך לעצור אותו לפני שיתחיל להטיח בלוקים ויהרוג בן אדם".

צוות טכנאי התחזוקה בלווי שוטר פרצו לקומת הגג, רצו לעברו של שלומקו שולץ הסתערו עליו בכמה חבטות עסיסיות וקשרו ידיו באזיקים. שולץ בכה בדמעות והסביר לשוטר את פשר ידוי האבנים. "אני לא מטורף. פשוט נקלעתי לצרה. זרקתי 17,000 ₪ בשטרות ואף אחד לא הביט לעברי. זרקתי אבנים ונחלצתי..."

"תשמע טוב מר לוי, השוטר האמין לו ושיחרר אותו. שולץ ירד עמם במעלית שקט ונעלב. בלובי הבניין הוא חיפש כורסא, התיישב עגום ומרוסק ועשה חשבון נפש. "אני אומנם חילוני, אבל תכליס, יש אלוקים בשמים. כאשר האלוקים נתן לי המון כסף לא הסתכלתי לעברו, לא הרמתי עיניים לשמיים. אספתי, והמשכתי הלאה, בלי להגיד תודה. וגם שנפלתי מטה, והאלוקים זרק עלי אבנים, עדיין הייתי רחוק מלהבין מי זורק עלי אבנים, אבל האבן האחרונה שיידה בי, והשאיר אותי על גג הבניין מושפל וזנוח, עוררה אותי. שלומקו שולץ, תביט למעלה זה האבא שבשמים, שעורר אותך על ידי אבנים-יסורים, זה הוא ורק הוא". שולץ ישב ובכה על הכורסא ושיחזר בדמיונו את הצלחותיו המסעירות ונפילתו הכואבת. "ריבונו של עולם" הרהר בדרכו לביתו "תודה על ההצלחות של העבר, ותודה על אבני החצץ שבהווה, אני מכיר את מקומי בעולם".

רונלד, סיפור מזעזע, ממש מרטיט ושופע לקחים.

"רגע מיסטר לוי, זה לא ניגמר. כשנכנס שלומקו שולץ החדש לביתו, הודיעה לו אשתו, כי אחד בשם חגירוב מרומניה התקשר ויש לו בשורה טובה. שתבין הרומני הודיע לו, שממשלת רומניה הפשירה סוף סוף את הקרקעות באותו אזור, ועוד מעט יבנו שם 30,000 יחידות דיור... הא מיסטר לוי, איך כסף מרדים את הבן-אדם ואבנים מן השמים מעוררות אותו?"

כל הכבוד רונלד, כתבתי כל מילה. חפש את העתון בסופשבוע.

דמעת הבדולח הקטנה

(סיפור אמיתי)

עיניים בהירות גדולות וחכמות היו שתולות בפניו הבוערים של הילד שמואל בונים חייקין, המכונה שמאלק'ע. היו אלו עיניים סקרניות

וחקרניות, שבחנו את בריותיו של בורא-עולם בקרני רנטגן או לייזר, או איך שתרצו, כדי לחשוף מה מסתתר מתחת למעטה האנושי ולמעטפת ההסתר שאנשים נחבאים תחתיה וטומנים שם את מאווייהם, תקוותיהם תסכולם, ואפילו לעיתים את שמחתם הרדומה, או תוגתם המלככת.

שמאלק'ע זה, בן העשר, דיבר מעט, אבל נהג להביט שעות ארוכות בעגלונים, ולהאזין לשיגם ולשיחם ולדלות משם פניני חוכמת-חיים. מן העגלונים היה מטה דרכו לכיוון רחוב הסנדלרים ופינת החייטים, עד לאזור שוק הירקנים, שם היה בוחן בעיניו השואלות את הווייתם היצרנית, ומנסה לחדור למטמוני ליבם ולסובב שם בתוך קרביהם ככדורית דם אדומה, הזורמת עם אחיותיה במחזוריות הטבועה בה על פי גזירת עליון.

שמואל בונים חייקין, היה בנו החמישי (מתוך שבעה) של האברך העילוי המתמיד ר' יחזקאל חייקין שעלה ארצה בתחילת המאה הקודמת מצרפת, וקבע מושבו בק"ק ירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן.

"מה כל כך מסקרן אותך בבעלי המקצוע שאתה עוקב אחריהם שעות ארוכות מידי יום?" שאלו אביו הצדיק.

שמאלק'ע היה מהנהן בראשו ולא עונה. ר' יחזקאל לא היה לוחץ על בנו הרגיש והנבון. הוא הסתפק בכך שהילד מצליח בלימודיו בתלמוד-תורה, אהוב על רבותיו ואינו נסחף אחרי משובות הנערים בחוצות העיר. כל עולמו - כאמור - סבב אחרי כמיהה לדעת... לדעת מה?

מצפונות ליבו של שמאלק'ע הילד היו פרוסות וחשופות בפני מי שאמר והיה העולם. רק הוא שידע מה מעסיק את הינוקא המתוק הזה, ואילו מחוזות במסע חייו הוא הולך לכבוש.

שמואל בונים חיפש את נקודת השמחה בבני אנוש. ליתר דיוק הוא רוצה לדעת מהו אותו שורש פנימי שפולח עולמות ולבבות, המעניק ליהודים הללו שמחת חיים מחד, ואריכות ימים מאידך.

האם אלו הסוסים הצונפים הגומאים מרחק על ידי המושכות שבידיהם של העגלונים? או אולי אלו המרחבים הירוקים והשמים לבושי התכלת שמשפיעים עליהם שלוה ואריכות ימים?

האם נקישת הפטיש על המסמרים ויצירת סנדל או תיקון נעל היא שמשפעת חדווה בסנדלרים, ששון של יום עמל? או אולי ססגוניותם של הירקות והפירות מאירה את לבבם של הירקנים השואפים לעוד יום של חיים?

או אולי תאוות הממון?

שמואל בונים התבייש לשאול אותם שאלה נחרצת זו, אשר עלולה להביך אותם מחד, ומאידך הם עלולים לחשוב - חלילה - שהוא עז פנים המתעניין בשמחתם הקטנה ובזכותם לחיות עלי אדמות, מאידך.

* * *

החלבן השכונתי הישיש צידקיהו וייס, המכונה צידקי, משך את תשומת לבו של שמאלקיע.

אבא סיפר לשמאלקיע שצידקי הוא חלבן השכונה למעלה מחמישים שנה. פעם הוא היה איש גבוה מאד, עם זקן שחור ושרירים, היום צידקי כפוף אוחז בידו האחת מקל ובידו השניה סל עם צינצנות חלב ולבן. הולך לאט. לא ממהר. נכון, אין לו את הקצב שהיה לו לפני 40-30 שנה, אבל מרבית הקליינטים ד'אז שכבר הלכו לעולמם, הורישו לבניהם גם את צידקי החלבן. השכונה אומנם גדלה והתרחבה, ונוספו עוד שני חלבנים, אבל צידקי שמח בחלקו, כפי שהוא שמח בחלקם.

שמאלקיע היה מתעורר בארבע לפנות בוקר, נוטל ידיו מברך בזריזות ברכת השחר, וממתין בפינת הרחוב לצידקי. הוא עקב אחריו בחסות החשיכה, ושמע את מילמולו. החלבן ידע חצי ש"ס משניות בעל פה. צעד אחרי צעד, תשוש או מוטה, הניח צידקי צנצנת חלב בפתחי הבתים וחפן מספר מטבעות שהמתינו לו על אדן חלון קטן, או מחת לשטיחון סמוך לדלת.

אחרי שלושה שבועות הבחין צידקי החלבן בבלש הקטן. הוא הפנה את ראשו וסימן לזאטוט לגשת אליו.

"אתה רוצה לעזור לי ילד?" שאל החלבן.

"בשמחה. זו מצווה לעזור ליהודי..." ענה שמאלקיע.

צידקי סימן לו לקחת שתי צנצנות ולהעלותן לקומה השניה לבית משפחת כצנלסון. "מתחת לעציץ תמצא שלוש פרוטות, הבא אותן".

שמאלקיע שש למלאכה כמוצא שלל רב. למרבה התלהבותו ותוך כדי ריצה על גרם המדרגות הוא החליק, וקול ניפוץ הצנצנות הרעיד את אשמורת הבוקר השלישית.

"לא נורא, חביבי. לא נורא. בפעם הבאה עדיף שתלך לאט ובזהירות, וזו סגולה להגיע ליעד בבטחון" חייך צידקי לעברו.

* * *

במשך שבועיים נוספים סייע שמאלק'ע לצידקי החלבן במסירות נפש ממש, והנה ערב שבת פרשת "בלק" הם התיישבו, אחרי עמל ממושך, בשעה 7:00 בבוקר סמוך לשער העגלונים, ואז אזר שמאלק'ע אומץ לשאול את שאלת המחץ שלו.

"רציתי לשאול אותך שאלה נורא חשובה".

"בבקשה" האיר צידקי פניו לילד.

"אמור נא לי צידקי החלבן, למה אתה עובד כל כך קשה, אתה כבר איש לא צעיר... יש לך אפילו מקל סבא, ואני רואה שקשה לך מאד עם הצנצנות והמדרגות".

צידקי לקח נשימה ארוכה, לפת את מקלו בשתי ידיו, והביט לעברו של שמואל בונים במבט אוהב.

"אתה שואל אותי שאלה של חיים חביב שלי, אבל אם שאלת אענה לך בשמחה. אתה יודע שמאלק'ע, יש לי בן, הוא לא ילד כמוך, הוא בן 75. כן, הוא קצת ילד, הוא מאד חולה. הוא לא מתפקד. אף פעם הוא לא תיפקד. הוא נולד חולה. אני צריך להאכיל אותו, להשקות אותו, להלביש אותו, לשחק איתו, לשמח אותו, וכמובן אני צריך לפרנס אותו. עד לפני 30 שנה עזרה לי אשתי עליה השלום לטפל בו. אבל עכשיו נותרתי לבד במצווה הזו. כל הכוחות המעטים שנותרו בי פועלים בשבילו, שתהיה לו שמחת-חיים... הוא יקר לי. זה בני יחיד. נכון, אין לי ממנו נכדים וגם לא יהיו לי נכדים ממנו. הדור שלי מסתיים בו. לו אין המשך, אבל הוא עבורי בן ונכד והוא האור שלי, ואני האור שלו".

שמאלק'ע הביט בעיניו החקרניות בצידקי החלבן, ולא האמין למשמע אוזניו... אבל הנה ממילה למילה, ממשפט למשפט, צידקי החל לרקום לו את תשובת התשובות לשאלה שבערה בו.

"שמאלק'ע יקירי, אתה ילד קטן, אבל נבון מאד. ואני רוצה לספר לך מה שלימדוני רבותי במהלך השנים. יהודי איננו חי בשביל עצמו. מי שחי בשביל עצמו הוא אגואיסט ואנוכי, אין בו תועלת וצורך בעולם הזה, שמהותו ותכליתו חסד ונתינה. מי שנותן, מי שמתחסד, מי שאחרים תלויים בו וזקוקים לו, מקבל מהקב"ה תוספות חיים אף על פי שמזמן היה צריך לעזוב מזמן את העולם. יהודי שתלויים בו, נשאר כאן לחיות, כי יש לו תכלית למלא את חסרונם של אחיו בניו, וידידיו. אני שמאלק'ע יהודי פשוט שהוטלה עליו משימה פשוטה, לגדל את בנו החולה ולהניח לפנות בוקר את צנצנות החלב והלבן לתושבי השכונה.

בני זקוק לי, התינוקות בשכונה זקוקים לי, זה משמח אותי, מאד משמח אותי, וכמובן מוסיף לי אריכות ימים".

צידקי ליטף את בלוריתו הקטנה של שמאלקיע. "דע לך ידידי הקטן, מרבית ימי עברו עלי כאן כחלבן בירושלים, עברנו כאן מלחמות, רעב, מחלות, רדיפות, אבל לא נכנעתי, הבאתי חלב באש ובמים, ובני מעולם לא סבל חרפת-רעב. תמיד ידעתי שהקב"ה מעמיד אותי בנסיון עם בני החולה, נסיון מתיש, לפעמים מייאש, לפעמים זה גורם לבכי ללא הפסק. אבל כשאתה מבין שזה נסיון, אתה אוסף את הדמעות, מנשק אותן אחת אחת ושומר אותן כסנגוריות ליום הדין... אני מאד מקווה שלא העצבתי אותך שמאלקיע יקירי?".

"לא חלילה" ענה הילד, וניגב דמעת בדולח קטנה שנצצה לה מקרני השמש הראשונות של הבוקר.

* * *

לימים הפך שמואל בונים חייקין לאחד מראשי הישיבות ומגדולי התורה שבדורו. "הרבה תורה קיבלתי מרבתי" נהג להתרגש בשיחות המוסר שלו "אבל דמעת הבדולח הקטנה שנשרה ממני באותו בוקר בזכות צידקי החלבן, חרתה בי את התורה הנעליית מכל".

המזוזה של צ'יקו

(מבוסס על מעשה שהיה)

משה אבו-קרט, המכונה צ'יקו, היה טיפוס קצת חסר מזל. זה אולי לא מקובל להשמיע ליהודים מאמינים בני מאמינים כמונו את הביטוי - "חסר מזל" - כי הרי הכל תלוי במזל גם ספר תורה שבהיכל, ואת החשבון המדוקדק כמה לתת ולמי לתת ומתי לתת, יש מי שעושה. ומי עושה? ריבונו של עולם.

צ'יקו שלנו היה חסר מזל במושגים השכונתיים. רוצים דוגמאות? בבקשה. לפני חמש שנים הוא פתח חנות ירקות, ואחרי חצי שנה הבנק עיקל את הגרוטאה האישית שלו, שבטעות יש מי שמכנה אותה בתואר: מכונית. לפני שנתיים הוא פתח דוכן פלאפל ונשאר שבועיים שלמים עם כל הקציצות ועם עוד 300 פיתות עממיות שהפכו מזמן

לקרשים. בנוסף, קצרה כאן היריעה מלתאר את סוללת מקומות העבודה שהוא עבד שם, אבל לא יותר מחודשיים שלושה, עד שהגיע מכתב הפיטורין.

בקיצור לא הלך לצי'קו מיודענו ומבלי להתכוון הוא הפך לנוזק, שהרי סוף סוף עליו להאכיל אשה וארבעה קטנטנים, כן ירבו. שלא תטעו לרגע, צי'קו לא דפק על דלתות ולא ביקש נדבות, ההיפך. אם היו לו עשרה שקלים בכיס, חמישה הוא תרם ללא ניד עפעף לאלמנה עניה או לחתן בן ישיבה. מה שכן, הוא לא בחל בשום מלאכת כפיים, העיקר להביא פת לחם. סבלות, ניקוי בניינים, ליווי תלמידים, הכל.

ועכשיו נעביר את עדשת המצלמה מצי'קו החביב, לכווננו של - גבריאל אברמוב המכונה גבינו - הגבאי הוותיק של בית הכנסת השכונתי "משכן רחל".

לגבינו הגבאי נמאס - אבל ממש נמאס - מהמבנה הרעוע והמיושן שקיבל ללא מאמץ מיוחד את התואר "בית כנסת". 25 שנה הם מתפללים שם. בקיץ הם מזיעים ובחורף הם מחפשים פינה יבשה מפני הדליפות. בלי לפשפש בציציות ובלי לחקור למה כמה ומדוע, תפש גבינו הגבאי יוזמה והחליט לערוך התרמה משמעותית לטובת שיפוץ מסיבי של בית הכנסת וארון הקודש, כולל הרחבת המבנה וכמובן הדבקת אבן ירושלמית שתעטר את חזיתו. לפני שנתיים בדיוק, ליל שבת פרשת "ויקרא" החליט הגבאי המסור לעמוד מול הציבור, לתאר את המצב העגום ולבקש תרומות. לא חיי שקלים ולא פעמיים חיי.

יש ציבור עני? אין ציבור עני. מינימום 500 דולר לגולגולת של אב בית. לא יאומן. ההיענות היתה פנטסטית. האחים גורין יבואני המזון הורידו ראשונים 4,000 דולר, ד"ר פינצי רופא השיניים הקשיש לא ניד עפעף תרם 1,200 דולר, ואפילו ריקו סולמי השיפוצניק הבטיח 1,000 דולר. תוך 7 דקות הצליח אדון גבינו לעבור בין המתפללים ולגרוף סכום המתקרב ל- 80,000 דולר. נו, ומה עם צי'קו?

צי'קו אבו קרט רצה שהאדמה תבלע אותו, או שגבינו ידלג מעליו, כי גם אם תנערו אותו באמצע השבוע אין לו יותר מ- 20 שקל בכיס, ששוים בערך שלוש שקיות חלב, שמשמחות את עולליו.

האדמה לא בלעה את צי'קו, אבל מן השמים ריחמו עליו, הגבאי גבינו שהיה בשיא זחיחותו לאור ההתרמה המוצלחת, ריחף במבטו מעל צי'קו השפוף.

באותן שניות שנידמו כנצח, נשבע בלבו צי'קו את השבועה הבאה: "ריבונו של עולם, כסף אין לי, אבל אני נשבע שממחר אלמד הלכות

סת"ם, אשנן אותן ואבחן עליהן, ואכתוב מזוזה מהודרת לבית הכנסת המשופץ שלנו. אתן מתנה זאת מעומק הלב".

אמר ועשה. כל שעה פנוייה ניצל צ'יקו ללמוד את הסוגיות ההלכתיות, ואת הלכות סת"ם. בלילות הוא שינן כל סעיף וסעיף, ולא התבייש לבקש מהרב רפאל בן דור, סופר הסת"ם הותיק, שיבחן אותו וילמד אותו כתיבה.

ובעוד צ'יקו עוסק בסת"ם, אדון גבינו גבאינו שולט ביד רמה בקבלני הצבע, השיש, והאינסטלציה. בונה ומרחיב, צובע, מכייר, ומסייד. ואט אט החל בית הכנסת לקבל צורה של היכל קודש ממש.

שישה חודשי עבודה מסיביים עמדו להסתיים וצ'יקו אבו-קרט כבר נבחן במשמרת הסת"ם וקיבל את האישור המסמיכו לכתוב כאחד הסופרים המיומנים.

בדחילו ורחימו הוא נכנס למקווה, שעה לפני זריחת החמה, כיוון כוונות, התפלל בנץ, ומיד אחר כך התיישב על שולחן הכתיבה. מחדד קולמוס, מותח קלף טובלו בדיו ואומר "לשם קדושת מזוזה לבית הכנסת שלנו". דקה לפני שקיעת החמה הסתיימה כתיבתה, כתיבה שכולה אהבת השם, ורצון עז לשמח את השם יתברך ומתפלליו.

עם דמעות בעיניים, כשכולו סילודין והתעלות נשגבת נכתבה לה מזוזה מהודרת באורך וברוחב 26 ס"מ. המגיה המדופלם האברך היקר הרב שמואל בונים שניידר פער פיו בתמהון: "מזוזה מדהימה, מהודרת ומשובחת, יצירת מופת".

* * *

ערב שבת. צ'יקו אבו-קרט עם 300 ₪ בכיס, רץ לחפש בית מזוזה. הסכום הזה צריך להספיק לו גם לצרכי שבת, בתוכם עוף, דגים, ושאר מגדנות. הוא מביט בהיצע. יש בית מזוזה של 70 ₪, לא מכובד כל כך. יש ב-100 ₪, סביר. בית מזוזה מוזהב ומרשים 180 ₪ ניצב לו בקצה המדף. צ'יקו מהרהר "יישארו בכיסי 120 ₪ לקניות השבת... אבל אני חייב לתת מתת מעולה ומכובד לבית הכנסת. הוא מוציא 300 ₪, מקבל לידו את בית המזוזה המהודר ובנותר רוכש צרכי שבת.

היתה זו שבת מאושרת במיוחד. זיו פניו של צ'יקו זהר כמלאך שרת. ילדיו עלצו ושרו במלוא גרון, נוות ביתו הגישה מעדנים שטעמם גן-עדן. ברכת השבת האירה מכל פינה. כולם ידעו שמחר אבא מתקין את המזוזה שלו בבית הכנסת. "ריבוננו של עולם" הרהר "נתת לי שבת נפלאה ב-120 ₪ וביום א' אתן לך את מזוזת לבי".

* * *

יום ראשון. 20 דקות לפני תפילת מנחה הגיע צ'יקו עם המזוזה בכיסו לבית הכנסת. גבינו הגבאי קידם פניו במאור פנים והציע לפניו כוס תה מדיפה ניחוחות קינמון.

"אדון גבינו, באתי להתקין בבית הכנסת, מזוזה מהודרת שכתבתי".

צ'יקו שלף אותה מכיסו, פתח את הקלף והראה לגבינו.

"צדיק שלי" השיב גבינו "המזוזה באמת יפהפיה, מדהימה, והבית שלה גם כן, אבל אתה יודע שלהתקין מזוזה בבית הכנסת שלנו זו זכות גדולה ששווה המון כסף. פחות מ- 1,000 דולר תרומה, לא אוכל לאפשר לך לקבוע אותה".

צ'יקו הרגיש שהדם נופל לו לרגליים. פניו החווירו. מאיפה ימציא ויביא 1,000 דולר. גבינו טפח על כתפו, העביר לפניו צלחת מלאה עוגיות וביקש "יא חביבי, שתה תה עם עוגיות, ותבין אותי. חסרים לי עוד לפחות 20,000 דולר לגמור את השיפוץ". צ'יקו לעס עוגיה ולא הרגיש שום טעם בפה. סחרחורת קשה כמעט מוטטה אותו, ועיגולים שחורים ריצדו בין עיניו. הוא לגם מן התה, והביט לעברו של גבינו. הגבאי הוותיק בכלל לא קלט מה מתרחש בלבו של האיש הצעיר, שהקדיש חודשים רבים ללימוד הלכות סת"ם, והכל באמת לשם שמים.

לפתע הגיח למטבח בית הכנסת צ'רלי בן לולו טכנאי מכונות הכביסה, ובלשונו העממית תיאר לפניהם את אומללותו של חתן צעיר שנישא לפני שבוע. "באמת מסכן זה החתן. כואב הלב עליו. סבתא שלו מטילדה טולדנו מרחוב "מזל דגים" הכניסה אותו ואת הכלה שלו למחסן קטן בחצר שלה, גודל משהו שני מטר על שני מטר. בקושי נכנס מיטה וחצי ארון, והמים של הכיור משפריץ להם על הפנים. וגם כן מטילדה שלחה אותי אליך גבינו, שתביא לנו את הספרים "חנוכת בית" שיש היום חנוכת בית אז היא אמרה שנבוא".

עיניו של צ'יקו אורו. "תגיד לי צ'רלי יש להם מזוזה במחסן הזה?".

"איזה מזוזה? מה מזוזה? זה היה מחסן של הבעל שלה אלברט עליו השלום, שהיה מוכר בגדים ישנים וקרועים, יעני סמרטוטים, למוסכניקים...".

מיד אחרי תפילת ערבית הזדרזו צ'רלי בן לולו, צ'יקו אבו-קרט והגבאי המסור גבינו לעבר המחסן - ביתם של החתן והכלה החביבים יגאל ורחל טולדנו.

עשרה גברים הצטופפו להם שם וקראו את סדר חנוכת הבית, אמרו קדיש "על ישראל" וטעמו בורקס, טונה, חמוצים, ביצים, חומוס והמון קרקרים.

לפני הסעודה הצנועה הגיש צ'יקו את המזוזה לחתן ואמר: "זו מתנה ממני. מזוזה מהודרת. אני כתבתי אותה, עם כל הלב. יהי רצון שתשרה השכינה במעונכם".

יגאל טולדנו ברך בעיניים בורקות ובהתרגשות "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקבוע מזוזה".

כולם ענו "אמן".

"תראה צ'יקו יקירי, איזה מזל טוב יש לך" חייך גבינו. "המזוזה המהודרת שלך - מן השמים - כיוונו אותה למחסן - הווילה של הנכד של טולדנו. ומי כמוך יודע שבית כנסת פטור ממזוזה, אבל בית מגורים חייב גם חייב. אז אני שואל אותך - צ'יקו שלי - איזו מצווה גדולה יותר, כאן או שם?".

דמעה קטנה של התרגשות הבליחה מעינו של צ'יקו.

* * *

אגב, מאז עברה שנה וחצי. צ'יקו כבר אינו אותו צ'יקו. המזוזה שלו - כנראה - הביאה מהפך חיובי לחייו. אחד משועי המדינה ששמע סיפור מרגש זה איתר את צ'יקו וביקש ממנו להצטרף למשרדו, כאחד מעוזריו האישיים. ברוך השם, יש לו משכורת בריאה, רכב צמוד, והמון זמן ללמוד תורה בערב. כן, מעת לעת הוא כותב מזוזה ומחפש זוג צעיר כדי לתרום אותה.

ילד פרא

(שהיה)

מעשה

על

(מבוסס)

פרק א'

צירלי הילד היה ממש פרא אדם, בבחינת יצר בכל - ויד כל בו. פשוט תלמיד בלתי נסבל. נכון, הכינוי "פרא אדם" שייך לזרע ישמעאל, אבל יודעי ח"ן יודעים לומר שבמקרים נדירים המוטיבציה הזו חודרת גם לכנסת ישראל ומחוללת שמות. הוא הרביץ כמעט לכל מי שנשם לידו, גנב עפרונות וסנדוויצ'ים, יזם מעשי שובבות בלתי צפויים שהיו מקפצים את המורים וההנהלה ומוציאים אותם מכליהם.

כשהגיעה אמו של צ'רלי הגברת רוחמה בן-סירא לשיחה דחופה עם מנהל ביה"ס הממלכתי "אלומות" ד"ר נחמן ציפורי, היא האזינה בלב מכווץ למונולוג הבא "אני נורא מצטער לומר לך גב' בן-סירא, אבל איבדנו כל שליטה על ילדך שלמה, המכונה משום מה, צ'רלי. הוא אומנם רק בכיתה ו' אבל קצב ההפרעות ומסת הנזקים שהוא גורם לנו עולה על כל דמיון. מה לא ניסינו! דיברנו איתו, חיבקנו אותו, הענשנו אותו, קראתי לכם ההורים היקרים לשיחות מוטיבציה ותאום, אבל הכל עורבא פרח. צ'רלי נשאר צ'רלי. גם אני באופן אישי ניסיתי לקרבו ולרכוש את ליבו, אבל הנער מנוער מכל משמעת ומתנהג בחוצפה רבה ובחוסר אחריות. אנו מכירים כבר שש שנים ועברנו עמו הרפתקאות לא מעטות, אבל הפעם אני רוצה לחדש לך חידוש לא פחות נורא לגבי התנהגותו של התכשיט שלך. יש בבית ספרנו מורה, יהודי כבן ששים, ערירי וחולני, ושמו שמריהו תבורי, והבן שלך שיהיה בריא לקח אותו כפרוייקט אישי ליוזמות הזדון שלו. כך למשל הוא הכניס חול לסנדוויץ' של המורה, עירבב כמה פעמים מלח בכוס הנס-קפה שלו, הסתיר את תיקו של המורה בפח הזבל הכיתתי ומכנה אותו בכינויים מזלזלים. היום נכנס אלי המורה תבורי דומע כולו ורועד, "אני מתפטרי" הודיע לי ביבושת "הילד הזה צ'רלי הורס לי את החיים, וזה כבר עובר כל גבול. אני מרגיש תעוקה בלב, נכנסתי לכיתה עכשיו להעביר להם שיעור חשבון, והחצוף הזה מרח משחה חלקלקה בכניסה לכתה... התגלשתי לעיני התלמידים והוטחתי ארצה. כולם צחקו עלי אך מעל כולם, אותו צ'רלי שלח ידו כביכול כדי לסייע לי לקום, אבל כשהזדקפתי הוא חמק והוטחתי שוב בביזיון על הארץ...".

"תראי גב' בן-סירא, הילד הזה גדול עלינו בכמה מספרים. אין לנו כלים לטפל בו... עם כל הכבוד, אני חייב גם לשמור על כבודם ומעמדם של המורים שלי. צר לי, אבל אני מבקש שתיקחי אותו, אני משהה אותי למשך שבוע, ואבקשך למצוא לו מוסד מתאים. תודה, ושוב צר לי".

* * *

למה להאריך. מאז אותו יום עצוב למורה תבורי ולאמא שלו, ועד גיל 24 צ'רלי נטש כל מסגרת. לא בתי ספר, לא פנימיות, לא צבא, לא עבודה. מכל מקום עבודה הוא הועף תוך זמן קצר. הצבא קלטו את

"התכשיט" ושיחררו אותו עקב מה שמכונה "חוסר התאמה". הוריו היו מיואשים ממנו, והיו להם יותר מ-250 סיבות טובות לכך. המזל הגדול היה, שהמשטרה עדיין לא הניחה ידיה עליו. בקיצור, על פי נתוני היסוד שבידינו, שלמה בן-סירא המכונה צ'רלי, היה אמור למצוא עצמו בסופו של נתיב התפרעויותיו באיזה בית-סוהר אפור וקפוא. זה משום מה, לא קרה.

* * *

לילה אחד, יום אחד לפני יום הולדתו ה-24, בדק צ'רלי את כיסיו ולא מצא שם פרוטה קלושה. הוא היה צמא לפחית בירה והשעון שלו סימן על שלוש לפנות בוקר. הוא שוטט ברחוב, עד שהבחין לשמחתו בבית הכנסת "נתיבי אור" שניצב לו בסוף רחוב קטן וחשוך, מוסתר מאחורי ששה ברושים ואקליפטוס אחד.

מוחו הזדוני זמם פריצה קלה למתחם הנ"ל. מדובר על סיכון מזערי, ובוודאי שתימצא שם קופת צדקה נחמדה ובה 20-30 שקלים או יותר. סכום לא רע שיכול להספיק לפחות לבירה ולקופסת סיגריות. הוא ניתר לעבר חלון הזכוכית, שבר אותו באגרופו, והשתחל פנימה. נרות הזיכרון החשמליים ריצדו מעבר לקיר המרוחק, וזמזומו של מאורר שכוח ריחף בחלל בית הכנסת. האור הזה הספיק לצ'רלי כדי להבחין בקופת הצדקה העגולה שניצבה לה על התיבה. הוא ניגש לתיבה, הרים את הקופה ונענע אותה קלות. יופי, הרעש והכובד העידו על סכום לא מבוטל ששכן אחר כבוד בקופה.

"אם כבר הגעתי לכאן, כדאי שאכנס למטבח של בית הכנסת, בטח אמצא שם משהו טעים ועממי וטוב לעיכול".

חושיו של הבחור הפרוע ותלוש-המסגרת, לא הטעו אותו. בית הכנסת של העדה הפרסית בעיר מגוריו, היה ידוע ומפורסם בהנהגות האירוח והשמחות המגוונות שנחגגו שם. הוא הדליק האור, המקרר - בלי עין הרע - היה מלא וגדוש. יין, ערק, בירות ומשקאות קלים, עוגות, קציצות, ירקות, פירות, בקיצור סיבה למסיבה.

צ'רלי בחר מכל הבא ליד, והניח לפניו שלוש צלחות גדושות מכל טוב הארץ. פתח לעצמו פחית בירה והחל ללעוס ולנגוס מלפפונים חמוצים, זיתים, סלט תורכי, קרקרים. לשובע.

התענוג הזה נמשך בדיוק חמש דקות, כשלפתע הבחין צ'רלי ההמום בדמות תמירה של יהודי עם זקן ארוך ומאפיר, המביט בו בעיניים רכות להפליא.

פיו חדל מללעוס וגופו התכווץ.

"בוקר טוב חביבי, ברוך הבא לבית הכנסת. אשריך, אני שמח שאתה מקדים את כולנו לתפילת השחרית...". הקול המלטף הזה והמבט הידידותי שניבט מן העיניים, נעמו לו לאוזניים וללב.

צירלי לא ידע נפשו מרוב תדהמה, וניסה להסתיר את קופת הצדקה מתחת לכנף מעילו.

"הממ... המ..." הימהם הצעיר "כן... כן... מתי התפילה... כבוד הרב...".

"בעזרת השם בעוד חצי שעה נוכל להניח טלית ותפילין, עד אז אני רואה שאתה רעב, אז תגמור לאכול, תברך ברכה אחרונה ותיגש אלי... אני מאד שמח להכיר אותך. אני רב בית הכנסת, שמי בן ציון תורגימן אמר הרב, והושיט ידו לעבר הבחור הנבוך.

מרוב תדהמה השיב: "שמי צירלי... כבוד הרב, ליתר דיוק שלמה בן-סירא... צירלי זה רק כינוי...". שמעתם פעם על גנב שמודיע לנגנב את שמו המלא?

"כן, אני מבין שלמה. כשתסיים לאכול, גש אלי, יש לי בשבילך טלית ותפילין, אשמח ללמד אותך כיצד להניחם".

הרב תורגימן פתח ארונית קטנה בקצה המטבח ושלף משם כיפה לבנה והניחה על ראשו של הגנב הזולל, שניסה לשמור על ארשת לא מופתעת.

הקול של הרב בן ציון תורגימן היה מוכר לו מאיפשהו, גם בתווי פניו הוא נתקל פעם, אך הוא לא ידע להניח אותו על שום פאזל שכוח בנתיב ההסטוריה שלו הקצרה והמגוונת במעשי שובבות לא מכובדים. "יובכלל" הרהר בלבו "אולי אני מדמיין לעצמי, עכשיו לילה, ואני כבר אחרי שתי פחיות בירה, מה לי ולרבנים, מה לי ולבית כנסת, מה לי ולתפילת שחרית".

צירלי שלנו, במקור שלמה בן-סירא, בחור חסר תועלת, ותלוש מן המציאות, התרומם מכיסאו, הביט כה וכה, וכשהבחין ברב בן ציון ישוב ברכתי בית הכנסת, פתח את הדלת ופתח במרוצה לתוך הלילה השחור.

לילה שחור? לא בדיוק. יש לילות שניראים שחורים בתחילתם, אבל סמוך ונראה לעמוד השחר מזדהרים להם חוטים של אור, שטיפוס כל כך זנוח ועלוב כמו צירלי כה זקוק להם, זקוק להם מאד, אפילו מבלי לדעת זאת.

פרק ב'

צ'רלי שעט ברחובות העיר מבוהל למדי. הסצינה המוזרה הזו, בית כנסת, קופת צדקה, קרקרים והרב בן ציון תורגימן היתה קשה עליו לעיפה, אם כי ניצוץ של סקרנות החל לפעפע בקרביו. הוא התיישב על ספסל באחד הגנים הציבוריים ושיחזר את השיחה עם הרב תורגימן.

"בוקר טוב חביבי... ברוך הבא לבית הכנסת, אשריך, אני שמח שאתה מקדים את כולנו לתפילת השחרית". נעימת קולו של הרב בעל העיניים המלטפות לא משה מאוזניו.

"הוא מוכר לי מאיזשהו מקום... את הפנים שלו ראיתי פעם" הרהר צ'רלי "אני עוד אחזור לשם כדי לתהות על קנקנו של היהודי הזה... אני רק חושש שמא יגלה שנגנבה קופת הצדקה ויודיע על כך למשטרה... מה פתאום, הוא לא טיפש הרב הזה, הוא קלט מיד שאני אורח לא קרוא, ואם היה רוצה היה מחייג מיד למשטרה... וחוץ מזה שכנראה מרוב תדהמה אמרתי לו גם את שמי האמיתי, שלמה בן-סירא... אני רק מקווה שלא ילשין עלי ואמצא את עצמי בלי כוונה בתא-המעצר".

במשך אותו יום שוטט צ'רלי ברחובות העיר חסר מנוחה. הוא חש דבקות פנימית שאין לה הסבר לשוב לבית הכנסת ולשוחח עם הרב בן ציון, הניצוץ הקטן של הסקרנות בער בו להיפגש בשנית עם הרב.

קצת לפני תפילת מנחה.

צ'רלי נכנס לבית הכנסת "נתיבי אור" וחיפש את הרב. עיניו נתקלו בו ישוב מול סטנדר ורכון על גמרא. צ'רלי נעמד בסמוך, שותק. שתי דקות אחר כך נשא הרב בן ציון עיניו והבחין בצעיר.

"הו ברוך הבא, מה שלומך שלמה, חיכיתי לך בתפילת שחרית אבל כנראה שלא הרגשת טוב... אבל אני מאד שמח שחזרת לתפילת מנחה. דע לך יקירי, המקום הטבעי של יהודי הוא בית הכנסת, ובית המדרש. אנחנו נולדנו כאן ואנחנו שתולים כאן, וגם אם אנו יוצאים מכאן, זו יציאה על מנת לחזור. כאן בבית המדרש יהודי יכול לפרוק את המטענים הכבדים שעל ליבו להניחם מול הדום רגליו של מלך מלכי המלכים, לבקש רחמים, לבקש מחילה וטהרת-הלב ולצאת לדרך חדשה. אתה איש צעיר ידידי, וכנראה לא זכית להכיר מספיק את מכמני תורתנו הקדושה, אז דע לך שהתשובה, החזרה בתשובה, היא עמוד היסוד בבנין הנפש של כל אחד מאיתנו. אין דבר יותר מאושר מן הידיעה, שלפעמים נופלים וחוטאים, אבל גם מן הנפילה, מן הצניחה לאשפתות, מושטת ידו של הקב"ה כדי להרימך, לייצבך,

ולתת לך נתיב חדש של מאור פנים אלוקי, של תקווה לטוב. יהודי אף פעם לא מתייאש, אף פעם לא נופל ברוחו, כי נשמתו אומרת לו: זה רק זמני יקירי, חזור לאבא, הוא מחכה לך באהבה, בחמלה, ברצון טוב. חזור לאבא".

שלמה בן-סירא המכונה צ'רלי, לא הבין מדוע, אבל דמעות ענקיות פרצו להן אל לחייו. הוא ביקש לחבק את הרב וזה נענה לו.

"אשרי יושבי ביתך" אמר החזן.

* * *

מיד אחרי תפילת ערבית התיישבו הרב בן ציון תורגימן ושלמה בן-סירא בן ה-24, לשיחה מלב אל לב. צ'רלי חשף בפני הרב את מסכת חייו הגדושה אכזבות, כישלונות, מתחים וריקנות אדירה. שיחה בת כמה שעות.

"אני פשוט לא יוצלח. מגיל 12 אני לא לומד, לא מסתפר, חי ברחובות, ההורים שלי אמרו נואש. לא קיבלו אותי לצבא, לא הצלחתי באף מקום עבודה. אני כלומניק אחד גדול, ובצער רב אני רוצה לספר לך כשפגשת אותי בבוקר כאן בבית הכנסת, זה היה אחרי ששברתי חלון וגנבתי את קופת הצדקה..."

"אני יודע" הנהן הרב.

צ'רלי שתק, עצם עיניו והחל לסרוק תמונות ממסע חייו.

"כשהייתי בכיתה ו' התעללתי במורה אחד שלי. יהודי מבוגר כבן 60. הרסתי את חייו, ביישתי אותו, ביזיתי אותו. אני נזכר שפעם אחת מרחתי משחה בכניסה לכיתה, הוא החליק וקיבל חבטה עזה. צחקנו עליו... ויתירה מזאת, הושטתי לו יד כדי לתמוך בו שיעמוד, אך משכתי ידי והוא צנח שוב... זו היתה בדיחה, אבל זה היה הקש ששבר את גב הגמל. סולקתי מבית הספר ועד היום אני ברחובות".

"זה באמת מעשה מזעזע" אמר הרב "אתה לא יכול להמשיך בחיים מבלי שתבקש מחילה מן המורה הזה. על עבירות שבין אדם לחבירו אין הקב"ה סולח, עד שיפייס את חבירו. אני מאמין שהמורה יסלח לך אם תגיע אליו. נכון, יש אנשים שסוחבים צלקות של הקפדה על זולתם רבות בשנים, אבל כאשר מבקשים את מחילתם יש בהם תעצומות נפש לסלוח..."

"אני זוכר" אמר צ'רלי "שהמורה ביקש להתפטר מבית הספר מיד אחרי המקרה איתי. הוא היה אדם די מבוגר, ערירי, שכל עולמו היה

ללמד בבתי-ספר. הוא היה טיפוס שקט כזה, שילד מופרע כמוני יכול לשגע בקלות. אני עוד לא מרגיש שיש לי כוחות נפש לבקש ממנו סליחה, ואולי הוא כבר סלח לי... סוף סוף הייתי ילד קטן, בכיתה ו', עוד לפני בר-מצווה.

"כן חביבי, אומנם היית בגיל של פטור מן המצוות, אולם דעת והבנה יש לך כיום, כבוגר, להבין שהמעשה ההוא הוא נורא ואיום וחובה עליך ליישר את ההדורים עם המורה שלך. ומי יודע, אולי הרישעות הזו שפגעה בכבודו של המורה, היא אבן הנגף של חייך. אתה בעצמך מספר לי, שאתה לא מאושר, לא שמח, לא מסתדר בחיים. הקב"ה מודד לאדם מידה כנגד מידה. יהודי עושה רע, יעשו לו רע מן השמים, עושה טוב, ישפיעו עליך טובה מן השמים. יש דין ויש דיין חביבי".

* * *

במשך למעלה משנה נמשכו השיחות בין הרב בן ציון תורגימן לבחור שלמה בן-סירא, שביקש לעקור את הכינוי צ'רלי, וכמעט הצליח בכך. היו אלו שיחות נפש מחד, אך עם המון מוסר יהודי מאידך. לשלמה היה גם צימאון גדול לדעת תורה, והוא נכנס כאחד מן המניין לשיעורי הגמרא של הרב תורגימן, שהועברו בטוב-טעם ובחינניות כובשת בעזרת הנשים בבית הכנסת מיד אחרי תפילת ערבית.

שלמה נטש את הרחובות, וליבו החל מתמלא ביראת שמים וברצון עז לגמול חסדים. הוא החליף את הנהנתנות האישית שלו ואת השאיפה לגזול, בעוצמות של נתינה ללא גבול. בהנחיית הרב בן ציון הוא אירגן מנייני תפילה בבתי אבלים, התרים מזון למשפחות עניות, דאג להכנסת כלה, ומפעם לפעם היה מבקר חולים קשישים ובודדים בבתי אבות סמוך לבית מגוריו. הצ'רלי המאוס הלך וגווע לו, ושלמה בן-סירא החדש, הבחור ירא האלוקים, בעל מידות תרומיות, הלך ונבנה כמגדלור מאיר בחשכת הלילה.

"שלמה יקירי, אתה כבר איש ירא אלוקים וסר מרע, גומל חסדים ומקיים מצוות... באמת ראוי להתגאות בך. אני גם שמח שהוריד רואים בדרכך החדשה ברכה והצלחה. אבל ענין קטן עדיין מנקר בתוכי בכל התהליך המכובד שעבר עליך... " ציין הרב.

שלמה פער שתי עיניים תמהות.

"עדיין לא ביקשת סליחה מהמורה שלך בבית הספר, שעל פי דבריך התעללת וביישת אותו. צר לי, אבל זה כתם גדול המעיב על כל תהליך הכיבוש של נשמתך הטהורה. בחודשים הקרובים אנסה למצוא לך

שידוך מתאים" הפתיע הרב בן ציון "אבל עם החטא הנורא שבין אדם לחבירו שעדיין תקוע על גבך כגיבנת, חוששני שהשידוך יתעכב..."

"כבוד הרב" ניתר שלמה "אני מספיק בשל וחזק לעמוד מול המורה שמריהו תבורי ולבקש ממנו סליחה מכל הלב..."

"שמריהו תבורי?" שאל הרב.

"כן, שמריהו תבורי, נזכרתי עכשיו בשמו. אני גם זוכר היטב את שכונת מגוריו..."

פרק ג'

שיכון "לוחמי המחותרות". שם התגורר לו המורה שמריהו תבורי. שלמה בן-סירא בעל התשובה הצעיר זכר היטב שכונה זו, מאחר והיו לו כמה חברים טובים שהתגוררו שם. לא פעם בנעוריו החופשיים, היה נפגש גם במורה שמריהו סמוך למכולת השכונתית בשעות אחר הצהריים. הם רק החליפו מבטים ותו לא. לא פעם היה עוקב אחרי המורה הקשיש הצועד באיטיות לכוון ביתו ברח' המעפילים 19. שני דקלים קשישים וחצי יבשים הזדקרו להם במרכז חצר הבנין בן השלוש קומות. המורה התגורר בקומת הקרקע ובחצרו גידל עגבניות, חצילים ופרחי עונה.

הפעם הצעידה לכוון השכונה היתה תכליתית, לבקש סליחה ומחילה משמריהו תבורי על הצער והעלבון שגרם לו. נכון, חלפו שנים רבות מאז, אבל כמו שאמר הרב בן ציון תורגימן, זו גיבנת לא פשוטה, שעלולה לעכב לו את השידוך המיוחל.

הוא זכר את שהמורה התגורר בדירה השמאלית. הוא הקיש בדלת שלוש פעמים, וחצי דקה אחר כך ניצב בפתח איש צעיר אוחז בידיו תינוק מתולתל ושובב.

"סליחה אדוני, שמי שלמה בן-סירא, אני מחפש יהודי בשם שמריהו תבורי... אין לי ספק שהוא התגורר כאן בדירה הזו... אולי אתה יודע היכן אוכל למצוא אותו?"

הגבר הצעיר שבפתח היה חבוש כיפה סרוגה צבעונית גדולה וליטף את תלתליו של בנו התינוק, שנע אנה ואנה וניסה להרגיעו.

"שושי, יש כאן יהודי נחמד שמחפש את שמריהו תבורי, את מעודכנת יותר ממני..."

האשה הצנועה גבי רותי גלנטי הבחינה בשלמה בן-סירא לא רק מתעניין אלא גם נסער.

"אתה בן משפחה שלו?" שאלה.

"לא בדיוק" השיב שלמה "אני תלמיד שלו, הוא לימד אותי לפני הרבה שנים... לצערי הייתי שובב גדול ופגעתי בכבודו מספר פעמים. בחסדי השם חזרתי בתשובה, והחלטתי לבקש ממנו סליחה... אתם יודעים בעל תשובה לא יכול להרשות לעצמו להשאיר פצועים בדרך..."

יוסי גלנטי שיחרר את התינוק הערני שפתח בזחילה מואצת לכוון הסלון.

"צר לי... אבל שמריהו תבורי נפטר לפני מספר שנים. בעלי ואנוכי רכשנו ממנו את הדירה חצי שנה לפני פטירתו. הוא עבר לבית האבות "נחלי אביתר" במזרח העיר, ביקרנו אותו כמה פעמים, אך לצערנו הוא חלה במחלה קשה ונפטר תוך ימים ספורים. הוא היה יהודי חביב אבל ערירי. הוא מיעט לדבר על עצמו, אבל אנחנו הכרנו לו טובה על הדירה המתוקה שמכר לנו וליווינו אותו בחודשי חייו האחרונים..."

"תודה, סליחה" שלמה יצא לרחוב וחייג בסלולרי לרב בן ציון תורג'מן.

"כבוד הרב, המורה שלי שמריהו תבורי נפטר לפני שנה, דיירי הדירה שלו עדכנו אותי. מה אני עושה? איך אוכל לקבל את סליחתו?"

"נפטר?" שתיקה ארוכה משני עברי קו הפלאפון.

"ידידי הצעיר אין לך ברירה" השיב הרב "עליך להשיג מנין יהודים, לגשת לבית הקברות ולבקש לאוזניהם סליחה משמריהו תבורי, כך נהוג ונכון לעשות. אבל אתה בטוח שהוא נפטר?" גם הרב תורג'מן נשמע מרוגש.

"כן, כך אמרו לי בני הזוג גלנטי. הם נראים לי אנשים אמינים ויראי שמים..."

"ובכן שלמה גש עכשיו למשרדי החברא קדישא ובקש מהם שיאתרו לך את מיקום הקבר של שמריהו, בינתיים נסה להשיג מנין חברים שיעלו עמך לבית העלמין. גם אני בדרך לשם.

"כבוד הרב, אני מאד מכבד אותך ואת כוונתך להצטרף... אבל אין לי העוז לבקש מאנשים ואפילו ידידים לבוא עמי לקברו של יהודי שהם לא מכירים, כדי שאבקש ממנו סליחה. אני אגש לבד, אקרא תהילים לעילוי נשמתו ואבקש ממנו מחילה..."

הקברן הותיק רזיאל רוזנטלר הביט על צג המחשב ולחש "שמריהו תבורי ת.ז. 5592011/27, קבור בגוש 23, מגרש 12 חלקה 6 שורה שניה מצד מזרח".

שלמה יצא בזריזות ממשרדי החברא קדישא עצר מונית ועלה. "לבית העלמין". הוא שלף את ספרון התהילים שלו וכוון לעילוי נשמת "שמריהו בן שרה אמנו", שילם לנהג ופתח בהליכה מהירה, כשעיניו בוחנות את השלטים. גוש 20, גוש 21, גוש 22, גוש 23. הוא נעצר ליד מגרש 12 והחל סוקר את החלקות. אחרי דקותיים הוא נעמד מול הקבר.

"פ.נ. שמריהו בן רוזט ואברהם תבורי. נפטר בכ"ג חשוון תשס"ד ת.נ.צ.ב.ה."

שלמה בן-סירא שלף מכיסו את לוח השנה שלו דפדף ולא האמין למראה עיניו. היום יום שלישי בשבוע, כ"ג חשוון תשס"ד. ארבע שנים לפטירתו של המורה שמריהו ז"ל, היום זה יום האזכרה שלו. לא יאומן!

"הרב בן ציון כאן שלמה. אתה לא תאמין היום כ"ג בחשוון זה יום השנה הרביעי לפטירת שמריהו ז"ל, אני המום מכך שבורא עולם הביא אותי לכאן בדיוק ביום היורצייט..."

"אני המום לא פחות ממך" השיב הרב בן ציון "אבל ברור לי שעכשיו אתה מוכרח לאסוף מנין כדי להגיד עליו קדיש, גם אני בעוד עשר דקות מגיע לבית העלמין..."

שלמה הביט במצבה הלבנה ובאותיות השחורות ונזכר באותן דקות נוראיות של הפגיעה במורה שמריהו עת היה בכיתה ו', ילד פרא, ממש פרא.

לפתע משומקום חלפו בסמוך שלושה קשישים חבושי קסקטים, שלמה סימן להם שיבואו להשלים מנין והם ניצבו לידו. חצי דקה אחר כך נעצר טנדר עם עוד שלושה צעירים בריאי גוף, עובדי חברת המצבות, ובאופק בשער בית העלמין והבחין שלמה בן-סירא ברב היקר שלו בן ציון תוג'מן צועד נמרצות לעברו... תוך כדי צעידה הצמיד אליו הרב בן ציון עוד שני יהודים. המנין הושלם, ומעניין, אף אחד מהם לא היה קצר-רוח. הסבלנות ניצחה.

הרב בן ציון קרא כמה משניות, אחר כך כולם קראו מספר פרקי תהילים "רבי חנניה בן עקשיא". ושניהם, הרב בן ציון ושלמה אמרו קדיש. "אמן יהא שמיה רבה מבורך..."

"רגע אחד" ביקש שלמה מבאי המניין "אל תלכו, אני רוצה לבקש סליחה מהיהודי הקבור כאן. הייתי תלמיד שלו לפני 12 שנה, ועשיתי לו המון רע. המורה שמריהו היקר, צר לי על עוגמת הנפש שגרמתי לך. אני רוצה שתבין אותי, הייתי ילד קטן ופראי, חסר שיקול דעת, ילד, רק ילד קטן. אבל ברוך השם חזרתי בתשובה והחלטתי ליישר אורחותי. לא זכיתי להיפרד ממך בעודך חי, לא זכיתי לקבל את סליחתך עם חיוך על פניך, אבל הרב בן ציון הסביר לי שלא אוכל להמשיך בחיי מבלי לתקן את העוול שגרמתי לך. סליחה שמריהו, סליחה... אני רואה שהקב"ה אוהב אותי וגם אותך, שהרי רק ידו של הקב"ה ניווטה לקברך דווקא ביום האזכרה הרביעי שלך כ"ג חשוון. אתה בוודאי סולח לי... מוחל לי..." עיניו של שלמה נרטבו להן.

באי המניין טפחו לשלמה על השכם "יישר כוח בחור צעיר, אשריך שאתה מתעלה על עצמך ומבקש מחילה מהנפטר... זה מעיד על מידות מתוקנות..." והם ביקשו להתפזר.

"רגע אחד יהודים יקרים!!! חכו איתנו עוד כמה דקות, אני מתחנן לפניכם". הרב בן ציון תורג'מן היה הדובר. שלמה נידהם, הוא הבחין שרבו ניסער מאד ועיניו לחות.

"חז"ל אומרים שכשיהודי רוצה להטיף מוסר לחבירו כדי שיתקן דרכיו ומעשיו, עליו לפשפש היטב בעצמו. שיבדוק בחורים ובסדקים של נשמתו. ומדוע? שמא יאמר ראובן לשמעון "טול קיסם מבין שיניך" ויענה לו שמעון לראובן "טול קורה מבין עיניך". פרוש הדברים, לפני שאתה מחנך מישהו ומכהו בשבט מוסר, בדוק היטב אם חלילה אתה אינך נגוע באותה רעה חולה שאתה מטיף לה. את חטאי אני מזכיר היום, גם אני הגעתי לכאן על ידי ניווט ההשגחה העליונה כדי לבקש סליחה מחילה וכפרה מדודי היקר שמריהו בן רוזט תבורי ע"ה. אנא מכם, המתינו ושמעו. אבי מורי בנימין תורג'מן ע"ה, עלה ארצה עם אחיו הצעיר שמריהו מיד אחרי הכרזת המדינה. הוריהם נותרו במרוקו עד יום מותם, הם היו קשישים וחולניים, אבל עודדו את שני בניהם לעלות ארצה, ולחונן את עפר ארץ הקודש. הם ציוו את אבי בנימין, לדאוג לחינוכו של אחיו הצעיר שמריהו, אך המשימה לא עלתה בידו של אבא. שמריהו העדיף את הקיבוץ, ואת בית ספר "כדוריי" על פני לימוד תורה בישיבה. ניסיונותיו של אבא לקרבו עלו בתוהו. שמריהו היה עקשן, והמשיך בדבקות בדרכו, בלימודי הוראה באוניברסיטה.

"בשלב מסויים החליט שמריהו תורג'מן, לעברת את שמו לשם עם צליל ישראלי, תבורי. היה זה עוד מהלך שהוסיף לנתק בין שני האחים, זה בעולמה של תורה וזה בעולם האקדמיה. אבא ביקש מאיתנו - בניו - לשמור מרחק משמריהו, שמא נציץ וניפגע, וננטוש חלילה את עולם התורה. עשרות שנים חיינו תחת האיום: שמריהו חי

וקיים, שיהיה בריא, אבל בלעדינו. פעם בכמה שנים היינו פוגשים אותנו בשמחה משפחתית ולא יותר. אחי ואחיותי לא יצרו עמו קשר חוץ מ"שלוש שלום" בשפה רפה. שמריהו לא התחתן, גר ערירי כל ימיו. הוא לא ניסה ליצור קשר עמנו, וגם אנחנו הפנינו לו עורף. אבל כאן, מול קברו של שמריהו ולאוזניכם אני מבקש ממנו סליחה מעומק הלב. מי יודע דוד שמריהו, אם הייתי קצת יותר רגיש כלפיך, קצת יותר מתעניין ופתוח, אולי כאיש בוגר וחסון באמונת, הייתי מצליח להכניס אותך לכנפיים החמות והמחבקות של המשפחה המורחבת שלנו... ויתכן שאם היית חש בנעימות המשפחתית האוהבת, היית חש בשר מבשרנו, עצם מעצמותינו וחוסה אחר כך גם תחת כנפי השכינה. אבל אנחנו, גם אני "הרב הגדול" בן ציון תורגימן הדחקתי אותך, והמשכתי להתעלם ממך, כמו אותו ילד קטן שאביו מרחיקו ממקום סכנה. והנה לפני מספר שעות בעודי מטיף מוסר לתלמידי החביבי שלמה היקר שילך לבקש סליחה מהמורה שלו אשר סבל ממנו בילדותו... לא העליתי בדעתי, שהמורה הזה הוא דודי היקר שמריהו. סליחה שמריהו על שנים של התעלמות, של הדחקתך מהלב. סליחה גם ממך שלמה תלמידי האהוב שהטפתי לך מוסר להוציא קיסם מן השיניים, בעוד קורת ענק מונחת על עיני... אני מבטיח לך דוד שמריהו שמעתה ועד יום מותי אעשה הכל לעילוי נשמתך, תורה, תפילה וגמילות חסדים. סליחה".

הרב בן ציון תורגימן ושלמה בן-סירא תלמידו הצעיר, חיבקו איש את רעהו בחום רב ובהתרגשות רבה. עכשיו הבין שלמה מדוע הרב בן-ציון מוכר לו, תווי פניו דמו להפליא לפניו של המורה שמריהו. ציפור דרוור אפורה עצרה מעופה, נעמדה על המצבה וציפצפה. אבל ציפורים - כידוע - אינן אומרות קדיש.

כוס הוודקה של גרינבלוט ז"ל

(משל מן החיים)

באחד הערבים השבוע התקשר אלי עמיתי הוותיק מיסטר רונלד צימרמן האמריקאי, שכבר זכה שכמה מסיפוריו כיכבו על גבי מדורי. בעודי אווזו בסולם במגמה תובענית לצבוע איזה קיר לקראת חג הפסח, רטט המכשיר הסלולרי בכיס חולצתי. אודה על האמת, צביעת קירות, נבירה במגירות ושפשוף סירים, אינם הצד החזק שלי, אשר על

כן הרטט הגואל שימח אותי מאד. הנחתי את המברשת, נשענתי על צידי הספריה ונתתי למיסטר צימרמן עמיתי הקשיש להזרים אלי את הסיפור של השבוע.

"שלום לך מיסטר לוי, כמעט חודש לא דיברנו... ואתה יודע שאם יש לי סיפור עסיסי אני לא שומר אותו בשביל עצמי, בזכותך יש עוד כמה עשרות אלפי קוראים שיכולים להנות ממנו..."

או.קיי. רונלד, כולי אוזן, הפנקס פתוח והיד רושמת.

"אז שים לב אדון לוי, מי כמוך יודע שאהבת חברים זה דבר חשוב, אפילו יותר ממצוות מעשיות. הקב"ה מאד נהנה שבני אוהבים זה את זה ומשמחים זה את זה. כמו אבא טוב, שנהנה להביט בילדיו הקטנים המשחקים יחדיו בשיתוף פעולה תוך צהלות שמחה. הרבי שלי אמר לא פעם, רונלד שתדע לך, לאהוב יהודי באמת באמת עם כל הלב, זה הנחת הכי גדול של ריבונו של עולם, ובזכות אהבת חברים זוכה כלל ישראל להמון שפע ברכה וישועה, בעיקר כאשר אהבה זו יש בה גם מסירות נפש.

פתיחה נאה, רונלד ידידי, ועכשיו לעניינים.

"ובכן מיסטר לוי, היה היו להם שני יידיים בלב ובנפש, שם האחד יעקב גרינבלוט ורעהו מישה הנדלר. הם לא היו רק יידיים, הם היו אפילו שותפים מיוחדים במינם. היתה להם נגריה קטנה באזור התעשייה ששכן אחר כבוד בקצה העיירה שם הם יצרו בהרמוניה ברוכה, שולחנות, כיסאות, חלונות, ספריות, וכל מה שבית יהודי זקוק לו. לא היו להם עיניים גדולות, הם חיפשו להתפרנס ולא להתעשר, ולכן היתה להם סבלנות ברזל לכל לקוח. הם נתנו לכל קליינט תחושה שהוא הכי חשוב ויקר בעולם, ואם היו למישהו טענות, מיד הוא היה צודק. גרינבלוט את הנדלר ספגו מפעם לפעם ביזיונות לא מוצדקים מאנשים לא בדיוק מתוקנים במידותיהם, אבל הם קיבלו זאת באהבה, גם אם נאלצו להחזיר את הספה לנגריה, ולעצב או לרפד ספה חדשה. חסד? הו, הו, השניים היו חסדנים מאין דוגמתם, ולא היו חתן וכלה שנישאו שלא קיבלו מהם ארון מכובד, או ארגז מצעים, ולפעמים אפילו חדר שינה מלא. והם, בחסדי השם התפרנסו בכבוד וטיפחו משפחות לתפארת, ושם שמים ושבחיו שגורים על לשונם יומם ולילה, לא פחות מאשר הם שיבחו איש את רעהו. ממש להתקנא. אבל זה לא הסיפור, לוי, זה לא הסיפור.

אז מה הסיפור?

"סבלנות ידידי הצעיר סבלנות. הסיפור שלנו מתרחש דווקא בבית המרזח הקטן שניצב לו בכניסה לעיירה, שם ישב מאחרי הדלפק המוזג הוותיק גדליהו מינצקי, המכונה גודלי.

"גודלי זה היה איש חביב, שקיבל במאור פנים את שלל שותי השיכר לסוגיהם ולמיניהם. חיבה מיוחדת הוא רחש לשני חבריו הנגרים הוותיקים גרינבלוט את הנדלר. הללו בכל יום, קיץ או חורף בשעות אחר הצהרים המאוחרות לאחר סיום יום עמלם המפרך היו נכנסים לחצי שעה לממזגה של גודלי, ממתנים שיגש אליהם עם בקבוק וודקה ושתי כוסות זכוכית גבוהות. גודלי מזג להם וודקה עד למעלה ממחצית הכוס, החליף עמהם כמה מילים מנומסות שאחרי יום מפרך, והותיר אותם לשמוח ולעלוץ באווירה ידידותית נעימה, שוודקה בוודאי מוסיפה לה הרבה חן וחמימות הלב. המחזה הזה חזר על עצמו לא פחות מ-40 שנה, חוץ משבתות וחגים כמובן. גרינבלוט את הנדלר את גודלי, עם כוסות הוודקה וחצי שעה של שמחה חברית ואהבה לבבית העולה על גדותיה.

"נו, מיסטר לוי, כמה בן-אדם כבר יכול לחיות. 70 שנה? 80 שנה? יום אחד לקה גרינבלוט בליבו, אושפז בבית החולים של העיר הגדולה, ואחרי שבוע נפח נשמתו בשיבה טובה כשהוא משאיר אחריו, משפחה לתפארת כולל נינים לא מעטים, והמון חסדים.

"האובדן של גרינבלוט היה קשה לכל מי שהכיר את האיש היקר הזה, אבל לא אחטא לאמת אם אומר לך, שהנדלר שותפו וידידו בלב ובנפש היה שבור יותר מכולם. הוא הרגיש כאילו חתכו לו את היד, או את הרגל, או חצי ראש. חודש ימים הוא לא תיפקד, רק בכה ובכה. מי שהעמידה אותו על מקומו היתה אשתו הצדקת סוניה ברכה הנדלר, שצעקה עליו בוקר אחד: "די מישה!!! תפסיק לבכות כמו תינוק, תתלבש, תתפלל וחזור לנגריה! גרינבלוט ידידך - אם היה בחיים - היה מאד מאוכזב מהתגובה הילדותית שלך". והמילים הללו עזרו, הנגר הנדלר אחרי חודש קשה ביותר חזר לנגריה, לקרשים ולקורות, למשור ולמסמרים. אבל למלאכת היצירה היה טעם מר. בשעה חמש אחר הצהרים הוא סגר את שערי הנגריה ושרך רגליו לכוון הממזגה של גודלי והתיישב בשולחן הקבוע. גודלי הגיע עם בקבוק הוודקה ובידו כוס זכוכית גבוהה, אחת. הנדלר סימן לו באצבעותיו: "תביא שתי כוסות". גודלי ניגש להביא עוד כוס, די בתימהון.

"מזוג וודקה לשתי הכוסות" ביקש הנדלר העצוב .

"בשביל מי הכוס השניה?" שאל גודלי.

"בשביל גרינבלוט זכרונו לברכה. כוס בשבילי וכוס בשבילו. אני ממשיך לשמור על המסורת הידידותית שהיתה לנו במשך 40 שנה.

קודם אשתה את הוודקה שלי, אחר כך אשתה את הוודקה שלו, אשב כאן חצי שעה ואחזור הביתה. המסורת הזו תנציח את זכרו בליבי לעד".

"גודלי הגברתן הרגיש צביטה בליבו. הוא הכיר היטב את אוצרות האהבה שיש בליבו של הנדלר - שיחיה לימים טובים - כלפי שותפו זכרונו לברכה, והוא מזג וודקה לשתי כוסות. כך חלפו להן ארבע שנים.

"והנה יום ראשון חורפי אחד אחר הצהריים, מגיע הנדלר לממזגה, גודלי כהרגלו בקודש שולף בקבוק וודקה, מצמיד אליו שתי כוסות זכוכית גבוהות קומה ונע לכוונו של הנדלר. הנדלר הרים את עיניו וסימן לגודלי באצבעו: "תביא רק כוס אחת בלבד". גודלי די הופתע, הוא הניח כוס אחת על הדלפק וניגש עם השניה להנדלר. הוא מזג ושאל: "מה קרה מישה שחרגת ממנהגך, נגמרה הידידות? נגמרה השותפות? מדוע אתה שותה רק את כוס הוודקה שלך וזונח את כוס הוודקה של גרינבלוט ז"ל.

"הנדלר הביט במוזג בעיניים בורקות ולחות מדמע: "גודלי יקירי, אני רוצה להעמיד אותך על טעותך. ביקרתי בסוף השבוע אצל הרופא שרגא מוטיל פייביש, והוא בדק אותי ישר והפוך. בדק את הריאות, בדק את הדם, בדק את הלב, ואמר לי: "אדון הנדלר, אתה איש לא כל כך בריא. יש לך סכרת קשה, יש לך תעוקה בלב, יש לך לחץ דם. אלכוהול, וודקה, ויסקי, זה לא בריא בשבילך בכלל. מכאן ואילך אתה לא שותה יותר משקאות אלכוהוליים..."

גודלי פער פיו נדהם ושאל: "אז אני לא מבין, הרופא אסר עליך לשתות וודקה, כי זה פוגע בבריאותך, והלוא הרגע ראיתי אותך שותה בלגימה אחת את כוס הוודקה שלך שהיתה גדושה למדי, איפה אתה ואיפה הרופא!?!?"

"הנדלר גרד פדחתו, נשען על מרפקיו ולחש לעבר המוזג: "תשמע גודלי, לא שתיתי את כוס הוודקה שלי, לי אסור לשתות. שתיתי את הכוס הוודקה של יענקליה גרינבלוט ידידי היקר זכרונו לברכה. שתיתי בשביל האהבה שיש לי אליו והכבוד שאני רוחש לו... וגם במחיר הבריאות שלי לא אוותר על מסורת הידידות שלנו".

* * *

"אתה מבין מיסטר לוי, בשבילי הסיפור הזה מעיד על אהבת חברים גדולה. נכון הנדלר אולי איננו חכם גדול אבל יש לו מנהג של זכרון וכבוד כלפי ידיד אהוב שלו, והוא מוכן לשתות וודקה לזכרו... גם אם

זה פוגע בבריאותו. ויש בזה כמובן הרבה מסירות נפש, לא כך ידידי?
אם תרשה לי מר לוי, אגיע אליך הערב, אמרת שנשאר לך קצת
מהויסקי ההוא... הרי עוד מעט פסח וצריך לחסל את הבקבוק".

סיפור מתוק רונלד. שווה כוסית ויסקי. תגיע.

היהודי האחרון בברונקס

(מבוסס על מעשה שהיה)

האמת היא שהרב אפרים שטיינגולד לא חיפש הזדמנות לנסוע
לאמריקה, אם לדייק, לארצות-הברית של אמריקה. נכון, הוריו שיהיו
בריאים הם ילידי היבשת ואזרחי ארה"ב, ונכון שנעוריהם עברו
עליהם שם, ונכון שהוא נולד שם ובגיל חצי שנה עלה לארץ, אך הוא
כבר התחנך בישיבות קדושות, והיה לטיפוס ישראלי לכל דבר ללא
קורטוב של אמריקניות, אם יש בכלל קורטוב שכזה. אגב, הוא כמובן
דיבר אנגלית שוטפת אבל לא עשה בה שימוש רב. הוריו הקשישים
והחביבים מיכאל ואריאלה שטיינגולד, מעולם לא רמזו לו שישע לשם
כדי להתחקות על עקבות נעוריהם באותה עיר נוצצת ותאוותנית ניו-
יורק, הם לא ביקשו שיסתובב לו באותו רובע יהודי מפואר, שהתרוקן
אט אט מיהודיו, והשיל את עורו כמו נחש צפעוני, ועטה על עצמו עור
חדש שחור ומבריק.

כן, השטיינגולדים קשישא היו ילידי רובע ברונקס, שבימיו המפוארים
טרם מלחמות העולם התגוררו בו כ- 650,000 יהודים רובם ככולם
יראים ושלמים, עבדי השם, שהתערו להם בחממה האמריקנית
ההולכת ומשמינה. כן, לפני ההתבוללות הגדולה, ולפני שאמריקה
הנהנתנית בלעה אותם בביסים ענקיים, היתה שם בברונקס קהילת-
קודש ענקית, עם עשרות תלמודי תורה, ישיבות, וכמובן מאות בתי
כנסת בבחינת מקדש מעט. רובע לתפארת.

מפעם לפעם בין הדגים למנה העיקרית, היה מפליג הסבא החביב
מיכאל שטיינגולד לאותו רובע סואן ומספר סיפורון חביב לנכדיו. פעם
על רבו - נכה על כסא גלגלים - שלימד אותו טעמי המקרא, ופעם על
גבאי בית הכנסת שלו שהיה נוטל באדיקות את ידיהם של סועדי
הסעודה השלישית בבית הכנסת, ומקפיד שיעשו זימון ברוב עם
ושיברכו ברכת מזון מילה במילה.

גם אפרים אהב את סיפורי רובע ברונקס, אבל הוא כבר היה עץ שתול על פלגי מים כאן בארץ הקודש, ראש מתיבתא בישיבת "היכל דוד" נשוי ואב לשבעה.

אמריקה היתה טובה בשביל הסיפורים, תכל'ס הוא לא איבד שם דבר, ולכן לא היה לו שום ענין ורצון לצאת ולחפש שם מציאה כלשהי.

אלא שמסובב כל הסיבות האיר לא מכבר את עיני הרב שטיינגולד. באחד מעתוני הקודש הוא הבחין במודעה בזו הלשון: "אזרחי ארה"ב המתגוררים בישראל, יכולים לנצל את זכויות אזרחותם האמריקנית. במידה ויסעו עם ילדיהם לארה"ב, ויפיעו בפני הבטוח לאומי ד'ארה"ב, כל ילד יזכה למענק של 2,000 ד' בשנה, היות וכל בן לאזרח ארה"ב, זכאי אף הוא לאזרחות ולשאר הזכויות..."

ומה לנו כי נאריך, הרב אפרים שטיינגולד עשה חשבון פשוט, יש לו שבעה ילדים, תכפילו ב- 2,000 דולר... וכמובן מקבלים סכום זה רטרואקטיבית חמש שנים לאחור, והנה לכם הכנסה נאה ש... שטיוול בצידה.

כשנודע הדבר לסבא ולסבתא הנושא קיבל תאוצה מדהימה "אנחנו מוכנים לממן את הטיסה והשהייה, במשך שבוע או שבועיים, וכמובן תוכלו לבקר ברובע ברונקס שם גדלנו..."

* * *

שבועיים אחר כך נחתה משפחת שטיינגולד הצעירה עם שבעת ילדיהם בניו-יורק, כשבידיהם תוכנית מסודרת של ביקורים אצל כמה דודות קשישות, בן-דוד יורד, וכמובן מפה של רובע ברונקס עם ציונים והערות בכתב יד של סבתא אריאלה, מה יוכלו לראות בכל רחוב ברובע. לפני שעלו למטוס אמרה סבתא "כיום אין כבר יהודים חרדים בברונקס, הכושים כבשו אותה, ואם תפגשו שם במקרה תושב חרדי, יהיה לו בטח סיפור מעניין לספר לכם..."

נחיתה בניו-יורק. אין מה לומר, ניו-יורק עוצרת נשימה, בנייני הענק שניצבים שם, והשניים שנעקרו משם "התאומים", מרטיט לבבות. יש בעיר הזו שילוב של עוצמה ארכיטקטונית מחד, ולחץ אנושי קדחני מאידך. כולם שם רצים לעבודה, לעשות כסף, להגשים את החלום האמריקני של העושר הנכסף מבלי לעשות חשבון שיש מחר, ויש דין ויש דיין.

השטיינגולדים טיילו, ועוד איך טיילו. הם הביטו בעין מכווצת באותם בתי כנסת סגורים על מנעול ובריח, מאובקים ואפורים. ליבם נחמץ למראה בתי כנסת שהפכו למועדונים או למחסנים. היה קשה לעכל

את אותם מבנים ישנם ששימשו פעם כתלמודי-תורה שוקקים, והיום הם מפעלי נעליים, או חנויות הלבשה ומסעדות. הכושים והסוחרים בלעו את ההווייה היהודית, וכמעט ולא השאירו ממנה שריד.

"אין כאן אף יהודי לרפואה" הרהר הרב שטיינגולד בלבו "אין אפילו את מי לשאול אם יש כאן מניין למנחה".

* * *

יום לפני הטיסה בחזרה לארץ, הם החליטו הילדים ללכת ל-ZOO, לגן החיות של רובע ברונקס. מדובר בגן חיות ענק בן 150 שנה ששמו הולך לפניו כססגוני ומרתק. הילדים לחצו ואבא שטיינגולד נכנע, למרות שאחרי 10 ימים ניו-יורקים די צפופים הוא כבר שאף לחזור לשטיינגולד התלמודי.

אחרי פיזוזים וכרכורים מול מכלאות של אריות פילים וקופים אינספור, בלב גן החיות הבחינו השטיינגולדים במסעדה עם שלט "גלעט כשר". נו, נו, הם לא בדיוק סמכו על הכשרות של ההמבורגרים, אבל פחית קולה או ספרייט ניתן היה לקנות מבלי כל חשש. אחרי שאבא שטיינגולד חילק את הפחיות ושיחרר את הילדים ואמם להשתובב בדשא, הוא התיישב על כיסא נוח מתחת לשמשיה כתומה, מתח את רגליו וביקש להירדם. הוא עצם עיניו בדיוק למשך דקה, שכן אדם קשיש כבן 75 לבוש חליפת פסים אפורה ודהויה, חבוש כובע קש רחב-שוליים התיישב לידו, וסימן למלצר שהוא מבקש מנה. בחצי עין ראה הרב שטיינגולד שהמלצר מסמן לו: "הבנתי".

"הו בוקר טוב מיסטר, שמי משה מוריס יונגרמן ומה שם כבודו?...".

הקשיש הסיר את כובד הקש שלו וחיך. הרב אפרים הבחין בחצי עין בכיפת קטיפה שחורה בגודל פחות מבינוני מונחת על פדחתו.

"בוקר טוב שמי אפרים שטיינגולד, אני מישראל, באנו לכאן לביקור קצר...".

"ישראל? אני מאד אוהב את ישראל. אני תורם הרבה כסף לישראל, לישיבות, לעניים... הלוואי שיכולתי גם לחיות ואפילו למות בישראל...".

אפרים שטיינגולד הזדקף על כסאו, לפתע הדהדה באוזניו העצה של אמו "... אם תפגשו יהודי חרדי בברונקס, יהיה לו בטח סיפור מעניין לספר לכם".

"ומאיפה אתה מיסטר יונגרמן?"

"הו, הו, אני? אני היהודי האחרון של רובע ברונקס" אמר בגאווה בלתי מוסתרת.

"האחרון?"

"כן, כן. בטח סיפרו לך, שפעם היו כאן מאות אלפי יהודים, רובם נדדו, חלקם התבוללו, והכושים כבשו את הרובע. אבא שלי שהיה רב חשוב כאן באחת הקהילות, בימיו האחרונים עודו שוכב על ערש דווי לפני למעלה מ-50 שנה, אמר לי "מוריס, הרובע מתרוקן, אבל זה רובע קדוש. יש כאן המון זכויות. אני מבקש ממך מוריס, שמור על ברונקס, שמור שתמיד יהיה כאן מניין מתפללים..."

"נו?"

"וברוך השם כולם עזבו ואני נשארתי כאן לבד. ובשיניים, ממש בשיניים אני מחזיק כאן מניין של יהודים קשישים עולים מרוסיה שיתפללו... עד כמה שהם מבינים איך מתפללים".

"ובניך גרים איתך ברובע?"

שתיקה ארוכה. מוריס יונגרמן מתופף באצבעותיו על כובע הקש שלו ואומר בלחש "אין לי בנים. אין לי משפחה. הייתי נאמן לצוואה של אבא שלי ז"ל, ולכל שידוך שהוצע לי אמרתי למשודכת שאני מוכן להינשא, אבל בתנאי שגרים בברונקס ושומרים על מניין מתפללים ברובע. אתה לא תאמין יאנג-מָאן רבות רצו להינשא לי, אבל בתנאי שעוברים למונסי, או מנהטן, רק לא ברונקס.

"סליחה מיסטר יונגרמן, אבא שלך לא השביע אותך, אבא שלך רק ביקש, הוא גם לא האמין שהרובע יתרוקן לגמרי מתושביו, לחיות ברובע ברונקס זה אומנם תנאי נחמד, אבל לא בבחינת יהרג ואל יעבור?"

"כן, אתה צודק ידידי, אני הייתי עקשן גדול והתייחסתי למילים של אבא ז"ל כמו לבת-קול מקודש הקודשים. אני נזכר כעת באחת המשודכות שנפגשתי עמה, אשה אצילית מבית טוב, שאמרה לי "מוריס אני חוששת לך, אתה מתעקש על דבר לא חשוב כל כך... רק אל תשאר כאן רווק זקן... שנה אחר כך היא נישאה ודומני שהיא עלתה לישראל... אז אתה מבין אותי יאנג בוי, לפעמים בן-אדם חושב שהוא עושה מצווה גדולה, נדירה, מצווה שאף אחד חוץ ממנו בתבל לא יכול לקיים אותה. הוא בטוח שיש לו מזה עולם הבא הכי גדול שיש, והוא אפילו מוכן למסור נפשו עליה, הוא מוכן הבן אדם, להקריב את חייו האישיים, את עתידו, את משפחתו שלא הקים, על מזבח מניין של זקנים יהודים מרוסיה באיזה רובע ניו-יורקי דלוח, שיש לו אמנם עבר יהודי מפואר, אבל הווה מאד עלוב. אם אני צריך

לסכם את החיים שלי, לא אגיד לך שאני המאושר באדם... אני אפילו עצוב. במקום להנות עם כמה נכדים מתוקים על זרועותי ולהשאיר בעולם הזה דור ישרים יבורך, שיגיד עלי "קדיש", מה שנותר לי זה לרדוף אחרי זקני המניין, להגיש להם תה, ולבוא לכאן לגן החיות של ברונקס ביום ד', לאכול ארוחה כשרה במסעדה המקומית, ולבכות על עצמי, איך החמצתי את החיים לחינם, בשביל מצווה, שספק אם יש ממנה נחת-רוח לאבא שלי".

* * *

כשנפגשו הרב אפרים שטיינגולד ואמו אריאלה בנמל התעופה, אז אחרי החיבוקים וההתרגשות הוא אמר לה: "אמא, לא תאמיני, פגשתי יהודי חרדי קשיש בברונקס..."

"רק אל תגיד לי שקוראים לו מוריס יונגרמן?"

"את אמרת" השיב לה אפרים בלחש.

הרב אפרים חייך חיוך מסתורי, נטל בידו האחת את התינוקת רבקה'לה ודחף בידו השניה את העגלה לכוון היציאה. בעיני רוחו הוא נזכר בדמותו של הרווק הזקן היקר והתמים, שלא בדיוק קלט מה עיקר ומה טפל, אבל תואר אחד יישאר לו לבטח, היהודי האחרון בברונקס.

אבא ב- 20 דולר

(סיפור אמיתי)

יש מקצוע אחד, קדמון מאד, נעוץ בשחר בריאת העולם, קשה, מפרך, מסגף, עם המון תיסכולים וכישלונות, וכדי להצליח בו צריך לדעת ה-מ-ו-ן. הסברים בהמשך.

כדי לנהוג במכוננית, עלינו לעבור קורס תיאורטי מזורז בהכרת התמרורים, ואחר כך קורס ממושך של הכרת המכוננית ונהיגה בה בתנאי שטח שונים, אחר כך מגיע היום הגדול - הטסט. הצלחת - יופי. לא הצלחת? לא נורא תמתין לתאריך של הטסט הבא.

נהגים לא חסרים בעולם, ומקצוע זה איננו דורש ידע מיוחד, מספיקים רמה טכנית פשוטה, קואורדינציה וכושר ריכוז סביר.

אבל כדי להיות רופא... זה כבר עסק מסובך שדורש שנות לימוד רבות וקשות, סטאז' ממושך, ורק אז יכול הרופא הצעיר להיכנס בשערי המחלקה כפיגורה מן המניין. וגם זה לא תמיד, היות וחלק מן הרופאים מעוניינים בהתמחות ספציפית, אזי הם שוב נאלצים לעבור עוד מספר שנות התמחות, ואין דומה רופא עיניים לרופא כליות או לכירורג.

כנ"ל טייסים, סנדלרים, חייטים.

כנ"ל פסיכולוגים, עובדים סוציאליים, נגרים.

כנ"ל מורים. כן, כמעט כל מקצוע מצוי דורש מן האדם הממוצע מיומנות, ידענות, ותעודה המעידה על כישוריו, אחרת אין לו מה לחפש בשדות התעסוקה, והוא על פי רוב ייענה בשלילה בכל מקום עבודה.

רק מקצוע אחד שדורש מומחיות, מיומנות, מעוף, כושר יצירה, סבלנות, רגישות, ועוד ועוד, רובם נכנסים אליו ללא כל הכשרה מוקדמת - הורים.

מרבית ההורים הצעירים חווים ולומדים על בשרם, את הגיונותיו ושיטותיו של ה"מקצוע" התובעני הזה, המתיש, ואשר דורש מהם להעמיד ילד מחונך, מנומס, ירא שמים, ושואף לגדול בתורה. מלחמת התשה.

לא יאומן כי יסופר, מקצוע כל כך מסובך, מורכב, העשוי משלוש משמרות ביום, ואף אחד במקומותינו איננו יכול לנפנף בתעודת הסמכה בני"ל.

מעניין, מוזר, לא פשוט.

ברשותכם ניגע כאן רק בחלק זעיר מן המכלול האדיר של המיומנויות והרגישות שהורה זקוק להם. חלק זעיר אמרנו, אבל מאד מאד משמעותי.

* * *

אבנר גלבוע היה סוכן ביטוח מצליח ומוכשר. גלגל ההצלחה היה צמוד אליו, ועסקי הביטוח שלו חבקו כמעט הכל. החל ממכוניות, משאיות, חנויות, מפעלים ובתי מסחר. שמו הטוב הלך לפניו ועשה עבורו עבודה

טובה. הפלאפון שלו לא חדל לצלצל החל מ- 6:00 בבוקר וכלה בשעות הקטנות של הלילה. משרד "גלבוה ביטוחים" העסיק 25 עובדים ומזכירות, ואבנר כמובן היה הרוח החיה בו.

עד כאן הפאן המקצועי.

בנוסף לעיסוקיו כסוכן ביטוח רב זרועות, אבנר גלבוה היה נשוי למרגלית ולהם ארבעה ילדים. הבכור משה בן התשע, ולאחריו שלוש אחיות קטנות. למותר לציין, שלוח הזמנים הצפוף של מר גלבוה לא בדיוק הלם את הצרכים הבסיסיים של חינוך ילדיו...

תשומת לב, הו... תשומת לב.

ערב אחד בשעה 8:30 הגיע אבנר גלבוה הביתה, תשוש למדי, קצר-רוח ודי זועף על התנהלותה של עיסקת ביטוח שעמדה בפני פיצוץ.

משה שלו עמד על כסא במטבח, וחייד לעבר אביו כשהוא מסנן מפיו שאלת מחץ: "אבא שלי ברוך הבא... אני שמח שבאת מוקדם, אבל אני רוצה לשאול אותך שאלה..."

"כן משה...".

"תגייד לי אבא כמה אתה מרוויח לשעת עבודה?"

דמו של גלבוה קפא בעורקיו. החצוף הזה, בנו בכורו, עוד לא עומד על דעתו וכבר מתחיל לפשפש בכיסי אביו. תוך שניות ספורות הורד משה מן הכסא ונגרר אחר כבוד לכוון מיטתו תוך השמעת צעקות גדולות ומרות.

"חצוף שכמותך!!!" שאג עליו אביו.

חצי שעה אחר כך, לאחר שמר גלבוה המאושש סעד את לבו, הוא נזכר בתקרית המביכה והרהר "משה בני, הוא לא ילד חצוף. הוא דווקא עדין נפש. אם הוא שואל שאלה כזו, יש דברים בגו".

אבנר ניגש אל מיטת בנו העצוב, ליטף את פניו, ואמר לו "משה אני מרוויח לשעת יעוץ עסקית לפחות 20 דולר לשעה".

עיניו של הבן אורו. "יופי אבא, אז תן לי בבקשה 10 דולר...".

מפלס הזעם של אבנר גלבוה שוב איים להטביע אותו. מה קורה למוישליה שלו, בתחילה הוא מתחקר, אחר כך הוא כבר מתחיל לדרוש.

"משה אתה מגזים. השאלה שלך הראשונה היתה חצופה והבקשה שלך הנוכחית עוד יותר גרועה, אני לא מחסיר ממך דבר. לא בגד, לא ממתק ולא אופניים, לבקש ממני 10 דולר זה פשוט חוסר דרך ארץ".

לאחר נזיפה זו שוב פנה האב המאוכזב לכסאו שבסלון ונשען עליו עמוקות, תוך עצימת עיניים מהורהרות "הילד שלי משונה היום, מאד משונה...".

דקה אחר כך הוא חזר לבנו סקרן ושואל.

"בסדר משה, אני מוכן לתת לך 10 דולר... אבל מה תעשה איתם, עסקים?"

משה בן התשע, חייך חיוך בלי כמה שיניים קידמיות אבל מלא אושר ולחש לאביו תוך ניגוב דמעותיו. "אבא תבין, יש לי 10 דולר שקיבלתי מסבתא רוחמה דמי חנוכה, עכשיו אתה נותן לי 10 דולר, ויהיו לי 20 דולר. את הכסף הזה אני אתן לך ואז אקנה ממך שעת עבודה... אבל זה בתנאי שתעבוד אצלי, רק אצלי. בלי פלאפונים, בלי לרוץ לאף מקום. אני קונה אבא את השעה שלך ב- 20 דולר, אבל אתה רק שלי בשעה הזו... עשינו עיסקה אבא?"

אבנר גלבוע חשב שהוא מתעלף, הבן החביב שלו נותן לו שיעור מוסר פולח לבבות, ועוד מוכן לשלם על כך...

* * *

הסיפור הזה הוא מעשה שהיה, ללמדנו שיש ילדים שגדלים ליד אבא שלא מורגש מספיק. ילדים שלא זוכים לזמן איכות של אבהות הכל כך דרוש, כדי לעצב את אישיות הילד ולבנות בו תחושת בטחון שהוא כה זקוק לה.

ולא כולם חכמים מקוריים ונבונים כמו משה גלבוע בן ה-9 שהצליח לקנות "שעת-אבא" ב- 20 דולר.

הבן שבתפילין

(מבוסס על מעשה שהיה)

איש יקר ונעים הליכות הוא אליקים חנן אהרוני, אשר שם שמים תמיד מתרונון על שפתותיו הטובות, והוא כולו אומר שירה ותפילה לאבינו שבמרומים. מרבה חסד, אהוד על כל סביבותיו, מבאי ביתם של רבנים חשובים בעיר, הפוקד תדיר, יומם ולילה את שיעורי התורה המגוונים הפרושים בשכונת מגוריו המעטירה. לא איש צעיר הוא ר' אהרוני, בהחלט לא. אומנם אין לו תאריך לידה מדויק בתעודת הזהות שלו, אך לדבריו הוא בהחלט חלף בגאון מעל משוכת גיל ה-75, או אם תרצו גבורות פלוס.

אשת חיל לימינו של אליקים חנן, זוהי כמובן הגב' מלכה הצדקת, אשר ידועה מזה עשרות בשנים בפעולות החסד הנדירות שלה, עם כלות עניות ואלמנות קשות יום. היא אוזן קשבת, היא הגמ"ח, היא הכותל המערבי, היא לא נגזים האמא הגדולה של רבות מנשות העיר. ואיך לא, היא גם הבלנית הכי ותיקה, אשר דורות של נשים זכו לטיפול ושרותיה האדיבים במאור פנים, ומתוך תחושה שכל אחת היא כמו בתה, ואף יותר מכך.

דא-עקא, לא זכו בני הזוג אהרוני היקרים להיפקד בפרי בטן... עזוב? בהחלט.

חובה עלינו לדייק. אומנם לא נפקדו בני הזוג היקרים הללו, אלא שלאורך עשרות שנות נישואיהם הם שימשו כמשפחת אומנה חמה ואוהבת לכמה עשרות ילדים אומללים שהגיעו אליהם בנסיבות טרגיות בדרך כלל. מלכה ואליקים חנן אהבו את החסד הזה, ומסרו נפשם על כל ילד וילדה כדי שהזמן בין כותלי ביתם יקסום להם, ויעניק להם כוחות ושאר-רוח להמשך החיים. לעיתים הם שימשו כתחנת מעבר קצרה של חודשים ספורים, לעיתים של שנה שנתיים ולפעמים קצת יותר. והתנועה הדינאמית הזו, המתחדשת תמיד, האירה את ימיהם, והשכיחה מהם במידת מה את העובדה שהם בעצם חסרי ילדים משל עצמם.

"כל המלמד את בן חברו תורה" היה נוהג אליקים חנן לצטט לאשתו "מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", ואנחנו מלכה ל'ה משקיעים בהם המון. מלמדים אותם ברכות השחר, נוטלים להם ידיים, מברכים עמם ברכת המזון ועד כמה שידינו משגת אנחנו מגלים להם שיש אבא בשמים ושצריך להודות לו".

מלכה היתה מנגבת דמעה מבלי שהוא יבחין בה, ולא אחת התפללה שהקב"ה ישלח לה שלושה מלאכים, כמו לשרה אמנו. שאחד מהם יבשר לה...

עד לפני 10 שנים עוד פקדו את ביתם נערים שהתבגרו ואף הקימו משפחות, ומעת לעת הם המשיכו לשמש כמעין אורחים לילדים

שביתם התפרק להם באמצע החיים. אבל העשור האחרון, מה נאמר, היה דליל, והגעגועים למצהלותיהם של ילדים ניקרו בהם מפעם לפעם. מה נגיד.

"תראי מלכליה, התבגרנו. אני מודה לקב"ה שנתן לנו לפחות את הזכות להאיר את חייהם של כאלה שלא ראו הרבה אור. אין לי טרוניה כלפיו, חלילה וחס, שנותרנו די בודדים, לא כולם זוכרים אותנו וגם אין לנו שום זכות לדרוש מהם לזכור אותנו. לכל אחד יש את עומס החיים שלו לטוב ולמוטב, אני מאמין ומקווה ששכרנו ישולם לנו לעתיד לבוא לטובה ולברכה" היה משנן אליקים חנן לאשתו, כדי לעודדה. אבל לאמיתו של דבר, הבדידות ממצהלות ילדים והשקט הכפוי הממושך, העיבו על מצב רוחה של מלכה'ה.

* * *

רב בית כנסת חדש הגיע לשכונת מגוריהם של הזוג אהרוני. הרב יונדב רצון, איש צעיר ונמרץ שמצא מהר מאד חן, בעיני המתפללים. הרב הצעיר ור' אהרוני הפכו מהר מאד לידידים טובים. אליקים-חנן לא הפסיד שיעור אחד מזה שנתיים ימים אצל הרב הצעיר, וניהל איתו גם שיחות נפש. הרב רצון ידע לשמח ולהאיר את ימיו של היהודי הקשיש במילים חמות ומלטפות.

בוקר אחד אחרי תפילת שחרית שאל הרב רצון את ר' אהרוני: "מתי לאחרונה בדקת את התפילין שלך?"

ר' אהרוני השתתק. "אינני זוכר אך הן נבדקו מספר פעמים, ונמצאו כשרות" הפטיר.

"ממתי התפילין אצלך?"

"אני חושב שקיבלתי אותם לבר מצווה..."

"כדאי שתבדוק" הציע הרב.

במשך חצי שנה הפציר הרב רצון בידידו הקשיש, לבדוק את תפיליו. לבסוף הוא נעתר והפקיד את תפיליו בידי הרב.

הרב רצון פתח אותם. הוציא את הפרשיות מן הבתים ושריקת התפעלות נפלטה מפיו. הן נראו כמו חדשות, והאותיות? כקילורין לעיניים. משורטטות כדבעי, מאירות ומדוקדקות, ללא ספק נכתבו בידי סופר צדיק וירא שמים. הרב רצון היה המום. התפילין בני למעלה מ-60 שנה, אך לא נס ליחס, "וספק אם יש סופר סת"ם בדורנו שיש לו כתב מדהים שכזה" הרהר בלבו.

הרב רצון החל לקרוא את הפרשיות מילה אחר מילה כמונה מעות... וכשהגיע לתפילין של יד, כמעט נעתקה נשימתו " ... והיה - כי - ישאלך - מחר - לאמר... ". אבל המילה "בנד" ... א-י-נ-ה-!!!

אחרי תפילת שחרית סימן הרב רצון לידידו היקר לגשת אליו. הוא פתח את הפרשייה והראה לו: "המילה 'בנד' לא נכתבה כאן מעולם... ולמרות הבדיקות שנעשו בעבר, חסרונה של המילה לא נתגלה...".

עיניו של אליקים חנן אהרוני נפערו לרווחה: "אינני מאמין למראה עיני... עכשיו אני מבין מדוע מעולם לא היה לי בן שישאל אותי... כי - ישאלך - בנד... ריבונו של עולם, כבוד הרב, האם לא הנחתי מעולם תפילין שהרי אלו פסולות?".

הרב רצון ליטף את ידיו של ידידו ואמר: "ניתן לסמוך על דעת הבן-איש-חי, שמי שהניח תפילין פסולות בשוגג יצא ידי חובתו... אני מזמין לך זוג חדש ומהודר, הכל לטובה".

* * *

בשעה שמונה בערב נשמעה דפיקה על דלת ביתם של אליקים חנן ומלכה אהרוני. בפתח ניצבו הרב יונדב רצון ולידו רעייתו מזל, עם שני בניה התאומים בני השלוש אריאל ואבישי, ובידיה התינוק בן שלושת החודשים, נתן-רועי.

מלכה אהרוני הכניסה אותם פנימה במאור פנים, הושיבה אותם בסלון והגישה להם שתיה קלה וממתק לילדים. "באנו לשמח את בעלך היקר" אמר הרב רצון "הוא עבר חוויה לא קלה היום".

לפתע קמה ממקומה האורחת מזל רצון שפשפה את עיניה וכמעט שצעקה: "את מלכה'ליה נכון?".

"כן" השיבה מלכה קצת מבוהלת.

"אני מזי הבת של הנגר... את לא זוכרת אותי? אוי כמה שאני אוהבת אותך... כמה שהייתם טובים אלי...".

"את מזל? הבת של הנגר, הו כמה שגדלת מתוקה שלי!!!" התרגשה מלכה'ליה וחיבוק חם ארוך וממושך עם המון דמעות ונשיקות בין שתי נשים, חיבר אותן על ציר החיים המפריד בין שתי נקודות שמרחקו כ-25 שנה. מזל שרביט התייתמה מאמה בהיותה בת שש שנים, ואביה אביגדור הנגר איבד רצון לחיות. היתומים פוזרו, ובמשך שלוש שנים מזל התחנכה בביתם של מלכה ואליקים חנן אהרוני, שם היא ספגה

הרבה אמונה ויראת-שמים, שליוו אותה במשך שנים לא קלות שעברה.

"מלכה'יה יקרה, אני רוצה לבקש ממך בקשה קטנה".

"בשמחה מזל..."

"את יודעת שאני יתומה מגיל שש, ואבא שלי נפטר גם הוא לפני 15 שנה, לבעלי יש אבא חולני בעיר רחוקה, עכשיו אנחנו שכנות, אולי תרצי להיות קצת סבתא לילדים שלי...?."

"מאד רוצה... מאד מאד רוצה" חייכה מלכה אהרוני והרגישה כאילו משמים שמעו את תפילותיה.

* * *

נכון ש"בנד" נעלם מן התפילין של בעלה, אבל כשהקב"ה רוצה, הוא שולח בן, או שלושה בנים לפתחנו, אפילו מקצה העולם.

לילה אחד של אושר

(סיפור אמיתי)

לרב נפתלי דוד ברניץ לא היו ילדים. בעצם זה לא מדוייק. היתה לו בת אחת יחידה, אבל היא לא היתה בהישג יד, בתו רחל. היא - כנראה - התגוררה לה אי-שם מאחורי מסך הברזל הכבד שירד על בריה"מ הקומוניסטית שניתקה עצמה מן העולם החופשי, ובאותה נשימה חטפה לנפתלי דוד את בתו התינוקת היחידה והאהובה. השנים חלפו, לא בעצלתיים, צורבות ושורטות את בשרו החי, הגעגועים לא הגלידו, כי אין תרופה לגעגועים, הנפש מיאנה להינחם כי אין נחמה כשלא יודעים, ויעקב אבינו הוא עדות חיה לכך.

50 שנים חלפו נפתלי דוד הוא כבר מחנך ורב חשוב, נשוי בשנית, אבל לא נולדו ילדים. ורחל עדיין שם רחוק רחוק מבלי סימן חיים, מבלי אות אחת קטנה.

"האם אעזוב את העולם מבלי לדעת מה עלה בגורלה של רחל בתי היחידה? היום היא אשה בת 54, האם נישאה? האם נולדו לה ילדים? האם יש לי דור המשך?. תהיות ושאלות ענק אלו פילחו את ליבו של הרב הישיש מבלי מענה, מבלי סימן זעיר של חיים. מסך הברזל היה כבד מנשוא.

* * *

הם צעדו שלושתם עם עוד אלפי יהודים בדרך ארוכה לכוון מחנה עבודה או מחנה השמדה. ההבדל דק ושברירי. התינוקות רחל היתה ישובה על כתפיו, אשתו סוניה-חיה היתה רעבה ותשושה, אותות המאמץ ניכרו בה. היא לא עמדה בקצב. החיילים הנאצים היו חסרי סבלנות. הם בעטו בה באכזריות. נפתלי דוד ניסה לעודדה, ונסך בה כוחות מחודשים, אך לזמן קצר. הרעב, הצינה הכבדה, הכריעו אותה והיא נפלה ארצה. יריה!!! ועוד יריה!

לעיניו ולעיני בתו נרצחה האם והאשה הקדושה הי"ד סוניה-חיה, בידיהם של חיות הטרף.

"תמשיך לנוע כלב יהודי" נבח עליו הנאצי "אם תסתובב נרצח גם את בתך לעיניך".

והוא המשיך לצעוד, בוכה, מתאבל, שבר כלי, אבל עם הנחמה הקטנה והיפה על כתפיו, רחל. אשה אין לו, בת ברוך השם, יש לו. עדיין.

באישון לילה הוא התעורר כיסה את רחל הקטנה במעילו, ושעט לעבר היער. השומר הנאצי לא הבחין בו. נפתלי דוד ידע את הנתיב לכוון רוסיה, ובמשך שבועיים ימים, קפוא מקור, רעב, לועס עשבים, הצליח להבריא את הגבול לרוסיה, לשחד עגלון רוסי ולהגיע לעיירה בורנסאו, שם התגוררו כמה מבני משפחתו. הם טיפלו בו וברחל עד שהתאוששו. שנה אחר כך הסתיימה המלחמה.

"אני נוסע לארץ ישראל" אמר נפתלי דוד לבני המשפחה.

"חבל, רחל קטנה מדי ולא תעמוד בתלאות הדרך. ומי יודע, עד שתסתדר בישראל היא עלולה לרעוב ולסבול. סע לבדך ואחרי שתעמוד על רגליך, נשלח אותה אליך" הציעו.

נפתלי דוד קיבל את ההצעה הגורלית, השיג סרטיפקט ועלה ארצה. זמן קצר אחר כך ירד מסך הברזל ורחלי הקטנה כבר לא צמחה לנגד עיניו. כל הזמן היא בת ארבע, למרות שהיא כבר בת 54, ומי יזכה, אם בכלל לראותה. מסך של רוע סמיק, הפריד בין האב לבתו.

* * *

אהבתנו לילדים לא ידעה גבול. במיוחד יתומים. "גם לי יש בת יתומה" הרהר.

בעשר אצבעות, בלוק אחרי בלוק מרצפת ועוד מרצפת, הוקם לו בית ספר קטן, וצריך עץ רחב ידיים ששימש כפנימיה. חברי המושבה המפא"יניקית העריכו מאד את הרב הצעיר שהביא למעונו עשרות יתומים ניצולי שואה, והעניק להם פינה חמה חיבוקים, ואהבה עד אין קץ. לאמיתו של דבר ביתו הפרטי היה בית הספר... וניחוח התבשילים העלה חן וסומק בפניהם של אומללים אלה, שידעו רדיפות ושכול. העזר כנגדו, רוחמה, אף היא ניצולת שואה, מסרה נפשה למען אותם ילדים באותה נחישות כבעלה. היא היתה האמא, הוא האבא. וביחד הם שימשו כמיגדלור התקווה של יתומים קטנים אלה.

היתומים הללו היו למעשה ילדיהם, בבחינת כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

השנים נקפו, והרב נפתלי דוד ברניץ כבר גידל דורות של ילדים, רובם ככולם ילדים שחוו מצוקות, רדיפות, עוני, וחשו על בשרם סיכונים ומכאובים. שם במעונם המלטף של נפתלי דוד ורוחמה הם מצאו מזור, אור, וחופנים של תקוות לעתיד מוצלח יותר.

אבל נפשו של נפתלי דוד, עם כל השמחה והאהבה שהעניק ליתומיו, היתה דופקת ומבעטת באותו מסך ברזל אכזרי, שואלת וזועקת: "איפה רחלי שלי, איפה בתי בשר מבשרי?"

יש קול, אך אין עונה.

* * *

השנים נתנו בהן אותותיו, אם כי שמחת החיים לא פגה ממנו. כאיילה שלוחה הוא רץ לכל דבר מצווה. מנחם אבלים ומספידם, מבקר חולים ומברכם, משמח חתנים וכלות ורוקד לפניהם, משיא יתומים ודואג למגוריהם. המפא"יניקים אהבו אותו, והוא אהב אותם בנעימות שלו, בחן הנסוך תדיר על פניו, בעיני התכלת העמוקות, שכל כך נעים היה לצלול לתוכן. מלאך אציל נפש היה האיש.

ערב אחד, קצת לפני השקיעה, הגיע אליו נחמן שידלובסקי מזכיר המועצה המקומית, וביקש ממנו טובה.

"כבוד הרב, יש לי אחות חולה במחלה ממארת. היא נורא מיואשת ועצובה, לא מעלה חיוך על פניה. היא סובלת יסורי תופת ובקושי ישנה בלילות. עכשיו עלה על דעתה כי אין לה כמה מזוזות בביתה... ומי יודע אם הרב יתקין מזוזות אולי היא תבריא... ככה היא חושבת".

"מצויין, מצווה גדולה" שמח רב נפתלי דוד. הוא הושיב את נחמן שידלובסקי על כסא עץ מיושן במטבח ביתו, פתח את תיקו, ובחר חמש מזוזות מהודרות. הוא הושיטן לנחמן. אחר כך פנה וחיטט בארגז הכלים ושלף פטיש ומסמרים...

"לא צריך פטיש ומסמרים. מספיק המזוזות" הפטיר נחמן.

"חלילה" חייך הרב נפתלי דוד "אם עושים מצווה, עושים אותה מושלמת, איך אומרים - קומפלט, בלי שום חיסרון".

נחמן יצא למכוניתו עם המזוזות הפטיש והמסמרים. "אמתין לך במכונית" אמר.

אחרי 10 דקות יצא הרב נפתלי דוד ברניץ, כשהוא חבוש בחליפה מהודרת ובכובעו הגדול רחב-השוליים, חגיגי לעילא ולעילא.

"הי"י שאל נחמן "שבת היום, הלוא אתה דומה לחתן ביום חופתו. מדוע?"

"כן" ענה לו הרב "מצוות מזוזה לא פחות חשובה משבת ומועד. וכמו שמכבדים שבת ומועד, יש לכבד מצווה זו בכסות נאה".

הם יצאו לדרך. הוא בכסות נאה, כובעו על ראשו, ובידיו המזוזות המהודרות, פטיש ומסמרים.

האשה החולה פתחה את הדלת. כוכבים נצצו בשמים.

"אנחנו בנים של הקב"ה" אמר לה "אנחנו מאמינים שהיסורים לטובה, והם בוודאי יחלפו, ולבסוף נזכה לבריאות שלמה, לשמחה לגאולה קרובה. דעי לך שמחלה, זו מחילה. כשהקב"ה רוצה למחול למישהו, הוא שולח לו מחלה קטנה, שיתעורר, שיחפש אותו, שיכיר אותו, שידבר אליו, כמו ילד שאיבד את אביו. והנה הם נפגשים".

ממילה למילה, משפט אחרי משפט, הוא נסך בה אור פנימי ושמחה, ותקווה לרפואה שלמה ולעתיד יותר מאושר.

"אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקבוע מזוזה".

היא הביטה בו מכה במסמרים. מברך את ביתה ובעלה וילדיה. היא נפעמה מהדרת לבושו, כאילו זה יום חתונתו ויום שמחת ליבו. היא חשה שהוא נוהג בה כבוד רב כמו שהיה נוהג בבתו. בפעם הראשונה היא נתקלת ברב, בהדרתו, בפשטותו, בתמימותו, במאור פניו הקורן. בנעימות מילותיו המחיות, המשובבות נפש.

"אני נורא שמחה במזוזות... אני מודה לך מקרב לב, אני מרגישה שהן יוסיפו לי חיים ובריאות, שהן יוציאו אותי מאפילת המחלה אל אור ההחלמה".

"אמן" ענה הרב. והיא חייכה חיוך ראשון אחרי חודשים רבים של יסורי נפש וגוף.

* * *

"בינינו לבין עצמנו" אמר נחמן כשהיו בדרכם חזרה לעיירה. "המזוזות הן לא רופא, הן גם לא תרופה, למרות שיש להן חשיבות... וחופף מזה היא חולה סופנית וקשה להניח שהמזוזות יבריאו אותה...".

"יתכן, ידידי ר' נחמן" השיב לו הרב "אבל הלילה היא תישן בשמחה. הלילה היא תרדם מאושרת יותר. זכינו ר' נחמן במצווה עצומה, נתנו לה לאחותך היקרה בת ישראל, לילה אחד של אושר עם תקווה ענקית לרפואה שלמה. היה שווה המאמץ שלי ושלך, כדי לגרום לנשמה של אשה יהודית, לילה אחד של אור ואמונה... שמח ידידי, שמח!".

"כבוד הרב" אמר נחמן "לא שאלת אפילו מה שמה של אחותי החולה".

"נכון, אין זה ממידת הצניעות לשאול אשה לשמה...".

"שמה רחל, כבוד הרב. שמה רחל בת סוניה, הרב יעשה לה מי שברך".

* * *

רקותיו של הרב נפתלי דוד ברניץ היכו בו.

רחל בת סוניה-חיה, זו הלוא בתו. כאב עז פילח את רקותיו כאילו ברק שמימי חדר לליבו, והגעגועים לבתו העלומה בת ה-4 כמו היכו אותו בסנוורים.

"ר' נחמן ידידי, אתה לא תאמין, יש לי בת שנעלמה לפני 50 שנה אחרי מסך הברזל, שמה גם רחל, ושם אמה השם יקום דמה, סוניה-חיה".

נחמן שתק. המכונית נעצרה, הוא פתח את הדלת וסייע לרב נפתלי דוד להתייצב. הם לחצו ידיים בחמימות ונפרדו.

צועד לאיטו פנה הרב לכוון ביתו, והבחין במכתב אחד בתוך תיבת הדואר "לכבוד הרב נפתלי דוד ברניץ".

הוא קרע את המעטפה ושלף מתוכה דף שורות ובו אותיות ברוסית.

"אבא שלי אבא יקר ואהוב, לא שכחתי אותך אף פעם במהלך 50 השנים, אני זוכרת אותך היטב היטב. אני אפילו זוכרת את הלילה בו נמלטנו מן הנאצים. אני גם זוכרת קצת את אמא... ואני שמחה לבשר לך אבא, אבא שלי, שמסך הברזל הורס בעבורנו, ובחודש הבא אגיע אליך לישראל. אוהבת ומתגעגעת רחלי".

* * *

היהודי הענק הזה, שנהג מרבית חייו לשמח יתומים וחולים, קיבל באחרית ימיו את היתומה הקטנה שלו בחזרה, אם לילדים, סבתא לנכדים, והיא אשה יראת שמים לכל דבר. מנעי קולך רחל, מנעי קולך מבכי.

מפלאי תמים דעות, אשר איננו מקפח שכרה של אף בריה עלי אדמות. היה זה בעבורו לילה אחד של אושר, אבל הפעם האושר שלו.

למה הנורה האדומה מהבהבת?

(סיפור אמיתי)

תפילה היא עמוד עולם, אלא שבעוונות יש שעושים בו בעמוד העצום הזה, סדקים וחורים ומערערים את יציבותו. לא נחלק ציונים, אך די אם נחבוט באגרוף על ליבנו ונאמר "חטאנו עוינו פשענו" על אותן תפילות חפוזות קיצרות רוח, על אותן תפילות בלועות המילים וחסרות הכוונה המינימלית, על אותן תפילות אומללות שנאמרות כלאחר-פה בחטיפת שפתיים, העיקר לצאת ידי חובה. אוי אוי, בואו נחזור בתשובה על אותן תפילות ריקניות שאינן עולות למקומן הנישגב אלא נתקעות בקליפת התוהו, כי פשוט לא נתנו אל ליבנו אל מי פונים, עם מי מדברים, בבחינת מצוות פטפטנים מלומדה.

* * *

כשקרן שירזי בת ה- 18 קיבלה על עצמה עול מלכות שמים, היא עשתה זאת במלוא תוקף הרצינות והנחישות. מעל לכל גמלה בליבה החלטה: "כשאני מתפללת לאבינו שבשמים, אני מרוכזת אך ורק בו. מדברת אליו, לאוזניו, כי הוא האבא שלי, מי שנפח בי נשמת חיים, והוא מצפה ממני להיות בת נאמנה וטובה שלו, ולא לשכוח לרגע כי הוא נוכח ומצוי ובוחר אותי כל רגע וכל נשימה".

אמר ועשתה מתפילותיה עמוד עולם, יציב ונישא כמו הר נבו.

* * *

משפחת שירזי המסורתית הוזמנה לחתונת בנם הבכור בצרפת. רונן שירזי הצעיר עשה חיל בצרפת - בפרזי עיר הבירה - בעסקי מכוניות, ושלח להוריו ולשתי אחיותיו הקטנות ממנו כרטיסי טיסה על חשבוננו. "אני מבקש שתגיעו שבוע לפני החתונה להכיר את משפחת הכלה, תהנו מהאווירה ותהיו עסוקים יחד איתנו בהכנות לחתונה". כולם נענו בשמחה חוץ ... מקרן.

קרן ביקשה מהוריה ואחיה לטוס רק בבוקרו של יום החתונה, שכן אין סיבה לעזוב את ארץ ישראל ולנסוע לארץ טומאת העמים ללא צורך מיוחד. הם לא התווכחו איתה, מתוך כבוד לערכיה ולרצינותה.

ביום חמישי שעה 12:25 היתה אמורה טיסה 704 של חברת התעופה הצרפתית לצאת ליעדה. קרן הביטה בכרטיס הטיסה שלה, ומשום מה נדמה היה לה שרשום עליו כי בשעה 12:35 שעת הטיסה. "עוד מעט חצות היום, הטיסה נמשכת כחמש שעות. הנחיתה סמוך לחשיכה, במטוס לא נוח ולא נעים להתפלל, היציאה מנמל התעופה, הטירדה להגיע בזמן לאולם החתונות עלולים לגרום לי לאי-שקט בתפילת המנחה. עדיף שאתפלל עכשיו. מזוודותיה כבר הועלו למטוס.

קרן נכנסה לדיוטי-פרי בשעה 12:00 והתיישבה על ספסל סמוך לרב חיים נחשון ורעייתו שולמית. קרן הכירה את הזוג נחשון היטב. היא למדה בסמינר שהם היו ממקרבי הלבבות שלו. הם חייכו אליה בנועם ופינו לה מקום ישיבה. "אני טסה לצרפת עוד מעט" היא הנידה בראשה.

"מעניין, גם אנחנו נוסעים לצרפת" השיבה שולמית "לביקור משפחתי".

"כן, גם אני נוסעת לחתונה של אחי הבכור... עשי לי טובה קטנה הרבנית שולמית" ביקשה קרן "שימרי לי על תיק היד שלי אני אחפש כאן פינה שקטה להתפלל מנחה".

"בשמחה" ענתה הרבנית נחשון, אבל קחי בחשבון שעוד מעט נכנסים למטוס".

"בוודאי. אגיע כמובן בזמן לטיסה".

אלא שה"עוד מעט" של הזוג נחשון היה 12:25, ושל קרן שירזי היה 10 דקות מאוחר יותר. 10 דקות קריטיות. קרן נעלמה להם לאיזו פינה בדיוטי-פרי, ושתי דקות אחר כך נתבקשו נוסעי טיסה 704 לצרפת להיכנס לשביל המוביל למטוס. הרב נחשון בלש בעיניו כדי להבחין היכן מצוייה קרן, אך לשווא. אשתו נטלה בידיה את תיק היד של התלמידה החביבה בסמינר בו לימדו, והם נעו לכוון המטוס. "אני מקווה שהיא תסיים בזמן את תפילתה" הפטיר הרב נחשון.

"אני קצת חוששת" אמרה אשתו "אני יודעת שתפילת 18 שלה קצת ארוכה מהרגיל, היא פשוט מתפללת כמונה מעות במלוא טוהר כוונתה...".

הנוסעים התיישבו. הרמקולים קראו לנוסעת האחרונה לעלות למטוס. הרב נחשון אמר לדייל הצעיר ג'קי שימחון שביקש להדק חגורות, שהנוסעת האחרונה מתפללת לה אי-שם... ואולי נמתין לה כמה דקות.

ג'קי הדייל הסתודד קצרות עם הדייל הראשי, ואחר כך ביקש מהרב נחשון שינסה לאתר אותה ולבקש ממנה להזדרז.

"נמתין עוד חמש דקות" אמר.

"אינני יודע איפה היא ממוקמת, אבל גם אם אמצא אותה אסור על פי ההלכה להפסיק יהודי מתפילתו".

עיניו של ג'קי שרון הצעיר נפערו בתדהמה "מה פרוש? הרי היא עלולה להפסיד את הטיסה... הטיסה הבאה לפריז אם יהיה בכלל מקום פנוי, תצא רק בעוד שבע שעות, חבל שהיא תתעכב סתם בגלל תפילה בנתב"ג...".

"רגע רגע, ידידי הדייל. זו לא סתם תפילה. זו תפילת מנחה והיא חשובה מאד, אליהו הנביא נענה בזמן מנחה תפילה היא עמוד עולם".

"נו טוב" חייך הדייל "אתם הדתיים לפעמים נורא משונים, תשמרו על פרופורציה. הרי הטיסה היא חד-פעמית, יצאנו ולא נחזור לאסוף

אותה, אנחנו נהיה כבר בדרך לפריז. לא חבל שהיא תאחר לאיזו שמחה משפחתית...

"צדקת" ציינה הרבנית נחשון "היא צריכה להגיע לחתונת אחיה בפריז".

"נו, אז לא חבל?".

היא צריכה להגיע כל רגע אין לי ספק. היא יודעת את שעת הטיסה" ציינה הרבנית...

* * *

בשעה 12:29 המריא המטוס לפריז, בעוד קרן שירזי עסוקה בתפילתה. מה גדולה תהיה האכזבה לבני משפחתה לגלות שבתם היקרה לא תהיה נוכחת בחתונת אחיה...

הדייל ג'קי שרון הביט בזוג נחשון במבט מאוכזב. הנה המטוס כבר באוויר, מתחיל להגביה עוף בשיא דחף מנועיו. חמש דקות נמשכו מאמציו של המטוס להגביה, לפתע נשמע קולו של הטייס "אני מבקש מכל הנוסעים להירגע ולהדק חגורות, עקב תקלה בלתי צפויה אנחנו נאלצים לנחות בנמל התעופה...".

הטייס אביתר מעוז הבחין להפתעתו, כי המנורה האדומה הימנית המסמנת את מצבו של המנוע הימני, מהבהבת ללא הפסק. "מזל גדול שתקלה זו לא התרחשה בעודנו בשחקים באמצע העולם" הרהר מעוז הטייס הוותיק.

הנוסעים הדתיים ללא יוצא מן הכלל קראו תהילים בהתרגשות.

10 דקות אחר כך נחת המטוס בשלום, וכל נוסעיו נתבקשו להמתין בדיוטי-פרי עד לתיקון התקלה. הזוג נחשון פגש שם את קרן שירזי ישובה של ספסל וקוראת בספר.

"מה אתם עושים כאן?" נדהמה קרן "אתם לא בדרך לצרפת? אמרו לי במשרד הראשי שהטיסה הבאה תהיה רק בעוד שבע שעות".

"היתה תקלה במטוס" דיווחו לה הזוג נחשון.

למה להאריך. חצי שעה אחר כך נכנסו הנוסעים למטוס - עם קרן שירזי המתפללת - הטכנאים שבדקו את המנוע הימני לא מצאו בו שמץ של תקלה. הם ניגשו למנורת האזהרה, גם היא היתה תקינה לחלוטין. למה הבהבה המנורה? לאלוקים פיתרונים.

אחרי שהגיש ג'קי שרון את מנות המזון לנוסעים, הוא נעמד לצד הרב נחשון ושאל "תסביר לי כבוד הרב, הבחורה הזו שמעה את הרמקולים שמודיעים על הטיסה היוצאת והיא לא הגיבה. מדוע?".

"שכח מזה ידידי הדייל, היא לא שמעה דבר. היא היתה עסוקה בתפילה, דבוקה לאביה שבשמים ומאמינה בתום לבה שהכל יעלה יפה, והכל לטובה כפי בקשותיה התמימות. והנה עובדה, היא כאן במטוס ותגיע בזמן לחתונת אחיה..."

"לא יאומן" אמר ג'קי "התקלה הזו שהיתה, היא נדירה בכל קנה-מידה. הדייל הראשי סיפר לי ש-30 שנה הוא טס, ומעולם לא היתה תקלה משונה שכזו, שהכל תקין, אבל המנורה האדומה מהבהבת... גם הטייס שמו אביתר מעוז, אמר לנו "אני בהלם", גם הטכנאים יצאו מבולבלים... המנוע תקין, המנורה תקינה, הכל טוב... למרות הכל נחתנו".

הרב נחשון חייד "אמרת ששמך ג'קי שרון, תקרא לעצמך יעקב, זה שמך המקורי. שתבין יעקב, ג'קי, התפילה של הגברת הצעירה היא זו שמעמידה את העולם על תילו. היא זו שמסדרת מערכות בשמים ובארץ, ולא אחטא לאמת אם אומר לך שמן השמים החליטו שבזכות תפילתה תהבהב לכם המנורה, כדי שתנחתו ותקחו אותה, את המאחרת, לפריז..."

"התפילה שלה? אתה חייב להסביר לי איך?" ג'קי שרון היה המום וסקרן.

"תראה ידידי, אתה עכשיו עסוק במלאכתך, והזמן שנותר לנו לשוחח הוא קצר ומדוד. אדאג לשלוח אותך לסמינר קצר ליהדות. תשאל שם הכל. הם כבר יסבירו לך מה עשתה התפילה של קרן שירזי למנורה של המטוס".

* * *

הדייל ג'קי שרון נחת בישראל אחרי 24 שעות, ביקש חופשה שבועיים, ובמהלכה פקד את סמינר "ערכים". שם הסבירו לו מה עושה תפילה, מה זאת תורה ומיהו עם ישראל. מר שרון הצעיר קיבל על עצמו עול מלכות שמים. ארבע שנים הוא ישב בישיבה ולמד תורה עד שראש הישיבה החליט להוציאו לשידוכין. אחרי ברורים ארוכים, נפגשו השניים, והוא סיפר לה בין השאר על הטיסה המשונה לצרפת, התקלה, התפילה של נערה צעירה, וכיצד הרב חיים נחשון הסביר לו מעט על תפילה... ועל הסמינר... שבא בעקבות הארוע. "את מבינה,

חזרתי בתשובה בזכות תפילה של נוסעת צעירה ומנורה אדומה
שהיבהבה לחינם" הסביר למשודכת.

"נעים מאד. שמי קרן שירזי, כנראה שבאותה תפילה שהתפללתי לפני
ארבע שנים בנמל התעופה, התפללתי גם לזכות לחתן כמוך..."

* * *

חודשיים אחר כך.

כשהרב חיים נחשון הקריא את הכתובה מתחת לחופה, הוא שיחזר
את שיחתו המעניינת עם הדייל הצעיר והחביב, שמנורת חייו הבהבה
לו באדום, כמו אומרת לו: "עזוב את הטיסות לשומקום, בוא ותנחת
בבית היהודי". והוא נחת.

"אני שמוליק מחיפה"

(מבוסס על מעשה שהיה)

שמו של ראש ישיבת "חומות התורה" הרב אברהם יעקבי הלך לפניו
לשם ולתהילה. באמת, בלי עין רעה, ההספקים הלימודיים שלו היו
מעוררי קינאת סופרים והביאו לרעידת אמות הסיפים כמעט בכל בית
מדרש ששימעו ריחף בין כתליו. חידושיו וספריו הרבים על הש"ס קנו
להם שם מצויין אצל הצורבים הצעירים וראשי הישיבות בארץ
ובעולם, והיו אף כאלה שהתבטאו: "החריפות והפילפול העולים
מחידושיו, מזכירים את רבי עקיבא איגר זצ"ל...". מעבר לקצב
לימודו ולהרבצת התורה שלו, הוא היה פעיל נמרץ כדי להרחיב את
פעילותה של אגודת "משננים בדבקות" שנשאה דגל של הספקי לימוד
מחד, ושינונם מאידך.

לזכותו של הרב יעקבי ייאמר, שהוא לא עשה שום מאמץ כדי להאדיר
ולפרסם את שמו. הענווה היתה בהחלט עמוד יציב באישיותו העדינה,
אלא שכאשר הקב"ה רוצה, אז גם מעיין קטן ומזרזף במדבר, מסוגל
להפוך לנהר אדיר מימדים השוטף ערים וכפרים, עמקים והרים.

אף אחד לא ספר את מספר הסיומים של השי"ס שעשה ראש הישיבה. הוא לא עשה מזה עניין גדול. כל מכיריו העריכו עד למאד את הליכותיו הפשוטות, שייף עייל שייף נפיק, לא מחזיק טיבותא לנפשיה, באמת בר אוריין וגברא רבה מן המוצלחים שבדור.

חבריו לכולל האברכים שבעיירה הדרומית בו למד לפני 20 שנה, לא האמינו למראה ולמשמע התאוצה הרוחנית שלו. עד גיל 30 היה האברך אברהם יעקבי, אחד מן המניין. לא בולט, לא מיוחד, לא מזהיר, ובקושי סיים כמה מסכתות ישיבתיות. כן, הם זוכרים שלפתע, בגיל 30 עטו פניו ארשת של רצינות, הוא החל לשקוד על תלמודו ושנתיים אחר כך קם ונסע לירושלים עיר הקודש, ומשם היתה קצרה הדרך הסלולה שלו ליישר קו עם כמה וכמה מגדולי הדור שהעריצוהו הן בכתב, הן בעל-פה.

* * *

באחד הימים לפני חג הפסח, הבחינו תלמידי ישיבת "חומות התורה", כי פני רבם אינם כתמול-ששום. עננה של צער ותוגה ריחפה מעל ראשו. הוא מסר את השיעור היומי באותה נמרצות ופילפול מוכרים, אבל למרות הכל, ניכר היה שהרב יעקבי איבד משהו משמחת-החיים שלו.

"תלמידי היקרים, תלמידי האהובים, הרשו לי לומר לכם כמה מילים מן הלב... בעצם..." הרב יעקבי ניגב את מצחו המיוזע במטפחת נייר לבנה, ולפתע הבחינו תלמידיו כי ראש הישיבה בוכה חרישית.

"היום בערב אני נוסע לניחום אבלים בצפון, לחיפה. אדם מאד יקר ללבי, צדיק ותלמיד חכם הלך לעולמו בטרם עת ממחלה קשה. אשמח אם יהיו כאלה שיצטרפו אלי דאגתי לאוטובוס שיסיע אותנו לשם... אני לא מכריח אף אחד... אני על כל פנים לא אהיה בישיבה בסדר שלישי. תסלחו לי".

ומי רואה את רבו יוצא, והוא איננו יוצא?

למותר לציין כי נדירות הן הפעמים בהן הרב יעקבי החסיר סדר בישיבה, אך הפעם הרגישו הבחורים, כי רבם האהוב מצוי בסערה ריגשית גדולה ואם הוא מעמיד אוטובוס לרשותם כדי לנסוע לחיפה לנחם אבלים, אין זאת כי מדובר בעניין חשוב מאד ללבו. והם עלו כולם, כל תלמידי הישיבה הגדולה עלו בשעה 21:00 לאוטובוס, והפליגו צפונה. ראש הישיבה לא הזכיר במילה או ברמז את מי הם הולכים לנחם, ומדוע.

* * *

מודעת אבל ענקית קידמה את פני הנכנסים לבנין המיושן והמתקלף ברחוב נינווה 21, בשכונה המקומטת והבלה מזוקן בחיפה.

"בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים על פטירתו בדמי ימיו, של הרב הגאון הצדיק והענו שמואל בן שיר זצ"ל, ראש מוסדות התורה "שירת הים".

תלמידי ישיבת "חומות התורה" מעולם לא שמעו על הרב בן שיר ז"ל. ראש הישיבה מעולם לא הזכירו, אבל כאן בחיפה הוא דמות חשובה ומופלאה.

כניסתו של הרב אברהם יעקבי לבית האבלים, עוררה התרגשות רבה. הוריו, אחיו ובניו הקטנים של הנפטר - שהלך לעולמו בגיל 36 - הביטו בתלמיד החכם ששמו הלך לפניו בכל הארץ, ולא הסתירו התרגשותם מן העובדה שבא לנחמם. בנס ז"ל הרב שמואל בן שיר, מעולם לא ציין בפניהם שיש לו קשר עם אחד מחכמי הדור.

"מן השמים תנוחמו". הרב יעקבי התיישב מול האבלים בפנים קודרות ועיניו דומעות. עשרות תלמידיו הצטופפו סביבו ממתנינים למוצא פיו. דקות ארוכות נמשכה השתיקה, וכידוע אין המנחמים רשאים לפצות פיהם אלא אם כן רמזו להם על כך האבלים.

"נודה לרב אם יואיל לספר לנו האם הכיר את בני שמואל...?" ביקש אביו הקשיש של הרב בן שיר.

הרב יעקבי קם על רגליו הביט באבלים, היפנה מבטו לעבר תלמידיו ופתח בדבריו.

"כולנו מכירים היטב את הרגע מרטיט הלבבות, רגע שבו הביא רבי עקיבא - מגדולי התנאים - את תמצית ההערכה והאהבה שלו לאשתו הדגולה רחל בת כלבא שבוע, שוויתרה על חיי עושר וכבוד, העיקר להינשא לרועה צאן, שיש לו מידה מופלגת של צניעות. אותה רחל סבלה רעב ומחסור, בדידות ארוכה של 24 שנים, העיקר שבעלה יעסוק בתורה ללא דאגות. השקעה כדאית. הוא יצא לשם איש פשוט והמוני, וחזר גדול הדור מלווה ב- 24,000 תלמידים. וכשדוחפים אותה תלמידיו, את הענייה הזו שבאה להפריע לרבם האדיר, פונה אליהם רבי עקיבא ואומר: "הניחוה! שלי ושלכם שלה הוא". מילים שחוצבות רקיעים של יראת שמים והכרת הטוב. רוצה לומר, אני רבי עקיבא, שהנחלתי לכם תורה ללא גבול, אני גדול הדור, אני שכולם מעריצים את חוכמתי ויראתי, מתבטל בפניה, בפני האשה הקטנה-גדולה הזו, שאילמלא היא, לא היתה בי תורה, לא היתה בי יראת-שמים, לא הייתי זוכה להעמיד את התורה שבעל-פה על תילה... "שלי ושלכם

שלה הוא". רבי עקיבא מבקש מתלמידיו, אנא התבטלו אליה, היא גדולה ממני".

הרב יעקבי השתתק. הדממה פילחה את האוויר. לאן הוא חותר, על מה הוא מדבר. תלמידיו היו מרותקים, האבלים הביטו בעיניים סקרניות.

"אחי היקרים משפחת בן שיר. לפני כ- 20 שנה נסעתי באוטובוס המוביל מבני-ברק לירושלים. והתקופה היתה בין הזמנים שבין ניסן לאייר. הייתי אז אברך פשוט כבן 30, מטופל בארבעה תינוקות וללא יומרות גדולות. התיישבתי סמוך לחלון באחד הספסלים, ובידי עתון חרדי. עלעלתי בו. תחנה אחר כך עלה בחור צעיר ומאיר עיניים. הוא התיישב סמוך לידי ובידו גמרא מסכת נדרים. הוא פתח אותה והחל ללמוד ולשנן. הבטתי בו משתאה. מבני ברק ועד ירושלים מהלך שעה לערך, הוא לא פסק מללמוד. כולו מרוכז, לא מביט על הנוף, לא מי עולה, לא מי יורד. הוא והגמרא. כמה דקות לפני התחנה הסופית בירושלים, נגעתי קלות בכתפו וסימנתי לו שיענה לי. תסלח לי, שאלתי, מי אתה. הוא חיך לעברי והשיב בביישנות "אני שמוליק מחיפה". לא הרפיתי ושאלתי: שמוליק, אני שם לב שאתה ממש מוסר נפש על לימוד התורה... "כן. עד כמה שביכולתי" השיב שמוליק "הצטרפתי לאירגון "משננים בדבקות" ומאז שהצטרפתי, ברוך השם זכיתי ללמוד ולשנן היטב היטב 900 דפי גמרא". כך הוא אמר ואני השתנקתי במבוכה. שמואל שלכם היה אז בן 16, ואילו אני אברך בן 30, שבקושי סיים כמה מסכתות, ובטח לא בשינון רב. באותן שניות של שיחה עם שמואל ז"ל, חשתי שאני מקבל על עצמי עול מלכות שמים, שאני חוזר בתשובה ומקבל על עצמי ללמוד תורה בדבקות לפחות כמו שמואל שלכם. השיחה שלנו הסתיימה בתחנה המרכזית. לחצנו ידיים בחום רב, ושמואל איחל לי "יישר כח על רצונך להצטרף לסדר הלימוד של "משננים בדבקות". אשמח לשמוע שתסיים את הש"ס כולו". כך איחל לי שמואל ונעלם לו. מאז משפחת בן-שיר עברו כאמור 20 שנים. הצטרפתי לאירגון, צרפתי את אחי, את חברי האברכים והקמתי סניף של האירגון בדרום. ומעבר לזאת נכנסתי לשיגרת לימוד, כמו שמואל שלכם. יש היום הרבה גדולי תורה ותלמידי חכמים שמעריכים את ספרי וחידושי, יש אלפי תלמידים ששותים את דברי בצמא... היום בבוקר הבחנתי בעמוד הראשון בכתבה קטנה "הרב שמואל בן שיר זצ"ל". הבטתי בתמונה שבסמוך וזיהיתי את אותו נער חביב, שנראה כבר כמו רב גדול. יושבים שבעה בחיפה. הייתי בטוח שזה השמואל שלי, ולא טעיתי. זה השמוליק שלי, שעליו אני יכול לומר עם לב נקי ואוהב "שלי ושלכם תלמידי, שלו הוא".

"כמה חשוב קהל קדוש לדעת שלפעמים - אפילו בחור צעיר - יכול להקים עולם של תורה ע"י מסירות נפש שכולה אומרת צניעות, כמו

הרב שמואל בן שיר ז"ל, שלא רק זיכה אותי, אלא עוד רבים רבים
במוסדות התורה שהקים והרביץ בהם תורה".

* * *

באוטובוס, בדרך חזרה מחיפה אמרו תלמידי ישיבת "חומות התורה",
שההספד של רבם, היה פרק מאלף של הכרת הטוב.

רהיטי גולדברג

(מבוסס על מעשה שהיה)

אין ספק, הסוכה היא סמל לענווה, צניעות והסתפקות במועט, ומה
טוב ומה נעים שנלקט מבין ענפי הסכך שביבים קדושים אלו, ונמשיך
לנוע עמם במעגל החיים. כן, הדרשות, חידושי התורה, הפרפראות על
חג הסוכות, פועלים בנפשנו ושורטים בה שריטות עדינות של אור
אלוקי קדמון, שנועד לעורר בנו - למשך כל השנה כולה - את עדנתה
וקיסמה של הסוכה היהודית לדורותיה. יהודי לא מתלונן, יהודי לא
נופל ממדרגתו לעולם, יהודי חייב להיות אחוז בדפנות הארעיות הללו
על פני כל חודשי השנה, ולעטות על עצמו אמונה פשוטה ונשגבת: "אני
בידיים של אבא, רק בידיו. הוא הסכך שלי".

* * *

נעים להכיר. שמו רפאל גולדברג, אברך גבה קומה, כפוף קמעה, עם
זקן דקיק ומאפיר ומבט של אהבה גלוייה בעיניים, לכל אדם באשר
הוא. למעלה מ-25 שנה שהוא מתגורר כאן, בשכונת "ארזי הלבנון",
בדירה בת שלושה חדרים בקומה רביעית ללא מעלית, ומטפח בה
לתפארת את 11 ילדיו, חלקם כבר נישאו בשעטו"מ.

הו, הו, הדירה הצנועה של ר' גולדברג היא שיחת היום, לא מדוייק,
היא שיחת השבוע, קבלו תיקון, היא שיחת השנה, ואפילו שיחת שני
העשורים האחרונים של תושבי השכונה. אתם בוודאי מהנהנים
בראשכם ימינה ושמאלה, ושואלים "מה כבר יכולה דירה קטנה כזו,
להפוך למוקד התעניינות כל כך הרבה שנים. יש בה אולי מטמון? או

יהלומים קבועים בתקרתה? או ריצפתה עשויה איזמרגד שוהם אודם וישפה?".

לא ולא. הדירה של הגולדברגים לא מנקרת עיניים, רחוק מזה. היא - על פי אמות המידה של נשות השכונה - מכוערת להפליא. מכוערת? הרבה יותר מזה, כיעור כזה שממש בא לבכות. כל בר-דעת ממוצע בשכונה שנקלע לבית גולדברג יצא משם נרעש, כשהוא ממלמל לעצמו "אם זה היה תלוי בי, הייתי מעיף את כל הרהיטים הללו היישר למגרש הגדול, ומכין אותם כקינוח עסיסי או כמנה עיקרית למדורת ל"ג בעומר השכונתית. הרהיטים הללו צריכים להפוך לעפר ואפר".

הכל קרשים.

קרשים? כן קרשים פשוטים, נטולי צבע, נטולי החלקה, מחוספסים, קצת סדוקים, פה ושם גוון של עץ שרוף, וכדי בזיון וקצף.

שולחן הסלון אינו אלא הדבקה שיטתית ומאד לא מקצועית של שבעה שמונה קרשים, שרוחבם כ- 8 ס"מ ואורכם מטר וחצי או שניים. הספריה הגדולה, אף היא בנוייה בעקמומיות מקצועית (אם יש מושג כזה) עם המון קרשים סדוקים, מסמר אל מסמר, וכולם בלי עין הרע, חלודים. כך ארונות המטבח, כך המיטות בחדרי השינה, ואפילו הסטנדר הרעוע, שרק תפילות וכמה מלאכים החזיקוהו יציב, היה עשוי מאותו חומר סר-טעם.

כמה מחצופי השכונה ניסו לברר מפעם לפעם אצל האברך היקר ר' רפאל גולדברג מדוע שלא יצבע את רהיטיו, דבר שיוסיף להם יופי, נורמליות, ואפילו דוק של שמחת-חיים וחדשנות המפארים כל בית ממוצע.

רפאל היה ממצמץ בעיניו במין מסתוריות צופנת סוד, מחייך קלות בזוית שפתו הימנית ומיד צולל למסכת בניגון הכה מוכר בהיכלי הקודש. הם שאלו, ונשארו עם הקושיה - תלויה כמו קור עכביש - באוויר.

הרהיטים של הגולדברגים, אם תרצו או לא, היה נושא שיחה שעלה פעמים רבות במשך שני עשורים במאות בתי השכונה בחגים בשבתות, ובימות החול. כמה מוותיקי השכונה עוד זוכרים את הבוקר ההוא. משאית אדומה נעצרה ליד הבנין החדש ברח' הנביאים 10 וארבעה פועלים ערביים שלפו מתוכה עשרות או אולי מאות קרשים. הם העלו אותם לקומה הרביעית. הרעש שבקע משם היה מתריש אוזניים. הלמות פטישים, צרימת המשורים, גרירת הקרשים. בקיצור סימפוניה של נגריה ובסופו של יום או יומיים "רוהטה" דירת גולדברג במיטב רהיטיה הכה מדוברים. יותר מכוער מזה - אי אפשר.

ועכשיו בואו נפתיע אתכם.

גם ילדי משפחת גולדברג הן הנשואים והן הקטנים, מעולם, אבל מעולם לא קיבלו הסבר מניח את הדעת מדוע הם צריכים לגדול בבית משונה שכזה, שאילמלא היה מדובר בשכונה חשובה, ניתן היה להעביר אותו על רהיטיו לאיזו מחוז זנוח ברפובליקת בננות ענייה. רגע, שלא תטעו, אף אחד לא התלונן, לאף אחד לא היתה שום טרזניה, אתם יודעים ומכירים את עוצמתם של ההרגל והשיגרה. זה מה יש, אז זה מה יש.

ר' רפאל מעולם לא רמז לילדיו מה מסתתר מאחורי העובדה היבשה, שבמקום לרכוש ספה חדשה, הוא נטפל לפטיש ומייצב את רגליה הרעועות של ספתם הכעורה. אף אחד מן הגולדברגים לא שמע מעולם הסבר מניח את הדעת, מדוע אבא נאבק בשולחן הכתיבה הרועד כמו ישיש חולה פרקינסון, כדי לייצבו ולסחוב עמו עוד מספר שנים, עד לאיזה סוף לא ידוע.

אם מישהו מכס ינסה להתעקש וינסה לתרץ, כי בוודאי העניות היא הסיבה שגולדברג לא ריהט את ביתו בצורה הגיונית, הרי שתשובה זו תישלל מכל וכל. במשך השנים ניסו כמה וכמה גבאי צדקה להעביר לרשות המשפחה שידות, ארונות וספריות, ונענו בשלילה חביבה. בנוסף קחו בחשבון, שר' רפאל גולדברג עצמו, מעולם לא ביקש עזרה מאירגוני הצדקה. הוא ונוות ביתו חנה, הסתדרו יפה מאד, ובחשבונם הפרטי בבנק, פעמו להן שש או שבע הוראות קבע לאירגוני הצדקה והתורה שבעיר.

הגב' חנה גולדברג מעבר להיותה אשת חייל המשמשת כאחיעזר ואחיסמך לחברותיה ולכלות העיר, צפנה אף היא סוד משונה זה בקירבה, ונהגה להתחמק מהסקרנות הישראלית הטיפוסית, באלגנטיות שופעת חן. המשפט היחיד שזכו לשמוע ממנה לפני מספר שנים על רהיטי הקרש היה "האמינו לי, הרהיטים הללו יפהפיים". שתמה ולא יספה.

מה, למה, כמה, איך, אין מי יודע, אין מי מבין, למעט האדון והגברת, וכמובן מלך מלכי המלכים היודע תעלומות כל חי ומצעדי כל גבר.

* * *

יומיים אחרי חתונתה של ברכה-בלומה גולדברג, התלונן רפאל על כאב-בטן מטריד. אחר כך הוא חווה גל של הקאות. רק אחרי ה-7 ברכות הוא ניגש לרופא. ואחרי סידרת בדיקות וצילומים, הוא התיישב מול הרופא ואמר לו משפט שרק אמיצים יכולים לומר:

"דוקטור הריני פוטר אותך מלבשר לי ממה אני סובל. אני יודע בדיוק, וברור לי לקראת מה אני הולך. הריני מקבל עלי הכל באהבה".

למה להאריך. סאת היסורין מצאה לה דרך להשתחל דרך חרכי הדלת עטויית הקרשים של הגולדברגים, ולהקשות - בלשון המעטה - על חייהם.

הקרנות, זריקות, אישפוזים, תפילות, עצרת התעוררות, תעניות.

מי לא אהב את ר' רפאל גולדברג האברך עדין הנפש, שתמיד השמיע מילת עידוד למי שהיה צריך, שידע לקרב נערים שפזלו החוצה, שנתן בחפץ לב מזור לכל חולה וקשה-יום, מבלי למקד סביבו זרקורים. ענו בחסדיו.

כולם אהבו. כולם התפללו לרפואתו, החל מילדי הגן, תלמידי הת"תים, בחורי הישיבות ואברכי הכוללים, עקרות הבית ובעלי הבתים, כאיש אחד, בלב אחד. המודעה היתה תלוייה בכל בית בשכונה "נא לעורר רחמי שמים לרפואת רפאל משה בן חיה גולדה, בתוך שאר חולי עמי ישראל".

ערב חג הסוכות בשתיים לפנות בוקר, השיב ר' רפאל משה גולדברג את נשמתו המצוחצחת והטהורה לאביו שבשמים, כשחיוך רך ואוהב על שפתיו, וסביבו בניו וחתניו הגדולים קוראים "שמע ישראל". מאות רבות ואולי אלפים מתושבי השכונה ליוו אותו בחצות היום לדרכו האחרונה עלי אדמות. בני המשפחה ישבו "שבעה" דקות ספורות, שהרי החג קוטע את האבלות.

* * *

כאן המקום לציין, שמדי חג הסוכות ר' רפאל ובניו היו מקימים סוכה ענקית במגרש החניה הגדול של הבניין, סוכה שהכילה כל דיכפין וכמובן את כל בני המשפחה המורחבת. אגב, גם הסוכה המשפחתית היתה עשויה מאותם קרשים סרי טעם המוכרים לכם מהרהיטים.

החג נכנס. האלמנה חנה גולדברג, שעות ספורות אחרי הלוויה, היתה ישובה בסוכה הענקית בראש השולחן, במקומה הקבוע. הכסא של רפאל ניצב שומם, ומסביב לשולחן כל בני המשפחה והנכדים. פניה של חנה היו שלוות ונסוכות הוד קורן, של אם יהודיה השופעת ומשפיעה אמונה שהכל לטובה. אור הנורות המלטף ריצד מבין ענפי הדקל ושרשראות הנייר, ונסק לעבר פניה של אשת החיל, שסימנה לבנה הבכור אביתר, לא להתחיל בקידוש. אביתר התיישב ואחריו כל הצאצאים.

שקט חגיגי צופן-סוד, מלווה ברוח שובבה של יום טוב, קנה אחיזה סביב המסובים, שנעצו עיניים סקרניות באמא, בסבתא, שהאובדן לא ניכר בפניה. והיית אך שמח, כמה שניתן.

"בני, בנותי, נכדי, נכדותי, היקרים והאהובים, בדקות קרובות אני הולכת לחשוף בפניכם סוד הרהיטים הגדול של אבא זכר צדיק לברכה, שנלקח לבית עולמו קצת מוקדם מדי מכפי שחלמנו. אבא, אתם יודעים, אף פעם לא התלונן וקיבל הכל באהבה ובאמונה שלמה שהקב"ה יודע מה הוא עושה, ורק לטובה מתגלגלים הדברים. אני שחסיתי בצילו של איש ענק זה וטמיר במידות, יכולה לספר לכם עד כמה השעות הללו, של ליל התקדש חג הסוכות, הוא הזמן האמיתי שבו היה אבא צריך להיפטר מן העולם. על כנפי מלאכי החג עולה נשמתו השמימה אל כסא הכבוד, והוא נושא אל אבא שבשמים את השולחן והספה והמדפים והספריות והמיטות, כדי לומר לו "אבא, ריבוננו של עולם, עמדתני בנסיון, הנה ההוכחות לפניך".

"יקירי, אנחנו מעולם לא היינו משפחה ענייה, לא סבלנו מעולם מחסור או מצוקה. אבא שלכם היה אדם עשיר מאד עוד לפני שנולדתם. גם כשנישאנו הוא היה עתיר בנכסים וממון. לא התחתנו דתיים. היינו אפילו רחוקים מאד. לאבא היה אולם חתונות גדול בפאתי העיר הדרומית, ומסביבו גן עצי פרי רחב-ידיים. החתונות והאירועים שנערכו שם לא היו על פי כללי הצניעות, אבל הכסף זרם בשפע וההצלחה האירה פנים. אבא לא ידע מה חמורה היא העבירה של שמחות מעורבות. שנה אחרי נישואינו נקלעתי לדרשה של רבנית חשובה, הוקסמתי, והתחלתי לקיים מצוות. אבא סירב. היה לו קשה, ומושגיו על יהדות היו קלושים. התחננתי, אבל הוא נסוג. באחד הימים נתן אבא הוראה לפועליו להקים סוכת ענק סמוך לאולם האירועים. מה הסיבה? ובכן, התברר לי שאחד מהאדמו"רים בבני-ברק מבקש לערוך שם שמחה משפחתית גדולה - "שבע ברכות" - והוא פתח במשא ומתן עם אבא, כדי להכשיר את המטבח ולהעביר בסופו של יום את כל הכשרות באולם לידי אותו אירגון כשרות חשוב ומפורסם. האולם עתיד היה לעבור מהפך משמעותי.

"הייתי מאושרת עד השמים. היה לי ברור כקילורין לעיניים, שאם האולם יוכשר ויוכר על ידי הציבור החרדי, אבא יכיר רבנים ועסקנים חשובים, וממילא הוא יתקרב לעולם התורה. נודע לי מאבא, שמחר בבוקר אמור להיסגר המשא ומתן עם נציגי האדמו"ר ואם הכל ילך במישרין, השמחה המשפחתית של האדמו"ר תערך בסוכה, ומכאן ואילך האולם יהפוך לגלאט-כשר, עם אירועים נפרדים.

"ומה עושה אשה נאמנה שרוצה שבעלה יחזור בתשובה וישר אורחותיו? מתקשרת לרבנית שלה ואומרת: אנא כבוד הרבנית, התפללי למען בעלי, שמחר העיסקה תצליח עם אירגון הכשרות, ואז

בעלי יכיר את היהדות, והאולם יוכשר, וביתנו יעלה על דרך המלך.
אנא התפללי להצלחת העיסקה כבוד הרבנית".

"יומה השתוממתי לשמוע אותה עונה לי "חנה'ליה, לא כך מתפללים.
אנחנו יהודים מאמינים, ולא מתפללים על עיסקאות שיצליחו. אנחנו
לא מציעים לקב"ה דרכים וסיבות איך להחזיר יהודי בתשובה.
התפילה שלנו לשובו של בעלך ליהדות צריכה להיות שונה, שהקב"ה
יתן לו סיעתא דיישמיא תבונה ושאיפה, לחזור בתשובה. באיזה אופן?
זאת אין לדעת".

"השיחה נותקה, וחשתי שעולמי חרב עלי. דברי הרבנית לא היו
מקובלים עלי. הייתי בטוחה שהיא טועה. אותו לילה התפללתי
שהעיסקה תצליח. בצהרים נודע לי שהעיסקה לא עלתה יפה.
האדמו"ר לא יחגוג בסוכת האולם, המטבח לא יוכשר, והחלום
שהחרדים יחזירו את אבא בתשובה, התפוגג. במשך 10 שנים לא
שמעתי ולא דיברתי עם הרבנית שלי. קצת כעסתי עליה, בעיקר באותה
עת.

"כאשר פגשתי אותה, ביקשתי את סליחתה. סיפרתי לה שבעלי חזר
בתשובה מעצמו. מתוך הכרה עצמית, ומזה כמה שנים שהוא מכר את
אולם החתונות, והוא אברך כולל לכל דבר. הרבנית היתה מאושרת
לשמוע זאת ואמרה: "את מבינה חנה'ליה כמה רחמן הקב"ה, תארי
לעצמך שהיינו מתפללות שהעיסקה תצליח והחווה היה נחתם. מה
היינו מקבלות? בעל אולם דתי נכבד, אבל שעסוק עד למעלה מראשו
בקייטרינג, תזמורות, נקיונות ומשכורות. הקב"ה מנהיג העולם, נתן
לעיסקה להתפוגג, והכניס בבעלך רוח טהרה, וברוך השם הוא החליט
להיפטר מעסקיו, ולהיכנס לעולם התורה כאברך מסור מן השורה.
ראי כמה תורה הרווחת, חנה'ליה".

עיני הצאצאים היו נעוצות בחנה גולדברג, וכולם בולעים בשקיקה כל
מילה. סוד הרהיטים עדיין לא פוצח.

"כשרפאל חזר בתשובה שלמה מעצמו, היה זה שלוש שנים אחרי
שהעיסקה עם נציגי האדמו"ר לא עלתה יפה. הסוכה הענקית עמדה
בחוף, קיץ חורף, ללא יד מטפלת. הקרשים איבדו מצבעם, נסדקו
והתעקמו. כשאבא החליט לעזוב את עולם העסקים ולמכור את
האולם, הוא פנה אלי ואמר: "חנה'ליה, הקב"ה ריחם עלי ונתן לי דעת
לחסות בצל כנפי השכינה. את יודעת בזכות מי? כן הרבה בזכותך
ותפילותיך, אבל גם בזכות הסוכה הזו שהקמתי אותה לחינם שלא
לשם שמים. סוכה שנבנתה לצורך עיסקה שלא עלתה יפה, ומעולם לא
ניצלו אותה ואת דפנותיה לאירועים ושמחות. שלוש שנים אני
מסתובב סביבה ושואל את עצמי, רפאל, בשביל מה היא ניצבת כאן,
מה התכלית. ואז ניצנצה במוחי התשובה. תשובה שכנראה חצובה

מעולם האצילות של הענווה היהודית. רפאל, אתה צריך להוכיח לקב"ה שהסוכה העסקית הזו נבנתה לשם שמים. לשם כבודו של הקב"ה. ואם סוכה היא סמל לענווה ולהסתפקות במועט, עליך ליישם זאת, בפועל, עין בעין. באמת.

"כן יקירי, לפני שהאולם עבר לידי הקונה, אבא ופועליו פירקו את הסוכה, והעבירו את הקרשים שלה לכאן, לדירתנו ברחוב הנביאים קומה רביעית. במשך יומיים הם עבדו בנגרות, וכל רהיטנו עשויים מן הסוכה ההיא, שנבנתה לא לשם שמים. אבא שלכם שעד לכניסתו לארמון האמונה היהודי, חי חיי פאר ומותרות, החליט למסור את נפשו לתורה, ולחיות בפשטות מסוגפת. עם קרשים של סוכה, עם קרשים שזועקים: ימינו כצל עובר. ומה ניקח עמנו לגנזי מרומים? תורה, מצוות וקניין המידות המתוקנות שבתוכנו, ומעל הכל הענווה. אהוביי, זכיתם לגדול עם רהיטי הקרשים של הסוכה הכי קדושה בדור הזה.

"ומה מופלאה ההשגחה, שאבא, שכל ימיו עברו להם בצילה של סוכת קרשיו, זוכה לחגוג עמנו את חג הסוכות עם שבעה אושפיזין עילאין קדישין, והוא אהובנו, הוא האושפיזין השמיני".

* * *

אביתר קם לקדש בסוכה המשפחתית המפוארת, ומאותו יום ואילך, הביטו כל בני הבית בעין מעריצה ברהיטים של אבא ז"ל, שעשויים מתשובה טהורה הנובעים מהנהרות הצלולים של קדושת החג.

השדרנית מגיבה למצב

(מבוסס על מעשה שהיה)

שדרנית הרדיו הפופולרית חגית אורטל אהבה בעיקר את תוכניתה "מגיבים למצב". לתוכנית זו היה רייטינג עצום, והעומס על מרכזיית הטלפונים באולפן בין השעות שלוש לחמש אחה"צ היה גדול. לאורטל, 30, אם לשניים, קיבוצניקית לשעבר ובוגרת הפקולטה למזרחנות באוניברסיטת תל אביב, היה חוש מיוחד לקלוט תוך משפט או שניים את איכותם של המאזינים ורמת מקוריותם. כן, תוך שאלה או

שתיים, הערה קטנה לכאן או לשם, היא היתה קולטת אם המאזין מקורי ומחדש או רק מאנפף, ובעדינות ראוייה לציון היא היתה נפרדת ממנו תוך איחולי הצלחה בהמשך דרכו.

מנהל הרדיו בעצמו, רוני בן שימול, היה מתפנה מכל עיסוקיו כדי להאזין לשיחותיה עם המאזינים, שמהם ניתן היה להפיק המון חומר למחשבה, חומר יצירתי שלא היה מביש אפילו הוגי דעות מפורסמים.

"מגיבים למצב" עם חגית אורטל לא היתה עוד תוכנית רדיו, היא היתה מעין מפגש של דיאלוג לאומי על גלי האתר, אבל מפגש רציני משהו, אם כי לעתים מחוייך וציני. חגית לא נתנה למאזיניה להשתלח ולפגוע, היא ידעה לנווט אותם למוקד האמיתי של דעתם, כדי לגעת באותם נימים חבויים של אמת פנימית, אם ישנה בכלל כזו. לא פעם ולא פעמיים, היא הובילה את המאזין לגלות סתירה בדבריו, וזו למעשה היה שיא הדיאלוג הרדיופוני.

"נכון, דעתך מקורית ומעניינת" היא אמרה לו, "אבל דומני שאתה סותר את עצמך...".

השתיקה והמבוכה מן העבר השני העידה שהדיאלוג-מונולוג הסתיים ולא בדיוק בכבוד גדול. חגית נהגה באותן שניות לחפש מילים נעימות ולא פוגעניות כדי להיפרד מן המאזין ברוח טובה. תתפלאו, אבל למרות חילוניותה וריחוקה מעולם התורה, לא היתה לה שמחה לאיד בעת שהביסה פעם אחר פעם, בלוליינות מילולית כמעט בלתי מורגשת, את מיטב המאזינים. היא לא נגררה מעולם לרקוד על דמם של כאלה שהסתבכו עם עצמם, בניגוד לעתונאים לא מעטים שזה מקצועם, ועל כך שכרם וכבודם. היתה לה מה שמכונה בז'רגון העתונאי: "רגישות מקצועית". ואולי בשל כך שמה הלך לפניה כעתונאית הגונה, שנעים לשוחח עמה.

חגית אורטל לא הסתנוורה מן הפירסום והאהדה, וידעה לטפח בית צנוע ואורח-חיים פשוט, בניגוד להילה התקשורתית שסביבה.

* * *

"מגיבים למצב, והפעם על גיוס בני הישיבות לצה"ל".

כך נפתחה תוכניתה האחרונה. "כן מגייסים, לא מגייסים, למה מגייסים. אני מבקשת מכם לשמור על איפוק, על לשון נקייה, ובעיקר חוו דעתכם בצורה מכובדת, כי התוכנית שלי איננה שוק... ומי המאזין הראשון...?".

במשך שעה וחצי עלו מאזינים ורובם ככולם תקפו את עולם הישיבות. כן, בלשון מאופקת, נקייה, אבל לעיתים שופכים דם בלי לגעת בסכין. חגית חשה שהתוכנית יוצאת מגדר שליטתה. משום מה לא נשמר האיזון בין בעד או נגד. עוד 30 דקות מסתיימת התוכנית ועוד לא עלה מאזין אחד שיסביר בצורה טובה את החשיבות של עולם הישיבות... היא הביטה בשעונה מודאגת והעלתה עוד איש הייטק שמאלני שיגבב את עיקרי אמונתו השדופה.

* * *

צביקה ענתבי היה שיפוצניק מוצלח ביותר ואהוד על כל לקוחותיו. מילה זו מילה, זמן זה זמן, עבודה זו עבודה. "אני בוגר ישיבה ולמדתי דרכי מוסר" נהג לשנן באוזני לקוחותיו, שהיו מתפלאים על הגינותו וישרותו. "מיד שאני מסיים את מלאכתי אני אץ לבית המדרש לחטוף דף גמרא..."

רדיו היה הדבר האחרון שעניין את צביקה ענתבי עד לאותו אחה"צ, בעודו ניצב על מרפסת משפחת גוטליב לתקן את חוטי הכביסה שנקרעו והתריס שנשבר. במשך שעה שלמה הוא שמע מהדירה הסמוכה שלל התקפות - שלא מרצונו - על עולם הישיבות, עד שחש שאין הוא יכול להתאפק.

הוא חייג בפלאפון ותוך צלצול או שניים העלו אותו על הקו... כנראה שהעומס נרגע על הקווים.

"ואיתנו על הקו מר צביקה ענתבי, כן מר ענתבי, מה דעתך האם חובה לגייס את האברכים... או לא?"

"ובכן גבירתי" פתח השיפוצניק "אנחנו ננהל שיחה מסודרת ונבונה ברשותך. אני אתאר בקצרה תמונת מצב ואת תגידי בסוף תאורי, נכון לא לא נכון. ובסופה של השיחה את זו שתכריעי כן לגייס או לא לגייס".

חגית אורטל נדרכה. מהר מאד היא קלטה שהמאזין בעל העגה התימנית, הוא שנון ומפתיע מאין כמותו. אולי ממנו תצמח ישועה...

"ובכן גבירתי, היהודים אינם מיליטנטיים, הם לא עם של שואפי מלחמות, אין להם תאוות רצח בעיניים, ולא רצון בלתי מרוסן לכבוש ולהשתלט. העם היהודי הוא בדרך כלל שקט, מאופק, צנוע ורחמן. אמרי לי זה נכון או לא נכון?"

חגית השיבה: "נכון, נכון בהחלט".

"אז נמשיך. אם נסכים שאנחנו עם שקט, רגוע, לא תוקפני, אזי אנחנו לא צריכים בכלל צבא. אנחנו לא רוצים להילחם ולהרוג, אז לא זקוקים לצבא, מי צריך טנקים, מטוסים, ורובים? אלא מה אויבינו מאיימים לכלותנו. יום ולילה הם מאיימים ויורים. אז אין ברירה, הקמנו צבא כדי להשיב אש. אז אמרי לי גבירתי, הצבא הזה, ביננו לבין עצמנו, הוא לא לכתחילה, הוא בדיעבד, כי אין לנו ברירה. זו צבא שהוקם מחוסר ברירה, נכון גבירתי?"

והעתונאית מהנהנת ואומרת: "בהחלט נכון".

"יפה, התקדמנו. עכשיו בואי נחשוף בפני המאזינים את הלוחם הישראלי הקלאסי והנערץ, בואי נקרא לו דורון דותן. ובכן דורון זה, עשוי ללא חת, מסתער על מחבלים, מפרק מטעני חבלה, משחרר שבויים, מסכן את חייו, נפצע פעמיים-שלוש, ממש גיבור מלחמה ראוי להערצה, ואף זוכה לצל"ש הגבורה. אחרי שבע שנות שרות קבע והוא כבר אלוף משנה, מח"ט גולני לשעבר, הוא משתחרר ונוסע לארה"ב לעשות כסף גדול. את מסכימה איתי שזה לגיטימי?"

"כן" משיבה חגית מסוקרנת. "לגיטימי מאד".

"ובכן אל"מ דורון שלנו" ממשיך השיפוצניק החביב צביקה ענתבי "מכיר בהוליווד אשה מפורסמת, בעלת מעמד בעולם הקולנוע, והוא מבקש לישא אותה, והיא אפילו מסכימה. אלא מה, היא גויה, נוצריה מלידה, ואין לה אפילו מחשבה דקה מן הדקה להתגייר, הוא אפילו לא מבקש ממנה להתגייר. התקשורת הישראלית שומעת על כך, והסיפור רץ בעתונים וברדיו ובטלוויזיה, תסכימי איתי גבירתי שאף אחד מן העתונאים לא יפגע באל"מ במילי דורון דותן. ההיפך, יפרגנו לו שהתחתן עם השחקנית הפופולרית, יתנו לו במה וכבוד והערכה... נכון או לא נכון גב' אורטל?"

חגית אורטל עצמה עיניים לחות באולפן, ולחשה למיקרופון "נכון".

"ונכון שילדיו יהיו גויים גמורים?"

"נכון".

"אז אני ממשיך ושואל אותך. תגידי לי גבירתי, בואי נעשה סיכום ביניים על חייו של אדון דורון דותן. האיש הגיבור הזה חרף נפשו למות שנים רבות, בשביל מה? בשביל מי? בשביל שבניו יהיו גויים? מה יצא לו מזה? מה באמת הניע אותו לעמוד מול מחבלים ולהסתער? זו הרי שטות ממדרגה ראשונה. תסכימי איתי שיש אבסורד נורא בין רוח המלחמה שלו, לבין "המשפחה" שהוא הקים?"

"יש אבסורד" מגמה חגית.

"אבל אני רוצה לסכם" ביקש ענתבי נחרצות "אני רוצה להסביר לך למה דורון דותן הלוחם המהולל, הקצין המיומן, מסר נפשו במלחמה. כדי שיהיה עם יהודי בעולם. כדי שתהיה צורה של יהודי בעולם. כדי שגרעין האמת של העם היהודי לא יאבד ולא ייעלם. אל"מ דורון דותן מסר בעצם את נפשו למען בני הישיבות, כי הם ורק הם משמרים את הצלם האמיתי של היהודים, והם אלה שימשיכו את שרשרת הדורות של עם ישראל. משם, מעולם הישיבות, חלילה וחס, לא תגיע התבוללות נוראה כמו שפקדה את אל"מ דותן עצמו... שבניו הם נוצרים גמורים לכל דבר. כן, בואי נודה על האמת, שהצבא שהוקם בדיעבד, ונלחם בדיעבד, עושה זאת אך ורק כדי שקומץ לומדי התורה ישמרו על הגחלת היהודית. ועכשיו גבי אורטל תהיי אמיצה ואמרי למיקרופון פעם נוספת נכון או לא נכון?"

חגית אורטל מחתה דמעה טורדנית ולחשה "נכון".

"ועכשיו בואי נודה על האמת. אם נגייס את בני הישיבות חלילה, תופעת ההתבוללות עלולה להתרחב, אז מי ישאר יהודי בעולם? מי? נכון או לא נכון?"

שתי שניות אחר כך שודרה מהדורת החדשות וצביקה ענתבי שב למלאכתו.

* * *

"מר ענתבי" על הקו היתה חגית אורטל "השיחה שלך ריגשה אותי עד דמעות וכאילו נזרקה בך רוח נבואה. אחי הבכור שמו דוד אורטל, הוא רב-סרן במיל, לוחם דגול, נשוי כיום לגויה בדרום-אמריקה... אני חייבת להודות שזו הפעם הראשונה בתוכניתי שזכיתי שמאזין יעמיד אותי על מקומי ויגע בנקודה הכי כואבת של זהותי. אמרת מילים כדורבנות שדורשות המון מחשבה וחקירה. הלוואי ויכולתי להיחלץ מן הבלבול שאופף אותי..."

"את בדרך הנכונה גבירתי" השיב ענתבי מסובב עוד בורג בתריס השבור "הבית שלי פתוח לארח את משפחתך בשבת הקרובה. אני אומנם שיפוצניק פשוט, אבל שיפוץ בהשקפת עולם מוטעית ובאמונה חלשה, זה השיפוץ האמיתי. ואת בהחלט ראוייה לזכות בתואר הנכבד: מגיבה למצב".

כל נקמה בזמנה

(משל מן החיים)

טעם הנקמה מתוק הוא. לאנשים רבים אין סבלנות, אם מישהו פוגע בהם בממונם, בכבודם, או במעמדם הם נדרכים לנקום, להשיב לו כגמולו.

סבלנות? אין. ברצון לנקום טמונה כפירה כמעט בלתי מורגשת, כאילו שאין בורא לעולם המודד מידה כנגד מידה והוא ארץ אפיים, אבל מאריך אפיה וגובה דיליה. יהודי איננו צריך לנבור בהנהגותיו הכמוסות והנעלמות של מי שאמר והיה העולם, ובוודאי שלא מוטלת עליו שום חובה "לעזור" לו. לא בנטירה ובוודאי ובוודאי שלא בנקימה. אלא מה, האגו הענק הטמון בתוכנו, קרי היצר הרע - הוא השטן - צווח באוזננו השכם והערב: "תראה לו, אל תוותר, הוא לא יעשה ממך כזה קטן. אתה חשוב ממנו, אתה מכובד ממנו, רצוף את ראשו וכתוש אותו לרסיסים, זה מגיע לו!!!!".

* * *

לא מכבר נפגשתי עם עמיתי הוותיק וגדוש הסיפורים - בעיקר סיפורי עם קולחים וססגוניים - מיסטר רונלד צוקרמן, שהוא במקרה או לא יהודי אמריקאי קשיש לבוש בחליפה צבעונית, כובד ברט דהוי, ומבט שובב תמידי בעיניים. לצוקרמן יש במלאי סיפורים לכל מצב, לכל עת, ומעולם לא תתפשו אותו בלי תחמושת מכוונת ומעודכנת. ובכן, בין לבין אני מספר לו (בלי שמות כמובן) על ארוע רב משתפים בו ניצל ראובן הזדמנות לנקום בשמעון לעיני קהל עם ועדה.

"הו, זה לא בסדר". גיחך ר' רונלד צוקרמן בעגה אמריקאית כבדה, "לא יפה שבן-אדם עושה את העבודה בשביל הקדוש-ברוך-הוא, וזה כמובן מזכיר לי סיפור מיסטר לוי, סיפור ללקק את האצבעות".

אתם מבינים? איך שצוקרמן קורץ לי בחצי עין, אני נכנס לכוננות ספיגה כדי להכין לכם כמובן את הסיפור הבא.

"ובכן מיסטר לוי, אתה יודע, פעם היה מלך בריטי, לא זוכר את שמו, אבל בשביל הסיפור בוא נקרא לו ריצ'רד... השלישי, הרביעי, השמיני. לא חשוב, העיקר ריצ'רד. מה אני אגיד לך, מיסטר לוי, זה המלך נשא לעצמו יותר מ-50 נשים. נכון לא כמו שלמה המלך, עדין רחוק ממנו, אבל גם אז בימים ההם, הדבר הזה לא היה כל כך מקובל בקרב המלכויות של אותה תקופה. אבל זה ריצ'רד המלך היו לו את החשבונות שלו, והוא כמובן דאג לכל אשה בצורה מכובדת, נתן לה

ארמון יפה, טירה עם המון משרתים ועוזרות, בגדי מלכות רב כיד המלך, ושפע עצום של מיני תופינים ומגדנות העמיס במזוויהן. העיקר שלא יתלוננו נשותיו על חוסר תשומת לב. וכמובן היה לו סופר כישרוני שליווה אותו במסעותיו, וזה הסופר היה כותב - בפקודת המלך - אגרות שלומים לנשות המלך, כתובות ביד אומן, מסוגנות במיטב המילים המשובחות והמפרגנות, וכל זה בשביל שכל אחת תרגיש שהיא המלכה הכי חשובה והכי אהובה. באמת אין מה לומר, למרות נטל המלכות ועול הציבור שהונח על כתפיו של המלך ריצ'רד, הוא לא שכח את תפקידו כבעל נאמן לנשותיו, ואבא מסור לצאצאיו הרבים."

כן ר' צוקרמן, אני מדרבן אותו, עד כאן סיפור בנאלי, תגיד תכליס מה הסיפור?

"מיסטר לוי ס-ב-ל-נ-ו-ת. אז ככה, בוקר אחד יצא המלך ריצ'רד בחברת פמלייתו המכובדת, ובה רוזנים ודוכסים וקציני צבא לרוב, לעבר היער הסמוך. אתה יודע ידידי, מלכים ועוזריהם אוהבים את ענף הציד. יודע למה? כי כאשר אין מלחמות בין מדינות, הם משועממים למדי מכל אותם מתחים מלחמתיים שהם מאד מכורים אליהם, ושם בין עצי היער הם מוצאים פורקן ליצר המלחמה המקנן בתוכם. אתה יודע הם מתענגים לתקוע 200 חיצים בדב או בצבי אומלל. והנה בעודם שועטים על סוסייהם ברחוב הראשי של היער לכוון שער היציאה, הם מבחינים באיש גבה-קומה העומד על החומה ומיידה לעברם אבנים. לא יאומן, האיש שעל החומה מבחין היטב שמדובר במלך ריצ'רד, שהיה לבוש בגדי מלכות וכתר יהלומים על ראשו, אבל הוא לא התרגש, ההיפך, כשהמלך ופמלייתו כבר הגיעו סמוך לשער, הוא פער פיו הרשע הזה וצעק לעבר המלך: "ריצ'רד אתה נואף!!! לא מגיע לך שום כבוד, כי אתה דוגמא רעה לכל העם. תתבייש לך!!"

"אתה קולט אדון לוי, הוא פשוט חצוף ממדרגה ראשונה, הוא הפך את המלך לאחרון גורפי הביבים. דממה של מבוכה השתררה בקרב הפמלייה. הראשון שהתעשת היה שר הצבא טוני תומפסון. "כבוד המלך" צעק השר "אני עולה הרגע לחומה ומשסף את גרונו של הנבל החצוף הזה, הוא מורד במלך לעיני נתיניו, דינו מוות!!".

"המלך ריצ'רד היסה את שר צבאו "ש... ש... ש. ידידי שר הצבא תומפסון, אתה ושר האוצר גיוני בונטון עוזבים כרגע את הפמלייה לכוון הארמון. אני מבקש שתביאו לי משם שק מלא מטבעות זהב. לפחות 1,000 מטבעות, ותעניקו לאיש את הפרס הגדול הזה...". והללו "אבל המלך, הוא מקלל ואתה עוד רוצה לשלם לו?"

"צאו מיד לדרך" זעם עליהם המלך.

"תכין לי כוס תה מיסטר לוי, הגרון שלי מתחיל להתייבש" ביקש ר' רונלד צוקרמן. מיד אחרי הלגימה הראשונה הוא המשיך.

"שני השרים דהרו כמוכי שיגעון ותדהמה לאוצר המלך ושלפו משם שק זהובים. תוך זמן קצר הם העלו את השק לחומה והודיעו לחצוף שעמד עליה: "זו מתנת המלך".

"המלך הורה לפמלייתו לחבוט בסוסים ולנוע לכוון היער.

"והנה חלפו להן בקושי 3 דקות. ואחד מאבירי המלכות התקרב אף הוא אל שער היציאה של העיר, בדרכו לכוון אחד מארמונות הנשים כדי לשמור עליו. הרשע החצוף שנותר על החומה נדהם ונרגש מן הזכיה שנפלה בידו, היה סבור כי כנראה יצאה הוראה מאת המלך, כי מי שמקלל אותו ואת אנשיו, יזכה בפרס כספי גדול, ואין הוכחה גדולה מזו, שהרי הוא אוחז בידו שק גדוש מטבעות זהב. "עשיתי עסקה מצויינת" הרהר הטיפש.

"שוב נעמד אותו גולם על החומה וקרא לעבר האביר החמוש: "נואף, תתבייש לך, לא מגיעה לך טיפה של כבוד. אתה בושה לכל העם הבריטי!!!" אמר והשליך לעברו לבנה ענקית שכמעט פגעה בראש האביר...

"שים לב מיסטר לוי, האביר הזה היה אחד מגיבורי המלחמה הכי קשוחים של המלך, והוא לא חשב פעמיים. הוא נעמד על סוסו, זינק עם חרבו לעבר החומה ותוך שניות ספורות שיסף את גרונו של הרשע החצוף וזרק את גופתו שתתרסק על הארץ מאכל לכלבי השמירה.

"ממרחק 200 מ' משם הביטו אנשי פמליית המלך בסצינה המזוויעה והיפנו את תשומת המלך לנעשה. אמר להם המלך: "תבינו חברים יקרים, אתם חשבתם שאני לא יודע שהנבל על החומה חייב מיתה, על בזיון המלכות, פשוט הדבר. אבל אין זה מכבודי להמיתו... ידעתי שיבוא מישהו עוד מעט ויעשה את העבודה בשבילי. קצר ולעניין. כי רשעים שכאלה צריכים לשלם מחיר כבד על מעשיהם, אך אין זו מן התבונה המלכותית שאלכלך את ידי בדם בגללים".

"המלך פרץ בצחוק גדול, היכה בסוסו האציל, והשיירה פנתה בדהרה מלווה בענני אבק לעבר היער, אל הציד הבא.

* * *

"שתבין מיסטר לוי, תגיד למי שאתה רק יכול להגיד שלא יקחו את הדין לידיים. יהודי הוא בן של מלך. יש דין ויש דיין, אצל המלך ריצ'רד זה לקח כמה דקות, אצל בורא עולם זה יכול לקחת כמה שנים אבל

בסוף זה מגיע לכל נקמה יש את הזמן שלה. ועדיף שנשמור על ידיים נקיות ולב נקי מרצון לנקום".

ואז נפנה ר' רונלד צוקרמן לעבר כוס התה שלו שכבר הספיקה להצטנן, ושתה אותה בלגימה אחת.

הקבצנית. הדוכסית. העוגה

(משל מן החיים)

"מיסטר לוי, אני מאד שמח שפירסמת בשבוע שעבר את הסיפור "כל נקמה בזמנה". זה באמת כבוד גדול בשבילי שאנשים מקבלים מוסר השכל מסיפורים קטנים של רונלד צוקרמן, שהוא בסך הכל יהודי אמריקאי קשיש, שכל כוחו בפיו, נניח. אתה יודע מר לוי אנשים בודדים כמוני זקוקים לתשומת-לב, להצלחות קטנות, לחיזוק. אין לך מושג כמה נחת גרמת לי בשבוע שעבר, באמת תבורך מפי עליון". כך רונלד צוקרמן ידידי האמריקאי הותיק.

"או-קי רונלד" אני משיב לו "אנחנו ידידים ותיקים ומעת לעת אשמח לשמוע ממך סיפור עסיסי טוב עם מוסר השכל גדול. אתה יודע מה, השבוע נתקלתי בסצינה מביכה. אספר לך אותה, ואולי תצליח גם השבוע להשחיל סיפור מתאים. ובכן, באחד הסיורים שלי במשרדים של אנשים כביכול חשובים, פגשתי גבאי צדקה מבוגר, לבוש עם קפוטא ושטריימל ושתי פאות ארוכות מתבדרות משתי צדעיו. האיש נכנס לאחד המשרדים ופנה לאדון שישב שם וביקש צדקה. מה אגיד לך מיסטר צוקרמן, התגובה של איש העסקים היתה מבישה למדי. הוא פנה ליהודי ואמר לו: "אני לא נותן צדקה לאנשים כמוך". גבאי הצדקה הסמיק מבושה ולא נשאר חייב "אתה לא חייב לתת לי צדקה, זו זכותך, אבל דע לך, אתה לא נותן צדקה, אתה מקבל זכויות". ענן של מבוכה התאבך בחלל המשרד, והאיש פנה לצאת. ברגע האחרון התעשת איש העסקים וקרא לו. הגבאי חזר למשרד וקיבל מתת הגון מידיו של האדון. משהו כמו 400-500 ₪. "תודה" אמר הגבאי "עשית הרבה בשביל עצמך".

"הו, הו מיסטר לוי, יש לי סיפור ענק בשבילך, ששמעתי אותו לפני חמישים שנה כשהייתי בטיול בבריטניה הגדולה. זהו סיפור עממי שמאד מתאים למקרה שסיפרת לי.

"נפלא, אני רושם".

"ובכן, לפני כ- 200 שנה באנגליה, היתה ידועה ומוכרת במחוז יורקשייר, קבצנית מיוחדת במינה, שמה היה גרטרווד ואן-דרוק. מוצאה - כך מספרים - היה הולנדי וגם שם משפחתה מעיד על כך. הגב' גרטרווד היתה אשה עניה וערירית שלא נישאה מעולם וגם לא תיכננה אי פעם, לסיים את חייה כאשה נשואה. מעתיקי סיפורי הפולקלור הבריטי טוענים, שאת כל חייה היא הקדישה לעיסוקה כקבצנית, ושמה הלך לפני כטרדנית מן המעלה הראשונה. היא לא בחלה בהתרמתם של רוזנים ודוכסים, פקידים בכירים במלכות הבריטית, עד שואבי המים וחוטבי העצים. היה לה לקבצנית ואן-דרוק עצבים של ברזל, היא לא נסוגה מאף עלבון, וכאלה לא חסרו לה. לגבי צידקותה של הגויה הזו, ישנה מחלוקת לא קטנה. יש הטוענים שהיא אגרה את כל רכושה והטמינה אותו עמוק באדמה במעבה אחד היערות, ואם יש בנמצא חובב אוצרות אני ממליץ שיצא לשם ויתחיל לחטט. ויש כאלה האומרים בעקשנות כי הקבצנית גרטרווד פירנסה הרבה יתומים ואלמנות בהיחבא ובסתר, ולא השאירה לעצמה פרוטה אחת לפורטה. היא חיה - לדבריהם - בעניות משוועת וגם מתה מזיקנה מופלגת באותו צריף קטן ודולף אי שם סמוך ליערות מנצ'סטר. אבל הדבר שהכי איפיין את גרטרווד ואן-דרוק היה משפט מפתח שהיא נהגה לומר לכל מי שתרים לה".

משפט מפתח?

"כן מיסטר לוי, לכל מי שנתן לה מטבע היא היתה אומרת את המשפט הבא: "כל מה שאדם עושה, עושה עבור עצמו". כן, חוכמה בגויים תאמין. האמת היא שרבים וטובים התרגלו למשפט המוסרי הזה, ולא עשו ממנו עניין "כל מה שאדם עושה, עושה עבור עצמו" זה מסר פשטני, שגם אנחנו כיהודים מאמינים בו, בבחינת במידה שאדם מודד מודדין לו, או כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם ועוד ועוד, לטוב ולרע.

"ובכן אדון לוי, יום אחד הקישה גרטרווד שלנו, על דלת אחד הארמונות המפוארים במנצ'סטר, לשם עברה לדור לא מזמן אחת הדוכסיות החשובות דיאנה צ'רלסטון שמה, אם זכרוני איננו מטעני. הדוכסית צ'רלסטון היתה אלמנה ולה בן אחד בן 18, אשר עתיד היה לנחול את העושר האגדי שלה, ולנהל את האחוזות.

"השעה היתה 10 בבוקר כשהדוכסית צ'רלסטון פתחה את הדלת והבחינה בפתח בגרטרווד הזקנה לבושה סחבות. "צדקה, מטבע לאשה עניה" ביקשה גרטרווד. הדוכסית צ'רלסטון חייכה לעברה, הניצוץ הלבבי שבעיני הקבצנית מצא חן בעיניה. "חכי רגע אני כבר חוזרת עם תרומה" אמרה הדוכסית. היא נכנסה פנימה לחדר האוצרות שלה

ספרה 50 מטבעות כסף, סכום מכובד מאד, הכניסה לתוך שקית-בד והגישה לקבצנית. "תודה גבירתי הדוכסית" אמרה גרטרוד "אבל שתדעי לך שכל מה שאדם עושה הוא עושה בשביל עצמו".

"הופה, זה מר לוי לא מצא חן בעיני הדוכסית וטעם מר עלה בלשונה. היא חצופה הזקנה הזו, מקבלת ממני 50 מטבעות כסף, ואני זו שעושה לה טובה, והיא מטיפה לי מוסר שכל מה שאני עושה, בשביל עצמי אני עושה. אני עוד אלמד אותה לקח" הרהרה הדוכסית, והניצוץ שבעיני הקבצנית דמה לה באותם רגעים, לניצוץ נוכלותי ומרושע.

"הדוכסית צ'רלסטון לא שכחה את הקבצנית, והיא המתינה לה שתשוב בשנית. ואכן, לאחר שלושה חודשים שוב דפקה גרטרוד בדלת וביקשה צדקה. הדוכסית צ'רלסטון פתחה הדלת וחייכה אליה: "הו ברוך שובך גבירתי. הפעם אתן לך דבר מאכל". הדוכסית נכנסה למטבח ארמונה, שלפה משם עוגה גדולה ופיזרה בתוכה אבקה מתקתקה של רעל קטלני. בקיצור מי שיתן ביס עתיד לקבל הרעלת קיבה שתחמיר משעה לשעה, עד למוות ביסורים קשים אחרי מספר ימים. "תודה רבה גבירתי הדוכסית ואני רוצה להזכיר לך, שכל מה שאדם עושה בשביל עצמו הוא עושה". הדוכסית חייכה חיוך שטני רחב "כן אני יודעת" ובלבה הרהרה "החצופה הזו תסיים את חייה ביסורים קשים על המוסר המטופש שלה".

"הקבצנית ואן-דרוק הגיעה לביתה והטמינה את העוגה בארון. "אסעד אותה בעוד מספר ימים כשיגמר הלחם בביתי" חשבה. למחרת יצאה הקבצנית לעבר היער הסמוך כדי לנשום אוויר צח, ולפתע היא שומעת צעקות. היא החישה צעדיה לעבר הצעקות והנה היא מבחינה באיש צעיר שכוב על הארץ ומתאונן מכאבים. רגלו של הצעיר נלכדה במלכודת שועלים שהניחו ציידי המלך, דמו שתת וקלח וזעקותיו קרעו שחקים. הקבצנית הזקנה אזרה כוחות, פתחה את המלכודת וחילצה את רגלו. היא חבשה את פצעיו בסוודר שלה ועזרה לו לקום. אט אט דידה הצעיר לכוון הצריף של גרטרוד, והוא התיישב על כיסאה הרעוע מזיע וכואב. היא הגישה לו כד מים והוא לגם ולגם, שטף את פניו ורגלו ופנה אליה: "גבירתי אני תשוש ורעב, יש לך מאכל בשבילי?"

"נפלא, חשבה גרטרוד, יש לי עוגה טעימה וגדולה בארון, מזל ששמרתי אותה, אגיש אותה לצעיר הפצוע. אכן כן, תוך דקות ספורות הוא אכל את העוגה, נח קמעה ופנה לדרכו צולע לכוון העיר הגדולה, לא לפני שהודה לקבצנית מעומק הלב.

"מה אני אגיד לך מיטסר לוי, הסיפור לא ניגמר כאן. הוא נגמר אחרי שלושה ימים. הכרוז העירוני עבר מרחוב לרחוב ומסימטה לסימטה והודיע: בנה הצעיר של הדוכסית טוני צ'רלסטון נפטר. ההלוויה - בלווי המשמר המלכותי - תצא בשעה ארבע אחרי הצהריים.

"אתה מבין מיסטר לוי, הצעיר שנלכד ונפצע במלכודת השועלים לא היה אלא טוני צ'רלסטון בן ה-18, הבן של אמו המרשעת שהגישה עוגה רעילה כתרומה לקבצנית, ומה גרטרוד אמרה לה: "כל מה שאדם עושה בשביל עצמו הוא עושה". לטוב ולרע, נו, אז תגיד לי זה לא סיפור גדול?

"מה יש לומר מר רונלד צוקרמן, אתה פה מפיק מרגליות. תשמור על קשר, אל תשכח.

נקמה מאוחרת

(מבוסס על מעשה שהיה)

פרק א'

התאונה הזו לא היתה מחוייבת המציאות.

מייקל טוביאס, 52, שמאי נדל"ן ניו-יורקי, הוא נהג מיומן זהיר ומנוסה. הוא אפילו לא זוכר אם אי פעם נרשם לו דו"ח תנועה. ייקה, דייקן כרוני, בוחן כל צד ופינה. הוא חושש שמא ילדים יגלשו לכביש, שמא המכוננית לפניו תעצור במפתיע, בולם ליד מעבר חצייה גם אם אין עוברים ושבים. כזה הוא מר מייקל טוביאס, פדנט, קפדן, ששמו יצא לפניו מזה שני עשורים, כשמאי האמין ביותר בניו-יורק וגלילותיה. קבלנים ויזמים שיחרו לפיתחו, ורבים ועשירים מביניהם לא סגרו עיסקה מבלי להיוועץ בו, ולא נספר לכם כמה עלתה אצלו שעת ייעוץ, כי זו באמת חדירה לכיס הפרט. רק נוכל לעדכן אתכם שמר טוביאס הוא יהודי שומר תורה ומצוות, שהליכותיו אומרות כבוד ודרך ארץ, ומספר לא מבוטל של ישיבות וכוללים זוכות ממנו מעת לעת למתת הגון. הגון אמרנו? בהחלט. תמיד כמה אלפי דולרים שנמרחו על פני המחאה מוזהבת ורבת עיטורים.

אז ריבונו של עולם, איך הזקן הכפוף והשברירי הזה, הועף באוויר והוטח לקרקע לאחר התנגשות מפתיעה עם מכוננית השברולט הכסופה של מיסטר טוביאס?

הסירנות הניו-יורקיות יודעות לנגן יפה, והן מגיעות מכל עבר. תוך חצי דקה הגיע לשם גם ניידת. המחזה שניגלה לעיני השוטרים היה מביך משהו.

הנהג הפוגע עמד בסמוך לזקן הפצוע, כשידיו על ראשו, פניו שידרו הלם ומבוכה, ופיו מלמל... (השוטרים לא הבינו) פרקי תהילים כאחד הינוקות.

הרופא ירד בזריזות מן האמבולנס וניסה לבצע בזקן החיאה. לא נרשם דופק. "אני חושב שהוא מת" לחש הרופא לנהג האמבולנס "אבצע עוד בדיקה קטנה ואחר כך נחליט אם להבהיל אותו לבית החולים, או לבית הקברות..."

המוות נקבע והיה חד-משמעי. הזקן שבר את מפרקתו.

השוטרים ביקשו ממייקל טוביאס המבוהל להציג את רשיונותיו, הוא נתבקש להתלוות אליהם לתחנת המשטרה, יחד עם עוד כמה עדי ראייה.

הוא בכה כל הדרך. הוא חש שעולמו חרב עליו, מה תגייד אשתו? איך בניו יגיבו? אבא הרג אדם זקן, אוי לאותה בושה... ומי יודע אולי בבית המשפט... יגזרו עליו...

מייקל ניסה להסיט מחשבתו מעונש מאסר. רק זה לא. הוא לא אדם צעיר, הסיפור יקבל בוודאי תהודה תקשורתית, יוציאו עליו שם רע, זה עלול לפגוע בעסקים, "אוי ריבוננו של עולם, מה חטאתי, מה פשעתי, והרי אין מגלגלין חובה אלא על ידי חייב, נכון זה רצח בשגגה, אבל זה רצח".

* * *

החקירה המשטרתית העלתה שמר טוביאס נהג ללא דופי, במהירות המותרת, תוך שמירת מרחק מהרכב מולו, אלא שהזקן, מסיבה לא מובנת, פרץ לכביש ללא הבטה ימינה ושמאלה, והוטח על המכונית, שהעיפה אותו למרחק.

"רשיונדך נשלל לחודש ימים. זה נוהל קבוע... בעוד 30 יום תוכל לקבלו, אבל תהיה רגוע, בבית המשפט תצא זכאי. על פי העדויות הזקן אשם, הוא פשוט ירד במרוצה לכביש... לך לביתך. שלום" אמר קצין המשטרה גבה הקומה ראול פינץ.

* * *

מי רגוע? מייקל טוביאס? לא ולא.

במשך שלושה חודשים תוקף אותו הסיוט הלילי. פעם אחר פעם הוא רואה את עצמו בחלום נוהג בשברולט שלו, בוחן את המדרכות ומעברי החצייה, בודק שהוא תמיד מתחת למהירות המותרת ומאזין למוסיקה יהודית כשהקלרינט הוא הכלי הדומיננטי. ובדיוק ברגע שהמוסיקה כל כך שלוה ומרגיעה, וברקע הכינורות נוסקים בצלילי הוד כמו להקת שחפים, הוא שומע יריות. יריה ועוד יריה. ועוד יריה. הוא מביט החוצה, הכל רגוע, רחוב ניו-יורקי של אחר הצהרים, קצת חם, אז מי יורה?

הוא ממשיך בנהיגה והיריות מתערבבות עם צעקות, זעקות. בתחילה הן נשמעות רחוקות, אחר כך הן מתגברות מחרישות אוזניים.

ריבונו של עולם מי זועק? ממתי זעקות רחוקות מסוגלות לגבור על קלרינט של מוסיקה יהודית?

מייקל טוביאס מביט החוצה, הרחוב שקט. האנשים הולכים זקופים ושאננים, אבל היריות והזעקות מצליחות לגבור על המוסיקה. הוא מסובב את כפתור הטייפ כדי להגביר את המוסיקה. שומכלום. המוסיקה נעלמת, הרחוב מקרין שלוה, אבל הרעש מחריש אוזניים, הוא מרים שתי ידיו ומכניס אצבעותיו לאוזניו. הרעש הנורא הזה כמעט מעלף אותו. ואז הבום!!! הזקן מוטח על מכוניתו... הוא מספיק להבחין בשתי עיניו הירוקות של הזקן באיזה זיק לא ברור. אולי בהלה, אולי שלוה, אולי עצב, אולי ציניות.

הזקן מועף באוויר ומוטח על הקרקע, ומייקל טוביאס מתעורר מבועת, מיוזע כולו הוא מתיישב על מיטתו, ופורץ בבכי. "אני רוצח ריבונו של עולם... אני מבקש ומתחנן לפניך שתגלה לי למה".

ברוריה אשתו, כבר מכירה את הסיוטים הללו. כדורי ההרגעה לא מרגיעים את מייקל שלה. גם לא השיחות עם הפסיכולוג הצדיק ד"ר ראובן קלימפט לא חוללו שום שינוי לטובה. "אבל חייו של בעלי אינם חיים" מהרהרת בצער ברוריה "חייבים לשים קץ לסיוט שרוודף אותו, הרי הוא לא אשם, הזקן דהר לכביש...".

הוא לא מצליח לתפקד בעבודתו. הקבלנים מכירים את מייקל קשוב, מיומן, מתנסח ברהיטות ומנתח כל מהלך כלכלי עם מעוף לעתיד, אבל זה כבר לא אותו מייקל. הוא בוהה, הוא מתופף בעצבנות על השולחן, הוא איטי, הוא בורר מילים, גם דו"חות השמאות דלילים משהו.

* * *

ערב שרבי אחד הגיע למשרדו של השמאי טוביאס, היזם חובק זרועות עולם, מושיקו טהרני, יורד ישראלי העושה חיל זה העשור השלישי בארה"ב. טהרני זה זכה לחזור בתשובה לפני כעשר שנים, ומאז הפך לאחד מבאי ביתם של כמה מגדולי הדור. כל חודש הוא טס לארץ להיוועץ עם חכמי התורה. "אני לא מבצע שום עיסקה לפני הברכה של הרב אלמגור. הוא פוסק הדור ויש לו כושר ניתוח עסקי שנובע מהתורה הקדושה" אמר פעם טהרני לטוביאס "כשאני מסיים איתך את הניתוח הכלכלי שלך הנובע מנתוני שמאות בסיסיים, אני חייב את החותמת שלו. אבל זה לא רק עסקים... הוא בעצותיו הציל אותי כמה פעמים מטרגדיות משפחתיות, מבעיות חמורות של שלום בית... בקיצור טוביאס, ידי לא משה מתוך ידו".

טהרני הביט ארוכות בטוביאס ושאל: "אתה חולה?"

"לא" השיב מייקל טוביאס בקול צונן "אני עצוב".

"עצוב?"

ומכאן ואילך הוא סיפר לידידו, על האסון שפקד אותו, ועל סיוטי הלילה שלו, המלווים ביריות אקדח במוסיקה עם קלרינט ובזעקות. "אני שבר כלי מושיקו, אני נרדף, לא יודע איך יוצאים מזה".

מושיקו טהרני הניח את תיקו עב הכרס על השולחן ואמר נחרצות: "אדון מייקל טוביאס, מחר בערב אנחנו טסים לישראל, נוחתים בנתב"ג ומשם במונית לירושלים, למעונו של הרב אלמגור. ספר לו מה עובר עליך ואין לי ספק בסופו של יום אתה עולה על דרך המלך, בריא בנפש ובגוף, ותקשיב לי טוב, אתה מכיר אותי: מילה של טהרני, זו מילה!"

פרק ב'

"סע לישראל, סע לצדיק" מעודדת ברוריה את מייקל "סע, אתה זקוק לעצה, להכוונה, לברכה. אני סובלת כשאני רואה אותך סובל. טהרני הוא יהודי טוב ואמין, אני בטוחה שאתה בידיים טובות".

מייקל טוביאס המודאג, המבוהל, המסוייט, ארז מזוודה, עלה למונית כדי להיפגש עם מושיק טהרני בנמל-התעופה הניו-יורקי ומשם לנתב"ג לקבל עצה ותושיה מגדול הדור.

נחיתה בנתב"ג. מייקל טוביאס מתעורר משרעפיו, טהרני מנענע אותו בכתפו. "יא חביבי, אל תישן, כשאתה ישן אתה שוב חוזר לחלום המבהיל שלך עם הקלרינט, היריות, הצעקות..."

"הוא לא יצחק עלי, הרב אלמגור?" היסס מייקל.

"חלילה וחס. אתה מדבר על יהודי גדול, שכל חייו עסק ועוסק בתורה, לא זו מארבע אמות של הלכה. יתרה מזאת, הוא מבין את סודות-הנפש של האדם, ואת הלך הרוחות של כל יהודי. אתה לא ראשון ובטח לא האחרון שמספר לי על סיוטים וחלומות ופחדים ותאונות דרכים. אז תרגע חבוב, תרגע". כך טהרני.

* * *

מול הכניסה לדלת חדרו של הרב אלמגור.

"מושיק אני חצי משותק. אני לא מסוגל להוציא מילה מן הפה... עשה לי טובה, אני רושם כאן על הדף את כל הסיפור שעבר עלי מהתאונה ועד הסיוט, ועד הרגע, תן לרב לקרוא..."

"בסדר" חייך טהרני. הוא הכיר והבין היטב את רגישותו והתרגשותו הרבה של שמאי המקרקעין עדין הנפש.

במשך 10 דקות שנדמו כנצח, כתב מייקל את עלילותיו, והוסיף בשורה האחרונה את המילים "הזקן שנהרג הוא בן 93 ושמו מורגן ערנטרוין... אנא הרב ברכני שאצא מן הטראומה הזו".

מושיק טהרני נטל את הפתק ונכנס לחדר. מייקל נשאר בחוץ מסומר למקומו. הרב אלמגור עיין במכתב ופלט מילה אחת: "עמלק".

"מה? מה כוונת הרב?" פער פיו בתדהמה מיסטר טהרני.

"אמרתי עמלק!!". הרב עשה תנועה עדינה של קוצר רוח.

"תודה כבוד הרב...".

* * *

"מה אמר הרב?" שאל מייקל.

"אני המום, הוא אמר מילה אחת ע-מ-ל-ק. לא מבין ולא יודע מה כוונתו. הוא אף פעם לא קצר-רוח אבל הפעם הוא היה קצר ותכליתי".

מייקל שתק. "אני עמלק? השם ישמור. לאן הגעתי?!!".

אחרי 48 שעות כבר נחת מייקל טוביאס בניו-יורק נסער ויותר מבולבל מבעבר. אשתו ראתה את פניו, והעדיפה לא לשאול שאלות.

"רציתי רק לעדכן אותך שהבן שלנו שמעיה, מצא דירה נחמדה סמוך למקום מגורינו. אשתו לוחצת שיעברו לגור כאן, אנא מייקל עזור לו. הוא גם זקוק לעזרה כספית ממך כדי לקדם את העיסקה" ביקשה ברוריה.

מייקל אהב מאד את שמעיה בנו השני. הלה היה אברך משי נשוי זו השנה השניה ואב לבת קטנה. הוא ביקש לעבור לרחוב המסויים, לא הרחק מכולל האברכים בו למד. "אתה עושה לי הרבה נחת" נהג מייקל לשנן באוזני בנו "שני אחיך אומנם יהודים טובים, אבל שמאים ויזמים ומומחי מחשבים לא חסרים בעולם. אברכים חסר, ואתה מחזיק את העולם על כתפיד".

"אני משלם על כל הדירה של שמעיה" גמלה החלטה בליבו של מייקל. "הוא בן תורה, אני חייב לו את חיי, ומי יודע בעזרת השם, המצווה הזו תפוגג את הסיוט שלי".

"בני יקירי, אני בא לאסוף אותך, תראה לי את הדירה שאתה מעוניין בה... אני משלם ה-כ-ל".

"אבא, תודה מכל הלב. הדירה שייכת לשתי אחיות יורשות. הן מבקשות סכום סביר. נפגש עוד שעה וניסע. תודה אבא".

* * *

הרבה ריהוט ישן ודהוי, קורי עכביש בפינות, מטבח רעוע, ארון בגדים גדול, כמה תמונות קיר מקושקשות.

"אנו רוצות על הדירה 180,000 דולר, אבל הכל נשאר כאן, אם תרצו תוכלו לפנות ולזרוק הכל" אמרה הילרי בלינץ הבת היורשת.

מייקל הנהן בראשו "או.קי סגרנו. נפגש אצל עורך הדין שלכם, מחר באיזו שעה..."

"שתיים וחצי". סגור.

בשתיים וחצי למחרת נחתמה העיסקה, ומייקל טוביאס העביר צ'ק ע"ס 180,000 דולר להילרי בלינץ ולסטפני קרוק, שתי אחיות מבוגרות, שהן בעצמן כבר סבתות.

מייקל טוביאס נטל את המפתח מידיהן של עורך הדין הנרי שימבון בא-כוח האחיות, ונסע לדירה. יצר של סקרנות ביעבע בליבו. יצר בלתי נשלט. הדירה הזו לא מצאה חן בעיניו, ואילמלא בנו שמעיה, שרצה אותה, הוא היה מפרק את העיסקה עוד בטרם נרקמה.

הוא נכנס והסתובב בין החדרים, שלושה במספר. ארון הבגדים הגדול בחדר השינה משך את תשומת ליבו. הוא פתח את דלתותיו. חליפות ישנות ומרוטות. כובעי לבד וקש. עניבות מן המאה הקודמת. למעלה במדף העליון הוא הבחין בשורה של אלבומי תמונות מאובקים. אולי עשרים אלבומים. הוא נעמד על כיסא ושלפס אחד אחרי שני, והניחם על המיטה.

מייקל טוביאס בן להורים ניצולי שואה התחיל לדפדף. ליבו החל לפעום נמרצות. קצין ה-S.S. שצולם במצבים שונים לאורך האלבומים, נראה לו משום מה מוכר. הנה הוא במשרדו, ושם הוא ליד מטוס עטור באותות מלחמה. כאן הוא מצולם - כנראה - עם אשתו ובנותיו. כאן, על רקע יער עבות, ושני כלבי ענק ניצבים לימינו ולשמאלו. גבוה, עם עיניים חודרות ורעות, כשלצידו קצינים זוטרים.

והנה כאן תעודת הוקרה "לקצין המעולה ליקו קראוס על פעילותך העניפה והנמרצת לטובת הפיתרון הסופי". על החתום הפיהרר - ימח שמו - אדולף היטלר.

"ליקו קראוס קצין S.S." הרהר מייקל "זו דירתו של פושע מלחמה נאצי. מעניין".

הוא אחז ברעדה ובזעזוע באלבום האחרון. על שער האלבום היה כתוב בגרמנית ובאנגלית, באותיות גדולות.

"נאמן לפיתרון הסופי - הביעור הסופי שביצעת במו ידי. ליקו קראוס".

זוועה. מייקל טוביאס העביר דף ועוד דף, וכמעט התעלף. הקצין ליקו קראוס אוחז בידו אקדח קצוץ קנה ומכוון לרקתו של יהודי. בתמונה הראשונה היהודי חי. בתמונה השניה הוא שרוע ירוי ושותת דם על הארץ.

מתחת לתמונה כיתוב: ההרוג יהודי בשם שמואל זלמן חייקין. תאריך הרצח 2.02.42.

לאורך עשרות דפים מצולם השטן הנאצי מבצע את פקודת מנהיגו, רוצח ומתעד את הזוועה.

הדף האחרון.

יהודי מזוקן, גבה קומה, עם מבט גאה בעיניים, זקוף ניצב מול השטן ליקו קראוס, שעל פניו חיוך ציני אכזרי. נשימתו של מייקל טוביאס נעצרה. "כאן רצחתי את הרב היהודי משה חייקל טוביאס. 26.06.43".

נשימתו של מייקל נעתקה. הוא הביט בגופת סבו השרועה על כביש אחד ממחנות ההשמדה.

"סבא, סבא, רבות שמעתי על גבורתך, על גדלותך, על אדיקותך בשמירת המצוות במחנה ההשמדה, תחת עינויי התופת. רב מסור לקהילתו, הרוח החיה לשבורי לב ונפש..." "דמעות חמות זלגו על עיניו של הנכד מיכאל טוביאס. אביו, אברהם מאיר טוביאס סיפר לו שבמחנה המוות של סבא, הם היו נשלחים למקלחות הגאז בליווי תזמורת כינורות וקלרינט. קצין ה-S.S. היה מנצח לפעמים על התזמורת, תוך שהוא יורה ביהודים. הקלרינט מנגן, השטן יורה והתזמורת בצליליה המעודנים מלווה את האומללים למותם האכזרי.

הוא הביט עמוק אל עיניו של הקצין הנאצי, ולפתע נרעד מן המבט הירוק הציני שניבט מעיניו של...

מייקל טוביאס ניגש לשידה שליד המיטה, ופתח את מגירותיה. לאחר חיטוט קצרצר הוא שלף משם תעודת זהות ופתחה. מיד זיהה את התמונה והשם: מורגן ערנטרוין.

אין ספק הקצין הנאצי ליקו קראוס, הוא הזקן שנהרג מפגיעת מכונית השברולט של טוביאס.

הנכד, בהכוונת יד ההשגחה העליונה נקם נקמה מאוחרת ברוצח סבו.

* * *

שמעיה נכנס לדירה ושמע המום את אביו הנרעש מתאר את הזוועה הנאצית ואת המעגל שנסגר.

"ערנטרוין מורגן, ליקו קראוס" אמר שמעיה "לא תאמין אבא, זה ראשי תיבות עמלק!".

ואז הבין מייקל טוביאס כיצד פתר הרב מירושלים את התעלומה.

קול יבבה של כינור וצליל דומע של קלרינט נסקו להם אל תוך אוזניו של מייקל ההמום, לא ברור בדיוק מהיכן... לא ברור.

נר איש וביתו

(מבוסס על מעשה שהיה)

בביתם של חגי ואורית אגמון לא שרר שלום בית בלשון המעטה. הויכוחים לפעמים הרקיעו שחקים. אצל זוג חוזרים בתשובה הנמצאים בראשית דרכם לא תמיד ברורה הדרך, בעיקר כיצד מחנכים הילדים. נכון הילדים הם בגיל רך יחסית, אבל ההחלטות איך לחנך, איפה להגיב, היכן להבליג, מתי להעניש, מתי להזהיר ולנזוף. כל הזמן מחלוקות, פולמוסים גם לאוזני ולעיני הילדים הנדהמים.

אם אתם רוצים לדעת מה שורש המחלוקת, אזי נשים אותו חד וחלק על השולחן. אורית היא אשה משכילה, יש לה שני תארים אקדמאיים ובמקצועה היא מרצה בכירה במכללה מפורסמת. בעלה חגי, הוא פחות משכיל ממנה, אבל חוכמת החיים שלו איננה קוטלת קנים. הוא טכנאי מקררים מיומן וזריז המוסר נפשו לכל קריאה ואזעקה, וכאשר הוא מבחין בבתים דלים ומשפחות עניות, הוא אף מוותר על שכרו.

ומכאן הויכוחים. אורית בטוחה שהוא מבינה בחינוך הרבה יותר מחגי ויעידו התארים האקדמאיים. חגי סבור שהיא אומנם משכילה, אבל שיטותיה ונטיותיה עדיין לא מיושרות עם דעת התורה הטהורה, שהרי היא איננה שואלת שאלות מהותיות בענין חינוך הילדים, אלא פועלת על פי הבנתה.

למה לנו להכביר בתיאורים כאלה ואחרים, השקט הנפשי לא קנה לעצמו שביתה במעונם של הזוג אגמון, כאשר אורית מנצלת את יכולותיה השכלתניות כדי להכניע פעם אחר פעם את בעלה בהחלטות חינוכיות. איך כתב שלמה המלך במשלי "חוכמת - נשים - בנתה - ביתה... אבל איוולת.. בידה... תהרסנה".

ללא ספק שההתרחשויות בבית המשפחה היו איוולת שהוסיפה אש למדורה, איוולת הורסת.

* * *

באחד מימי החנוכה נסעה אורית עם מכוניתה לכוון ביתה, לאחר יום הרצאות עמוס. מיד בכניסה לעיר היא הבחינה בעשן עולה מן המנוע. היא עצרה את המכונית סמוך לתחנת דלק וכיבתה את המנוע מבוהלת. אחד התדלקנים התנדב לסייע לה, פתח את מכסה המנוע וחיטט שם, הוסיף שמן, חיזק ברגים ומתח חוטים.

"תני למכונית להתקרר, נוסף מיסן, נוסף שמן" יעץ לה ובעוד חצי שעה תוכלי לנסוע.

אורית הודתה לו. חצי שעה פנוייה לפניה, והנה לנגד עיניה שלט מאיר עיניים בית הכנסת "שונה הלכות". הגבאי עמד בחוץ וליקט עוברים ושבים למנין. אורית נכנסה ועלתה בגרם המדרגות לעזרת הנשים. היא הביטה בשעונה, אתפלל עמם מנחה, אניע את הרכב ועוד אספיק להגיע להדלקת נרות.

תפילת מנחה הסתיימה, ואורית פנתה לרדת כשלפתע שמעה את קולו של רב השכונה ראובן אילני, העומד לשאת שלוש דקות דברי תורה בין מנחה לערבית.

"רבותי, האם אתם מעלים בדעתכם שיהודי יקום בבוקר ויגיד לאשתו "תראי שושנה, אני לא מרגיש טוב, עשי לי טובה, תניחי במקומי תפילין..." המתפללים פרצו בצחוק רועם, והפתיח הזה מצא חן בעיני אורית שהחליטה להישאר בעזרת נשים עד תום הדרשה.

"תראו רבותי, אשה לא יכולה להניח תפילין במקום בעלה. זו מצווה שמוטלת עליו. אשאל אתכם שאלה נוספת, יהודי שרוע במיטתו ולא רוצה לקום, עצלן. הוא קורא לאשתו ואומר לה "תשמעי רוזה, עוד 10 דקות סוף זמן קריאת שמע, עשי לי טובה תגידי במקומי קריאת שמע..." פרצי צחוק.

"אתם צוחקים צחוק בריא וזה יפה" אומר הרב אילני "בהחלט מגוחך לחשוב שאשה תחליף את בעלה בקיום מצוות ציצית, סוכה, לולב, אכילת מצה ועוד. לא יעזור שומדבר, למרות שבעל ואשה הם גוף אחד, נשמה אחת, רוב המצוות מוטלות על הבעל, ואין אשתו יכולה להחליפו בהן. אבל יש מצווה אחת שהאשה מחליפה את בעלה בגאון, בשמחה וטוב לבב. הדלקת נר חנוכה. הבעל יכול להיות בשרות מילואים או עדיין במקום עבודתו, או תקוע בפקק תנועה. אשתו לוקחת את החנוכיה, ממלאה את הקנים בשמן, מסדרת פתילות, מביטה בשעון, ובדיוק עם צאת הכוכבים תברך ותדליק. הנרות דולקים כאן בבית, והבעל יוצא חובה אפילו כשהוא בחו"ל. לא יאומן. מדוע? ובכן קהל קדוש, חז"ל מכנים מצוות הדלקת הנרות "מצוות נר איש ובתו", ואין ביתו אלא אשתו. זו מצווה המוטלת על שניהם, ומה מיוחד בה שהבעל והאשה יכולים לחפות זו על זה? ובכן חנוכה הוא חג החינוך. בעבר חנכו את המזבח, חנכו את המקדש, כיום עושים חנוכת בית וכאשר חונכים את הבית בפעם הראשונה, מה רוצים? רוצים שהבית יהיה מחונך ומאיר, וכלל ידוע הוא, שהדבר הראשון שעושים בבית, עושה רושם גם לעתיד, לכל החיים בבית לכל בני המשפחה לאורך ימים ושנים. הדלקת נר חנוכה נועדה להקרין לרשות הרבים שכאן לא מכניסים את החושך היווני, כאן מאירים את הבית בנר

מצווה ותורה אור. אבא ואמא בכל בית יהודי יודעים שזו מטלה משותפת, שנעשיית בצוותא, כאיש אחד, בלב אחד בשלמות רוחנית. הם מצווים כל הזמן לעסוק בחינוך ילדיהם, כלומר להחדיר בהם אור, ועוד אור ועוד אור של יהדות. כשהבעל נעדר עושה זאת האשה, כשהאשה נעדרת עושה זאת הבעל. הדלקת הנרות בבחינת מוסיף והולך כבית הלל, היא ביטוי להארה המשותפת של בני הזוג שחייבים ביחד לעסוק בחינוך ביתם ברוח החשמונאים מוסרי הנפש, ולהוסיף אור לא לנוח, כל הזמן, שמונה ימים שהם כנגד ימי חיינו בעולם הזה, ואם... בגבורות... שמונים... שנה".

אוזניה של אורית כאפרכסת.

"והדברים הם פשוטים בתכלית, ולכן חז"ל תיקנו שאשתו, היא ביתו, תוכל גם להדליק נר במקום בעלה והיא כמו מאותתת לקב"ה, אני שותפה מושלמת של בעלי לחינוך ילדי, אני סוללת יחד איתו את הדרך העולה למקדש. ואם אשה מנצלת את אותה חצי שעה שנשים פטורות ממלאכה, כדי להתבונן בנרות ולתת אל ליבה, היא תוכל להבחין בין הלהבות המרצדות בפניהן הבורקות של אמותינו הקדושות, אמותיהן של השופטים, הנביאים, החשמונאים שידעו שלחנך זו משימה משותפת, והיא סוד קיומו ונצחיותו של הבית היהודי...".

אורית לא היתה זקוקה ליותר, היא ירדה בזריזות מגרם המדרגות, הניעה את מכוניתה, ניגבה דמעה קטנה והרהרה בליבה "מעתי ואילך בעלי הוא שותף שלי... אנחנו נחנך את ילדינו לאור הנרות של נשות ישראל הקדושות מדור דור, ביחד".

לפעמים דרשה קטנה בין מנחה למעריב, כזו שנאמרת לפעמים במרוצה, שלא נותנים עליה תשומת לב רבה, יכולה לחולל נפלאות, כי הלוא מלך מלכי המלכים הוא זה שמחליט איזו מילה פועלת על הלב, ומה התיזמון הנכון.

השקר האחרון של אלחנן

(מבוסס על מעשה שהיה)

משימת חינוך ילדינו דורשת מעמנו הרבה סבלנות, אורך רוח, ובעיקר מעוף. מעוף? אתם שואלים, בשביל מה?

ובכן, זה לא סוד כי הענישה, היא אחת המשימות החינוכיות הקשות והמורכבות שבדרך הארוכה והנפתלת, לעיצוב נפש ילדינו. לא מעט הורים, ולא ננקוט כאן באחוזים, נופלים בפח היקוש של ההכאה והזעפת הפנים. כן, שלא נטעה אם ההכאה באה לאחר שיקול דעת ומתוך קור-רוח ולאחר המתנה מסויימת בין העבירה למכה, יש בה הרבה מן התועלת. אך מה לעשות ורבים וטובים סובלים מתסמונת ה"פתיל הקצר", ולאחר ניפוץ חלון או קטטה בין שני שובבים, יש מי שנכנס בשאגות לחדר הילדים תוך הנפת ידיים לא כל כך ספונטנית.

פנים זועפות זו ענישה טובה, כי מאחר וידוע לכל בר - בי - רב, כי כעס הפנים מותר אך ורק אם תכליתו לחנך ולעצב את אישיות המתחנך. אך אם חלילה פנינו הזעופות מעידות על רתיחה פנימית ושאיפת נקם כמוסה, אזי מדובר באיסור גמור בבחינת "כל הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו", ואין לפנים הנוראות הללו שום השפעה חינוכית מועילה. חבל.

כדי להעניש בצורה חכמה, מבוקרת, מועילה, צריך מעוף וחוש יצירתי. לא לומדים זאת באף בית-ספר להורות, כי אין ביי"ס כזה. ענישה חכמה ותועלתית שכזו, קובעת ויונקת את עצמה מתוך טוהר פנימי וכוונה זכה לחנך, ולא סתם להעניש ולהטיל את הרפש הפנימי שלנו על ילדינו.

בקיצור, חוכמת הענישה היא אחת מפסגות החינוך שצריך הרבה זכויות כדי להעפיל אליה, מבלי שריטות וחבלות רוחניות, השם ישמור.

* * *

לא מכבר בסוכת אבלים שמעתי את סיפורו של הרב אלחנן ראש כולל חשוב כבן 40, שתאר בלשון מעודנת ומדוייקת כיצד הענישו אביו זצ"ל ובנה בכך את אושיות אישיותו הטובה, לקראת שלמותה.

"באחד מלילות החורף חזרתי הביתה לאחר שעה ארוכה של משחקי שובבות עם חברים ברחובות השכונה. הייתי ילד רזה כבן שש, עם מבט תמים בעיניים. אבא היה ישוב על כיסאו בפינתו בסלון, מעיין בגמרא או בספר הלכה. הוא הרים עיניו מעל הספר, ובמבט מצודד שאל אותי: "אלחנן בני יקירי, האם התפללת מנחה וערבית?"

"אבא היה איש אציל ומעודן במידותיו, היתה לנו יראת כבוד כלפיו. את תביעותיו כלפינו הוא הקרין מעצם אישיותו והנהגותיו השלמות, הוא לא היה צריך לנזוף או להכות כדי לחנך. הוא הקרין חינוך, הוא שידר את דרך האמונה. ועכשיו מה אני עונה לו? אוי לאותה בושה, אוי

לאותה כלימה, בדרך כלל הקפדתי על תפילת מנחה וערבית בציבור, אבל הפעם משובת נעורים השכיחה ממני זאת. ומה אבא יגיד? ואיך הוא יגיב...?.

"כן אבא, התפללתי מנחה וערבית, השבתי תוך בליעת המילים, מנסה להבלע בחדרי..."

"רגע אלחנן - גש אלי - אני רוצה לדעת היכן התפללת מנחה וערבית, באיזה בית כנסת..."

"ה... ה... אבא, התפללתי בבית הכנסת המרכזי של רב העיר..."

"מעניין" הפטיר אבא "גם אני התפללתי שם מנחה וערבית ולא פגשתי אותך שם... האם הפכת לרואה ואינו נראה...".

"נו, וכשילד נתפש בשקר, הוא הופך ללוליין של השקר ומנסה להגמיש את המציאות כדי לצאת ממנו רק עם שן ועין... כן הייתי שם אבא, אבל הגעתי קצת מאוחר ולכן התפללתי בבית הכנסת הגדול ולא בבית הכנסת הקטן שמחובר אליו, אשר שם מתפללים בימות החול...".

"מעניין מאד" זקף אבא את ראשו "גם אני איחרתי קצת ונכנסתי לבית הכנסת הגדול להתפלל מנחה ולא ראיתי אותך שם...".

"ניצבתי קפוא על מקומי. זהו, נתפשתי על שקר. אבא היה נוהג לומר לנו, שחותמו של הקב"ה הוא אמת, ומי שמשקר חלילה, הריהו דוחק רגלי שכינה ופוגע בכבוד השם... והוא עלול לאבד את עולמו..."

"נו, ומה ילד קטן חושב באותן שניות. הפעם כנראה אבא יכה אותי, כי שקר גס וחצוף כזה... אי אפשר לסבול. עמדתי רועד מול אבא בפה חתום ובעיניים מבוהלות נבוכות ומחפשות מקלט...".

"אמא" קרא אבא, ואמא יצאה מן המטבח והביטה בי ניצב קפוא על מקומי. "אמא, אני נורא מצטער לספר לך, אבל גילינו שהילד שלנו משקר. פשוט משקר. ואני שואל את עצמי אמא, מדוע ולמה הילד משקר? זה הרי נורא ואיום, שקר גס. הכל מתחיל מהשורש. אז אמאליה בואי נבדוק. אני שקרן? לא אינני שקרן. אמא שקרנית? חלילה וחס. אז אולי סבא שקרן? חלילה, סבא היה צדיק וקדוש, ואולי הסבא השני? לא יעלה על הדעת שהרי כל ימיו עסק בתורה ובגמילות חסדים. נו, אז השקרים שלך לא באו מן השורשים. מה את אומרת אמא, מאין למד הילד לשקר? הרי את ואני יודעים שאלחנן הוא ילד טוב וצדיק, אבל - מה לעשות - הוא ש-י-ק-ר!!!

"אני חושב אמא שאני יודע מאין הגיע אליו השקר..."

"ובעוד אבא מדבר ומנתח את מוצאות השקר, אני מהפך בנפשי, מתייסר, בוכה בלי דמעות, מבקש רחמים מהקב"ה שיושיע אותי מן הבושה..."

"כן אשתי, בננו צדיק ולעולם הוא דובר אמת... אבל דומני שהוא שמע שקרים מילדים לא מחונכים שמשקרים. הם שיקרו והוא שמע את שקריהם, הם טימאו את אוזניו בשקרים וטומאת האוזן היא שדחפה אותו לשקר את אבא שלו... אז מי אשם אמא? אלחנן? חלילה! הוא צדיק, הוא ישר ודובר אמת... האוזן שלו אשמה!!! היא הקשיבה לשקרים של הילדים אחרים וקלקלה גם אותו לשקר. נו אמא, ומה את אומרת איזה עונש ניתן לאוזן שלו?"

"אבא קם מכיסאו הביט אלי בעיניים אוהבות, אחז בכף ידו הימנית את אוזני ומשך אותה קלות... וזה הספיק. זה לא כאב לאוזן, אבל זה הכאיב את ליבי, ועד הרגע, עשרות שנים אחרי, אני מרגיש את המשיכה, את הבושה, ואינני מסוגל להוציא בדל של שקר מפי..."

* * *

ואם זו לא ענישה גאונית, מה זו גאונות?

סיפורים מאחורי הדלת

(מבוסס על מעשה שהיה)

האלמנה המכובדת שושנה חיה ברקוביץ היא כבר לא אשה צעירה, אם כי כאשר שואלים אותה בת כמה היא, אזי קשה לה להיזכר בדיוק אם הקריירה שלה התחילה לפני המלחמה העולמית הראשונה, או אולי השניה, ואיפה בדיוק היא לחמה בגאון בהקמת המדינה ועוד כל מיני ארועים שונים ומשונים שמתערבבים אצלה למן דייסה סמיכה ומאד ססגונית, שכל הטועם אותה פשוט מתענג.

היא חיתנה את כולם, והם התפזרו לה בכל הארץ. זו צפונה, ההוא דרומה, אחד מתנחל, האחרת פרופסור באיזו פקולטה. ויש נכדים ויש נינים ומי סופר אותם, והכל יפה וטוב, באמת בלי עין הרע, אם כי קצת קשה עליה הבדידות, שהרי למעלה מ-30 שנה שבעלה היקר ר' צבי אריה ברקוביץ הלך לעולמו, לא בדיוק זקן, לא בדיוק שבע ימים, אבל

היא קיבלה עליה את הגזירה בהשלמה, "אם כך רוצה הריבונו של עולם, אז מה כבר שושנה יכולה להגיד..."

האמת חייבת להיאמר כי כדי לייצר סיפור טוב ואולי אפילו קצת מרגש, צריך לשים דברים על השולחן. ובכן לא נעים לספר, אבל האלמנה ברקוביץ היא לא בדיוק דתייה גדולה. נו, איך אומרים בני העם שבשדות "אנחנו מסורתיים" ואיך משיבים להם הרבנים מרביצי האידישקייט בסמינר של "ערכים", "כן, המסורתיים לוקחים משור ומנסרים. מה שנוח להם משאירים, מה שלא נוח חותכים".

כיסוי ראש? זה בהחלט לא היה הצד החזק שלה... חבל.

קשה להאשים את האלמנה ברקוביץ שנולדה אומנם בבית חסידי אי-אז בפולין הרחוקה שלעתיד תדמם ותזלוג מפלים של דם יהודי. כמו רבים וטובים היא ובעלה נתפשו לזרם הציוני, שהפך את התיישבות בארץ ישראל למצווה היחידה בתרי"ג.

לא, שלא נטעה, שושנה חיה שתבדל"א ובעלה צבי ז"ל לא היו אפיקורסים חלילה. הם פקדו את בתי הכנסת בעיקר בחגים, לעיתים אף בשבתות, הילדים שמעו קידוש בבית, ונשמו את ניחוחם הקליל של המועדים כמו בכל בית ציוני, שלא פרק לגמרי עולו.

האלמנה ברקוביץ בשלושים השנים האחרונות כבר פקדה יותר ויותר את עזרת-הנשים בשכונתה החשובה, והיתה בקשר מצויין עם רב השכונה אברהם שרגא פיצבורג. הרב פיצבורג ורעייתו היו מארחים מפעם לפעם את הקשישה המכובדת והאזינו בקשב רב לסיפורי זכרונותיה מהעיירה החסידית, עד כדי שהם ובניהם יכלו לתאר לכם את הפיתוחים המרהיבים שהיו על כוס הכסף של הקידוש של שבת שאחז אביה זצ"ל. מדובר היה בשילוב מרהיב של אשכולות ענבים זעוריים על רקע הר סיני ולוחות הברית, על הרקע דמות דיוקנו המרטיטה לבבות של משה רבנו. בני משפחת פיצבורג גם הכירו מקרוב את מבנה הבית הקטן באותה עיירה פולנית שם גדלה גיבורת סיפורנו, ואת מיקומו המדויק של כל עץ, החל מעץ התות רחב הצמרת עבור לשדירת הדובדבנים הקצוצה למשעי, ועד לצמרתו הכפופה משהו של עץ הצאלון ענק המימדים. הם בדרך כלל שתקו, והיא דיברה המון. פה ושם הצליח הרב פיצבורג להשחיל דבר תורה קטן, אבל כשהיא היתה שם, שולחן השבת היה בידיים שלה.

הפיצבורגים מאד אהבו וקרבו את שושנה חיה, והיא אהבה אותם, אבל להגיד לכם שהיא הפכה לחרדית? נו, נו, היא נשארה בשלה והם בשלהם. "מסורתית זה יפה מאד" היתה נוהגת להטיף להם, "וגם כיסוי ראש, לא בדיוק מתאים לי". נו, נו.

* * *

זה התרחש בפרשת "לך לך", בבוקר יום השבת, בזמן קריאת התורה בבית הכנסת השכונתי הניצב לגאון ולתפארת במרכז בין הבניינים הגבוהים. לפתע נשמעו צעקות רמות "הצילו! הצילו!" הזעקה הזו הדהדה מן המרפסת שבקומה השניה עד לחלונות הזכוכית הפתוחים בבית הכנסת.

הרב פיצבורג ביקש מהבעל-קורא להפסיק, כדי לקלוט מי הזועק ומה בדיוק הבעיה.

"הצילו הצילו, אני פוחדת!!! שמישהו יגיע אלי, אני מפחדת להתעלף!!!".

הרב פיצבורג זיהה את קולה של האלמנה החשובה שושנה חיה ברקוביץ. הוא הורה לבעל-קורא להמשיך לקרוא, ופנה בזריזות לעבר היציאה מבית התפילה. הגבאי היקר אדון אייזיק גולדבלום הצטרף אליו. "האלמנה במצוקה, אני מקווה שהכל תקין".

השנים טיפסו בזריזות בגרם המדרגות לקומה השניה וניסו לפתוח את הדלת. "הצילו" זעקה האלמנה.

"מה קרה לך גב' ברקוביץ?" שאל הרב נסער כולו, "את מרגישה טוב?...?".

"אוי אוי אני מתעלפת, מסוחררת כבוד הרב, הדלת ננעלה עלי, המפתח נשבר בפנים החור... הייתי בדרכי לשמיעת קריאת התורה ועכשיו אני מרגישה נורא, כלואה כמו בבית סוהר... הצילו... קשה לי לנשום... אני מבוהלת".

הרב פיצבורג היה תלמיד חכם, וערך עם עצמו חשבון הלכתי זריז. מדובר באשה בת למעלה מ-90 אשר כלואה בביתה. היא למעשה חסרת אונים כמו ילד קטן. הבהלה שלה, החרדה שהיא עוטה על עצמה, היא בבחינת סכנה ממשית. בשביל פיקוח נפש דוחים את השבת, כלומר אין ברירה צריך להזמין פורץ וזה דורש חיוג בטלפון, נסיעה בשבת וגם פעולת הפריצה מחייבת כמה מלאכות מן התורה.

"אוי הצילו!!!" זעקה הברקוביץ.

לפתע צץ רעיון במוחו של הרב פיצבורג.

"גב' ברקוביץ הקשיבי לי בבקשה. אני מבין שאת במצוקה גדולה, בהחלט לא נעים לשהות בבית סגור בעיקר ביום שבת קודש כאשר

מאד רוצים להגיע לבית כנסת, ובאמת על פי ההלכה אפשר וצריך להזמין פורץ כדי שיפתח את הדלת ויתן לך לנשום לרווחה, שהרי להרגיש כמו אסיר בשבת, זה פשוט לא נעים. אבל יש לי הצעה נחמדה שבילך שלדעתי תשמח אותך, ובמקביל לא תצריך אותנו לקרוא לפורץ דלתות בשבת...

גב' ברקוביץ הקשיבה לכל מילה.

"קחי כסא גב' ברקוביץ והתיישבי ליד הדלת. בעוד שבע וחצי שעות תצא השבת, ואז נוכל להגיד "ברוך המבדיל בין קודש לחול", נטלפן לפורץ שיזדרז להגיע לכאן, אבל בינתיים אני מקבל על עצמי לספר לך סיפורים יפהיים ומרתקים, שירגיעו אותך, שיחזקו אותך, שישמחו אותך, הזמן יחלוף ומיד אחרי שבת תצאי לחופשי... מסכימה?"

שתיקה ארוכה ולאחריה. "בסדר, התיישבתי על כסא סמוך לחור המנעול... אני שומעת, אני מחכה לסיפורים טובים..."

במשך למעלה משבע וחצי שעות - עם הפוגות קצרות - ישב הרב פיצבורג ליד דלתה של האלמנה ברקוביץ וסיפר לה סיפורים מופלאים על נשות ישראל הנאדרות בקודש, על דבורה הנביאה, אסתר המלכה, על יעל אשת חבר הקייני. מן השמים נתנו לו שביבים של רוח הקודש עד שהוא בעצמו הרגיש שהמדרשים הללו, מחזקים אותו באמונה ומדביקים אותו לקב"ה. הוא סיפר לה על מסירות נפשה של רחל בתו של כלבא שבוע, שויתרה על הכל. על כבוד, מעמד, ממון רב, כדי לזכות בבעל ענק, תלמיד חכם, שכולם שותים תורה מפיהו.

"רחל הצנועה עדינת הנפש, ראתה שהוא מעולה וצנוע, ועדיו לגדולות. ואכן זכתה לאחד מגדולי כל הדורות, אשר ממנו, עם הגיעו 24,000 תלמידיו היא זכתה לשמוע את המשפט הכי מרגש אולי בהסטוריה של העם היהודי, מילים שבונות שלום אמיתי ביחסים שבין בני זוג. "שלי ושלכם שלה הוא".

והמילים הללו חלחלו לתוך ליבה ונפשה של האלמנה ברקוביץ, אשר בעיניים עצומות, דומעות, נזכרה באמה ובסבתה עליהן השלום, אשר כיסוי ראש עבה עיטר את ראשן. לבה והגיוני שכלה שטו להם על כנפי הדמיון אל מחוזות פולניים שהרב פיצבורג אפילו לא חלם עליהם.

"ברוך המבדיל בין קודש לחול" אמר הרב פיצבורג והאלמנה ברקוביץ פקחה את עיניה ופנתה לשתות כוס מים. 15 דקות אחר כך הגיע הפורץ המדופלם עוזי שפיץ, ופרץ את הדלת.

הרב פיצבורג נכנס, והבחין בהילה מיוחדת על פניה של האלמנה ברקוביץ.

"תעשה לי טובה כבוד הרב, לפני שאתה הולך מכאן, ספר לי עוד סיפור... ועוד טובה קטנה, תגיד לאשתך שתביא לי עוד הלילה כיסוי ראש מתאים, גם אני לא פחות חשובה וצנועה משרה אמנו ומרחל אשתו של רבי עקיבא".

* * *

נו, מה לעשות, מאד משמח לדעת שאחרי שבע וחצי שעות של סיפורים מאחורי הדלת קיבלה עליה האלמנה ברקוביץ עול מלכות שמים, כפי שלא זכתה לו אחרי 90 שנות חיים.

בהחלט.

לחייך?

אפשר

חמישה דפי פוליו

(סיפור אמיתי)

הלחץ הבלתי נלאה, ההספקים, השיעורים הקדחתניים, השאלות והפניות האינסופיות של התלמידים מקשים על הריכוז, על המבט הנכון על כל תלמיד, על החדירה הרנטגנית לחביוני ליבו, לרחשי מצוקותיו ועצבונו. אדם איננו מלאך, וגם למלאך יש את המגבלות שלו. אבל אם הקב"ה הטיל עומס על יהודי, הוא לוקח בחשבון שכתפיו רחבות מספיק כדי לשאת בעול ולעמוד במשימה, גם אם היא דורשת רגישות פורצת גבולות ויכולת אבחנה למעלה מעולם האצילות.

* * *

אברהם בן נתן הגיע לישיבה הקטנה המפורסמת "פעמי דרום" מתלמוד תורה קטן ובלתי מוכר מעיירה צפונית.. הוא היה התלמיד היחיד בת"ת שלו שהתקבל לישיבה המוצלחת, והיתה לו מוטיבציה עצומה להצליח ולהוכיח גם לעצמו, שעדיו לגדולות.

אבריימ'ה בן נתן, היה בנו של פועל בנין שומר מצוות, שבקושי ידע לקרוא, אבל אהב תורה ורבנים, ומסר בשמחה את בנו הקטן לידיו של המלמד ציון מלכה, כדי שיעצבו ויעלהו במעלות.

אתם יודעים איך זה, באותן עיירות קטנות שבהם הת"ת קטן, ומספר התלמידים זעום יחסית, לא תמיד הרמה הלימודית מרקיעה שחקים. מדוע? כי לפעמים מקבלים כל תלמיד, ולא כל אחד מהתלמידים מצליח ליישר קו ולתפוש את הנילמד, אז משקיעים בחלשים ונפגעים החזקים, ולעיתים ההיפך. אבריימליה היה דווקא תלמיד מוצלח, אבל יחסית, רק יחסית.

ולכן עם הגיעו לישיבה הקטנה כשהוא חדור מוטיבציה, הוא התיישב בספסל הראשון מול ראש הישיבה, תקע בו שתי עיניים סקרניות והתחיל שותה בצמא את דיברותיו.

השיעורים של הרב שרגא גולומב ראש הישיבה, הן ברמה עיונית גבוהה ביותר. אברהם לא היה מונח בעובדה שהוא יושב בישיבה שהיא ספינת הדגל של עולם התורה. עברו עליו ימים של גיהנום, הרב דיבר והוא לא הבין מילה. החברים החדשים שלו דווקא גילו עניין, שאלו שאלות, התפלמסו ורשמו דפים על גבי דפים של חידושים. הוא הביט בהם בקינאה מוסתרת, ושאל את עצמו מדוע לפתע פיתאום הוא כל כך חלש, לא מבין, לא מצליח להתרומם.

הערפל נמשך יום, יומיים, שלושה, שבוע, אבריימליה איבד שליטה והתרחק לחלוטין מהקשר לגמרא ולסוגיות הנוקפות והמעמיקות. הלימוד היה בעבורו משימה בלתי אפשרית, קשה מנשוא. בלילה הוא הרטיב את הקר בתחנונים לבורא עולם שיאיר את עיניו, שיחדד את שכלו.

הוא בהה בשיעורים, ואז גמלה בליבו החלטה "אם אינני מסוגל ללמוד, לכתוב ולחדש, לפחות אשקיע את עצמי בתפילה. אתפלל בכוונה כמונה מעות, בטהרת הלב, בשפתיים דולקות. אתחבר לקב"ה דרך התפילה כי הלימוד זר לי".

אבריימליה השקיע עצמו רק בתפילה. תפילת שמונה-עשרה שלו יכולה היתה להימשך 20 דקות ויותר. הוא אכל פחות והתפלל יותר. הוא היה מרוכז ובוהר כמו לפיד אש. עיניו עצומות ושפתיו ממלמלות וליבו דבוק בעליונים. המשגיח וראש הישיבה לא הבחינו, לא ידעו מה מתרחש בליבו של הנער, גם לא החברים. הוא פשוט היה כמו אוויר.

כך עברו להם כמעט שלושה חודשים מייסרים, הנער לא למד אם כי נכח בשיעורים. חבריו לחדר קלטו אומנם שהוא איננו מונח בלימוד, עקב שתיקותיו הארוכות ומופנמותו, אך לא שיערו בנפשם מה עוצמת הסערה בנפשו.

יום אחד הבחין יוסליה גאנץ משיעור ג' באבריימליה הניצב סמוך לקבוצת תלמידים המלבנת סוגיה בלהט, סמוך לכניסה לאוצר

הספרים. גאנץ, בחור רגיש, הבחין שפניו של אבריימליה בן נתן כשולי קדירה. עננה אפורה כיסתה פניו, ועצב עמוק ניבט מעיניו השחורות. יוסליה מעולם לא שוחח עם אבריימליה, חוץ מאשר כמה מילות נימוסין של "שלום שלום או בוקר טוב".

לפתע פנה אבריימליה כדי לצאת מן החצר, רגלו הימנית פגעה בשולחן סמוך עליו ניצב הר של ספרים, הללו צנחו על הרצפה בקול רעש גדול. "מה שוות כל התפילות שלך אם אתה מבזה ספרי קודש?" גיחך לעברו אחד התלמידים. היה זה כמו סכין שוחטים שחתך את ליבו השסוע ממילא.

פניו של אבריימליה השחירו, הוא הזדרז להרים את הספרים, לנשקם, ונמלט דומע מן המקום. הוא נשכב על המיטה מיוסר ודחוי "באמת" הרהר בלבו, "מה שוות התפילות שלי? ... אני באמת בן אדם לא יוצלת, לא יודע ללמוד, מפיל ספרים, מתפלל כנראה רק כלפי חוץ". הרהורי פרישה מן הישיבה החלו מנקרים במוחו, ועיניו זולגות. "מקומי כנראה מעבר לעולם התורה... אני לא יוצלח..."

"אבריימליה היקר" חייך יוסליה גאנץ גבה הקומה שניצב בפתח החדר "אני רואה, שאתה עצוב. עובר עליך משהו. אתה לא חייב להשיב לי, אבל אני מרגיש שאתה קצת מנותק. אשמח לעזור לך... אתה בכל זאת אח שלי, כל ישראל אחים, וגם אם לא דיברנו עד היום הגיע הזמן שנכיר..."

המילים הללו היו כמו מים צוננים לנפש עייפה אלומת אור מלטפת בחושך סמיך. "אתה אח שלי" ... הנער שתק ארוכות, ואז השיב "נדבר יותר מאוחר..." גאנץ יצא ואמר "ממתין לשיחה איתך".

* * *

במשך שעותיים ארוכות ישב אבריימליה וכתב על חמישה דפי פוליו על הימים המסוייטים שלו בישיבה, שהתחילו משיעורי הערפל, מהתעלמותו של המשגיח ומחוסר יחסו של ראש הישיבה.

"יוסליה, אני מרגיש כמו עלה נידף ברוח. לא מכירים אותי, לא שאלו אותי מה עובר עלי. שלושה חודשים של אובדן דרך, של חיפוש עצמי, של שתיקה. אני מבין שהמשגיח והראש ישיבה עסוקים עם עוד 100 תלמידים ואין להם זמן לטרחן כמוני... אבל שאלת, ואני מסביר לך, כי אתה הראשון שמתייחס אלי... במו עיניך ראית הבוקר כיצד הפלתי ספרים לארץ, וכינו אותי "מבזה ספרי קודש", מה שוות התפילות שלך" ... ואני משביע אותך יוסליה שהמכתב הזה הוא לא לעיון, הוא לעיניך בלבד, אל תעביר אותו למשגיח או לראש הישיבה, אני לא צריך

שירחמו עלי, אני בסופו של דבר אסתדר, כנראה שאעזוב את הישיבה למקום אחר שמתאים לי, למקום שבו נותנים יחס, הארת פנים, כבוד".

מכתב נוקב מתמציות העצב של הלב הבודד. מלב של נער צעיר, שהפכו אותו בעל כורחו, לאוויר, ליהודי לא נחוץ.

* * *

יוסליה גאנץ צילם את המכתב והעבירו לעיונו של המשגיח, למרות בקשתו המפורשת של אבריימליה "לעיונך בלבד". היה זה הימור נכון. כבר למחרת האיר המשגיח את פניו לאברהם בן נתן, שאל אותו שאלה מנומסת, בצהרים הוא ביקש ממנו שידאג להביא את הגמרות החדשות לבית המדרש, ובערב ראש הישיבה כבר שוחח עמו - אגב אורחא - בלימוד.

מכאן ואילך החלה הצמיחה, הפריחה, השמחה. תוך שבועיים נכנס אבריימליה לסוגיות הנלמדות, פניו הוארו, והצבע חזר ללחיו. הוא כמו נולד מחדש.

* * *

עשרים וחמש שנה חלפו מאז. אבריימליה בעצמו הוא כבר ראש ישיבה מצליח. הרב יוסליה גאנץ - ממנהלי אירגון של מרביצי תורה - עקב אחר עלייתו של הנער היקר, ועד היום לא סיפר לו כי חמשת דפי הפוליו הועברו לעיונו של המשגיח. את הצילום של מכתבו העצוב של אבריימליה בן נתן מחזיק הרב גאנץ קרוב ללב, ומפעם לפעם הוא מעיין בו. הוא עושה בו שימוש נכון בהשתלמויות עם רבנים ואנשי חינוך. "פיקחו עין, אם תגלו עיניים עצובות, חייכו אליהן. יתכן שבכמה מילים קטנות תרוויחו ראש ישיבה".

---

36 מסמרים בארון המתים

(מבוסס על מעשה שהיה)

והימים ימי שנות ה-50 של המדינה הקטנה, העסוקה בחיתולי בנייתה, וביניקת ערכי הציונות המשכילים למוסדותיה.

"להיות עם חופשי בארצנו" הם שרו בהימנון הלאומי, שאמור היה לייצג איזושהי תחייה, עוצמה, לידה מחודשת. נניח. אלא שאחרי חמישים שישים שנה, בעודנו מביטים על ה"חופשי" הזה, נדמה לנו שמדובר באיזה מפלצת קטלנית שכל עוד היא היתה תחת מסגר וברית, יכולנו לה, אך מאחר והיא יצאה חופשיה לרחובות העיר, רב הקטל על התועלת שניתן להפיק ממנה.

האגו הציוני המציא את הצבר הישראלי, זה שחבש לראשו כובע טמבל והרבה גאווה צבאית בבחינת "נקח גורלנו בידינו".

כאן בארץ חמדת אבות פעלו להם מעצבי הציונות המעשית, כדי לערטל ולנטרל כל סממן יהודי, ולא כאן המקום והזמן להאריך בסצינות הזוועה של גזיזת פיאות ילדי תימן, חטיפתם והברחתם, והכנסת ילדים תמימים מבתים טובים לקיבוצי השומר הצעיר. יבואו "ילדי טהרן" ויעידו.

מנהיגי אותה תקופה היו משמיעים לכל מי שרצה לשמוע: "עוד מעט והיהדות החרדית תהיה מוצג מוזיאוני עתיק. לא ירחק היום ושכונת "מאה שערים" תהיה שמורת טבע קטנה שממנה נוכל ללמוד איך נראה אי אז השטייטל והעיירה היהודית הגליציאנית".

האמת ניתנת להיאמר שהמליצה הזו היה לה על מה לסמוך לאור הסחף של איבוד סממני היהדות שאפף את עולי צפון אפריקה התמימים וחבריהם משאר התפוצות. החברה הציונית הקולטת דאגה לפטם אותם במסר רעיוני: "כאן בארץ חמדת אבות ניתן לוותר על המצוות, כי הגענו כאן לשלמות. נכון, בחו"ל היתה חובת לשמירת המצוות כדי לשמר את הזהות היהודי, אבל כאן בין גבולות המורשת חשוב לעסוק בעבודה חקלאית ותו לא. כאן כולנו יהודים". כך הם טיפפו לאוזני התמימים, והארס הזה פעל את פעולתו.

תזה זו תפשה מאות אלפי תמימים כאש בשדה קוצים, עד כדי כך, שבעיר צפונית מסויימת הוקמה שכונה גדולה בשנות ה-50, אשר מייסדיה קבעו לעצמם תקנון. לא נפרט מה בתקנון, רק נציין את הסעיף הרלוונטי לסיפורנו.

ציטוט: "כאן בשכונתנו החדשה "חזון הרצל" לא ניתן להקים בתי כנסת, ולא מקווה ולא בית ספר דתי. כל תושבי השכונה מתחייבים לא לסטות מן הסעיף הזה שנועד לעצב אותנו כיהודים חדשים וציוניים גאים". לא יאומן.

זוה תפש. במשך 10 שנים לא הסתובב בשכונת "חזון הרצל" המפא"יניקית אף יהודי עם כיפה, שלא לדבר שאפילו בלוק קטן לא התיימר להפוך לכותל של בית כנסת או בית מדרש. השיממון הרוחני בשכונה היה טוטלי, ואף ענן של תקווה דתית לא נראה באופק. מניינים? תפילות? הס מלהזכיר.

אלא שעם כל הכבוד למפא"יניקים, נצח ישראל יותר חזק מהסוציאליזם ושאר האיזמים, ולשכונה השוממה הגיעו כמה שומרי מסורת דווקא מעדות אשכנז, ואלה יצרו קשר עם רב העיר. הללו התחננו בפני רב העיר, שידאג להקים להם בית כנסת.

שמו שמים!!! השכונה היתה כמרקחה עם היוודע השמועה הנוראה, שעלולה לקרום עור וגידים ועצמות, ולקעקע את הסעיף ההוא בתקנון.

מספר לי בנו של רב אותה עיר: "העקשנות היהודית לבסוף משתלמת. על אפס וחמתם של המיליטנטים באותה שכונה, הוכנס באישון לילה לשכונה ארגז עץ ענק ששימש כמכולה של ימים עברו. ארגז העץ היה בגודל 9 מטר מרובע בלבד, בגובה 2 מטר ולתוכו הכניסו בזריזות ספר תורה וכמה סידורים. והימים ימי טרום ראש השנה.

"שומרי המסורת בשכונה ספגו קיתונות של עלבונות ואיומים מצד שרופי מפא"י. הם איימו שהעניין לא יעבור בשלום והזלזול בתקנון יגבה מחיר כבד. תקנות, תקנות, התורה ומצוותיה הם תקנון של חיים, ורק לקראת ערב יום כיפור אזרו - שומרי המסורת - אומץ, והדביקו בבוקר ערב יום כיפור מספר מודעות צנועות ברחבי השכונה, על סדרי התפילות של יום הכיפורים.

"20 איש מתושבי השכונה "חזון הרצל" הגיעו ל"כל נדרי" והשתתפו בתפילה ליל יום הכיפורים כשכולם ערגה וכיסופים לאביהם שבשמים, שימחל, שיסלח. סלסולי קולו של החזן בנימין גולדשטיין הדהדו בין כתלי העץ ונסקו מן החלון הקטן עד למרומי המרפסות של השכונה.

זה לא עשה טוב למר שמעלקיה מילצקי, צעיר יהודי, רווק כבן 30 שצמח על ברכי הקומוניזם והדגל האדום, חף מכל סממן יהודי. מילצקי היה שטוף זיעה ושופע זעם מן הנעשה בבית הכנסת הקטן שצמח לו מול האף, מבעט כמו גדי עקשן בכל האידיאה הציונית ששמה לה למטרה לייצר יהודי חדש, צבר עוקצני ללא סממני השטייטל. מילצקי הנ"ל היה טיפוס אגרסיבי ותקיף, והוא החליט לנקוט בצעד חסר תקדים.

יבשעה 7:00 לפנות בוקר ביום כיפורים הגיעו ראשוני המתפללים לתפילת שחרית. הם ניסו לפתוח את הדלת אך לשווא. אלמוני הגיע לארגז העץ - בית הכנסת, ודפק לא פחות מ-36 מסמרים בגודל 12 ס"מ על הדלת ובכך אטם לחלוטין את האפשרות להכנס להתפלל. עטויי טליתות הביטו המתפללים זה בזה, לפרוץ את הדלת כמעט בלתי אפשרי, זה כרוך גם בחילול החג, ובנוסף זה יגרום לפרובוקציה מיותרת. לבסוף החליטו לנדוד עד לצפון העיר ולחפש שם בית כנסת. עוגמת הנפש על פניהם ניכרה ושרטה את נפשם. קשה היה להם להאמין שיש יהודי המסוגל להגיע עד הדיוטא התחתונה וינעץ מסמרי פלדה כדי למנוע תפילה.

"אבא שלי, רב העיר, שהיה מתלמידי ה"חפץ חיים" אמר לי אז: "בני זה מעשה נורא ואיום זו התרסה גלויה כלפי שמיא. אינני יודע מי עשה זאת, אך אין לי ספק שזה לא ייגמר בטוב".

"אבא עזב את העיר לאחר כשלוש שנים של נסיונות די מוצלחים לחזק את המסגרות התורניות, ועבר להתגורר בעיר גדולה יותר. האירוע ההוא, המביש, נדחק אל שולי התודעה של המשפחה, ואפילו לא הוזכר כקוריוז. אבא נכנס לעשייה ציבורית בעיר מגוריו החדשה, ומטבע הדברים נותק הקשר עם מרבית תושבי עירו הקודמת. מפעם לפעם היו באים משם לבקרו וממתיקים איתו סוד. הוא אהב את כולם, דתיים, חילוניים ללא הבדל, אבל תמיד היה קשה לו עם אותה שכונה מיליטנטית שחרטה על דגלה: יהדות החוצה!!!

"כ-20 שנים לאחר מכן, בחול המועד סוכות הגיע לביקור ידיד של אבא איצ'לה מרמורשטיין גבאי ותיק בבית הכנסת המרכזי בעיר מגורנו הקודמת. לאחר כמה חידושי תורה, הוא לחש על אוזנו של אבא כמה משפטים לחץ ידו בחום רב נפנה והלך לו. הסקרנות פעפעה בנו, אבל לא העזנו לשאול את אבא מה נלחש לאוזנו.

"אחרי שנים נוספות בשכבו על ערש דווי, כמה ימים לפני מותו, פנה אלינו אבא ואמר: "בני היקרים אני נוצר סוד קטן שברצוני לספרו לכם. אתם זוכרים לפני כ-40 שנה כשהתגוררנו בעיר פלונית, הניחו ארגז עץ ענק והפכוהו לבית כנסת. הזעם בשכונת "חזון הרצל" המפא"יניקית הרקיע שחקים. בבוקרו של יום הכיפורים גילו המתפללים כי אלמוני תקע מסמרים ואטם את הכניסה לבית התפילה. ובכן, אותו חוטא שמו שמעלקיה מילצקי, הוא האיש אשר ביצע את המעשה הנפשע. כן, הוא בהחלט תינוק שנשבה, אבל גם תינוק שנשבה המתגורר בין יהודים צריך לדעת איפה הקו האדום. ובכן, לפני מספר שנים מצאו את גופתו של האיש הערירי, ולפי כל הסימנים הוא נטל את נפשו בכפו, ועבר על עוד איסור נורא של תורה. ליד גופתו מצאו פטיש ומתחתיו מכתב בכתב ידו ובו מספר מילים: "אני שמואל מילצקי, איש עצוב ומדוכא, לא נשאתי אשה, לא הקמת

בית ולא גדלתי ילדים, ומלבד עבודה פיסית קשה בבניין לא עשיתי שום דבר משמעותי בחיי. לפני הרבה שנים בבוקר יום כיפור - מתוך קינאה ושינאה לא מוסברת - אטמתי את דלת בית הכנסת הקטן שבשכונה. דפקתי 36 מסמרים על הדלת, אך כרגע אין לי ספק שבעצם היו אלה 36 מסמרים בארון המתים שלי. אינני יודע למה, אך מאז נפגמה שמחת חיי ואיבדתי רצון לחיות. הפטיש המונח סמוך לגופתי סייע לי לעשות את המעשה הנפשע. אינני מאמין גדול, אבל אם יש אלוקים בשמים, שיסלח לי".

"ראו בניי, אמר אבא, גם על כתפיכם מוטל עול חשוב של קרוב לבבות בני ישראל לאבינו שבשמים. אתם בוודאי תתקלו באנשים קשי-עורף הפוערים פיהם כלפי שמיא, ספרו להם סיפור נורא זה. אולי הם יתעשתו".

דמעות של אמה

אמיתי

(סיפור)

פרק א'

תחילת שנות הארבעים של המאה הקודמת.

שושנה בת השבע נעמדה על כסא עץ רעוע בעזרת הנשים בבית הכנסת הגדול, והציצה מבין חרכי הוילון לעבר הרב אביתר מלאכי שנשא את הדרשה השבועית שלו בבוקר יום השבת. איש נשוא פנים היה הרב מלאכי בן ה-80, אשר העמיד את הקהילה היהודית באפגניסטן לשם לתפארת ולתהילה, ודרשתו היתה תמיד מרתקת ומשובבת נפש. הוא נהג לדרוש קרוב לשעה בעיניים עצומות. מאות אנשים וילדים צבאו על חלונות בית הכנסת והיטו אוזנם כאפרכסת כדי להרוות צימאונם ממילותיו המלטפות, הענוגות, והגדושות ביראת שמים צלולה.

"רחל אמנו" אמר הרב בעיניים עצומות "בכתה. בכי נורא, דמעות ענקיות התגלגלו מעיניה הטהורות. בניה היקרים, עם ישראל, יוצא מירושלים הקדושה מארץ חמדת אבות אל גלות בלתי נודעת, אל דרך בת אלפי שנים של יסורים, רדיפות, שמדות, שכול ויתמות. אז היא בוכה, כי כל אמה בוכה על ילדיה, גם כשהם גדולים, גם כשחולפות מאות שנים, היא מרגישה שהם עדיין יונקים מטבורה. היא אמה, ואין

אמא בישראל שלא מאמצת אל עצמה את מנהגה של רחל אמנו. מול נרות השבת בוכות האמהות שהבנים יהיו בריאים בנפש ובגוף, שילמדו תורה יפה, שיתנהגו בדרך ארץ, שתצלח דרכם. אלו דמעות של נצח, דמעות שסוללות דרך לנכדים לנינים ולבני הנינים עד סוף כל הדורות. הנה גם אנחנו כאן באפגניסטן, בגלות, שומרים על יהדותינו, על טהרת הבית ועל קדושת השבת, מכוח דמעותיהן של אמותינו הנאדרות בקודש. לבכות אמהות לבכות!!! להוריד דמעות בלי סוף על ילדיכן. בכינה מול הנרות, מול העיסה בהפרשת חלה, בתפילת 18, לבכות בצרה ולבכות בשמחה, כי הדמעות הללו מגיעות עד כסא הכבוד, ואבא שבשמים שומע, וזה נכנס לליבו, כי שערי דמעות לא ננעלו. ואז הקב"ה פונה אל האם, כל אם ואומר לה: "מנעי - קולך - מבכי - ושבו - בנים לגבולם". כן אמא, הבכי שלך מסוגל להחזיר הביתה ילד שהלך - חס ושלום לאיבוד. לבכות אמא, לבכות!!! סכר הדמעות נפרץ מעיניו של הרב מלאכי והרטיב את חולצתו הלבנה.

שושנה הקטנה לא הסירה מבטה ממנו. "לבכות אמא לבכות" היא שיננה בקירבה מילים אלו והן נחרתו על ליבה חזק חזק. לבכות.

* * *

חלפו 13 שנים. שושנה כבר אשה נשואה, אם לתינוק בן שלושה חודשים. שמו אביתר. על שם רב הקהילה הנערץ שנפטר לא מכבר שבע ימים ושנים. בעלה יהושע אליטוביאן היה מאחרוני תלמידיו, ואך טבעי הדבר שבנם הבכור ייקרא על שם הרב.

* * *

"עולים לארץ ישראל".

המילים הללו נאמרו בחשאי מפה לאוזן. מוכרים את הבית, את החנות, צוררים כמה צרורות של בגדים ובאישון לילה, בליווי מדריך טיולים אפגאני - משתף פעולה - מתחילים במסע ארוך ומפרך לעבר מדינת פרס. שם מחכים להם שליחי הסוכנות היהודית להעלותם על מטוסים, ומשם לארץ ישראל. מסע מתיש, בין הרים ובין גבעות וגאיות, מנסים לחמוק מעיני החיילים האפגאנים הקשוחים, פה ושם צריך לשחד שוטר, או מוכס, או אפילו קצין בכיר במודיעין. והנורא מכל, כנופיות הליסטים האורבות לשיירת היהודים ודורשות כופר "כסף, תכשיטים, או ילד".

אם אין כסף, או תכשיט בעל ערך, הם חוטפים ילד מידי אחת האמהות, עולים על סוסיהם ונמלטים בחסות החשיכה אל הבלתי נודע.

"לעצור!" נשמעה שאגה מקפיאת דם לעברה של שיירת היהודים התשושים. שושנה חיבקה חזק את בנה בכורה אביתר, וכיסתה אותו בשמיכת צמר עבה.

הכסף והתכשיטים כבר אזלו. מה שנותר אלו מספר כיכרות לחם וכמה מימיות מלאות, והדרך לפרס עדיין ארוכה.

"אין לנו כסף, אנא רחמו עלינו" התחנן הרב יוחנן רחמניאן, מי שנטל על עצמו את האחריות לשיירה. השודדים האכזריים פתחו את הצרורות ופיזרו אותם על הארץ. חטפו תיקים וחיטטו בהם.

אין זכר לכסף, אין שריד לתכשיט.

בדיוק באותן שניות אביתר הקטן פרץ בבכי.

ראש השודדים הרים פנסו לעבר שושנה הנרעדת. הוא סימן לאחד מעוזריו, והלה ניגש וחטף באכזריות את התינוק מידי האם.

"למה! למה!" זעקה שושנה "החזירו לי את הילד, אני מתחננת..."

הזעקות הללו נבלעו בערפילי הלילה הצונן, ונספגו לתוך מצוקיו התלולים של הוואדי, חלק מהן הידהד בחזרה. בדהרה, תוך צהלת סוסים צינית נעלמו הליסטים עם התינוק בידיהם אל הבלתי נודע.

* * *

שושנה היתה שבורה ורצוצה, הבכי לא פסק שלושה ימים ושלושה לילות, מאנה להינחם. כפופה ושברירית היא שרכה רגליה, מבטה לח ונוגה תקוע באדמה, לא קשובה.

"מי יודע מה עולה בגורלו של אביתר בני הרך..." הרהרה "השודדים הללו גויים ערלי-לב, האם חלילה הוא יגדל בינותם ויהפוך לתינוק שנישבה ללא תורה ללא מצוות...?" בכי תמרורים.

אחרי שלושה ימים של שתיקה והרעבה עצמית התמוטטה והתעלפה האם "השכולה", מבלי בנה היא יושבת. בעלפונה על סף המוות היא רואה לנגד עיניה את עצמה כילדה בת שבע ניצבת על כסא רעוע, ומביטה דרך חרכי הוילון בעזרת הנשים ברב האהוב כל כך אביתר

מלאכי. עיניו עצומות ושפתותיו דובבות בקולו המלטף והמחייה: "כן אמא, הבכי שלך מסוגל להחזיר הביתה ילד שהלך - חס ושלום - לאיבוד. לבכות אמא לבכות" זעק הרב כנגד שושנה הילדה "עד שהריבונו של עולם ישמע את נישגבות תפילתך ויאמצה אל ליבו, כי שערי דמעות לא ננעלו שושנה, לא ננעלו... ואם ירצה השם את תכף תשמעי אותו אומר: מנעי קולך מבכי שושנה בתי היקרה... עוד ישוב בנך לגבולו...".

* * *

דקות ארוכות נמשכו נסיונות ההחייאה של שושנה עד שפקחה את עיניה.

"את חייבת לשתות ולאכול" ציווה אותה בעלה.

שושנה הרגישה לפתע שכוחות עלומים נמסכים באבריה הסדוקים, וליבה החל לפעום בנמרצות. היא שתתה, אכלה פת לחם, ברכה ברכת המזון, הזדקפה והרימה עיניה השמימה. כל בני השיירה הביטו בה משתאים, זו לא היתה שושנה השברירית, העוצמה שנמסכה עליה ממרומים שיוותה לה דמות זוהרת, הילה מלאכית נסוכה על עיניה.

"ריבונו של עולם, אבא שבשמיים" היא הגביה שתי ידיה בתחינה למרומים "אני מתפללת לפניך, אני מתחננת, ואני גם בטוחה שתחזיר לי את בני אביתר בריא עד אלי, עד לזרועותי, אין לי ספק אבא'ה שעוד אחבק ואנשק את אביתר ואזכה לראותו ילד חמד, בן תורה, קדוש וטהור כמו הרב אביתר מלאכי זצ"ל שהוא קרוי על שמו... אני מבקשת, ריבונו של עולם, חוזרת ומבקשת שתביא אותו עד אלי, מבלי שאצטרך לחפשו, לשרך רגליים... אני מבטיחה להתפלל כמו רחל אמנו, כמו כל אמא יהודיה שלא חוסכת דמעות... אמא שושנה תבכי, אמא תבכי!..." ובכי ארוך שטף את פניה...

בני השיירה נרעשים וכואבים הביטו בה ברחמים גלויים ונדו בראשם זה לזה כאומרים: "כנראה נטרפה עליה דעתה... כנראה".

יומיים אחר כך הם עלו למטוס. שושנה ללא אביתר, שנותר הרחק מאחור בארץ חורשת רעה.

פרק ב'

החיים בארץ ישראל של שנות הארבעים המוקדמות לא היו חיים קלים. קליטת העולים לא היתה מאורגנת, רבים נפלו בין הכיסאות,

משוטטים בין עיר למושב, בין עיירה לקיבוץ, מחפשים ומשוועים למשענת, לפת לחם, לקורת גג. וברקע הטרור. המחתרות העבריות אינן מניחות לצבא הבריטי, פיגועי ירי, מטעני חבלה, מעצרים. הערבים בליבוי יצרים של ראשיהם מפגעים ביהודים, ובתווך הבריטים שלבם נוטה לתמוך בערבים, אך הפוזה של מעצמת-על שקיבלה מנדט ל"סדר את העניינים" מעמידה אותם כשגרירים לא מוצלחים.

בדרך לא דרך מגיעים מרבית בני השיירה האפגנית לעיירה דרומית בנגב ותוקעים יתד על רקע מדבר צחיח ושומם שיש בו יותר יללות תנים מאשר כוכבים, שיש בו צנע ומחסור יותר שמחת-חיים. מכאן, מן הנוף המשמים הזה צריך לבנות חיים חדשים ומאושרים. בארץ ישראל, הארץ שכה השתוקקו אבותינו להגיע אליה במסע הגלות המתיש, שסופו עדיין לא נראו באופק. מסע של סבל, מכאוב, שכול, ואין סוף דמעות, אבל תכליתו היא אמונה תמימה באבינו שבשמים, שדבריו עדיין תלויים בחלל העולם ונשבעים למי שעדיין שומע "יש שכר לפעולתך, רחל האם היקרה, ושבנו בנים לגבולם". כן, מבטיח הקב"ה "סוף הכבוד לבוא, עוד מעט קץ הגלות ופתיחת שערי הגאולה אליהם תכנסו נרגשים ושוחקים, ואקבץ את כל הנידחים וכולם ישובו בריאים ושלמים לביתם".

הרב יוחנן רחמניאן נוטל על עצמו להמשיך ולהנהיג את קהילתו הקטנה, והוא נוסך בהם פעם אחר פעם את תקוות הגאולה. "נכון, עדיין קשה, עול הקיום כבד על צווארנו, אבל אנחנו בארץ הקדושה, פלטרין של מלך, וכאן להבדיל מארץ מוצאינו אפגניסטן, כאן כל מצווה היא יהלום בכתרו של המלך, כאן כל שבת שנשמרת היא כמו שירה מזוככת של מלאכי השרת החופפת שבעה רקיעים. כאן אנחנו צמודים לחיבוקו האוהב יותר של אבא שבשמים. כאן בארץ אבותינו, הוא מנשק אותנו, בבחינת ישקני - מנשיקות - פיהו - כמו בנים שאבדו להם אי שם, אבל ברחמיו כי לא תמו הם שבים הביתה..."

ומעיניה של שושנה אליטוביאן - מעזרת נשים - זולגות דמעות-ענק, בנה הקטן אביתר נחטף מידיה ועדיין לא שב. מאז אותו יום מר ונמהר כאשר אחד השודדים גזל את העולל בן שלושת החודשים מידיה, חלפו כמעט שמונה שנים. נולדו לשושנה עוד חמישה ילדים בארץ ישראל, שני בנים ולאחריהם שלוש בנות. כולם בריאים, כולם מבורכים, כולם עושים רצון קונם, ילדי חמד השובים ביופיים ובאצילות את כל רואיהם. אך שמחת החיים של ילדיה שנולדו כאן בפלטרין המלך, איננה מצליחה לסדוק את שריון האבל הפנימי של אמא שושנה, הממאנת להתנחם.

שושנה ממעטת לדבר. היא חיה בתוך עולמה הפנימי, ובכל צעד ובכל שעל היא משוחחת עם אבא שבשמים, ומזכירה לו את יגונה. "אבי

שבשמים, אני יודעת שאתה שומע ומאזין לתפילותי, שוקל וסופר את דמעותי שהם כמו ים שאין לו סוף. שנינו במצב דומה. גם אתה ריבוננו של עולם, כמו אב שכול, שהרי בניך גלו מעל שולחן אביהם, ואתה מצפה מתי ישובו, מתי ישובו שוב סביב שולחןך כשתילי זיתים, וישוררו לך, ויאירו פניהם אל מול זיו שכינתך. אתה אבאליה בוכה עליהם כמעט אלפיים שנה, ובוודאי כאבך ויגונך גדולים משלי. אבל אני בתך הקטנה, אמנם זכיתי לחסות בארץ הקודש בצל שכינתך, אבל מבלי בני בכורי שאבד לו אי שם בארץ זרה, מבלי להותיר עקבות, מבלי סימן חיים. וליבי - אבאליה - נקרע ושסוע מן העובדה שהילד שלנו אביתר, שהורתו ולידתו בקדושה ובטהרה, גדל אולי בחברתם של ערלים צמאי דם, וזוהי לא רק גלות, זה אסון נורא שנשמה קדושה נופלת חלילה לעמקי הקליפות על לא עוול בכפה..." דמעות של אמא.

"אני מבקשת ומתחננת אבא, שתחזיר את בננו האובד עד לזרועותי, שאחבקו ואנשקו. עלי מוטלת חובת התפילה והדמעה, ועליך אבא יקר יש חובה לומר לי "אמאליה, בתי היקרה, ושב אביתר לגבולו, לביתו".

התפילות הללו בנוסח כזה או אחר, חזרו על עצמן כמה פעמים ביום, אבל הדמעות הן אותן דמעות ממש.

* * *

אחרי תשע שנים.

שרה לויאן, חברתה הטובה של שושנה אליטוביאן נסעה באחד הימים לציונו של רבי מאיר בעל הנס בטבריה. אחרי תפילת מנחה בציון וקריאת ספר תהילים שלם להצלחת עם ישראל ולשובו של אביתר החטוף לחיק משפחתו, היא פנתה עם כמה מחברותיה לחמי טבריה. שם בכניסה היא הבחינה במשפחה חביבה - ברוכת ילדים - שישבה על ספסל בסמוך לכניסה וסעדה את ליבה. בין הילדים בלט ביופיו ילד כבן 10, פניו אציליות, עיניו מאירות, ותווי פניו דומים להפליא לפני ילדיה של שושנה אליטוביאן... היה זה דמיון מפליא... שאי אפשר לטעות בו.

שרה פנתה לאם המשפחה "צהריים טובים, יש לך ילדים מקסימים ממש, האם כולם ילדייך... או שמא גם של אחיותיך...".

"ברוך השם, כולם ילדינו שיהיו בריאים..." השיבה האם "כולם בניו של מלך מלכי המלכים...".

"מאיפה עליתם לארץ?"

"לפני שנה עלינו מאפגניסטן" השיבה האם.

שרה, לא יכלה להסיר עיניה מהילד עדין הנפש שישב על הספסל, אחז בידו תפוח עץ, ועיניו תקועות בשחקים.

"הוא הבן של שושנה... אין לי ספק..." הרהרה, ועשתה מעשה. היא רצה בזריזות במעלה הארוך לכוון ציונו של רבי מאיר. שם היא נזכרה, ניצב גיף של הצבא הבריטי ובו חמישה חיילים.

"סליחה שאני מפריעה לכם" אמרה "אבל כאן בחמי-טבריה נמצא ילד שנחטף לפני תשע שנים כתינוק קטן מאמו באפגניסטן... הוא נעלם כל אותם שנים, ואין לי ספק שהוא חי, ונמצא כרגע בחיק משפחה הסועדת לבה סמוך לחמי-טבריה. אני מבקשת שתבדקו את הדבר... מדובר בבן של חברה שלי אשר אינה מתנחמת..."

לא יאומן כי יסופר. החיילים הבריטים היו קשובים למילים שיצאו מלב דואג, הניעו את הגיף ופנו לחמי טבריה.

אב המשפחה יהודי ירא שמיים כבן 55 נקרא לחקירה, ואכן תוך דקות ספורות הודה. "אומנם כן, הילד משה איננו בני יוצא חלצי. לפני כתשע שנים בהיותו תינוק בן מספר חודשים הגיע אלי שליח אפגני מטעם כנופיית ליסטים, והציע לי אותו למכירה. הוא אמר שהוא ילד יהודי שנחטף לא מכבר מאם יהודיה שנמלטה מהמדינה. ראיתי שהוא מהול ושילמתי עליו כמה מאות מטבעות, וכך פדיתי אותו מידי הליסטים, ומאז הוא גדל אצלנו כילד שווה בין ילדינו... אבל אני ורעייתי נשמח שהוא ישוב לחיק הוריו האמיתיים... הוא ילד מיוחד במינו, עדין נפש, אציל במידותיו... מלאך".

* * *

למחרת היום.

ענן האבק שהעלה הגיף הבריטי בפאתי העיירה הדרומית, היה גבוה מתמיד. שושנה הביטה בגיף הדוהר, שנעצר סמוך לביתם הדל. מן הגיף ירדו שני חיילים בריטיים, יהודי ירא שמיים, וילד כבן 10. שושנה לא טעתה, זה אביתר!!! אין ספק זה הוא. הוא דמה בתווי פניו האציליות לשני אחיו הקטנים יותר, גם הליכתו היתה כשלהם, ראשו מוטה כלפי מטה ועיניו ביישניות.

היא יצאה החוצה במרוצה וצעקה או זעקה, או איך שתרצו, מהנקודה הכי בוערת של האם היהודיה: "תודה אבאליה תודה שהחזרת את אביתר אלי, הביתה..."

היה זה חיבוק ארוך ומרוגש שאין לו סוף, ואם מישהו יודע להבחין במדבר בוכה, אין ספק שהיה מבחין בדמעותיו של הנגב חורשות תלמים.

* * *

עשר שנים אחרי, דקות ספורות לפני שנערכה חופתם של אביתר אליטוביאן עם בחירת ליבו, קראה שושנה לכלתה העתידיה, אימצה אותה אל ליבה ואמרה לה: "כלתי הנפלאה, אני נותנת לך את בני בכורי אביתר, שהוא בחור לתפארת, הוא כולו עשוי מדמעות של אמא... קחי ממני עצה קטנה, עצה של אם יהודיה, תבכי רבות על ילדיך, תבכי ותבכי, כי לדמעות הללו יש כוח להחזירם, לגדלם, להצמיחם לאילנות מפוארים... ואני יודעת על מה אני מדברת..."

הגמ"ח של אדוארד

(מבוסס על מעשה שהיה)

"הרב לוי שלום לך, אני עוקב בשקיקה רבה אחרי סיפוריך המרתקים המתפרסמים כאן בעתון, וכמו רבים טובים מפנים לקחים ולומד מוסר, עד כמה שלבי פתוח לכך. אך הפעם ברשותך תרשה לי לנצל את הבמה שלך כדי להעלות בפני קוראיך הנאמנים, עוד פרק בהלכות חיים ובהנהגת הקב"ה את עולמו. נכון, אולי הסיפור שאספר לך אין בו חדש, ויתכן שכבר היו כמה מקרים דומים למקרה שלי, אך מכיוון שממש הרגע נולד הסוף הטוב של הסיפור - סוף טוב יחסית - אני מרגיש צורך ומחוייבות לחשוף זאת בפני הכלל, אחי בני ישראל.

"ובכן הרב לוי הנכבד, שמי הקודם הוא אדוארד ואני יליד דרום-אפריקה, וברשותך לא אציין כאן את שמי המעוברת ולא את שם משפחתי. רבים וטובים מכירים אותי. אני יהודי שומר מצוות כבן 50, אשר ברקורד שלי רשומים תארים אקדמאיים מכובדים בעיקר בכלכלה ובניהול עסקים. מיד עם שחרורי מהצבא נכנסתי לאוניברסיטה, השקעתי חמש שנות לימוד ובמקביל פתחתי מפעל ליצור רכיבים אלקטרוניים. אודה לה' כי רבו רחמיו, הברכה היתה מאז ומעולם שרוייה במעשי ידי, ותוך חודשים ספורים המפעל הקטן

שלי קיבל הזמנות רבות מהארץ, ובשנה השניה שמו הטוב פרח גם בעולם הגדול. כשהגיעו ההזמנות הראשונות מחו"ל היה ברור לי שחייבים להרחיב את העסק, ואז לקחתי הלוואה בנקאית ורכשתי אולם תעשייתי גדול, קיבלתי לעבודה עוד 20 פועלים, ונכנסנו לבולמוס של ייצור.

"נו טוב, לא ארחיב יותר מדי את הדיבור, אבל כשהכסף הגדול מתחיל לזרום לכיסים ולבנק, הבן-אדם נכנס לבולמוס של רכישות, ומתחיל להתנהג כמו גביר מנופח שמחפש הרבה כבוד ומעמד. שתי מכוניות מפוארות, וילה מנקרת-עיניים בשכונת יוקרה שבקצה העיר, רשת של משרדי מכירות בכמה ערים מרכזיות בישראל, וכמובן טיסות לחו"ל, הן עסקיות והן לטיולים חובקי עולם.

"אין לי ספק הרב לוי, שאתה מכיר מנסיונך בחיים הרבה טיפוסים כמוני, שהצלחה הרימה אותם לגבהי מרומים, ואם פעם הם לא התביישו לנגב חומוס במסעדה קטנה ופשוטה בשוק, היום כף רגלם לא דורכת שם. אני הייתי כזה, וכך גם חינכתי את אשתי וילדי. נתתי לבני ביתי את ההרגשה שאנחנו מורמים מעם, אנו אנשים חשובים עשירים, משפיעים, שלא טוב ולא ראוי לנו להתערבב עם ההמון הסואן. יתירה על כך, כבעל מפעל עתיר ידע שהעסיק בימי השיא שלו עשרות עובדים, לא הרשיתי לעצמי להתחכך עם הפועלים והפקידים. שמרתי על דיסטנס וריחוק מכסימלי גם מבעלי התפקידים הבכירים. הבועה החברתית והעסקית שלי, הסתכמה בבני משפחתי ועוד כמה ידידים מליונרים, בפוקוס הכלכלי הדומה לשלי.

"בקיצור, הייתי בעננים תרתי משמע, וכמו שאתה מתאר לעצמך, עם השנים ככל שהתעשרתי פזלתי לכיוונים עיסקיים אחרים כדי להמשיך ולהוסיף מליונים על מה שכבר צברתי, איך אומרים חז"ל: יש לו מנה, רוצה מאתיים, ושוב הברכה בעסקי ניכרה על כל צעד ושעל וכבר היו לי חלומות ברי-יישום להיכנס תוך עשר שנים לגלריה של עשירי תבל. ככה זה, אם עולים, אז רוצים להגיע לפיסגת העולם.

"לפני כחמש שנים הגיע למשרדי יהודי חרדי כבן גילי, גבה קומה עם הדרת פנים. לקח לי כמה שניות לזהות אותו. היה זה שמעיה עידן, ידיד יקר מימי לימודי באוניברסיטה. אז הוא היה סטודנט מבריק לבוש מכנסיים אופנתיות צבעוניות עם שיער שופע תלתלים, אבל הקול והחיוך נשארו כשהיו. התחבקנו בחביבות למרות הגישה הדי צוננת שלי לבני אדם. השיחה קלחה ושמעיה סיפר לי שבשלב מסויים בחייו, הוא מאס בביזנס וברדיפה אחרי הממון והשקיע עצמו בלימוד תורה ובאחזקת כולל אברכים בעירו. אולי לא ציינתי אבל שמעיה וגם אני דתיים מבית, אבל הדת שלנו הסתכמה בחבישת כיפה ובכמה מצוות מינימליות. אני נשארתי בשלי, אבל שמעיה נסק לו למרומי הפיסגה הרוחנית. לא הייתי צריך לנחש, הרב שמעיה עידן בא להתרים

אותו לכולל שלו, ולגמ"ח ההלוואות הקטן שהוא מנהל. נעתרתי די ברצון, אם כי עד בואו של ר' שמעיה לא הייתי תורם רציני, ואפילו חמקתי מכל מיני טרדנים ומתרימים. אבל שמעיה הקסים אותי והספרות קלחו להן על גבי הצ'ק. לא תאמין, רשמתי לפקודת העמותה שלו 10,000 ₪ מבלי להניד עפעף.

"שמעיה הבהיר לי, "תשמע אדוארד, עליך להחליט מה ילך לכולל האברכים, ומה לגמ"ח ההלוואות. אגב, הכסף לגמ"ח ההלוואות הוא רק פיקדון, לכשתרצה תן לי התראה של חודש וחצי חודשיים, ואחזיר לך את סכום ההלוואה שהופקד בגמ"ח". ושוב לא יאומן, הקסם האישי של ר' שמעיה פעל עלי והוספתי צ'ק נוסף לגמ"ח ההלוואות כפיקדון, על סך 20,000 ₪. שמעיה היה מרוצה והודה לי בחום רב. "דע לך אדוארד, שהכסף בגמ"ח ההלוואות הוא חסד עצום שאין לו שיעור. זה כסף שמחייה משפחות, מסייע להן בשכר-דירה, בקניית מקרר, ברכישת מזון או תרופות. אתה בהפקדה הזו עושה לך עולמות של נצח, מבלי שאתה יודע, מבלי מאמץ. בשמם של כל הלויים אני מברך אותך שעסקיך יפרחו וילבלבו. אגב אדוארד, אתה עוד תיווכח שהעסק איתי הוא ההשקעה הכי טובה שיש לך, אין לי ספק".

"ר' שמעיה ברך אותי הרב לוי, ואכן עסקי התעצמו, אבל במקביל לקחתי אשראיים בנקאיים והלוואות, כדי לקנות רכוש גם בחו"ל. מפעם לפעם כשראיתי שיש ברכה בעיסה העסקית שלי, התקשרתי לשמעיה וזימנתי אותו אלי. מעת לעת אף הוא יצר קשר והגיע, ואף עדכן אותי בפעולות הגמ"ח. בכל פעם תרמתי סכום נחמד לכולל האברכים, ועוד סכום כפול ומכופל כפיקדון לגמ"ח ההלוואות. אינני יכול לספור כמה פעמים הגיע אלי שמעיה וקיבל תרומות, אבל פעם אחת אני זוכר היטב, היה זה לפני כשלוש שנים. שמעיה היה דרוך מאד ועננה של דאגה על פניו. "תשמע אדוארד, יש בכולל שלי אברך תלמיד חכם שהסתבך עם החזרי המשכנתא שלו, אני יודע שאתה תורם גדול, ויש לך לב ענק, לפני משורת הדין אני מבקש ממך לשחרר עבורו סכום של 40,000 דולר כהלוואה. עדיף שהוא יהיה חייב לך ולא לבנק. הבנק הרס אותו עם ריביות קנסות ועיקולים ואני מבטיח וערב לך שהוא ישלם ויחזיר עד הפרוטה האחרונה. מדובר בתלמיד-חכם עצום והדירה שלו תהיה גם ערבה להחזר המשכנתא. זה ממש פיקוח נפש" אמר שמעיה.

"מעשה שטן הרב לוי, הפעם לא הסכמתי. הסכום היה גדול מדי עבורי כפיקדון חד-פעמי. לא שהיה חסר לי כסף זמין, אלא שהיצר הרע חסם אותי מלחתום על צ'ק שמן כזה. פטרתי את עצמי בתרומה צנועה של כמה מאות שקלים לאותה משפחה ושחררתי לשלום את שמעיה.

"ומכאן ואילך אנחנו מקצרים. מבלי לרדת לפרטים עשיתי כמה טעויות כלכליות, אחת מהן השקעה בחברת ההשקעות הנוכלותית של

ברנרד מדוף מארה"ב, השקעה מטופשת נוספת של רכישת נדל"ן במדינה אירופאית נחשלת, ובשורה התחתונה הרב לוי, לפני כחודשיים עם המפולות הכלכליות בבורסות העולם, גיליתי שבעצם אני אפס מאופס, וכל הוני אבד כלא היה. הבנקים והנושים מן הארץ והעולם שאבו וטרפו את כל רכושי, וכל הקריירה המזהירה שלי בת עשרים השנים, התרסקה אל קרקע המציאות שברירית וכואבת. המכוניות עוקלו, הווילה, הקרקעות, הבניינים, הכל נשאה הרוח, ובמעט הפרוטות שעוד נותרו בידי שכרתי - דרך משרד תיווך - דירה קטנה אבל שמורה ואיכותית במרכז העיר. אשתי אמרה לי בחצי פה "הלוואי והיה נותר לנו כסף לרכוש את הדירה הזו. זו היתה חצי נחמה". כיום אני מחפש עבודה כשכיר, כדי להביא פת לחם לביתי. גלגל סובב בעולם.

"ועכשיו הרב לוי לסוף הטוב. לפני כשעתיים הגיע לדירתי השכורה ידידי היקר הרב שמעיה עידן ובידו מעטפת נייר חומה וגדולה. ישבנו על כוס קפה, ולא הייתי צריך לרדת לפרטים, הוא כבר שמע הכל על הנפילה שלי... סיפרתי לו שלאשתי קשה לחיות בשכירות והיא היתה מסתפקת ברכישת הדירה הצנועה הזו כנחמה פורתא על ההלם הכלכלי שנקלענו אליו. התביישתי לבקש ממנו את החזר הפיקדון של הגמ"ח, אבל ר' שמעיה הוא איש רגיש טוב לב, וחכם. "אדוארד, יש כאן 86,000 דולר במזומן, והם שלך, זה הפיקדון שלך בגמ"ח שלנו, ואין לך מושג כמה חסד עשינו עם הסכום הזה, כבר אמרתי לך בעבר שזו ההשקעה הכי אמיתית שיש".

"אחר כך שמעיה יצא למרפסת הקטנה, שוחח כמה דקות בפלאפון שלו ופנה אלי בזו הלשון: "אדוארד יקירי, אם תרצה הדירה החמודה הזו יכולה להיות שלך. היא שווה על פי אומדן השמאי 126,000 דולר מחיר מינימלי" דיווח לי שמעיה. בעל הדירה מסתפק במחיר הזה.

"אבל עדיין חסרים לי 40,000 דולר שאין לי להשלים... זה חלום רחוק, ואף בנק לא יאשר לי משכנתא במצבי הגרוע" הסברתי לשמעיה, אך הוא בשלו מסיים את הדיאלוג במילים הבאות: "בעל הדירה מסר לי הרגע, שהוא שמע על חסדיך המרובים למען כולל האברכים וגמ"ח ההלוואות שלנו, והוא מוכן לתת לך סכום זה כמשכנתא ללא ריבית, עם החזרים הכי נוחים שתמצא. יש לו הכרת הטוב כלפיך, והוא שמח על ההזדמנות שנפלה בחלקו כדי לסייע לך להיחלץ מן המשבר".

"הייתי המום הרב לוי, ובאותן שניות חשתי שהקב"ה מלטף אותי ושולח לי יד נאמנה להתרומם ולהצליח מחדש. כן, אני מסכים לעיסקה הודעתי לר' שמעיה, אבל תגיד לי ריבוננו של עולם, מי האיש הזה שנותן בי אמון כזה ונותן לי משכנתא נכבדה כזו על סמך שמועות ששמע?

"ר' שמעיה חייך מאוזן לאוזן: "קוראים לו משה חיים גליקמן" הסביר לי "הוא אברך המטופל בשמונה ילדים. לפני כחצי שנה הוא קיבל בירושה מדודה זקנה שהלכה לעולמה דירה בת שישה חדרים באזור דתי ועוד סכום בן שש ספרות של קופת גמל על שמה. אגב דומני שלפני שלוש שנים ביקשתי ממך עבורו הלוואה של ע"ס 40,000 דולר... הוא כמעט הושלך לרחוב עקב חובותיו לבנק..."

"אתה מבין הרב לוי, אני חשבתי שאני עושה חסד עם אחרים, אך בסופו של דבר עשיתי חסד עם עצמי, ודווקא האברך הזה גליקמן שהתעלמתי ממצוקתו בשעתו הקשה, נותן לי יד סומכת ותומכת. תסכים איתי שמכאן ואילך כל מילה מיותרת?"

מסכים   איתך.   כל   מילה   נוספת   מיותרת.

רוצח הבייגלה

(סיפור אמיתי)

הו, הו, הסיפור הזה הפך להומור מגלגל בקרב תלמידי ישיבת "תלמי חזון" בירושלים המעטירה שלפני 25 שנים. אתם יודעים, סיפור צריך לדעת לספר, ואת זה לא כל אחד יודע. ישנם מצבים בחיים שלכאורה נראים אפורים משהו, שיגרתיים, לא משמעותיים, אבל מי שיש לו עין חדה ומאבחנת, ולשון ציורית וססגונית עם שנינות הומוריסטית, מסוגל להפוך עמידה בתור לקופת-חולים למחזה קומי שמוביל לצחוק בריא. על אחת כמה וכמה, אם וכאשר מדובר בסצינה שביסודותיה תקוע ההומור ובדיחות-הדעת, הרי שאם מתארים זאת בכישרון רב, העסק צובר תאוצה חייכנית חסרת גבול, וזה בדיוק התאוצה שצבר הסיפור של רוברט וייסבלום הבחור החביב מארצות הברית.

תראו, זה לא שרוברט שונא ערבים. גם הוא כמו כולנו בעלי ההשקפה הבריאה, לא מחונכים לשנוא, ובוודאי לא בנויים לנקום ולהרע. רגע רגע, לפני הסיפור, אי אפשר שלא לעשות לכם היכרות קצרה עם הבחור החביב והיקר הזה, שהוא בעצם בנו של מואיס וייסבלום בעל מפעל לצמיגים בלוס-אנג'לס. מואיס האב, הוא יהודי חביב, שומר מצוות, בן להורים ניצולי שואה, שהחליט, והחליט נכון, לשלוח את בנו לישיבה בירושלים. למה? "ככה, תראו, ממני יצא פנצ'ר-מאכר, יצרן צמיגים, אולי עשיר גדול, אבל בטח לא חכם גדול. אז לפחות

שרוברט בני הבכור יצא תלמיד חכם... יותר משכר נאה יקבל מואיס, על כך אין חולק".

לא היה צריך יותר מדקה כדי לשכנע את רוברט לנסוע לירושלים. הוא נפרד מאמו ואחיו הקטנים בנשיקות ועלה על מטוס לארץ הקודש, עם כמה מזוודות בגדים וסכום לא מבוטל של דולרים. שיהיה.

ראש הישיבה הרב אברהם גרין אהב את הבחור ממבט ראשון. הוא הקרין סימפטיה לכל חבריו, דיבר בנימוס לרבותיו, והשתלב מצויין בשיעורי הגמרא בעיון למרות קשיי השפה. רוברט מצא ברב גרין מעין אבא שני. דלתו של ראש הישיבה היתה פתוחה לתלמיד היקר הזה, שוויתר על חיי תענוגות ועושר בארה"ב כדי להשקיע את חייו הצעירים בתורה. מעבר לשיחות בלימוד, היה רוברט גורר את ראש הישיבה לשיחות על המצב, מה שנקרא ענינים אקטואליים. הבטחון במדינת ישראל הדיר את מנוחתו של הבחור האמריקאי, שבכל שיחה היה מעדכן את רבו בלב מכווץ, על פיגוע כזה או אחר שהתרחש במדינה "כבוד הרב, אנחנו בפלטרין של מלך, ארץ הקודש, אני לא תופש איך הישמעאלים הללו עושים לנו כאן טרור...".

ראש הישיבה הרב גרין היה גורר מיד את השיחה לאמונה בשם, בהשגחה פרטית, בבטחון בהנהגת השי"ת עד לגאולה השלמה. רוברט היה שותק ומאזין, אבל ליבו היה רותח.

* * *

באחד מימי חודש שבט, בשעת הצהריים, נקרא יוסי צימר, עמיתו לחדר של רוברט, למשרדו של ראש הישיבה. יוסי קצת נרגש, ותמה "מה רוצה ממני ראש הישיבה?".

"יוסי ידידי" הרצין הרב גרין "אני שומע כבר מספר ימים על איזו פרשייה מצחיקה שמעופפת לה ועושה נפשות בקרב התלמידים וגורמת לפרצי צחוק... דומני שהיא קשורה לרוברט וייסבלום ידידך הטוב, ומי יודע אולי גם אתה קשור לסיפור הזה...".

יוסי ידע במה מדובר, ידע אפילו היטב. הוא לא היה קשור לפרשייה, אם כי הוא דאג להפיץ אותה ולתבל אותה בעסיסיות ישראלית עוקצנית ותוססת.

"זה לא לשון הרע ר' יוסי" הסביר הרב גרין "הדברים שתשמיע לי יהיו לתועלת מרובה... אתה יכול להאמין לי".

"ובכן כבוד הרב" פתח יוסי צימר "בשבוע שעבר בשעת בוקר, דומני 6:00 בבוקר יצא רוברט מן הישיבה לכוון הרובע היהודי. הוא התכוון

להתפלל שם תפילת שחרית באחד מבתי הכנסת של הרובע ואחר כך לחזור לסדר בוקר של הישיבה. רוברט מספר כי תוך כדי צעידה ברחוב הראשי, הוא הבחין בנער ערבי כבן 15 שעל ראשו סלסלה ענקית ובתוכה בייגליה חם וטרי. הנער צעד מולו קצת כפוף ומזמזם שיר בערבית. מה עשה רוברט? החליט לחמוד לצון, הוא פנה ימינה לסימטה קטנה והמתין שהנער יגיע לצומת המדרכות. אחרי חצי דקה הערבוש עם הבייגליה הגיע לפינה, ואז רוברט עשה עצמו מסתובב ופונה לכוון הרחוב הראשי והתנגש בעוצמה בסוכן המאפים הערבי. בקיצור כבוד הרב, הערבוש השתטח על הרצפה, הסלסלה נסקה מעל ראשו לכוון הרצפה ועשרות בייגליה טריים עם שומשום התפזרו על הרצפה ועל השלוליות שנקוו מן הגשם. רוברט מספר שהערבי נחבל במרפקיו, סינן כמה קללות והתרומם כדי לפתוח בריצה ולתפוש את רוברט, אבל רוברט כבר לא היה שם. הוא נמלט בין הרחובות וחזר לישיבה...

"נו, אז מה מצחיק בסיפור הזה?" שאל הרב גרין.

"מה אני אגיד לך כבוד הרב, כמו שסיפרתי לך את הפרשה, זה אולי לא מצחיק כל כך אבל אם תשמע את רוברט יורד לפרטים הקטנים בעגה האמריקאית שלו... עד לתיאור של השומשום המהביל והזיקים בעיניו של הערבי, עד לצניחה החופשית של כל בייגליה לאלף כוונים... נו מה אני אגיד לך כשרוברט מספר את זה לפני ואחרי, זה סיפור מצחיק... זה הכניס הרבה צחוק ושמחת חיים לחבריא קדישא.

* * *

ליל שישי. בשעה עשר בלילה נוהג הרב גרין לתת שיעור על פרשת השבוע מתובל בהמון מוסר השכל יהודי.

"... אתם מבינים רבותי הצעירים, יעקב אבינו לאמיתו של דבר היה הרבה יותר חזק מעשו. הוא יכול להכניעו או בכוח הזרוע, או על ידי מלאכיו המלווים אותו תדיר, אך פניו לשלום. הוא לא מתגרה בעשו. הוא משתחוה שבע פעמים, הוא שולח לו מתנות לרוב, ורק אם לא תהיה ברירה, הוא יילחם, אבל זו תהיה הברירה האחרונה, המפלט של אין ברירה. מיעקב אבינו למדו דורות של מנהיגים בעם ישראל את הדרך הנכונה לנהוג עם מלכי הגויים... תפילה, דורון, השתחוויות, לרצות את האוייב, לקנות מסילות אל לבו... תראו רבותי הצעירים והאהובים, כבר מספר ימים שאני נושא על לבי עול של אחריות כבדה. אני מחפש את המילים הנכונות לומר לכם, שאני חושש לעולם הבא שלי. אני חושש שאעמוד בפני בית-דין של מעלה והם יעמידו אותי למשפט על רצח יהודים. השם ירחם, אני אשאל את עצמי הכיצד? הרי העמדתי תלמידי חכמים לאלפים, מסרתי נפש על שיעורים, הוצאתי

ספרים למכביר, הדרתי שינה מעיני למען הגדלת תורה בישראל, ואעמוד לדין על רצח? הכיצד!!! שימו לב תלמידי היקרים, בשבוע שעבר התחוללה פרשיית הבייגליה שכולכם בוודאי מכירים אותה היטב מכל הצדדים... רבים מכם צחקו והתלוצצו מהסיפור הזה... אני בכיתי. לא נביא אני ולא בן נביא, אבל אני שואל אתכם ותענו לי בכנות. הנער הזה בן ה-15 שהוטח ארצה בביזיון גדול, האם הוא ישכח את העלבון? האם הוא יוותר? האם הוא יבליג? או שמא הוא ינקום? צר לי לומר, אבל לדאבון ליבי הפרשייה הזו, כנראה הוציאה לאור רוצח של יהודים... שונא יהודים עם סיבה טובה לשנוא. הם השחיתו לו את הבייגליה והוא השם ישמור, ירצה להשחית את חייהם... נורא! נורא! לא רבותי הצעירים, אני לא מכוון לאבד את עולמי ולהידון בשמים כרוצח הבייגליה... אני לא רוצה שיאשימו אותי שגרמתי לרוצח יהודים מפני שלא מחיתי, מפני שלא זעקתי. אני מוחה וזועק!!! וקורא לכם לא להתגרות באויבינו. לא זו הדרך. להזכירכם התנא שמעון בן שטח קנה חמור ומצא על צווארו יהלום גדול. הוא החזיר את היהלום לבעליו הראשונים וכולם שמעו את הגוי אומר: "ברוך אלוקיו של שמעון בן שלח". זו דרכו של יהודי אמיתי.

רוברט וייסבלום האזין המום ונסער לדברי הרב גרין בולע בשקיקה כל מילה ועושה חשבון נפש. לקח לו שבוע ימים לאתר את שליח הבייגליה הערבי לבקש את סליחתו, ולהכניס לכיסו שטר כסף הגון שמכסה את הנזק ועוד כהנה וכהנה.

"אני סולח לך יהודי" אמר הנער הערבי "אבל ככה לא מתנהג בן-אדם".

אתם מבינים, לפעמים נער ערבי נבער מדעת צאצא של פרא-אדם ישמעאל, יכול להכניס מוסר נצחי בן-ישיבה. ויעידו הבייגליה.

איפה החתן?

(משל מן החיים)

אינני יודע אם התרחש סיפור כזה, או שמא משל היה. על כל לפנים סמוך ונראה לראש-השנה יום הדין הגדול והנורא ראוי הוא לעלותו עלי-ספר על מנת שנשכיל, שנפנים, ואולי נצליח לעמוד לדין מזוככים יותר, מאמינים יותר, דבקים יותר במלך מלכי המלכים.

ובעוד התרועעות התקיעות והשברים חוצבים להם שבעה רקיעים ומבהילים את השטן, נעשה את חשבון נפשנו הקטן, האם אנחנו במסלול הנכון, האם אנו אוחזים בידו של אבא, וצועדים עמו בטוחות אל האור האלוקי הראוי לנו?!

* * *

שולינקה גיפטר נראתה בשבועות הראשונים ללידתה, תינוקת רגילה כמו כל התינוקות. משקל סביר, מבנה גוף מושלם, ואפילו עיניים מחייכות משהו. היא הבת השלישית לבית גיפטר אחרי התאומות רוחמה ושיינדיל. שלושה חודשים לחייה, ואמה הגב' שרה'לה גיפטר, החלה לחשוד שמהו איננו תקין. ארבעה חודשים אחר כך החשד הפך למציאות צורבת. שולינקה לא התהפכה גב אל בטן, היא לא בדיוק חייכה, ולא עשתה שום סימני זחילה.

"היא סובלת מפיגור קל עד בינוני" אמר בעיניים עצובות דוקטור מנדלבאום. "היא בעזרת ה' תמשיך ותתקדם, אך באופן איטי. אבל אני מאמין שעם האהבה שאתם מעניקים לה, היא תעלה על דרך המלך ותתערה בחברה כילדה רגילה ממש".

שרה'לה גיפטר מחתה דמעה נעלמת, והרגישה גל של אהבה עצום פורץ ממעמקי נשמתה ועוטף את שולינקה, שהקב"ה בחר בה להיות ילדה מיוחדת.

למה להאריך. שולינקה גדלה בבית חם ואוהב וכשהיא הגיעה לגיל שש, התעקשו מביני הדבר במימסד לשלוח אותה לבי"ס לילדות מיוחדות, הסובלות מפיגור דומה.

שרה'לה ואבנר גיפטר סירבו בכל תוקף. "שם היא לא תהיה. שולינקה שלנו היא ילדה רגילה והיא מסוגלת להתקדם יפה גם בחברת ילדות רגילות". הנסיונות לשכנע את ההורים עלו בתוהו, הגיפטרים ניצחו את המימסד ושולינקה עלתה כמו עוד 35 בנות בגילה לכיתה א'.

נכון, היא לא בדיוק השתלבה בלימודים, אבל המידות הטובות שלה, שלווה-הנפש וטוב הלב שהקרינה על סביבתה, הפכו אותה למלכה הבלתי מוכתרת של הכתה. פה ושם ניסו כמה בנות עוקצניות ללעוג לה, אבל מעריצותיה של שולינקה מהר מאד קראו אותן לסדר. וכך שנה אחרי שנה טיפסה שולינקה במעלה הכיתות ביסודי, עד שסיימה כיתה ח' בהצטיינות. נו, לא צריך להגזים, אבל מכיוון שכולם היו שותפים להצגה החביבה הזו שבה שיחקה שולינקה גיפטר תפקיד ראשי, לא פלא שתעודתה היתה מעוטרת בציונים משובחים לעילא ולעילא בכל מקצועות הקודש והחול.

והנה אוטוטו הרישום לתיכון. גם כאן החלו הגיפטרים לשכנע את הנהלת התיכון שטוב רצוי וראוי שבתם היקרה תשתלב גם שם בין הבנות הרגילות. נציגי המימסד ניסו לשכנע את הגיפטרים שזו טעות חמורה. שיכנועים? לא אצל גיפטר, גם כאן לא יאומן, הנצחון היה סוחף, ואכן שולינקה עלתה לכתה ט' והמשיכה להשרות רוגע וחמימות לסביבה. כימי ילדותה כך ימי נעוריה, היא שיחקה והשתלבה יפה במשחקי הבנות, עשתה עמם "שיעורי בית" עד כמה שידה משגת, ושתי עיניה היו מביעות מבטי הבנה מסויימת בשיחות הצחקניות והשוטפות של בנות הנעורים.

הזמן כידוע לא עוצר, הסמינר באופק. שם כידוע הלימודים קדחתניים וצפופים יותר. הרבנית צירלסון מנהלת הסמינר פערה עיניים תמהות "אני לא מאמינה!!! שולינקה גיפטר למדה כל הזמן בבתי ספר רגילים ועכשיו הוריה לוחצים שהיא תלמד בסמינר המעולה שלי? צר לי, היא לא מתאימה".

גם הרבנית צירלסון נכנעה לגיפטרים כמו רבים וטובים לפנייה. "בתנו ברוך השם התפתחה יפה בכל המוסדות הרגילים, היא רגילה וקשורה לחברותיה מן היסודי ומן התיכון, ואין סיבה להפריד ביניהן בסמינר". כך הגיפטרים.

* * *

שנה שנתיים בסמינר והנה רחלי מתחתנת. כולם נוסעות, רוקדות שרות, משמחות את הכלה הטרייה. גם שולינקה עיניה בורקות מאושר למראה הכלה הצחורה. אחר כך נחמי, מתחתנת, אחר כך ריקי וציפורה וברכה. ושולינקה מתחילה לגלות שחברותיה נשואות להן, ויש חיים אחרים מעבר לבית-הספר. בחוכמת הבוסר שלה היא קולטת שהיא קצת יוצאת דופן.

"למה אני לא מתחתנת? גם אני רוצה חתונה שישמחו אותי" שאלה את אמה.

ואותה דמעה קדמונית חזרה ללחלח את עיניה של הגב' גיפטר.

מיד אחרי חתונתה של מלכה'יה ברודמן, חזרה שולינקה הביתה עיקשת מתמיד. "אני לא יוצאת מן הבית עד שתחתנו גם אותי".

מה עושים?

לאחר סידרת טלפונים הצליח אדון גיפטר לגלות את אירגון "פתחים של אור" שאחת ממשימותיו הנעלות היה לערוך "חתונה" לבנות מסוגה של שולינקה.

"הבעיה של בתך מוכרת לנו" אמר מנכ"ל "פתחים של אור" הרב מאיר גילון. "אנחנו אחת לשנה או שנתיים מקבצים מספר בנות כמו שולינקה, ועורכים להן חתונה עם ה-כ-ל".

הגיפטרים קפצו על המציאה.

התאריך נקבע לכ"א אלול.

הלכו לבחור לה שמלת כלה. קנו לה נעליים מבריקות, רכשו לה תכשיטים מתאימים, גם עגילים משובצים ביהלומים.

שולינקה זרחה כמו הירח במילואו, עוד יומיים החתונה.

"הזמנו צלם וזרי פרחים, וגם יבואו בנות כיתתך לרקוד איתך ותזמורת נפלאה..." הבטיחו ההורים.

אכן כן, האולם היה מואר באור יקרות התזמורת ניגנה מתוך מערכת ההגברה, והזמרת סילסלה קולה. שש כלות כמו שולינקה היו לבושות שמלות צחורות ונכנסו אחת אחרי השניה לחופה. הרשמקול במערכת ההגברה השמיע קולו של רב, שקרא את הברכות בלשון מהוקצעת. מישהי שברה כוס. חיבוקים, נישוקים, וכולן הצטרפו למעגל המחוללות. והצלמת הזריזה צילמה הכל. כל חיוך, כל ריקוד, כל נשיקה וחיבוק. החתונה של שולינקה היתה מרגשת ממש. ולמחרת בצהריים, אחרי שקמה נסערת ומאושרת, הגישה לה אמה את אלבום התמונות של "החתונה".

שולינקה דפדפה בסקרנות והביטה בתמונות. אמא, אחיותיה, דודותיה, כל חברותיה מבתי הספר שלמדה בהם. הריקודים, העיניים הבורקות. איזה אושר!

כשנכנס טכנאי המקררים הותיק שלמה גורפינקל, ניגשה אליו שולינקה ואמרה "אתה יודע שלמה, אתמול התחתנתי, הנה אלבום התמונות של החתונה שלי".

גורפינקל לא בדיוק קלט את הבדיחה. הוא הציץ בזריזות באלבום ושאל בתימהון: "תגידי לי שולינקה, ואיפה החתן?".

היא לא ענתה. נטלה את האלבום מחוייכת והתיישבה בסלון. דקה אחר כך נכנסה דודה אמיליה הקשישה והתמימה שלא הגיעה ל"חתונה" ואף היא לא שותפה בסוד הענין.

"הנה האלבום של החתונה" אמרה שולינקה.

דודה אמיליה דפדפה ואמרה "נורא מקסים שולינקה. ממש חתונה
משובבת נפש... אבל איפה החתן?"

שולינקה חייכה. "דודה אמיליה, היתה לי חתונה בלי חתן".

* * *

כשסיפרתי סיפור מוזר זה לתלמיד חכם מפורסם אחד, הוא ליטף
אותי בשתי עיניים חכמות וטובות ואמר לי: "בני היקר, דע לך אחרי
120 שנה עולה היהודי לבית הדין של מעלה עם אלבום תמונות חייו.
ובאלבום כל הארועים שבחתונת חייו עלי אדמות. הנה כאן הוא רוקד,
פה הוא מארח, שם הוא מתארח. פה הוא מדבר, שם הוא שותק, כן,
רואים אותו גם לומד על הסטנדר עם גמרא פתוחה. ואז שואלים אותו
הדיינים, באמת יפה, ראינו אותך בשבחותיך ואבלך, ראינוך שותק
ומדבר, נוסע וגם לומד, אבל תסלח לנו אדון יקר, איפה החתן? איפה
הקב"ה בסיפור חיידך? למה הוא לא שותף לאלבום מסע חיידך? למה לא
דאגת להכניס את הקב"ה, את חתן השמחה האמיתי לתוך הארועים
המגוונים של חיידך? איפה החתן?!?!?"

* * *

כן, אינני יודע אם התרחש סיפור זה, או שמא משל היה... על כל פנים
מן הנחוץ לעשות חשבון נפש, כדי שלא נבוא ליום הדין עם אלבום
ססגוני ויפה, שיש בו רק כלה, וחתן אין.

חתן לשעת חרום

(מבוסס על מעשה שהיה)

הם היו חברים ואוהבים בלב ובנפש. החברותא שלהם היתה לשם
ולתהילה בישיבה הירושלמית "פעמי גאולה", וכשהם התנצחו ביניהם
על פשעטליך בגמרא, התקרה הקירות והחלונות איימו להישבר. הם
לא ריחמו איש על רעהו במהלך הלימוד, ולמביט מן הצד נידמה היה
כאילו מדובר בשני אויבים מרים, אך כמאמר הכתוב "את והב
בסופה", הם נפלו פעם אחר פעם איש על כתפי רעהו כאוהבים, לאחר
ליבון הסוגייה ומציאת שורש האמת.

רחמים גולברי בן ה-23, ואבישי אבודרהם בן ה-24, היו צמד חמד של הקיבוץ בישיבה המפוארת, אך מה לעשות, על פי שעון החול של עולם השידוכין, הם הוגדרו כ"מעוכבי שידוך".

למה? ככה.

אלא שמשגיח הישיבה הרב שמריהו גולדרינג טען פעם אחר פעם באוזני ראש הישיבה, שהשניים כבר הגיעו לפרק ה"איש מקדש", ומה חבל שראש הישיבה מישאל יוחננוב, אינו דוחף אותם להיפגש ולמצוא את העזר כנגדו.

הרב יוחננוב ידע למה הוא מעכבם. "תראה ידידי ר' שמריהו, הם כל כך מוצלחים, וכל כך פורחים, זה זמן מצויין להתעלותם למרות גילם הבוגר יחסית, בוא נמתין עוד חצי שנה והם בעצמם יבקשו ממני לצאת לשידוכין".

הראשון שפנה לראש הישיבה היה דווקא רחמים גולברי הצעיר. רחמים היה גם המבריק מבין השניים, קושיותיו וסברותיו היו לשם דבר. הוא גדל בבית הוריו התל-אביביים, אנשים פשוטים עמלי כפיים, ששאפו לזכות לבן תורה ועשו הכל כדי לשלחו למוסדות חינוך חרדיים מעולים. כבן אמצעי בין ארבע בנות, היה רחמים הקטן ילד מפונק, והרבה קשיים ולבטים עברו עליו במהלך לימודיו בישיבות ובפנימיות, אך הוא צלח בכבוד את משבר הניתוק מן הבית, ובגיל 18 היה אחד מן הצורבים הבולטים בישיבה.

"עדין לגדולות" אמר ראש הישיבה למשגיח, "אסור להוציא אותו מוקדם לשידוכין, עד שימלא כריסו בש"ס ופוסקים והיה כאחד הגדולים בארץ".

"כבוד הרב, אני מרגיש בשל להשתדך... משפט זה שנאמר בביישנות, פתח סידרה של פגישות תכופות עם משודכות. אבל רק פגישה אחת עם כל אחת, לא יותר מאחת. במשך שנה נפגש רחמים עם שש בנות מבתים טובים, ולא מצא עמן שפה משותפת. האכזבות היו מנת חלקו, והוא היה כבר קרוב לייאוש.

הפגישה השביעית עם העלמה שושנה אלישויב, בתו של רב חשוב ומגיד מישרים מאחד מישובי הדרום, עלתה יפה. השניים מצאו שפה משותפת והרבה נושאי שיחה קלחו בשטף נינוחות ועדינות.

"היא מתאימה לי" הרהר רחמים גולברי בפגישה השלישית והודיע לשדכן "אני מסכים להתחתן". ראש הישיבה הרב יוחננוב ערך בדיקה משלו והודיע לתלמידו: "יישר כוח, מדובר במציאה מופלאה ממש, הן במידות והן במעשים טובים, אני מאושר בשבילך, מזל וברכה".

העלמה אלישיוב אף היא ענתה בחיוב, ומכאן ואילך נפתח תהליך מואץ של הכנות לחתונה, המוכר היטב למי שעבר אותן, ואין כאן מקום להאריך.

אבישי אבודרהם היה מאושר בשביל החברותא שלו. הם התחבקו ארוכות ואיחלו זה לזה הצלחה בחיים. "החתונה תערך בע"ה שבוע לפני חג הפסח" הודיע רחמים לידידו היקר.

"בוודאי בוודאי, אגיע" חייד ושמת אבישי.

האולם שנבחר לטכס הקידושין "כרם פוריה" היה מרחק הליכה של חצי דקה מישיבת "פעמי גאולה".

* * *

אבישי אבודרהם המתמיד מבין השניים, מושבניק מן הצפון, בן להורים חקלאים, היה ביישן מאין כמותו. המשגיח טען שהביישנות שלו מעכבת. והוא צדק. "קודם שרחמים יתחתן אחר כך אצא לשידוכין" אמר אבישי למשגיח. "אני לא מסוגל להיפרד ממנו ראשון, למרות שאני גדול ממנו בשנה".

הבשורה על נישואיו הקרובים של ידיד נפשו הכניסה את אבישי לכוננות. לא היה לו ספק שמיד אחרי פסח ראש הישיבה יקרא אותו לסדר, על כל המשתמע מכך. הוא יאלץ להתגבר על הביישנות הטבעית ויתחיל לפעול להקמת מעונו.

* * *

ליל החתונה. השעה שמונה בערב. אולם "כרם פוריה" מלא מפה אל פה. החופה נקבעה לשמונה וחצי... הדקות חלפו בעצלתיים. הכלה שושנה היתה ישובה על כיסאה המוגבה לבושה בשמלה מלכותית, צנועה ולבנה, מחבקת את חברותיה ודודותיה כשמוסיקה חסידית רוגעת באוויר.

כבר רבע לתשע, החתן לא מגיע.

תשע. איפה החתן?

הרבנים כבר פה. המשגיח, ראש הישיבה, כל התלמידים. איפה החתן?

הורי החתן מודאגים. השעה כבר 9:30. הכלה אף היא נראית מודאגת. מישהו רץ לישיבה לחפש את רחמים החתן.

אבישי היה רכון על הגמרא. הוא ביקש מאחד התלמידים הצעירים שכאשר החתן יגיע, ירוץ ויקרא לו, כי הוא לא רוצה להפסיד את ההספק היומי שלו במסכת 'כתובות'.

9: 45. התלמיד הצעיר נכנס לישיבה ושואל "אולי ראית את החתן שלנו רחמים?".

אבישי זוקף ראשו, מביט על שעון הקיר "עוד מעט עשר, מה? הוא לא הגיע? חיכיתי שיקראו לי לחופה..." מלמל אבישי.

התלמיד ירד ואץ לראש הישיבה. "לא מצאתי אותו בישיבה, גם לא בחדר שלו בפנימיה".

מישהו הבחין שהכלה מנגבת דמעה. אמה של שושנה נצמדה לבתה מרוגשת לוחשת לעצמה "אני מתפללת שלא קרה לו אסון".

הוריו של רחמים ואחיו ניסו לשחזר את השעות האחרונות. הוא היה בחנות הבגדים, הוא נסע לקנות שעון, הוא היה אצל הספר, הוא הלך לישון אחר-הצהרים בחדרו בישיבה.

הרב יוחננוב ניגש להורים וניסה לדובב אותם. הם לא ידעו מה להשיב. שומרו של החתן ביומו הקדוש טרם החתונה היה התלמיד הצעיר רענן שלום משיעור ג': "בשעה 15: 6 הוא נכנס לנוח בחדרו ואני עליתי לבית מדרש ללמוד קצת. בשעה שבע בערב הגעתי לחדרו בפנימיה, אבל הוא לא היה שם. חשבתי שהוא יצא אולי לשטיבל הסמוך להתפלל מנחה. אבל... מאז נעלמו עקבותיו".

* * *

הסיפור הזה התרחש לפני כ- 15 שנים, קצת לפני עידן הפלאפונים, כך שהתקשורת לחתן הנעלם לא היתה פשוטה.

* * *

ראש הישיבה הרב יוחננוב והמשגיח הרב גולדרינג צעדו מודאגים לעבר פתח היציאה של האולם, ונכנסו למשרד הריק של ההנהלה. השניים הסתודדו ביניהם נבוכים מאד.

"אני המום, כבר עשר ורבע, אני חושש שמא קרה משהו בלתי צפוי... רק לא אסון השם ישמור" מלמל המשגיח.

הרב יוחננוב הביט בידידו המשגיח ולחש "שמריהו יקירי, לא קרתה שום תאונה לחתן חלילה, במידה מסויימת אם אני מנתח את המתרחש כאן, אזי המצב אפילו הרבה יותר חמור מתאונה או תקלה בדרך, הלוואי ואני טועה".

"אז מה עושים?" שאל המשגיח מציץ מעבר לכתפו ומבחין באורחים מודאגים נעים אנה ואנה, פה ושם נשמעה גם איבחת בכי מכוון עזרת הנשים.

"מה עושים?" אמר ושאל ראש הישיבה "פשוט מאד, אני ממתין כאן עוד חמש דקות, אם החתן לא מגיע...".

לפתע נכנס לאולם שליח גבה-קומה חבוש קסדה ובידיו מעטפה.

"מי זה הרב יוחננוב?" שאל האופנוען בקול גדול.

הרב יוחננוב יצא וקיבל מידידו את המעטפה, הוא נכנס למשרד ופתח את המעטפה.

הורי החתן ואמה של הכלה הגיעו אף במרוצה לכוון המשרד, הם הבחינו בשליח שהפקיד מכתב בידו של הרב, וסקרנותם היתה טבעית ביותר.

האם פתרון התעלומה, לאן נעלם החתן היקר והחשוב רחמים גולברי מצוי במעטפה הזו? מעניין.

הרב יוחננוב ראש הישיבה נכנס למשרד, פתח את המעטפה, ושלף ממנה דף שורות מקופל. חושיו לא הטעו אותו, הוא ידע שאין כאן אסון, אבל במידה מסויימת יש פה שערוריה שעלולה להרעיד את אמות הסיפים לא פחות מתאונה.

מכתב מהחתן רחמים גולברי. מכתב ידו עולה שהוא רעד מהתרגשות, והלחלוחית שעל גבי הנייר העידה כ- 1,000 עדים שגם דמעות לא מעטות נשפכו.

"כבוד הרב יוחננוב. אינני יודע איך להביע במילים את סערת רגשותי ואת שברון לבי. המכתב הזה מופנה אליך ולא לכלתי המיועדת או להוריה, כי מובטחני שרק אתה תדע איך להתגבר על המצב העומד להתרחש. אני כל כך מבולבל שאינני יודע מאיפה להתחיל... סליחה.

"מזה שלושה ימים ושלושה לילות שאני סובל מאי שקט נורא ומבילבול. בקושי נרדמתי בלילות, ולא רק מהתרגשות גם מתעוקה וחששות. לבי אמר לי - בימים הללו - כבוד הרב, ששושנה אלישויב איננה הזיווג משמים שלי, למרות שהחלטנו לפני כחודשיים מתוך

רצון טוב וחיבה הדדית להינשא ולהקים בית יהודי משותף. המועקה הזו אכלה אותי מבפנים ואיימה למוטט אותי. חיפשתי מוצא להימנע מן החופה, אבל מוצא כזה שלא יפגע חלילה בכלה או בהוריה, אבל מן השמים ירדה עלי חולשה, פיק ברכיים וקיפאון איברים. חיפשתי מישהו שיהיה שליח שלי, אבל לא עלה במוחי רעיון. ניסיתי לספר על סערת נפשי לידידי הצדיק והאהוב אבישי, אבל... חששתי. קיוויתי עד לפני כשלוש שעות שירחמו עלי מן השמים ויכניסו בי רצון עז להינשא, אך לא. אינני מיסטיקן כבוד הרב, ואתה מכיר אותי היטב, אבל בעודי מנמנם על מיטתי בחדר הפנימיה ראיתי את סבתי גרציה - עליה השלום - והנה בחלומי היא מוארת באור גדול ואומרת לי: "היום זה לא יום חתונתך... זה יום חתונתו של מישהו אחר...". קפצתי כנשוך נחש, יצאתי מהחדר בבהלה ורצתי עד אפיסת כוחות לכותל המערבי. אני יושב עכשיו מול הכותל בוכה ובוכה ולא מפסיק. אני מרגיש שאני מצד אחד עושה עוול איום ונורא לכלה, אבל אם אתחתן איתה, זה יהיה עוול עוד יותר קשה... הרב, אני מתחנן בפניך שתבקש רחמים עלי, ותתנצל בשמי... אינני איש רע, אתה יודע, ואם הייתי יכול הייתי שולח את הלב הנקי שלי בתוך מעטפה, כדי שידעו כולם שהלכתי מתוך כוונה טהורה לעשות טוב... יתכן שעוד מעט תהיה בושה גדולה באולם, יהיה גם בכי וזעזוע, אבל עדיף בכי רגעי, מאשר סבל ממושך. סליחה מהכלה, סליחה מהוריה, סליחה מהורי, סליחה מכל האורחים וחברי לישיבה. ובעיקר אנא סלח לי ריבונו של עולם, על כך שעשיתי פצע שאינני יודע אם יתאחה. רחמים".

* * *

שני הרבנים ניסו להסתיר את התרגשותם, מחוץ למשרד האולם היתה המולה גדולה. סקרנותם של ההורים לא ידעה גבול, הם ידעו שפיתרון התעלומה טמון במכתב, והם לא טעו כמובן.

"קיראו לכלה, והיכנסו" ביקש מהם הרב יוחננוב.

הכלה הגיעה.

ראש הישיבה מלמל תפילה, הוא חש שהוא עומד להיכנס לאחד הרגעים הדרמטיים של חייו, רגע שדורש ממנו תעצומות נפש מחד, ואם ירצה השם גם פיתרון...

מילה אחרי מילה, כמונה מעות, הוא הקריא להורים ולכלה את המכתב, לא לפני שביקש מהם לשמור על קור-רוח. השתיקה בחדר נשמעה כמו זעקה. דמעותיה של הכלה זלגו, ובכיין החרישי של האמהות נבלע במטפחותיהן.

השעה 25:10, האורחים חסרי סבלנות... התזמורת עדיין מנגנת. מזמן הוגשה המנה הראשונה. רב המלצרים דוחק.

"גבירותי ורבותי" פנה ראש הישיבה להורים ולכלה השבורים. "היום, אם ירצה השם, תערך כאן חתונה, אני מבקש מההורים לצאת, המשגיח ואני רוצים להחליף כמה מילים עם הכלה".

המומה וכפופה פוכרת אצבעות, עלובה ונעלבת, ישיבה שושנה אלישיוב במשרד, עולמה חרב עליה. זו לא רק הבושה, לא רק העלבון, זה התיזמון הקטסטרופלי, בדיוק עכשיו בשיא פיסגת האושר, לבושה בשמלת הכלה, מחובקת מחוייכת, אל הצניחה מרסקת הנשמה. החתן ברח. איזו בושה!!!!!!

"שושנה היקרה, הסכיתי, אנחנו יהודים מאמינים שהכל משמים, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן הוכרז מלמעלה. ללא ספק הוכרז שרחמים אינו החתן שלך. את עומדת כרגע בפני נסיון קשה ועצום, שכולו ביטוי של רצון השם, וספק אם יש כלה בעולם שחוותה "חוויה" כזו. אני מכיר את רחמים, ולבו טהור. אבל אני רוצה להציע לך הצעה שתזכה אותך בחיי אושר עד אין קץ.

שושנה הדומעת זקפה ראשה ועיניה שואלות.

"יש לי חתן בשבילך, עטור במעלות נפלאות. צדיק, עדין נפש, למדן עצום ומתמיד... הוא בדיוק הטיפוס שלך, בדיוק מה שחיפשת ומצאת אצל רחמים שיהיה בריא. אין לי כל ספק, שאם תסכימי להשתדך עמו כאן עכשיו במשרד, נשמח כאן כולנו הלילה בליל נישואיך, ואני מעמיד את כל התורה שלי ואת כל מעשי הטובים להצלחתכם".

היו אלה כפות ידיה של ההשגחה העליונה שהניעו את ראשה של הכלה השבורה שושנה אלישיוב מעלה מטה, כאומרת "הן".

"ר' שמריהו" פקד ראש הישיבה על המשגיח "רוץ והבא לכאן את אבישי אבודרהם, הוא נמצא כרגע בבית המדרש". המשגיח עף קל כנשר למשימה.

אבישי הגיע במרוצה נושף כולו, ונכנס למשרד.

"כן כבוד הרב".

נרעד כולו האזין למכתבו של החברותא שלו, שלא הגיע לחופה...

"אני המום כבוד הרב, חשתי שרחמים מרוגש, אבל לא העליתי בדעתי בחלום הכי שחור שלי שלא תהיה כאן חתונה הלילה..."

"אבישי" לחש הרב "תהיה כאן חתונה הלילה... ואתה יקירי, אתה תהיה החתן!!!".

משקפיו של התלמיד כמעט נפלו. "אני החתן?..."

"אינני מכיר כלל את הכלה, לא את הוריה... לא היה וורט, אני חושב שהרב צוחק עלי...".

"חלילה, אבישי, אני מתחנן לפניך, תלמידי האהוב, קבל עליך עכשיו עול מלכות שמים, ותסכים להתחתן. אם תגיד כן, הכלה תיכנס לכאן, שוחחו 10 דקות, ואני מניח כאן מולך את כל העולם הבא שלי, שאתם שידוך משמים. אני מכיר ובדקתי היטב את משפחת הכלה, אני מודע לכל מעלותיה של הכלה... אתה עושה כאן חסד של אמת, ואם יש בי תורה וזכות אבות, אני מעמיד אותם עכשיו להצלחת הזיווג שלכם...".

אותן כפות ידיים של ההשגחה העליונה שהניעו את ראשה של הכלה, הניעו גם את ראשו של אבישי אבודרהם החתן לשעת חרום, מעלה מטה, כאומר "הן".

אותה השגחה עליונה גם דאגה שהוריו של אבישי יהיו באולם החתונות, שאחרי הכל הם הכירו היטב את החתן לשעבר רחמים גולברי, ידידו בלב ובנפש של בנם.

ההלם אחז גם בהם "כן אבישי מסכים, אבל אחיו ואחיותיו לא כאן, הדודים, הסבתות... לא עושים חתונה מהרגע להרגע".

הרב יוחננוב חיבק את אביו של אבישי ולחש לו "ר' אבודרהם, אתה צודק לא מדובר בחתונה רגילה, אני מבין ללבך. אבל כשבנדך מעוניין והכלה מסכימה, והשולחנות ערוכים והקב"ה רוצה להוריד שכינתו על הזוג, אז אי אפשר לעכב. ואני מבטיח לך שאהיה בכל השבע ברכות של הזוג הנפלא ויהיו נוכחים שם כל בני המשפחה, והחברים, והמעון של אבישי ושושנה יהיה בית מקדש כפשוטו...".

10 דקות נמשכה שיחת השידוך בין אבישי לשושנה. הכל ברוך השם עלה יפה...

בשעה 11:03 שבר אבישי החתן לשעת חרום את הכוס, לא לפני שאמר: "אם אשכחך - ירושלים - תשכח ימיני", השמחה נמשכה שלוש שעות.

* * *

כאמור 15 שנים חלפו מאותו ליל חתונה די משונה ומפתיע. לזוג אבישי ושושנה אבודרהם, שישה ילדים שהיו בריאים, וכן ירבו. ארבעה בנים ושתי בנות.

ראש הישיבה הרב יוחננוב היה הסנדק של אוריאל הבכור.

המשגיח הרב גולדרינג היה הסנדק של משה, הבן השני.

הסבא, רבי יצחק אבודרהם היה הסנדק של יצחק, הבן השלישי.

ומי היה הסנדק של אברהם ישעיה הבן הרביעי? כן, כן החתן לשעבר, הרב רחמים גולברי ר"מ בישיבת "פעמי גאולה", החברותא והידיד הוותיק של אבישי, אבי הבן.

אחרי הברית הם חיבקו חזק חזק איש את רעהו, ואבישי לחש לו: "רחמים, בגללך זכיתי לחתונה משונה ולשידוך הכי זריז בעולם, אבל אני מודה לך שבזכותך יש לי בית יהודי נפלא - מעון לשכינה".

לא רחוק משם ניתן היה להבחין ברבנים יוחננוב וגולדרינג משיקים כוסיות של יין "לחיים".

כתיבה "טובה"

(סיפור אמיתי)

שחר בן קשת היה ילד צפון תל-אביבי מלא ספיקות. הוא אף פעם לא החליט בשביל עצמו בצורה משכנעת מה עדיף לו עכשיו, לאכול, או לשחק בחצר עם החברים. לישון או לקרוא ספר, לטפס על עץ או לשמוע מוסיקה. הספיקות הללו רדפו אותו יומם ולילה ולא נתנו לו מנוחה. גם כשהוא החליט לבחור באיזשהו כוון, הוא תמיד חש שהוא מפסיד בכוון האחר. כל הזמן הוא חי בתחושה של רגל פה רגל שם, וחיינו נעו סביב הציר המתנדנד של "מה כדאי? ימין או שמאל, למעלה או למטה, עכשיו או אחר כך?".

למותר לציין, ששחר בן קשת היה טיפוס חשדן נירגן ומקטר מקצועי, שתמיד חשב שמרמים אותו, גונבים לו, ולא נותנים לו את מלוא זכויותיו. במילים אחרות הוא לא האמין באף בן-אדם כולל ההורים

שלו, שניסו לייצבו, אך ללא הועיל. עם השנים הוא הפך לנער כזה, לבחור כזה, לחייל כזה, שלא קנה לעצמו אוהדים וידידים. מכרו הגדירו אותו מעת לעת כ"זאב בודד, אבל בלתי ניסבל".

האמת ניתנת להיאמר שכמעט מכל מגעיו עם בני-אדם, הוא תמיד מצא בהם את הסדק של אי-האמינות, את הכחש-בחש המאפיין אנשים שמילה אצלם זו לא מילה, ומהימנות זה לא הצד החזק שלהם. זה קרה לו המון פעמים בצבא, אחר כך בסניף הבנק בו הוא עובד ואפילו עם כמה מקרובי משפחתו. ברקורד שלו היו רשומות עשרות רבות של אכזבות מבני-אדם גדולים כקטנים, בעלי מעמד וחסרי מעמד. היה מי שאמר בצחוק או ברצינות, ש"שחר בן קשת איננו מאמין לחדשות הטרויות שברדיו ולא לכותרות העתונים, והוא לא מאמין לזאת מתוך נסיונו המר עם שקרנים". בדחנים יותר קיצוניים טענו ששחר בן קשת אפילו לא מאמין לתאריך שבשעון שלו.

נו, נו, אם בן קשת מיודענו לא סבל את סביבתו הקרובה, לא מוגזם יהיה לומר שדתיים בכלל וחרדים בפרט, הוא לא סבל ולא האמין למילה וחצי מילה של הרבנים שלהם, אותם היה שומע מעת לעת בתוכניות המלל השונות. לא אחת היה מהרהר בליבו ועושה קל וחומר, "אם ידידי החילוניים הם חסרי אמינות ונטולי מוסר ודרך ארץ, החרדים על אחת וכמה" וזה רבותי קל וחומר שאין לו פירכא, זאת משום שבן קשת הצפון תל-אביבי למד להכיר את החרדים דרך עתון "הארץ", מתוכניות הרדיו של "קול ישראל" והטלוויזיה הישראלית, ואם אלו היו מוריו לעולם החרדי, אין פלא שלא יוכל לעולם למצוא פירכא לקל וחומר שהבאנו לעיל. אז החילונים שרלטנים, אבל החרדים עוד יותר.

הנה הצגנו לכם את התזה השורשית של שחר בן קשת בן ה-30, רווק מושבע המעביר את חייו בין משרדו בבנק לבין אמצעי התקשורת וכלה בכמה ספרי הרפתקאות לעת לילה.

* * *

עד שיום אחד התקבל לעבודה בבנק ניסים שרעבי חוזר בתשובה צעיר, שעיקר עבודתו עשה בארכיון, אבל היה עולה ויורד בין הקומות להביא ולקחת מסמכים נצרכים. הדמות החרדית של שרעבי, עוררה בבן-קשת תחושת ריחוק מחד, אבל סקרנות מאידך. בוקר אחד נכנס שרעבי למשרדו של בן-קשת והנחית עליו שני תיקים לעיון, כדי שיעביר מסקנותיו למנהל הסניף.

אחרי החלפה של כמה מילות נימוס, אמר שרעבי לבן-קשת, שהתחיל לחקור אותו ולהתעניין ולחטט: "תשמע חבוב, אני איש פשוט, חזרתי

בתשובה לפני שנתיים. אני אין לי זמן להתחיל לשכנע אותך שיש בורא לעולם, וכל מיני פילוסופיה. אני מאמין שיש וחלאס, אבל יש לי בת דודה שהיא יעני אינטליגנטית כמוך והלכה לסמינר של חוזרים בתשובה וחזרה לנו עם כיסוי-ראש".

הנאיביות הפשטנית של שרעבי כבשה את שחר בן קשת. משהו בצלילי קולו שידר אמינות, וזה צליל שבן קשת לא כל כך הכיר.

"טוב תן לי את מספר הטלפון של בת הדודה שלך, אני רוצה לשוחח איתה... הלכה חילונית חזרה דוסית, מעניין..."

הדסה צורן סיפרה בנימוס למר בן קשת על הסמינר, וסקרנות משופעת בספיקות החלה לנקר בפקיד הבנק שסבל מחוסר אמון כלפי כל מי ומה שזז, אבל גם הדסה צורן, נשמעה לו משום מה אמינה ומדברת לענין, כמובן הכל בערבון מוגבל.

בן קשת חייג, ושבויעים אחר כך מצאו אותו בסמינר "ערכים".

* * *

שחר בן קשת סקר את לובי המלון. הרבה חילוניים, פה ושם כמה חרדים, "מעניין" הרהר "מה הם כבר יכולים למכור לי שאני לא יודע. אבל אני לא טיפש אני אכניס אותם למלכודות של חוסר האמינות, וחוסר היושר שמאפיין חרדים... הם כולם תיאטרון אחד גדול" ציקצק בתוך הגיונות ליבו.

ההרצאות היו מעניינות, אבל לא הזיזו את לבו האטום של שחר בן קשת. ההוכחות על נבואות שהתגשמו, צפנים טמירים החבויים בתורה, לא עשו עליו שום רושם. "הם פשוט מאחזי עיניים המרצים החרדים. אני לא הולך לבדוק אותם, אבל אני לא קונה מהם שום הוכחה. הם קוסמים, אבל אני ילד גדול ויודע היטב שאני בקרקס". וכל המסרים הללו עברו מעל ראשו של פקיד הבנק הצעיר שספר את הדקות עד לסיום הסמינר במוצאי שבת קודש.

* * *

ליל שבת, אחרי הסעודה באולם "דקל" הרצאה עם הרב שמעון גורדון. שחר בן קשת - הסקפטי הטוטלי - התיישב בשורה השלישית. נושא ההרצאה: "יום השבת בחיי המשפחה".

הרב גורדון איש עדין נפש ואציל מידות. כישרונו כמרצה היה להעביר בלשון צחה ומרתקת את מדרשי חז"ל בשילוב הלכות שבת פשוטות

עם רעיונות של שלום בית. למרות השעה המאוחרת משתתפי הסמינר היו מרותקים. שחר בן קשת גילה ענין במדרשים, הוציא את פנקסו מכיסו, שלף עט מארנקו, והחל לרשום ראשי פרקים.

הרב גורדון קלט אותו והביט בו בעיני תכלת מלטפות: "מכובדי, היום שבת, ואחת מן המלאכות האסורות היא כתיבה. אבקשך לא לכתוב את הרצאתי..."

שחר הניח את העט, אך גיחך בינו לבין עצמו "הרב הזה משחק אותה צדיק, אני אכניס אותו לפינה..." דקותיים אחר כך שוב אחז שחר בעט והמשיך לרשום.

"ידידי היקר, שבת היום! ביקשתי ממך וזו הפעם השניה, לא לכתוב. אם תמשיך בכתיבה אאלץ לסיים את ההרצאה בטרם עת וחבל. אני מוכן לחזור בפניך על עקרי הרצאתי במוצאי שבת ואז תוכל לתעד את הדברים".

הו, הו, שחר בן קשת התחיל לגלות עניין בסצינה הנוכחית. עימות בלתי נמנע עם הרב גורדון - זה האתגר. הוא כבר יוציא אותו מכליו, ויוכיח לכל הקהל מה פרצופו האמיתי של הרב. הוא החזיר העט לכיסו.

... ושוב דקותיים אחר כך, שלף בן קשת את עטו והתחיל שוב לרשום. הרב גורדון עצר את שטף דיבורו, סגר את הספר שלפניו ואמר "קהל קדוש תסלחו לי אבל אני מסיים ברגע זה את הרצאתי. אינני מוכן שיהודי, וכל יהודי באשר הוא, יחלל שבת בגללי. זה עוון נורא שאינני מוכן שיוטל על כתפי. תבינו אותי, אני אוהב את היהודי הזה, ואינני רוצה שיגרם לו נזק. שוב, אני מבקש את סליחתכם".

הרב גורדון פנה בהליכה מהירה לכוון פתח היציאה מן האולם. קולות מחאה נשמעו וטרוניות רבות הופנו לעברו של בן קשת.

"הרב גורדון!" צעק שחר בן קשת. "חכה רגע".

הרב נעצר והיפנה ראשו לעבר בן קשת. הקהל השתתק.

"כבוד הרב, סליחה. צר לי שפגעת בך. רק הרגע, ממש הרגע, נכנסה האמונה התמימה כמו חץ לליבי. הייתי בטוח שאתה לא רציני בהערותיך כלפי. חשבתי שתבליג על הכתיבה שלי, כי שבת היא עוד יום בשבוע, נדמה היה לי שהכל כאן הצגה אחת גדולה. אבל כשאני שומע ורואה שהשבת כל כך קדושה בשבילך, ואילו אני יהודי פשוט, חוטא, עוד יותר חשוב בשבילך... אז אני מאמין לכל התורה כולה. הרגע למדתי ממך שיש באמת מושג של "אהבת ישראל" כשאמרת

"אני אוהב את היהודי הזה", זו היתה הפעם הראשונה בחיי שהרגשתי שיש מישהו בעולם שאוהב אותי ואל תשאל אותי למה ומדוע...".

הרב גורדון לא שאל למה ומדוע, הוא ניגש לשחרר בן קשת, חיבק אותו בחום רב, ולחש על אוזנו: "אתה יהודי גדול... אנחנו עוד ניפגש".

וההרצאה המרתקת נמשכה עמוק עמוק לתוך ליל שבת שופע מלאכים מזמורים וניחוחות של צ'ילנט. בן קשת עצמו, נמתח כמו חץ אימתני על המיתר של הסמינר, והגביה עוף כאחד הנשרים הגדולים.

זולת חרדים לתיאבון

(מבוסס על מעשה שהיה)

גברת מרסלה אלפרוביץ לא היתה אשה קלה. קלה? קשה כמו ברזל, ולשונה חדה כתער, אשר העבירה זמן רב מחייה בלעסוק ולקשקש וללהג עד כמה החרדים הם פרוזיטים, כפויי-טובה, משתמטים ועוד כל מיני תארים שהנפש היפה סולדת מהם. במילים אחרות, אם זה לא היה בניגוד לחוקי המדינה, אין ספק שהאלפרוביץ היתה זוללת לתיאבון כמה חרדים בתוך באגט לארוחת בוקר ועוד כמה חרדים אפויים בחרדל לארוחת צהרים, ומקנחת בגלידוס חרדוס צבעונית לעת לילה. בקיצור זוללת חרדים לתיאבון.

הו, הו, היא כל כך נהנתה והתענגה על שינאת החרדים שלה, עד שמרבית מכתביה למערכות העתונים, עסקו בסכנת החרדית, באיום שהם מהווים על המדינה, על החברה, על ההשכלה, על הצבא. גם בתוכניות הרדיו הכירו אותה היטב, וגם אם הנושא הרדיופוני המדובר היה נניח הפלישה הרוסית לגאורגיה, בדיוק אחרי 15 שניות של מונולוג, היא כבר היתה פולשת לסוגייה החרדית כמיומנת ומשומנת, ומסבירה לכל אוזן שרצתה לשמוע, כי פוטין הרוסי פלש לגאורגיה בגלל ההפגנות בכיכר השבת והסחטנות של הח"כים החרדים לקבל העלאה בקיצבאות הילדים, וכמובן, משום שהם מפריעים לקיומם של חפירות ארכיאולוגיות לקידום המדע בארצנו.

נו, נו, תשאלו מה הקשר? תשאלו מה יודע פוטין על קיצבאות הילדים והחפירות הארכיאולוגיות בנתיבי כביש שש? שאלתם? יופי.

אם ראש הממשלה פוטיין לא יודע, שיתקשר דחוף למרסלה אלפרוביץ, והיא תסביר לו מילה במילה, שהחרדים הם שהניעו אותו לצאת למלחמה והם כמובן אלה שדוחפים אותו לכבוש את כל מדינות ברית המועצות לשעבר. הם אשמים, זה פשוט.

בינינו לבין עצמנו, כולנו יהודים מאמינים בני מאמינים ואנו יודעים הדק היטב, שכל הנעשה והמתרחש בעולם, איננו מתגלגל אלא בשביל ישראל. החל מרעידות אדמה, גלי צונאמי, סופות טורנדו, וכלה במלחמות. הכל נובע מן הרוחניות שלנו, החסדים שלנו ואהבת ישראל שבנו.

אנחנו טובים, העולם טוב איתנו. רעים? אז להיפך. אלא שמרסלה אלפרוביץ סבתא לשני נכדים בת 63, לא היתה מאמינה גדולה, ולדידה החרדים אשמים בכל, אבל לא משום ההנהגה האלוקית, אלא משום שהיא פשוט תיעבה אותם תיעוב שורשי, בסיסי, ומתוקף שינאתה אליהם, היא החליטה שהם שורש פורה רוש ולענה.

בעלה אליקו אלפרוביץ, בעל המכולת השכונתי, לא היה קשור לסצנריו הזה, ולא נסחף בגחמות של אשתו. כשהיא היתה נואמת לו מעת לעת, הוא היה מהנהן בראשו, מפלבל בעיניו ומיד פוצח בנחירה עליזה, בבחינת מתוקה נחירת העובד, סליחה, שינת העובד.

גם בנותיה של מרסלה מודעתנו, חוה'לה קוניק וגלוריה שינדלר לא מצאו עצמן שותפות למסע ההסתה של אמן והיו קורצות זו לזו בעין צינית האומרת: "אין מה לעשות זו אמא שלנו, נאהב אותה כפי שהיא, עד שיעבור לו השיגעון הזה עם הגיל, או עם הנסיון, או... העיקר שיעבור".

* * *

אל תשאלו איך למה וכמה, אבל בוקר אחד מתעוררת הגברת מרסלה בשש בבוקר משנתה, מעיפה מבט מצודד לעבר חלון חדר השינה הפתוח, ולתדהמתה, בבנין הסמוך לא פחות ולא יותר, היא מגלה שלושה או ארבעה חרדים הניצבים במרפסת הדירה. סמוך להם עומד טיפוס ממושקף ומקריח שעל פי מבטו הרציני הוא נראה כמו מהנדס או אדריכל, והוא מודד קירות ורצפות.

"הופה, נדמה לי שהם באים להתנחל מול האף שלי" הרהרה מרסלה "עכשיו אני מתחילה להרגיש בחזית. ליבי אומר לי שבקרוב תפתח כאן מלחמה, אבל מה בדיוק הם הולכים לעשות כאן?".

כן ליבה ניבא לה רעות (לשיטתה, כמובן) ואכן היה לה על מה לסמוך. ברור קצר של בוקר מול מזכירות העיריה, העלה את המימצא המרעיש

הבא: תלמידי תלמוד התורה "ארבעה טורים" אמורים לשכון אחר כבוד, בבנין השכן של האלפרוביצים, לא פחות ולא יותר. מהנדסי העיריה גילו שהמבנה הישן של הת"ת נמצא בסכנת קריסה, ומנהלי הת"ת השכירו בזריזות מבנה בן שש דירות ופתחו במבצע בינוי הנדסי זריז, כדי להפכו לבנין כיתות ראוי לשמו, עד שיבנה ת"ת חדש בע"ה.

הרב נח שאולזון מנהל הת"ת יצא למסע התרמה בחו"ל וחזר משם עם סכום נאה לשכירת המבנה ולשיפוצו, הוא היה הרוח החיה יחד עם האדריכל נמרוד שרגאי, כדי לתכנן ולזרז את הליך הכנת המבנה וחצרו לקליטת של 120 התשב"ר.

חלפו חודשיים.

עיניה של מרסלה אלפרוביץ חשכו, וחסר היה רק שהיא תקפוץ ממרומי הקומה השניה... השם ישמור, מרוב כעס ותדהמה. שנת הלימודים נפתחה והנה יורדים מן האוטובוסים ילדי חמד עם פיאות וציציות, מצחקקים ושובבים, קופצים ומדלגים, ו-10 דקות אחר כך היא שומעת "מודה אני לפניך..." ואחר כך "אז ישיר משה" בניגון מונוטוני, ואחר כך במלוא גרון "שמע ישראל".

היה זה יום של גיהנום. אלפרוביץ רתחה מזעם, והרגישה כאילו העולם התמוטט עליה, הדבר שהיא הכי הכי לא סובלת נכנס לה כמו אגרוף בפרצוף ללא משוא פנים.

נו, וכמה זמן אתם חושבים שהיא החזיקה מעמד גבי מרסלה שלנו? יום? יומיים? לא יאומן, במשך 10 ימים היא התאפקה וסבלה בשקט יחסית את הפלישה החרדית לבנין השכן, עד שבוקר אחד בשעה 7:58 היא הבחינה ברב נח שאולזון מנהל הת"ת ניצב בשער ומלטף את תלמידיו, מזרזם להיכנס לכיתה ואומר להם "יהי רצון שגם אתם תקימו תלמודי תורה, בכל אתר ואתר".

האלפרוביץ היתה נסערת עד שורשי שערותיה, המנהל החצוף הזה, מחנך את תלמידיו להקים בתי"ס שכאלה בכל הארץ! הוא מסתער על המדינה, השם ישמור.

היא ירדה בזריזות במדרגות, ניצבה בסמוך לשער הת"ת ופצחה לה בנאום מרושע שיש בו את כל סממני הטינה שלה.

"אתם פרזיטים, אוכלי חינם, שונאי המדינה, אתם נבערים מדעת, מגדלים ילדים לטיפשות..."

למה להאריך, 30-40 שנות שינאת חרדים גלשו מלשונה לעבר פניו הנדהמות של הרב שאולזון, שלא היה מוכן לתשפוכת הזו. רק אחרי שלוש דקות התעשת הרב שאולזון, ובעוד מרסלה סובבת לאחור כדי

לשוב לביתה הוא קרא לעברה: "גברתי, אני מודה לך על הברכות, רק תרשי לי בבקשה לשאול אותך רק שתי שאלות... בבקשה..."

האלפרוביץ היפנתה ראשה ואמרה "קוראים לי מרסלה אלפרוביץ ואני מוכנה לשמוע את השאלות השטותיות שלך".

הילדים נבלעו בכיתות ועל רקע קולות התפילה שאל הרב שאולזון את השאלה הראשונה: "גברת מרסלה, נניח שאת נוסעת במכונית באישון לילה. בשתיים לפנות בוקר בכביש החשוך שבין אופקים לנתיבות, פתאום פנצ'ר. את עוצרת בצד, רועדת מפחד, נבוכה, מבוהלת, מעולם לא החלפת גלגל. לפתע עוצרת מכונית שחורה לפני מכוניתך. מי היית רוצה שיצא מהמכונית, איש מגודל שיער, עם קוקו וכתובת קעקע על הידיים, או אני, נח שאולזון עם פיאות כיפה וציצית, ותעני לי בכנות?".

הופה, לשאלה הזו היא לא התכוננה המרסלוביץ, סליחה האלפרוביץ.

"אני מחכה לתשובה" לא הירפה הרב שאולזון "אני או הכתובת קעקע, את מי את מעדיפה באישון לילה עם הפנצ'ר, וכולי אוזן..."

"אותך" הפטירה המרסלה בקוצר רוח.

"עוד שאלה ברשותך. נניח שאת הולכת בלילה ברחוב שומם ואפלולי בעיר, ולפתע את מבחינה בארנק על הריצפה. את מרימה אותו, והינה בארנק עשרות אלפי דולרים, שאיבד יהודי מסויים. את כמובן מתכוונת לעשות השבת אבידה כי את אשה הגונה. לפתע מגיח מפינת הרחוב 15 מטר ממך, בן-אדם. מי היית רוצה שינוע לעברך וילווה אותך להשיב את האבידה, טיפוס עם קרחת לבוש גופיה עם שני עגילים באף וכתובת קעקע על הרגל, או אני נח שאולזון? ושוב תעני לי בכנות... אני או הקעקוע?".

מרסלה אלפרוביץ איבדה קצת את שיווי משקלה, אבל לא היתה לה ברירה, שאולזון לחץ והיא השיבה במלוא הכנות: "אתה, שאולזון".

"ברוכה הבאה גב' מרסלה אלפרוביץ לקהילת הקודש היקרה של עם ישראל, המחנך במשך דורות ילדי חמד שיהיו בעלי מידות טובות, ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים, המיטיבים לזולת במאור פנים ומתוך הקניית תחושה נעימה לכל מי שנמצא סביבם. צר לי לומר גברת אלפרוביץ, אבל הכנות והישרות שלך ראויים לשבח, ומאידך, אשרי שזכיתי לפגוש אשה מאמינה כמוך, שיודעת בעומק ליבה שתורת ישראל מתקנת מידותיו של אדם, ובונה ממנו יהודי הקרוי להיקרא אדם כשר שטוב שנעים לשהות במחיצתו, ולא לפחד שמא ישדוד אותך. אני אהיה המאושר באדם ללוותך עד להשבת הארנק

האבוד ויהיה לי לכבוד להחליף גלגל במכוניתך. בוקר טוב". הרב שאולזון פנה למשרדו.

הגברת אלפרוביץ ניצבה על עומדה עוד שתיים או שלוש דקות די המומה... והאזינה בקשב רב ל"שמע ישראל" מפיהן של התשב"ר, והפעם - משום מה - המנגינה התינוקית הזו, מאד מאד ערבה לאוזניה. אתם מבינים?

מאה וחמישים שקל?

(מבוסס על מעשה שהיה)

אתם בוודאי מכירים את האמהות הטובות הללו שמזילות דמעות מול נרות השבת, אבל דמעות, מפלים כמי-נהר. עין במר בוכה, ולפעמים הלב לא כל כך שמח. כזאת היא הגברת מזל אבוטבול שתחיה, אמא חמה אוהבת לחמש בנות נשואות ואחת רווקה. אמא מחבקת ועוטפת ועוטפת, שהתפילות שלה מרקיעות שחקים ושערי דמעות מבחינתה מעולם לא זזו ימינה או שמאלה. יש כמה מחברותיה שטוענות בעקשנות, שגם אם היו ננעלים השערים הללו - חס וחלילה - עם 1,000 מנעולים, מזל שתחיה היתה פורצת 100 מנעולים בדמעה אחת. ועכשיו תעשו חשבון, עשר דמעות והשער חוזר למתכונתו הראשונה.

אז מה היו לנו פה? לא הרבה. בואו נרד קצת לפרטים. דווקא חמש בנותיה הקטנות הן הנשואות, ובלי עין רעה, יש לה נכדים מכל אחת מהן. לא סופרים כי זה בגלל אותה עין "חמסה, חמסה". אבל דווקא הבכורה, הכי מקסימה, נאה וחכמה, דניאלה אבוטבול, שהמריאה אל מעבר לגיל 33, עדיין רווקה. לא נעים, וגם לא היה קל לשכנע את אחיותיה לקבל שידוכים לפנייה כמנהג כמה משפחות מיוחסות שלא מעדת הספרדים. אבל דניאלה הנינוחה וטובת-הלב ויתרה, ולא עשתה שום ענין מכך שאחיותיה הקימו את בתיהן הרבה הרבה לפנייה. היתה לה שמחת-חיים מיוחדת שכזו, שלא הקרינה אפילו לא שביב קטן של קינאה או עצבות חלילה. היא באמת שמחה בשמחתן, אבל היתה איזושהי שריטה קטנה שהעיבה על השלמות של המשפחה... עמוק עמוק בליבה, עין לא ראתה. רק עינו של ריבונו של עולם.

* * *

נו, ומה עושה אמא מזל בשביל שדניאלה תתחתן? הופכת עולמות, מרעישה שמים וארץ, פוקדת את כל ציוני הצדיקים שוכני עפר, מעוררת ישנים ומקיצה נרדמים בדמעות עד אין מספר, ובזעקות מן הלב עד אין חקר. ומי צדיק מנוחתו עדן, ששמע את תחינותיה של מזל אבוטבול ומרשה לעצמו להתעלם? חלילה וחס, עשרות ואולי מאות צדיקים מבאר-שבע בדרום ועד ציון הרשב"י בצפון כבר הכירו היטב את הרווקה דניאלה אבוטבול שנכנסה לעשור הרביעי של חייה, ועדיין אין שידוך מתאים באופק.

כאן אולי המקום לציין, שדניאלה הצדקנית שכמובן גדלה בבית חרדי למהדרין, עם אהבת ישראל מתפרצת, לא רצתה להינשא לבעל תשובה. רק לחרדי מבית. למה? ככה. מי אנו שננבור בעולמה הפנימי ונעשה שם בדק בית. השדכנים עייפו, הרבניות נואשו, החברות התרחקו, ורק אמא אבוטבול בלתי נלאיית, מחפשת עוד ציון צדיק כדי שייכנס גם הוא לרכבת הארוכה של הצדיקים שוכני עפר, שמרעישים שבעה רקיעים ואולי אף למעלה מזה, והכל בעבור דניאלה בתה האהובה, שרוצה רק חרדי מבית ולא בעל תשובה. נו, נו.

* * *

ארנון שיר חזר בתשובה באנגליה. כאן לא המקום והזמן לספר על עלילותיו, אך די אם נוביל אתכם לפרק האחרון בגילגולו החילוני. שעת בוקר, תאונת דרכים על ציר הררי לא רחוק מגבול סקוטלנד. אדון שיר הטיילן המושבע רכוב על אופניו, מתנגש בטנדר. שיר בעלייה הטנדר בירידה. ארנון שיר עף עם אופניו למרחק 50 מטר לעבר תהום עמוקה ומיוערת בדלילות. תהום כזו שאם נוחתים עליה, רק אנשי זק"א המיומנים יודעים איך לאסוף את הזכרונות. אלא שכנראה מן השמים ריחמו, ושיר נחת על צמרת עץ פרא תלוי בין שמים לארץ. כוח נעלם נטע בו כוחות לאחוז בענפי העץ, וכשכולו שותת דם מכל חלקי גופו, הוא הביט מטה והבין, שאם חלילה הוא מרפה... זה הסוף שלו.

נו, וזה בדיוק הזמן הנכון והמתאים לעשות היכרות עם אבא. איזה אבא? אבא שבשמים. ארנון שיר מושבניק מחוספס ונהנתן, עשה באותן דקות היכרות עם אביו ואמר לו: "אבא שבשמים תשמע... אני יודע שאני בידיים שלך, ומצד שני אני יודע שאף פעם לא התייחסתי אליך ולא עשיתי לך כבוד. ותסלח לי שאני עכשיו בין שמים וארץ, לא מסוגל אפילו להזכיר את חטאי. אבל אני, כאן ועכשיו, חצי-חי חצי מת, נשבע! אם אני יוצא מכאן חי, אני מקבל על עצמי להיות חרדי כמו מאה שערים...".

לא תאמינו, זה הספיק. תוך דקות ספורות הגיעה למקום קבוצת חילוץ מיומנת שבעזרת מנוף מתאים, חבלים והרבה אומץ שלפו את ארנון שיר מן הטראומה, העלו אותו לכביש ומשם לבית-החולים.

בואו נקצר. ארנון שיר התעורר מעלפונו אחרי יומיים. לידו ניצבה אמו המודאגת. עם חיוך של שלוש שיניים שבורות ואף פחוס הוא לחש לה "אמא חזרתי בתשובה כשהייתי על העץ, בתהום..."

עסק לא רע הוא עשה עם הקב"ה, היות ושבועיים אחר כך בדרכו לישראל במטוס הוא כבר תיכנן את צעדיו הבאים.

"אני אלמד בישיבה הכי טובה שיש בישראל, ולא של חוזרים בתשובה, של חרדים מבית". אמר ועשה. אחרי ברור ממושך הוא הגיע לישיבת "פעמי דוד" בדרום הארץ ונכנס מיד לחדרו של ראש הישיבה הרב ברוך קרמן והודיע לו נחרצות "באתי ללמוד כאן". לא עזרו השידולים וההסברים שהוא "צריך ללכת לישיבה של בעלי תשובה", "לאט לאט", "וזה לא מקומד", וכל מיני תרוצים. ארנון שיר שלף שק-שינה, פרש אותו על הארץ ונרדם ליד שער הישיבה. ביום השלישי ראש הישיבה נכנע, העקשנות משתלמת.

שיר צמח בישיבה כמו אקליפטוס ענק, אבל גם זקנו ירד לו על-פי מידותיו גדול ומרשים. "יש לו הדרת פנים של ראש ישיבה" ציחקקו חבריו. "כנראה האימה ויראת שמים שקיבל בעודו תלוי על העץ באנגליה המושלגת חלחלו בו, ולכן הדרת פניו כה מאירה".

דוד בניסטי החברותא של ארנון שיר, היה גם מעריץ גדול שלו. במיוחד שבה את ליבו הצחוק המחוספס של המושבניק, שהיה מסוגל בהתפרצות אחת גורפת, להפוך ישיבה רדומה לנהר שוטף של שטייגן וחיוכים מתוקים. שיר אהב לצחוק ודוד בניסטי ידע איך להצחיק אותו. שלא תטעו, הם למדו מצויין, אבל בניסטי הירושלמי למד מרבותיו, כי בדיחה טובה בתחילת הסדר, דוחפת ללימוד שופע שמחת-חיים, ושיר שיהיה בריא, אהב לצחוק עם כל השפתיים והשיניים והלחיים והזקן הענק שלו ריחף כמו ענני הקוטב, וכאילו כל העולם צוחק יחד איתו.

זו השנה השלישית שארנון שיר ודוד בניסטי לומדים בצוותא. רבים כבר הספיקו לשכוח ששיר הגיע לכאן עם שק שינה ואחרי בילוי על צמרת עץ אנגלי. הגיל של המושבניק התמר ל-34, ושידוך? אין עדיין באופק.

לפתע הבזיק במוחו של בניסטי רעיון. יש לו בת דודה מוכשרת ונאה, מעוכבת שידוכין, היא כבר בת 33, ואמא שלה, דודתו רבת-החסד מזל אבוטבול עדיין אצה ורצה מציון לציון ומרעידה שערים וארמונות,

ולא נותנת מנוחה לא לפמלייה של מעלה, ולא לפמלייה של מטה. היא רוצה שדניאלה תתחתן כבר. נכון, יש בעיה, היא רוצה רק חרדי מבית, אבל "ריבונו של עולם תמצא כבר את המכסה לסיר של דניאלה, מצידו שיהיה חוזר בתשובה שמטפס על עצים, העיקר בשביל הכבוד שלך..."

הופה... שימו לב, גב' אבוטבול הבליעה את התואר חוזר בתשובה עם התואר מטפס על עצים... את המשפט הזה זכר היטב דוד בניסטי כשביקר לפני כחודש בבית דודתו והדיבור הזה התלבש יופי יופי על ארנון שיר מיודענו.

* * *

"תשמע ארנון, יש לי שידוך מעולה עבורך. בחורה מצויינת במידותיה, מבית טוב, עם מקצוע מכניס, היא בת 34 אתה בן 35... ובלי עין רעה יש לך חזות של צדיק קדוש ותלמיד חכם. רק תעשה לי טובה אל תגיד לה בפגישה הראשונה שאתה חוזר בתשובה, כי זה יקלקל הכל... ועוד טובה קטנה, אל תצחק בפגישה הראשונה שלך כמו שאתה נוהג לצחוק וסוחף חצי עולם. היא ישר תקלוט שהצחוק הזה בא מאיפשהו, ובטח לא ממאה שערים או מישיבת גייטסהד..."

בניסטי ושיר קיבלו את ברכתו של ראש הישיבה הרב ברוך קרמן, ולאחר תאום טלפוני הפגישה הראשונה יצאה לדרך. האמא הנרגשת מזל אבוטבול, אחזה ספר תהילים והחליטה לא לעזוב אותו עד תום הפגישה גם אם זה יקח 10 שעות.

* * *

ארנון שיר היה מרוגש בדרך לתל-אביב, ושינן לעצמו "אל תספר שאתה בעל תשובה, ואל תצחק צחוק סוחף. וגם אל תספר לה שהיית תלוי על עץ באנגליה..." ואז הוא התפרץ באוטובוס באותו צחוק מתגלגל שהדביק לעברו המון עיניים תמהות וחוקרות.

* * *

ארנון שיר עם עיניים תכולות ובורקות מהתרגשות, נכנס לפנות ערב ללובי מלון "אכדיה" בהרצליה, מביט בשעונו, מתיישב בכורסא צדדית וממתין למשודכת שלו דניאלה אבוטבול. הוא שולף מכיס ספר משניות ומשנן.

אם תרצו או לא תרצו, העולם - באותן דקות - התחלק לשלושה חלקים בולטים.

החלק ראשון שייך למזל אבוטבול הישובה במטבחה הקטן שבדירתה בפתח-תקווה, אוחזת ספר תהילים ובוכה בלי הפסק. הפעם היא לא הרפתה גם מדוד המלך, והזעיקה אותו מגנזי מרומים לא להחשות ולא להתעלם. "אתה מלך המשיח, אתה מנהיגו הנצחי של עם ישראל, ולא תתכן גאולה שלמה, מבלי שיכלו כל הנשמות שבגוף. אדוני המלך דוד, אני מתחננת לפניך שתרעיד שמים וארץ כדי שבתי דניאלה תזכה היום לשידוך הגון עם חתן תלמיד חכם משורש נשמתה".

נו, כאשר תפילה כזו פורצת מעומק הלב ומחביונותיו הטהורים, דוד המלך יכול להישאר אדיש?

החלק השני של העולם היה שייך כולו ככולו לאותם צדיקים שוכני עפר המה, אשר הצטרפו לתחינותיה של הגברת אבוטבול במגמה טוטלית לסיים פעם אחת ולתמיד את הפרוייקט הבלתי נגמר של שידוכי דניאלה, שכן עם כל הכבוד, זה לא הנושא היחיד העומד על הפרק על שולחנם של צדיקי הדורות מנחתם עדן.

נו, והחלק השלישי והאחרון כמובן, היה שייך רובו ככולו לאדון ארנון שיר, ולגברת הצעירה דניאלה אבוטבול, אשר פתחו בשיחה מגומגמת משהו, באותו לובי ממוזג המשקיף לעבר מרחבי התכול של אגן הים התיכון.

אחרי כמה מילות היכרות מנומסות, וחילופי משפטים לא מחייבים על מזג האוויר, המיזוג, ועל החום המעיק בארצינו הלבנטינית, אזרה דניאלה אומץ ושאלה את ארנון שאלה מתבקשת. אך לפני שנעסוק בפרטי השאלה, נזכיר ונציין בפניכם, כי דניאלה אפילו לא העלתה בדעתה שהצעיר החביב היושב מולה הוא בעל תשובה. זקנו והדרת-פניו העידו כ-1,000 עדים, שהעלם הינו בנם של קדושים. יתרה על כך, היא היתה בטוחה במיליון אחוז שבן דודה הבחור היקר דוד בניסטי יודע, שבעלי תשובה - עם כל הכבוד - לא מעניינים אותה, הוא רוצה חתן חרדי מבית. חד וחלק. אלא שהפעם כידוע לכם, דוד בניסטי, והאמא הצדקנית מזל אבוטבול שיתפו פעולה כדי להעלים פרט שולי זה, וניצלו את העובדה שאדון שיר הוא במקרה החברותא של בניסטי הלומד באחת הישיבות המעולות שבארץ, אשר לשם לא היתה מעולם, דריסת רגל לבעלי תשובה... למעט אותו שיר שהתמקם לו - כזכור - עם שק שינה מול שערי הישיבה.

"רציתי לדעת" ביקשה דניאלה "באיזה ישיבות למדת בצעירותך?"

ארנון שינן לעצמו היטב, שאסור לו להזכיר שהוא בעל תשובה, ולא לצחוק את צחוקו המתגלגל. כמושבע ועומד מהר סיני, הוא חיפש לעצמו תשובה שתניח את דעתה של דניאלה ואז הבריק רעיון ממוחו.

"למדתי בישיבת "עץ העמקים".

"עץ העמקים"? תמהה דניאלה "איפה הישיבה הזו, אף פעם לא שמעתי שם כזה של ישיבה".

"זו ישיבה באנגליה" אינפף שיר והרגיש איך הצחוק מתגלגל ומבעבע מבטנו, ומאיים להתפרץ.

"עץ העמקים - ישיבה באנגליה?" שאלה שוב דניאלה, "מי הראש ישיבה שם? ומה לך ולאנגליה, הבנתי שאתה בן מושב...?"

"הגעתי לשם עם אופניים, ולעץ העמקים הגעתי על ידי טנדר, וראש הישיבה שלי הוא הקדוש ברוך בכבודו ובעצמו". ומכאן ואילך פרץ ארנון שיר באותו גל צחוק מתגלגל שהרעיד את ליבם של כמה קונסולים עדיני גוף ונפש בפאתי הלובי. הם הביטו בו וחייכו... פקיד הקבלה ומזכירת המלון הביטו בשיר הצחוק והמתגלגל והצטרפו אליו מחוייכים עד השמים.

דניאלה קלטה מהר מאד שהבחור - עם זקן העבות ועיני התכלת - במקרה הטוב הוא בוגר "ישיבה" על צמרת עץ התקוע במורדות ואדי אנגלי, ושתי דקות אחר כך היא שמעה מתוחה ונרגשת את סיפור הצלתו מצמרת העץ, ואת הקבלה שקיבל לעשות תשובה, אם הוא יוצא משם חי.

* * *

למה להאריך, דניאלה אבוטבול שתחיה, אחרי שעתיים שיחה עם ארנון שיר, הודתה בפני אמה מזל המודאגת, שהחברותא של בן דודה הבחור דוד בניסטי, הוא אומנם בעל תשובה, אבל יש לו יראת-שמיים ותאוות לימוד תורה, שאין להרבה חרדים מבית. "אני המומה כיצד מושבניק מרוחק מסוגל להגיע במסירות שכזו, לרמת לימוד תורה עצומה שכזו... ואת יודעת מה אמא, יש לו חוש הומור ושמחת-חיים ואהבת השם שאין לארבע מאות תלמידי חכמים...".

אז רגע, תגידי לי דניאלה, סוגרים וורט?

סוגרים וורט? כן, לאחר עוד שתי פגישות נוספות קצרות וענייניות עם שפע הומור נסגרו הקצוות, שברו צלחת כמנהג אשכנז, הביאו את הפייטן צירלי מרציאנו מדרום תל-אביב ואת הטבח צורי מנטרו מנתניה, ועשו ליל אירוסין אפוף באושר מוסיקלי וברכות גסטרונומיות. מזל טוב, מזל טוב מכל הכוונים והצדדים.

מזל טוב, זה יפה, אבל מזל אבוטבול הגביה שתי עיניה למרום, ואמרה
"ריבונו של עולם - תודה. אני מבקשת סליחה שהטרדתי את כל
הצדיקים שלך, אבל בינינו לבין עצמנו זה היה כדאי..."

* * *

כשהגיעו ההזמנות לחתונה מבית הדפוס, מזל אבוטבול היתה
המאושרת באדם. היא חיבקה את ההזמנה משל היתה תינוקת
שנולדה אחרי 15 שנות עקרות. היא הדביקה אותה על דלת המקרר
ועיטרה אותה מסביב עם פרחי נייר צבעוניים.

האבא המאושר אדון משה אבוטבול הודיע לבנותיו, חתניו ונכדיו,
שיש להם חשבון פתוח אצלו, שיקנו בגדים - הכל חדש. גם נעליים.
החתונה של דניאלה היא האחרונה במטס המשפחתי ואחרי כל כך
הרבה שנות ציפייה, כולם חייבים להגיע מקושטים ויפים. "הכל על
חשבוניי" הבטיח וקיים.

* * *

ליל החתונה.

אח, איזה אולם מדהים ביופיו. וילונות משי, זרי פרחים מגוונים,
תאורה מרצדת, נרות בכל פינה, צלמים, מצלמת וידאו. ה-כ-ל.

ומי מנצחת על ההפקה הססגונית בכישרון רב? כמובן הגברת מזל
אבוטבול ששחררה תוכנית חסכון דשנה, כדי שלא יחסר דבר בהווה
ובעתיד של הזוג.

החופה.

דניאלה הכלה כמו מלאך בלבן צועדת בליוויית האמהות לעבר הרגע
הכי משמעותי בחייה. צלילי התזמורת מלטפים את השושבינים
ומדגדגים את זקנו האדיר של החתן ארנון שיר, הפוסע מעדנות עם
האבות היקרים, כדי להקים בנין עדי-עד עם בחירת לבו.

מזל אבוטבול מרגישה שמתגשם לה חלום. היא נותנת למשפחת שיר
את המתנה שהיא הכי אוהבת בעולם. זה אולי לא מנומס לעשות מזה
סיפור בפרהסיה, אבל מזל אבוטבול אוהבת את דניאלה יותר מכל
בנותיה, היא מעריצה את אופיה הצדקני של בתה בכורתה, ואת
הנהגותיה האצילות. זו ילדה שאין לה מחיר... ודמעות ענקיות זוחלות
במורד לחייה של הגב' אבוטבול ונושרות לארץ, והזרם לא מפסיק.

קידושין.

"והתיר לנו את הארוסות..." ברך רב העיר פתח תקווה. היא עדיין בוכה, הצלמים לוחצים על הכפתורים, הקהל אף הוא מרוגש. "הרי את מקודשת לי..." מודיע החתן שיר, והטבעת עושה דרכה לאצבעה של דניאלה. חלום.

"מקודשת מקודשת מקודשת" מזל אבוטבול שולפת ממחטה לבנה מתיקה הקטן וכמנהג אמהות מרוקאיות חמות וטובות, מנגבת דמעות שאין להן סוף.

אחר כך עלה ראש הישיבה ברוך קרמן והחל לקרוא את הכתובה, וכאשר הגיע לרגע בו היה צריך להכריז על הסכום שקבע החתן בכתובה, הרגישה מזל אבוטבול שעולמה חרב עליה. הרב המשיך לקרוא, אבל גבי אבוטבול כבר לא גילתה ענין בחתונה, ליבה ניצרב בקירבה מעלבון והלם. היא הירפתה מידה של בתה, ומבלי שישימו לב היא פנתה לאחורי החופה ונבלעה בין קהל הנשים. דקה אחר כך היא כבר היתה מחוץ לאולם מסמנת לנהג מונית.

כשהסתיימה החופה והחלו החיבוקים, קלטו בני המשפחה שאמא נעלמה. מזל צנעני השכנה דיווחה "ראיתי אותה עולה על מונית... אינני מבינה מדוע... קרה משהו?".

שתבינו טוב, מזל אבוטבול האמא לא נמצאת בחתונת בתה האהובה מכל. איפה היא? למה היא נמלטה מן המקום? מי פגע בה? שנים רבות של תפילות ותחינות הביאו ללילה המאושר הזה, אבל היא לא שם...

* * *

בשעה שש בבוקר צלצל הפלאפון של הכלה דניאלה שיר (לשעבר אבוטבול), בביתם השכור של הזוג הצעיר. על הקו אמא שלה.

"דניאלה סליחה! אני מתנצלת בפניך ובפני ארנון, אני ממש מתביישת שלא זכיתי לחגוג איתכם את היום המאושר בחיי, ואת יודעת כמה מסרתי נפש בשבילך, כמה בכיתי והתפללתי אבל לא זכיתי לשמחה מושלמת דווקא בליל חתונתך, אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה!"

אבל אמא, תסבירי לי למה נעלמת? קרה משהו?

"דניאלה יקרה, אני מתביישת לספר לך. אבל כשהרב הקריא את הסכום שארנון ביקש לתת לך בכתובה, שמעתי "מאה וחמישים שקל" ופשוט נפגעתי עד עמקי נשמת. הבת שלי שווה 150 שקל? חשבת לי לעצמי, כמה חצוף הארנון הזה, מקבל ממני פרח, ילדה מוכשרת

חכמה וטובת לב, ונותן לה בכתובה מאה חמישים שקל, מה היא שפחה הבת שלי? מה היא סיר נירוסטה? וזה הרס אותי דניאלה. פשוט הרגשתי מרוסקת, חשבתי שעולמי מתרסק עלי, חרדתי גם לגורלך... לא יכולתי להישאר במעמד הזה ופשוט נעלמתי משם, עוד יותר בוכה מכל הבכיות שבכיתי בשביל שתינשאי... אבא חזר מהחתונה לפנות בוקר, וכשהסברתי לו על העלבון שלי, הוא שלף את הכתובה מתיקו ופתח אותה והיה רשום שם "מאה וחמישים אלף שקל" ואני, עקב הרעש וההמולה מסביב לא שמעתי את המילה "אלף". איי איי איי, כנראה שזכויותי לא עמדו לי לשמוח איתך ברגעים הקדושים הללו של חתונתך ויום שמחת ליבך בתי היקרה... אנא בקשי בשמי סליחה מארנון... מזל טוב, מזל טוב...".

* * *

אחרי השיחה המכאיבה הזו נרדמה מזל אבוטבול כשעל גבה לילה של שברון לב מיותר וחסר-טעם. בחלומה היא ראתה המון צדיקים קורני אור ושופעי שמחה. ואם היא איננה טועה, נדמה היה לה שהיא שמעה בת-קול לוחשת לה: "מזל מזל, כמה כואב מחיר החיפזון. וחוף מזה, דניאלה כל כך יקרה לך והיא זכתה להינשא, אז 150 שקל פחות או יותר, מסוגלים לגנוב לך השמחה...? לא חבל?".

טעם של החמצה עלה גם בפיו של הסופר שסיים זה עתה לתאר לכם עלילה אמיתית זו.

---

5 תפוחים מאחורי הגדר

פרק א'

ר' פרויקה שוסטמן היה חזן אגדי מזה 30 שנה, שנערץ על כל שומעיו בוורשה וגלילותיה. היה לו כישרון נדיר להפוך כל תפילה בעיקר בשבתות וימים טובים, לחוויה רוחנית מסעירה שהדביקה נשמות רבות חלולות כמלאות, אל אביהן שבשמים, בערגה יהודית כובשת ובצימאון נדיר להתרפק עם כל קהל הקודש על כנפי השכינה. הקדיש של שוסטמן היה כמו מקדח רב עוצמה. מעבר לעוצמותיו המרקיעות להרים את תפילות עמך בית ישראל מעלה מעלה היישר אל מול כסא

הכבוד, הקדיש שלו חלחל עמוק בחדרי הבטן ובסימטאות המצפון, ופעל גדולות ונצורות. ר' פרויקה ידע את מה שצריך לדעת כל יהודי, כי כשרון הזימרה שלו, הוא מתנה מהקב"ה, מתנת חנין, ומה לו, עפר ואפר רימה ותולעה לעתיד, להתגאות ביכולותיו הווקליות. אכן כן, צנוע ענו וישר דרך היה אותו פרויקה שוסטמן, אשר לפרנסתו עסק במסחר נעליים באחד מרחובותיה המרכזיים של וורשה. נולדו לו ולנוות ביתו שושנה ארבעה ילדים, שתי בנים ושתי בנות וכולם נישאו בשעה טובה, כך שגם היה נחת מהנכדים. ההווה נראה היה שלו פסטורלי וכמובן ספוג אידישקייט.

אחר כך פרצה המלחמה. גדודי הרשע והרצח של גייסות הפיהרר אדולף היטלר ימ"ש, פרצו לתוך פולין בהמוניהם, והפכו אותה מאכולת-אש לטרופים. הצבא הפולני הפרימיטיבי על סוסיו ומרכבותיו, כרע נפל שדוד אל מול הטנקים הגרמניים. הפולנים כידוע, לא היו תכלית המלחמה, זרע הפורענות הנאצי, שפרץ גבולות כתמנון צמא-דם, רצה ביהודים. מסע הקטל המזווע נפתח כידוע בהליכים של סלקציות, מחנות עבודה, ועוד הרבה לפני כן, בהגלייה לגיטאות. יהודים לא הורשו, על פי חוק, לדור סמוך לבני הגזע הארי, כולל פולנים.

משפחת שוסטמן מצאה עצמה כמו עוד רבבות ומאות אלפי יהודים בתוך דירת חדר בגטו. מחיי השפע והעושר הרוחני, אל האופל המאיים בדמותם של חיילים נאצים ארורים. מסעודות שופעות כל טוב, אל פרוסת לחם עבש וקליפות תפוחי אדמה. משמחת חיים כובשת, לחרדת מוות, לרעב תמידי מציק. משבתות רוויות הוד של תפילה מתרוננת בבתי כנסת מפוארים, למניינים זריזים במעבה מרתפים טחובים ואפלים.

"הקב"ה בא חשבון עמנו" הסביר פרויקה לאשתו ולצאצאיו. "יש דין ויש דיין. אנחנו לא יודעים חשבונות שמים מה הם, אך ללא ספק העובדה שזרע עמלק הגרמני שם לעצמו מטרה לדכא את היהודים, זו גזירה שמיימית ועלינו לקבלה בהבנה. הלוא ראינו במו עינינו כיצד משפחות שלמות בגרמניה בפולין ליטא ורוסיה, הולכות ומאבדות את צלמן היהודי, ומסגלות לעצמן את תרבות הגויים כאילו רוצות לומר "לא עם לבדו ישכון". אבל הקב"ה קבע "כן עם לבדד ישכון", ושלא יגלה חשיבות בהבלי התרבות הגויים. אינני יודע אם המכות הללו הן תוצאה של ההתבוללות ועירטול עמנו מן התורה והמצוות, אך חובה עלינו לעשות חשבון-נפש לא רק לאומי, אלא גם פרטי. בואו חביבי, למרות הסבל הרעב והאימה, נתפלל בדבקות, נקפיד על ברכות מילה במילה, ונעורר בקירבנו את האמונה, כי הכל מידיו של השם יתברך, והכל לטובה. אמונה זו בכוחה להושיענו מכל צרה וצוקה".

החזן ר' פרויקה שוסטמן גייס את שרידי כוחותיו הנפשיים והגופניים כדי לחזק את בני משפחתו. בלילות העגומים כשהבטנים מקרקרות והלב דואג הוא שר לנכדיו המרזים והמפוחדים שעניניהם בולטות מחוריהן, ניגוני תפילה, מסלסל בקולו ומחדיר בהם את אהבת התורה שמפעמת בתוכו.

לא הרחק מדירת השוסטמנים, למרתף טחוב, הגיעו בני הזוג גולד אבריימי ושרה, עם בתם הקטנה והיחידה רבקה'לה בת ה-10. שרה גולד היא אחותו הקטנה של החזן שוסטמן. המשפחות שמרו על קשר טוב, למרות המחנק בגטו ועודדו אלו את אלו.

הצורך הנאצי נכנס לגטו והודיע על כוונתו לשלוח את חלק מן התושבים למחנה עבודה. "העבודה משחררת". בשעה 11 בבוקר נערך המסדר. נשים במחנה השמאלי, גברים מימין. שורות שורות.

הקצין הנאצי וצמד עוזריו צעדו זקופים וגאים, מי שקיבל מכה ידע שהוא עולה לרכבת. בזווית עינו הבחין פרויקה שהנאצי מכה על גבו של גיסו אבריימי גולד, מבט מצודד לכוון מחנה הנשים חשף את גודל המכה. גם שרה גולד נבחרה לצאת למחנה העבודה. זה לא נגמר, הנאצים המשיכו במסעם בין השורות, והנה גם בניו ובנותיו של שוסטמן סומנו לעלות לרכבת המסע. המשפחה מתפרקת, השם ישמור.

דמעות, חיבוקים, קללות ונאצות. הנאצים צורחים וחובטים עם האלות. החזן פרויקה שוסטמן מבין שלנגד עיניו מתחולל עכשיו אסון אישי נורא. הוא מאבד אל הבלתי נודע את בניו ובנותיו, את אחותו ואת גיסו, והוא נותר כאן לבדו. רעייתו החולנית נלקחה יומיים לפני כן ל"מרפאה" של הגטו, ושום אות חיים לא נתקבל משם. עוד אסון... חלילה.

שרה גולד אחזה נואשת בידיה של רבקה'לה הקטנה ומסרה אותה בידיו של אחיה. "שמור עליה מכל משמר. היא היהלום היחיד שיש לי בעולם. אחי היקר אינני יודעת לאן הולכים מכאן, אינני יודעת אם אי פעם נחזור. אבל בשבילי ובשביל בעלי, אני מפקידה בידיך את האוצר האהוב שלי, ילדה תמימה זו, מלאך זה, היא בידיך למשמרת. עשה ככל שתוכל כדי שתינצל מן התופת הזו, ואולי אם ירצה השם, יישאר לי שם ושארית בארץ". עיני שרה דמעו.

הקריעה, היתה קריעת בשרים ממש. שוסטמן לא היה נאיבי, הוא הבין שזו פרידת נצח משארי בשרו, ורק רחמי שמים מרובים יותירו בחיים. אחד מעיר שניים ממשפחה. הוא חיבק את נכדיו הקטנים ונבלע בכניסת הבנין. הרכבת העמוסה והחנוקה, יצאה לדרכה. זעקות השבר של הילדים צבטו את ליבו. הוא אחז בידיה של רבקה'לה

הדומעת ואמר לה: "בתי אל תדאגי, אני מאמין שאבא ואמא יחזרו".
לאמיתו של דבר היו אלה מילות ניחומין, שהוא בעצמו לא האמין
בהם.

הנורא מכל התרחש למחרת בבוקר. מוקדם בבוקר.

משלוח הילדים.

שוסטמן לא האמין למשמע אוזניו, הכלבים הנאצים פשטו בין הבתים
והוציאו משם בכוח, תולשים ילדים מזרועות אמותיהם ללא רחמים.
מסננים קללות וחובטים באלות. הוא החביא את ששת נכדיו מתחת
למיטות, רבקה'ה מצאה מסתור מתחת לכיור.

הם בועטים בדלת. הם שוברים אותה. הם בפנים. שוטסמן מביט בהם
מבוהל.

"איפה הילדים?" הם שואלים. הוא לא עונה.

הם בועטים בשולחנות בכסאות במיטות. זעקות שבר. שוטסמן מנסה
להרגיע אותם, אך האלה מוטחת על מצחו ודם זב ממנו. הוא נופל
שרוע על הארץ, עוד בעיטה בפניו והוא מתעלף. הוא שרוע על הריצפה
זב דם, דמה שעות? לא ברור.

* * *

רבקה'ה הקטנה ניגבה את מצחו והושיטה לו כוס מים.

"דוד פרויקה, עכשיו לילה. הנאצים לקחו את מושיק וחוליה, ואת
כולם... רק אני נשארתי. עד עכשיו הייתי מתחת לכיור והם לא הבחינו
בי. מה נעשה דוד? איפה אמא? איפה אבא?" רבקה'ה בכתה ובכתה,
ופרויקה הביט בה כאוב, שבור כשכולו יסורי גוף ונפש.

אשתו נעלמה ב"מרפאה". בניו בנותיו ונכדיו הוגלו, גם אחותו וגיסו
נלקחו עמם. האם רבקה'ה היא שאר-בשרו היחיד? הוא לא הירשה
לעצמו לבכות. פרויקה הזדקף. הוא חש חובה אלוקית להציל את
רבקה'ה.

צולע וזב דם הוא יצא עם רבקה'ה דרומה. לדרומו של הגטו, שם
נמתחה חומת בלוקים גבוהה, מרוחקת כמאתיים מטר מהבניינים
האחרונים, וסמוך לה עשביה קוצנית בגובה רב.

"רבקה'ה יקרה אל תפחדי, אני משאיר אותך כאן ליד הגדר, ליד
החומה. תתחממי בין השיחים, ואני מקווה בע"ה לחזור ולקחת אותך.

אחפש דרך עדי שנימלט מן הגטו... את תמתיני כאן, ואל תזוזי". הוא הוציא מכיסו חצי פרוסת לחם עבשה ונתן לה. פרויקה פחד שהנאצים יאתרו את רבקה'ה ויקחו גם אותה במשלוח הילדים אל... המוות.

רבקה'ה האמינה לדבריו. היא ידעה שדוד פרויקה הוא איש טוב. אבל מסובב כל הסיבות שלח חייל נאצי לפתח דירתו, והלה גרר אותו לבנין המשטרה הגרמנית. פרויקה הואשם בהחבאת ילדים. האשמה חמורה ביותר על פי "החזון הנאצי" לפיתרון הסופי, ימח שמם.

* * *

שעת צהריים. צמאה מורעבת ומפוחדת ישבה רבקה'ה בין הקוצים והשיחים סמוך לחומת הגטו. מחכה לפרויקה שבושש לבוא. זה היום השני שהיא שם.

"אני עלולה למות מרעב" הרהרה. "אני לבד בעולם. שכחו אותי כאן". רבקה'ה חיבקה את ראשה בשתי ידיה ובכתה לריבונו של עולם "אבא שבשמים תציל אותי". לפתע שמעה איוושת צעדים מעבר לחומה.

יצר החיים עשה את שלו. "ממילא אני בסכנת חיים" חשבה "אם מעבר לגדר נמצא חייל גרמני אז הוא עלול לירות בי. אבל אולי יש שם סתם איש פשוט והוא יעזור לי". הרצון לחיות גבר על כל שיקול דעת.

"אם יש לך אוכל זרוק אותו אלי מעבר לגדר!" צעקה בשארית כוחותיה.

איוושת הצעדים נדמה. אחרי חצי דקה הבחינה רבקה'ה בתפוח עץ אדמדם מרחף באוויר בתנועה קשתית ונחת שלושה צעדים ממנה. היא הרימה אותו, ברכה ונגסה בכל פה. התפוח החייה אותה והוסיף לה תקוות חיים.

גם למחרת. אותה איוושה. היא צועקת "אם יש לך אוכל זרוק לי". ושוב תפוח, והפעם גדול מהקודם.

במשך חמישה ימים מישהו זרק לה אלמוני תפוחים מעבר לגדר. התפוחים העסיסיים הללו נתנו לה תעצומות ותקווה לחיות. באחד הלילות היא ראתה גבר חולף מעל החומה. הלה ניגש אליה, הרים אותה, והצליח להעבירה לצד השני. שם חיכו עוד ארבעה גברים ושתי נשים. הם החזיקו רובים בידיהם.

היו אלה פרטיזנים יהודים. רבקה'ה ברחה איתם ליער.

האם הם זרקו לה את התפוחים שמעבר לגדר? לא ברור.

פרק ב'

ר' פרויקה שוסטמן ישב שישה ימים על ספסל עץ בחדר החקירות של ה-S.S. מואשם בהחבאת ילדים יהודים שהיו מיועדים למשלוח. הרבה עינויים ומכות, עיגולים שחורים עטו את עיניו, וברק החיים החל להתעמעם. הרעב מציק, ההווה מבהיל, העתיד כמעט בלתי נתפש. הוא עצם את עיניו והחל לחלום.

הנה הוא ניצב על התיבה בבית הכנסת הגדול ופיו אומר שירה מעומק הלב. קולו מסתלסל ודבוקת מלאכים לבנים נושאים בכנפיהם מעלה את מילות הקודש של תפילת מוסף של יום הכיפורים. כן עכשיו יום כיפורים, אבל מי מרגיש זאת.

שוסטמן פקח עין תורנית והבחין בקצין נאצי גבה קומה שפקד עליו לחזור לביתו. "הזהר לך יהודי מסריח, בפעם הבאה שתגיע לכאן, לא תצא מכאן חיי". הוא רץ לכוון הגדר ובלש בין הקוצים. רבקהליה לא היתה שם. היא נעלמה. עוד אסון נוסף לשרשרת הטרגדיות שלו.

האמת היא, שהטעם לחיות ניטל ממנו. הוא איש בודד בעולם. לפני כחצי שעה "בישרו" לו שתי נשים צנומות וחולניות על פטירתה של אשתו ב"מרפאת" הגטו. ליבו שניבא לו רעות לא איכזב. נסיון העבר לימד, שמי שמגיע ל"מרפאת" הגטו, יוצא מת או עוד יותר חולה.

הוא טיפס תשוש וכפוף במדרגות לביתו השומם בגטו, ושרך רגליו בין הקירות השוממים. "יום הכיפורים היום. כנראה שזה הכיפור האחרון שלי עלי אדמות. אשתי כבר בעולם האמת, בני ובנותי נעלמו לתוך האופל הנאצי, אחותי ובעלה אף הם. רבקהליה נעלמה מן הגדר".

פרויקה שוסטמן הניח ראשו על אדן החלון ואיפשר לעצמו לבכות, לבכות, לבכות, עד כלות כוחותיו. הבכי הזה הקל עליו במידה רבה את העומס הנפשי.

לפתע שמעו אוזניו זעקות שבר שהגיעו מקצה הרחוב. לא היה כל חדש במחזה הזה. שני חיילים נאציים נושאי אלות היכו ללא רחם ביהודי מזוקן ונמוך קומה. חובטים בו מכל כוון אפשרי ומקללים.

הנה הם עוזבים אותו ונעלמים מעבר לרחוב.

פרויקה התנער וכוחות עלומים נינסכו בו. הוא רץ לשם כצבי וכאיל. ניגש ליהודי המחרחר ושותת הדם, ליטף אותו במצחו, וניגב את הדם מפניו. האיש החבול, הגוסס פקח את עיניו, וחיוך נסתר בקע מתוכן.

"אני מזהה אותך" לחש "אתה החזן המהולל פרויקה שוסטמן. שמי גדליהו פינקפלד, אני מברלין..." נשימותיו הפכו כבדות וחירחוריו מזוועים.

"שוסטמן, היום יום כיפור. כשהייתי ילד אבא שלי לימד אותי לחן מרעיד עולמות לקדושת מוסף, אותו נהג לשיר רק ביום כיפור... הקשב לי שוסטמן. הלחן הזה הוא הצוואה שלי. אני הולך למות עוד דקות ספורות... נקדש את שמך בעולם..."

שוסטמן היטה אוזנו לתוך פיו של גדליהו הגוסס וקלט כל תו ותג. "כשם שמקדישים... אותו בשמי מרום..."

רק הריבונו של עולם יודע, מאין שאב גדליהו פינקפלד את הכוחות לזמזם את הלחן והמילים. מחרחר, גווע, גוסס, חיוור, אבל הוא שר, והחזן שוסטמן מקשיב, כרוי. עד לנשימה האחרונה של האיש במילים "קדוש קדוש קדוש".

מאותו רגע היה שוסטמן בטוח שהוא נשאר בחיים, וישרוד את אימי הטרורף הנאצי. מדוע? כי הצוואה של היהודי המוכה שמת על קידוש השם היתה לחן לקדושה שהחזן המהולל מעולם לא שמע, מעולם לא הגיע לאוזניו.

"אני אשאר בחיים" נשמע פרויקה "ואת הלחן הזה אשיר בכל יום כיפור, בכל מקום שאשהה בו".

* * *

כן, הוא ניצל. שלוש שנים של זוועה מצמררת עברו על החזן מוורשה, וכמו עלה נידף ברוח הוא הקביל את פני החיילים האמריקנים שבאו לשחרר אותו ממחנה ההשמדה בוכנוולד. בדרך לא דרך, הגיעו אליו השמועות במהלך השנים, שכל בני משפחתו מצאו את מותם באתרי ההשמדה. איש מהם לא נותר, לא בנים לא בנות ולא נכדים. גם אחותו שרה גולד ובעלה ניספו.

ומה עם רבקה'ה הקטנה, האחיינית שלו, זו שהניחה לפני שלוש שנים ליד החומה בגטו? להיכן נעלמה רבקה'ה גולד, האם היא חיה? והיכן?

רק ב- 1955, עשר שנים אחרי תום המלחמה הצליח פרויקה שוסטמן לקבל שביב מידע על אחייניתו.

"אם אכן זו קרובת משפחתך" אמר לו נציג הסוכנות היהודית "נשמח להתעדכן. שמה על פי הנתונים שבידינו לא רבקה כפי שאמרת, אלא סטפני מרקיורי. היא נשואה ומתגוררת בדרום דקוטה".

פרויקה שוסטמן הגיע לדרום דקוטה עייף מיוזע ושופע תקוות. הוא לא הצליח להכניס לתודעתו, מדוע רבקה'ליה גולד, ילדה יהודיה נחמדה, מבית טוב, שינתה את שמה לסטפני...

המציאות סטרה על פניו.

הגב' הצעירה סטפני מרקיורי שפתחה את הדלת דמתה להפליא בתווי פניה לרבקה'ליה, שהוא החביא בין הקוצים ליד הגדר.

"ברוך הבא דוד פרויקה" היא אמרה בקול צונן יחסית והושיבה אותו על כסא בחדר. "צר לי אבל אני כבר לא יהודיה..."

פרויקה הרגיש שהוא הולך ומתאבן. הבת של שרה גולד לא יהודיה?

"כן דוד, החלטתי אחרי המלחמה לפתוח דף חדש בחיים, אבל עם דת אחרת, עם ג'ורג' מרקיורי הנוצרי. שילמתי מחיר כבד על יהדותי, ואני מקווה שאתה לא כועס עלי. אני גם אם לשני ילדים..."

דמעות ניקוו בעיניו. ילדיה חיים וגדלים נוצרים לכל דבר. הנאצים ימח שמם ניצחו בשתי החזיתות. גם חיסלו את בני המשפחה וגם גזלו את נשמתה של רבקה'ליה לטובת הנצרות.

הוא שתק, והביט גבוה מעל הגגות האדומים וחיפש בשמים ענן הנושא על גביו תקווה. שום ענן כזה לא נראה באופק.

איך ניצלת רבקה'ליה?

"בזכותך דוד פרויקה. בזכותך. אני זוכרת אותך רץ בבוקר לכוון הגדר המרוחקת מבנייני הגטו. היה שם שדה קוצים גדול. הנחת אותי שם והבטחת לחזור... ולא חזרת. אני האמנתי כל הזמן שתחזור. רציתי שתחזור ולא חזרת.

פרויקה בכה חרישית. "הייתי בחדר החקירות של המשטרה הנאצית ששה ימים. כששחררתי אחרי חקירות ומכות, רצתי לגדר, לא הייתי שם. האיחור הזה עלה לי ביוקר... את שבוייה בקרב עם זר.

סטפני, רבקה'ליה, עצרה בעד ריגשותיה. היא החליטה וזהו.

כמה זמן נחבאת מאחורי הגדר? שאל.

"חמישה ימים.

ומזון מאין? שאל.

"לא תאמין דוד, הייתי צמאה ומורעבת ממש, עד ששמעתי איוושת צעדים מעבר לגדר הגבוהה. הרעב גבר על ההגיון וצעקתי בשארית כוחותי "אם יש לך אוכל זרוק לי" חשבתי לעצמי אם זה חייל נאצי אז שיירה בי, גם ככה קטנים היו סיכויי לחיות... אבל קרה נס, מישהו זרק לי תפוח אדום ועסיסי מעבר לגדר. לא יום, לא יומיים, חמישה ימים. אחרי חמישה ימים נודע לפרטיזנים היהודים שיש ילדה יהודיה המסתתרת מאחורי הגדר, הם הגיעו אלי, והבריחו אותי ליערות. שלוש שנים הייתי עמם, נערה פרטיזנית, שורדת ונחבאת. כשהסתיימה המלחמה ביקשתי מהם לנסוע לאמריקה, הם בחרו בארץ ישראל. כאן פתחתי חיים חדשים במוסד לנערות ניצולות שואה, אבל בשלב מסויים בחרתי להיפרד מיהדותי...

במשך חמישה ימים זרקו לך מעבר לגדר תפוח עץ בכל יום?

"בהחלט.

ומי זרק?

"אינני יודעת. פשוט אינני יודעת מי זרק לי תפוחים.

"ילדתי רבקה'ה, הקב"ה נתן לך חיים במתנה, את בת להורים צדיקים וקדושים, אנא חיזרי הביתה...!!! את יהודיה יקירתי...".

הדלת נסגרה ופרויקה שוסטמן פכר אצבעותיו על פניו ובכה. שבוע ימים אחר כך בארץ ישראל, בישיבת פוניבז' בתפילת יום כיפור הוא סילסל בקולו המרשים את ניגון הקדושה שלימד אותו הקדוש גדליהו פינקפלד היו"ד. עיניו מלאו דמעות של יסורין, ובדמיונו הוא ראה המון תפוחים אדומים, שמישהו זורק מעבר לחומה.

פרק ג'

לחיים יש קצב משלהם. פרויקה שוסטמן חזר לארץ ישראל שבור ורצוף, כמה שנים אחר כך הוא נישא בשנית - לניצולת שואה - אך לא זכה לזרע בר קיימא. ההחמצה של חייו היתה רבקה'ה גולד, שאר בשרו היחיד שנותרה לו אי שם בדרום דקוטה עם הגוי שלה ג'ורג' מרקוורי, מגדלת את ילדיה תחת עטיפת הצלופן הנוצרי.

שנה ועוד שנה. פה ושם הוחלפו כמה גלויות נימוסיות. הוא איחל לה שנה טובה, והיא החזירה לו גלויה בתאריך הלועזי של השנה החדשה

לשיטתם. המציאות הזו צבטה את ליבו. הוא לא ניסה להאשים אף אחד. חידת חייה של רבקה גולד ריחפה מעל ראשו כלהט החרב המתהפכת, השכול, אימת המוות ערערו את אמונתה של הילדה התמימה. התמונה של אחותו שרה גולד הי"ד אוחזת בידה של בתה הקטנה לא משה מעיניו אפילו יום אחד. "אני מפקידה בידך את האוצר האהוב שלי... היא בידך למשמרת".

"פשעתי בשמירה" היה מתייסר בדמעות פרויקה שוסטמן מול ארון הקודש, אין זכר ואין שארית למשפחה.

* * *

חלפו להן 40 שנה.

נטלי ריצ'רדסון נערה בת 16 ביקשה לשוחח עם המורה שהיא אהבה ביותר, שושי רימון. הגב' רימון אשה כבת 35, חרדית, שהרב שלה בישראל הציע שתקבל משרה זו, ומי יודע, אולי בארה"ב ימצא גם השידוך. היא שימשה כמורה ליהדות (מטעם אחד האירגונים הדתיים) לילדים יהודיים שלמדו בבית ספר נוצריים. גב' רימון העניקה להם את נעימות אישיותה הקורנת והטובה, והשקתה אותם בערכים של מוסר יהודי, בשילוב מאמרי חז"ל וסיפורי צדיקים. הילדים היו מוקסמים מאישיותה ובלעו בשקיקה כל חידוש תורה וכל זווית מרנינה על הבית היהודי.

נטלי ביקשה לשוחח בארבע עיניים עם המורה שושי.

"לא תאמיני מורתי, אני נמצאת עכשיו במצב הכי מוזר בחיי. אמי שהתגרשה לפני כשנתיים נישאה לפני כחודש עם יהודי... אבל עם פאות ארוכות, שטריימל, עם זקן ארוך, שרוקד ושר כל היום.

"נו, זה נפלא, אמא שלך כנראה מתחזקת באמונתה!" חייכה שושי.

"אמא שלי ממש חזרה בתשובה, אבל כל עוד אבא היה בבית, לא הרגשנו זאת כל כך. אבא שלי אינני יהודי את יודעת?"

"כן, כן.

"וזה גם הסיבה שהם התגרשו. אבא לא רצה להתגייר. את מבינה שושי, אני נהניית לשמוע על היהדות והתורה והצדיקים, אבל מזה חודש ימים יש לי אבא חרדי בבית, עם מזמורים, ושולחן שבת... אני ממש לא רגילה לזה... ואמא שמה גם כיסוי ראש. הבית השתנה לנו ממש תוך חודש ימים... אמא סיפרה לי שבעלה החדש, נחמן שונשיין

שמו הוא חסיד אמיתי, והם הכירו על ידי שדכן... אני המומה. מה עושים עם זה שושי?.

הגב' רימון ליטפה את ידיה של נטלי הצעירה ואמרה לה: "תשמחי, קיבלת מתנה מבורא-עולם, אמא שלך זוכה להקים בית יהודי נאמן, תני לה יד, אל תתנגדי לה, חייכי, שמחי, נכון יש לך אבא נוצרי, אבל נולדת לאם יהודיה, ואת יהודיה לכל דבר. מעתה תוכלי לממש את היהדות שלך כמו כל בת ישראל כשרה".

והשתיים התחבקו בחום.

"נטלי יקירתי, שמעתי שכתבת מחזה חדש שיוצג בעוד מספר חודשים בכנס עולמי של ניצולי השואה שייערך כאן בניו-יורק. זה נכון?"

"כן שושי. קראתי לפני כשנה בעתון יהודי, שמחפשים מחזה שיציג סיפור מקורי של ניצול שואה, וקיבלתי על עצמי משימה זו. סמוך לביתנו מתגורר יהודי קשיש שהכרתי מזמן, והוא סיפר לי את סיפורו האישי כיצד ניצל מציפורני הנאצים. הקלטתי אותו ואחר כך המחזתי את הסיפור. הוועדה של הכנס העולמי בחרה במחזה שלי מתוך 22 מחזות שנשלחו לשיפוטה.

"כל הכבוד יקירתי, כל הכבוד. את נערה כל כך מוכשרת, ואין לי ספק שאת זוכה למתנות שמימיות. הנה אמך חזרה בתשובה, ואת בלי עין הרע, הולכת להפוך למחזאית איכותית שתחדיר בצופי המחזה שלך אמונה והשגחה. האין זאת?"

"אני מקווה שושי, מאד מקווה" לחשה נטלי.

* * *

היה זה כנס ענק בו נטלו חלק כ- 10,000 ניצולי שואה מישראל ארה"ב ואירופה. גם ר' פרויקה שוסטמן נסע לשם, על מקלו. הוא לא הודיע לרבקה'ה-סטפני שהוא בניו-יורק. הארוע נמשך יומיים, במהלכו נשאו דברים נשיא ארה"ב, ראשי ממשלות, נציגים של אירגוני ההצלה, הסטוריונים חוקרי שואה ועוד. גולת הכותרת של הכנס הגדול, היה אמור להיות המחזה של נטלי ריצ'רדסון, נערה יהודיה, בת לאבא נוצרי, שהצליחה לשזור את סיפור חייו המרטיט של אהרון חיים רובינשטיין. במשך כשעתיים נפרש סיפורו של ילד יהודי, בן יחיד, שגדל בעיירה קטנה בפולין לזוג הורים צדיקים. האבא היה השוחט של העיירה, איש יודע ספר, ומאיר פנים לכל אדם, והאם אשה נמרצת ובעל חסד נדיר, היתה הבלנית.

אהרון חיים גדל באווירה מפנקת ואוהדת, וכל רבותיו ומכיריו הועידוהו לגדולות. "נכון, אביו שוחט וצדיק מופלא" היה נוהג לומר רב העיירה נפתלי ברימשטיין "אבל בנו, אהרון חיים יהיה תלמיד חכם מופלג, שעוד רבים וטובים ישתו בצמא מאימרותיו וחידושי".

במשך שעה ארוכה צייר המחזה במכחול אומן, חיים יהודיים בעיירה שלווה הנסוכה בחן יהודי, בפסטורליה ססגונית המורכבת מתפילות, עגלונים חרוצים שואבי מים, סנדלרים והווי חמים של חסד ואהבת הזולת.

ובדיוק ברגע שאהרון חיים הקטן ישב על שפת-הבאר עם חליל בפיו, בצילו של עץ גבוה, נשמעו היריות הראשונות, ופרצו לבמה 10 קצינים נאציים עם מדי ה-S.S.. הכל כך מוכרים. במשך דקות ארוכות הבמה נראתה כבוקה ומבולקה, רובים, אלות, צעקות, בכיות. הקטע המזויע הזה הסתיים כאשר פנס קידמי בבמה מלווה זוג הורים מבוהלים האוחזים ביד בנס הקטן ורצים עמו לעבר הבלתי נודע.

הזוג רובינשטיין שועטים, ללא מטלטלים, ללא פרוטה בכיס אל הכפר השכן, שם התגורר לו הכומר המחוזי מרטין לואיס פינגרס. הם יודעים שעניינים נאציות עוקבות אחריהם, ואין שום סיכוי שיימלטו מן המלתעות האכזריות של שלוחי הפיהרר. מאופק לאופק הם מבחינים במשאיות, טנקים וחיילי רגלי, טבעת החנק מתהדקת.

על הבמה רואים את השלושה מתנשפים, מביטים לאחור בחרדה. הנה הם מגיעים לביתו של הכומר, ומקישים על דלתו. הרב רובינשטיין השוחט של העיירה היה מיוודד עם הכומר פינגרס למעלה מ-20 שנה. הכומר זכר לשוחט היהודי את מעשה ההצלה שלו. היה זה כאשר באחד הלילות טעה הכומר בדרכו, ונפל לבור עמוק במעבה אחת החורשות. הוא נפצע קשה, ובשארית כוחותיו זעק לעזרה. סיכוי קלוש היה שמישהו ישמע אותו. אבל מי שאמר והיה העולם סיבב שהשוחט הרב רובינשטיין עבר עם עגלתו עמוסת הבשר בסמוך לאותה חורשה בשעת לילה, ושמע את הכומר הפצוע משווע לעזרה. הוא שלשל עצמו לתוך הבור, בעזרת חבל שקשר לגזע עץ, חבש את פצעי הכומר והעלהו אט אט. הכומר פינגרס לא היה כפוי טובה, ומדי שנה בתאריך נפילתו לבור, התאריך הלועזי כמובן, שלח לשוחט רובינשטיין זר פרחים עם הקדשה יפה לאות הוקרה והערכה.

הדלת נפתחה. הכומר שפסף עיניו בתדהמה.

"כן ידידי הרב רובינשטיין מה אוכל לעזור לך?"

"ידידי הכומר, הנאצים רודפים אחרינו. חיינו בסכנה. אשתי ואני נמלטנו לעבר היער, אולי הקב"ה יצליח דרכנו וניצל, אבל בנינו היחיד

אהרון חיים, הוא ילד חולני וחלוש חולה באסטמה, ואנו חוששים לו. עשה עמדי חסד, שמור על בני הקטן, כאילו הוא בנך. ואני מתחנן בפניך, אם יש לך הרהור קטן להעביר אותו על דתו, הרוג אותו, עדיף שימות כיהודי ולא יתנצר. אבל אם אתה זוכר לי טובה, אז אנא שמור על צלמו היהודי עד לסוף המלחמה ושלח אותו לעמו, לעם היהודי...

עיניו של הכומר מרטין לואיס פינגרס היו ממוקדות במיטבו היהודי. "ידידי הרב רובינשטיין, אתה יכול לסמוך עלי. אני אשמור על חיי בנך כאילו הוא בני. אני אשמור על צלמו היהודי, כפי שביקשת. אני חייב לך את חיי..."

אבא ואמא חיבקו ארוכות את אהרון חיים ונישקו אותו ללא הפסק. "תשאר יהודי, בני תשאר יהודי. עדיף יהודי מת מאשר מומר חי" לחש אביו על אוזנו. "ואם ירצה השם אחרי המלחמה נחזור להיות משפחה אחת".

* * *

תקווה לחוד, גזירות לחוד. במשך שלושה חודשים נמלטו בני הזוג רובינשטיין מן הנאצים, במעבה יערות מתלולים ועמקים, עד שנתפשו. עדי ראייה שניצלו מספרים, שיחד עם עוד כמה מאות יהודים הם כרו קבר לעצמם בפיקוח רוצחי ה-S.S. ואחר כך נורו למוות.

אהרון חיים נותר בביתו של הכומר. אורות המסך כבו. והקהל יצא להפסקה.

פרק ד'

כשהקהל חזר מן ההפסקה, והשקט חזר לשרור באולם הענק, לעיני 10,000 צופים, דלק בחזית הבמה פנס אחד. קרן האור התמקדה ונעה אחרי הילד החביב אהרון חיים רובינשטיין, המטייל לו עצוב ונכה-רוח בינות עצי היער. מנגינה מלנכולית ומרוסקת של כינור צרוד ליוותה את הנער הצעיר, היתום שנותר לגדול בחסותו של הכומר מרטין לואיס פינגרס. כיסיו של הנער נראו גדושים ומלאים כל טוב. פה ושם הוא פיצח אגוז או בוטן.

לפתע נעמד הילדון ליד חומה גבוהה, הביט בה, והרמקולים הביאו לאוזני הצופים את הרהורי ליבו.

"אני מקווה שאני לא יתום. אבא ואמא נמלטו מכאן, ועל פי מה שאני שומע מהכומר ואשתו, הם בטח נתפשו על ידי הנאצים. הו אלוקים

שמור נא עליהם... הכומר דווקא איש טוב, והוא מאד מעריך את אבא. הכומר אמר לי שהוא חייב את חייו לאבא, ולכן הוא יעשה הכל כדי שלא ידעו שאני יהודי הוא גזז את פאותי, כדי שלא אראה כיהודי, אבל הוא מאפשר לי כל בוקר להתפלל במרתף. הוא השביע אותי שלא אגלה לאף אחד את שמי האמיתי. מבחינתו של הכומר שמי גאורגיו מנטופיס, ואני בנו של אחותו מנצ'רה, שנמסר לידיו כדי שילמדו נצרות, כדי שגם הוא יהפוך לכומר. אני נכנסתי לתוך המשחק הזה יפה מאד. כולם בעיירה בלעו את הפיתיון הזה, שערי הבהיר ופני האריות הם מסווה מצויין. השבוע טיילה בעיירה פלוגה של לוחמים גרמניים שהצדיעו במוהל יד לעברי, ואני בזתי להם. אני כבר חודשים ארוכים בבית הכומר, ולא רואה את הסוף. השכן שלנו הנגר, אמר שהמלחמה תמשך לפחות עוד שנתיים שלוש עד שהפיהרר ימ"ש יחסל את כל ה... כאן בינות עצי היער סמוך לחומת הגטו, אני מתבודד איתך אבא שבשמים, ומבקש ממך שתעשה הכל שתסתיים כבר המלחמה, שאבא ואמא יחזרו, והשמש שוב תזרח כמו פעם, בלי פחדים ובלי רדיפות".

אהרון חיים צעד ליד החומה דורך על עלי השלכת היבשים כשלפתע נשמע קול ילדותי.

"אם יש לך אוכל, זרוק לי, אני רעבה..."

אהרון חיים נעמד מופתע, מביט מעלה, מחטט בכיסים ומוציא משם תפוח גדול אדום ועסיסי. הוא ממתין לוודא שאכן אינו חולם.

"הלו, אתה הצועד מעבר לחומה, אם יש לך משהו לאכול זרוק לי זאת בבקשה, אני נורא רעבה".

אהרון חיים מניף ידו ומעביר בקשת חדה את תפוח-העץ לעבר הצד השני של החומה. התפוח נוחת. לא רואים מי מקבלו.

הקטע הזה חוזר על עצמו בהצגה חמש פעמים תוך דקה אחת. כל 12 שניות זה יום שחולף. חמשת התפוחים נעלמים מאחורי החומה, ואהרון חיים מסכם בהרהורי לבו "אינני יודע מי ביקש ממני תפוחים... אבל מה שברור אם עשיתי דבר טוב במלחמה, זו היתה דאגה אמיתית כנראה לילדה רעבה שהתחבאה מעבר לבלתי נודע בצידה השני של חומת הגטו..."

לפתע נשמעו צעקות מאחת השורות הקדמיות "סבתא התעלפה!!! קיראו לרופא". המולה, רעש. אנשים קמים מבוהלים. שחקני ההצגה נעמדו מבולבלים, מישהו הדליק את האור באולם הענק ורופא גבה-קומה עם תיק תרופות בידו פתח בריצה מהירה לעבר מקור המצוקה.

"סבתא סבתא תתעוררי!!!" זעקה נטלי ריצ'רדסון המחזאית הצעירה לעבר סבתה המעולפת שהפכה חיוורת מרגע לרגע... ועיניה עצומות... "אוי סבתא, אני מבקשת ממך להתעורר!". הרופא המיומן בסיוע אחות מקצועית ביצעו בסבתא החיאה זריזה, ואחרי שלוש דקות התיישה מאוששת על כסאה הגב' סטפני מרקורי הלוא היא רבקה'ה גולד, סבתא של נטלי ריצ'רדסון, שהיא גם המחזאית.

"נטלי" ביקשה סטפני מרקורי מנכדתה "אני מבקשת לדעת מי גיבור הסיפור של ההצגה שלך... אני המומה... אם אינני טועה המחזה שלך הולך לפתור לי תעלומה של עשרות שנים. התעלומה של חיי".

"סבתא, שמו של גיבור הסיפור הוא כשמו של הילד במחזה אהרון חיים רובינשטיין. הוא כבר איש מבוגר, שגר סמוך לביתנו, גם אמא מכירה אותו".

כאן המקום לציין, כי הגב' אלקה ריצ'רדסון, אמה של נטלי ובתה של סטפני, היא כמובן יהודיה לכל דבר, שזכתה - לאחר גירושה - לחזור לבית היהודי ולהינשא לחסיד ירא שמים והיא זו שעודדה את בתה לכתוב את המחזה "תפוחים מאחורי הגדר" שתיאר את מסע חייו של ניצול השואה אהרון חיים רובינשטיין, שגדל שנתיים בביתו של הכומר פינגרס. אגב, אחרי פטירתו של הכומר נדד הילד ביערות במשך שנה נוספת עד תום המלחמה. אחר כך הוא נסע לארה"ב במסגרת אחד מאירגוני ההצלה היהודיים.

לפתע הבחינו אלפי הצופים באיש קשיש חבוש כיפה העולה לבמה, מדרגה אחרי מדרגה. הוא ניגש למיקרופון ואמר "שמי אהרון חיים רובינשטיין, אני גיבור המחזה הזה. צר לי שההצגה הופסקה באמצע, אני מקווה שלא קרה חלילה אסון... אבל אם כבר הקב"ה נתן לי את כוחות הגוף והנפש לעלות על הבמה, אז אני מבקש לשאול, האם מישהו מכיר, שמע, או יודע, מי ביקש ממני תפוחים מאחורי חומת הגטו?

דממה מוחלטת באולם.

"אני! אני" צעקה רבקה'ה גולד. "אני הילדה הקטנה ששמעה את איוושת צעדיך מאחורי החומה, אני התחננתי שתזרוק לי מזון, אתה הצלת את חיי... אני חייבת לך את החיים שלי!!!".

הדרמה הזו לא היתה מתוכננת. את המתח באוויר ניתן היה לחתוך בסכין. אהרון חיים רובינשטיין הניע את הכיפה שעל ראשו במבוכה, ניסה להבחין מי היא הדוברת, אך ללא הצלחה.

ואז קמה הגברת סטפני מרקיורי, הלוא היא רבקה'ה גולד וצעדה באיטיות לעברו של מיטיבה. "מיסטר רובינשטיין תודה, חמשת התפוחים שלך נתנו לי במתנה את החיים שלי..."

והנה ללא כל הודעה מוקדמת מקצהו הדרומי של האולם, צעד עוד איש קשיש על מקלו וצעק "רבקה'ה אל תשקרי! התפוחים האלה איבדו את חייך... החיים שלך ילדתי הלכו לאיבוד... אהרון חיים רובינשטיין הוא יהודי שומר תורה ומצוות, אבל את ילדתי הלכת לרעות בשדות זרים..."

ר' פרויקה שוסטמן ממרומי גילו הרגיש שהוא חייב לזעוק בפעם האחרונה, אולי, את זעקת חייו. "אהרון חיים גדל אצל כומר, חי כמו חיה פצועה ביערות, איבד את הוריו, אבל שמר על צלם היהודי שבו, ואת? את רבקה'ה גולד, לאן את הגעת? אני לא אשכח את הרגע הנורא כשאימת חרב מלאך המוות מרחפת על צווארנו. אמא שלך, אחותי שרה גולד הי"ד, התחננה בפני "פרויקה אני מפקידה בידיך את האוצר היקר ביותר שלי, בתי היחידה שמור עליה. יסלח לי אלוקים, אבל פשעתי בשמירה" ופרויקה שוסטמן פרץ בבכי נורא, שפילח את כותלי האולם, והדמעות שלו צרבו את עיני כל הקהל המשתאה, שנוכח ב"הצגה" מדהימה של שני ספורי חיים שנצרכו להם ברגע של אמת - על במה אחת - אחרי עשרות שנות מועקה.

"דוד פרויקה היקר" זעקה רבקה'ה גולד שהופתעה מנוכחותו של הדוד היקר שלה באולם, "עכשיו אני מקבלת על עצמי עול מלכות שמים!!! חטאתי! עוונתי! פשעתי! אני מבטיחה לך שעד יומי האחרון אחיה כיהודיה כשרה לכל דבר. אתקן את כל אשר קילקלתי, אבנה את אשר הרסתי. אבא שלי השם יקום דמו לימד אותי כילדה קטנה, שגם תשובה ברגע האחרון רצוייה ומקובלת היא..."

* * *

המחזה "תפוחים מאחורי הגדר" שכתבה נטלי ריצ'רדסון נכדתה של רבקה'ה גולד היכה הדים רבים, הן בהצגת סיפור חייו של אהרון חיים רובינשטיין, אבל גם הרבה מעבר לדרמה שהתרחשה באמצע המחזה.

נתחיל במורה שושי רימון שנשלחה על ידי הרב שלה לארה"ב כדי לחזק בני נוער יהודיים, ושם הכירה את המחזאית הצעירה נטלי ריצ'רדסון. ובכן, שושי רימון זכתה להשתדך לנכדו ירא השמים של האלמן אהרון חיים רובינשטיין, הילד של התפוחים. נטלי עצמה קיבלה על עצמה עול מלכות שמים, כמו אמה, כמו סבתה, נסעה לישראל והקימה כאן בית נאמן, עם אחד משארי בשרו של גדליה

פינקפלד הי"ד מי שלימד ברגע חייו האחרונים את החזן פרויקה שוסטמן את הלחן המרעיד לבבות לקדיש יום הכיפורים.

הסיפור לא הסתיים בכך. רבקה'ה גולד הסבתא, באמצעות הדוד היקר השדכן ר' פרויקה שוסטמן, השתדכה לר' אהרון חיים רובינשטיין, הנער שזרק לה חמישה תפוחים של חיים מעבר לגדר הגטו.

לא מאוחר, רק 42 שנים אחרי...

תאונת השבת

//

צביקה שרון היה חילוני עם מצפון. מעולם לא ביצעו תחקיר מעמיק כדי לבחון את חביונות מצפונו, אך די אם נספר לכם מה הוא אמר על עצמו: "ובכן, אני פלורליסט, עם השקפת עולם שהכל נכון, הכל מותר, איש הישר בעיניו יעשה, אבל! שלא יפריע לאחרים. לי קשה כאיש עם מצפון (!!!) לקבל עוולות שעושה אדם לחברו".

נו, היו שואלים חבריו, אתה אדון צביקה שרון יכול להגדיר לנו מה הן העוולות שמעוררות מדי פעם את מצפונך הטהור?

וצביקה היה משיב ממרומי בטחונו העצמי: "ודאי, פשוט הדבר שאסור לגנוב, לנאוף, לשקר, לשמוח לאיד. אבל ישנן גם מעשים רעים הנעשים בשוגג ועליהם גם קשה להבליג. כמו למשל נהג שעולה למכוניתו שתוי או עייף, ופוגע בילד שמשחק בשולי הכביש. אחד כזה צריך לנער אותו, להעניש אותו ולמרוט את נוצותיו, עד האחרונה שבהן. אם היה לו מצפון לנסוע על רכבו עייף או שתוי, אז אין לו מצפון. זה אומנם נעשה שלא בכוונה, אך יש במעשה סרך זדון הנובע מחוסר אחריות משווע... מגיע לו עונש חמור מאד מאד".

האמת ניתנת להיאמר שצביקה שרון בן 45, יועץ מס ותיק בעל שם טוב, היה נהג זהיר באופן יוצא מן הכלל. הוא שמר על כללי הזהירות על הכביש, כך שמעולם לא נתפש על מהירות גבוהה, או חציית קו לבן, וגם חגורת הבטיחות היתה כמעט מאולפת ונטרקה על חזהו באומנות זריזה. רפורטיס? לא היו ולא נבראו. רק פעם אחת בקריירה תפש אותו שוטר בלי רשיון נהיגה. צביקה שכח את ארנקו בביתו, ולאחר

שיחה מעמיקה עם השוטר בסיוע דמעה קטנה בזווית העין, קלט השוטר שמדובר בפדנט מן המעלה הראשונה, שזו עבירת התנועה הראשונה שלו. למותר לציין שהוא שוחרר מצפורני המשטרה עם טפיחה על השכם.

מי כמוכם יודעים שכל התזות על המצפון הנקי, על הזהירות בדרכים והקפדה על כללי נהיגה טובה, יפים וטובים עד... תכף נסביר עד מה...

* * *

ביום רביעי אחד לפני כשלוש שנים נעל צביקה שרון את משרדו מוקדם מן הרגיל. כאב שיניים טורדני לא מש ממנו, והוא החליט להגיע בדחיפות לרופא השיניים שמלווה אותו עוד מימי נעוריו, ד"ר שרגא פיק. הוא ירד לחנייה עם המעלית, ותוך שניות ספורות הניע את רכבו. הקליניקה של ד"ר פיק שכנה אחר כבוד בשכונת היוקרה "דקלים", מרחק 10 דקות נסיעה ממשרדו של שרון.

מכונית היונדאי המהודרת יצאה מן הבנין ונעה לכוון הכביש הראשי. כאב השיניים קצת טשטש את צביקה שרון שנשך שפתיו ולחץ על דוושת הגאז. מרחוק הוא הבחין בילד כבן 10 רוכב על אופניו סמוך למדרכה, ומפנה את ראשו מדי פעם שמאלה מתוך כוונה להכנס לנתיב השמאלי בכביש המהיר. צביקה שרון האט ונתן לילד להכנס לנתיב השמאלי, הילד הסיט את כידון אופניו שמאלה, אך כאן קרה הנורא מכל. גלגל האופניים הקידמי החליק על שלולית שמן והנער איבד שווי משקלו והוטח ארצה. צביקה שרון לא הספיק לבלום ומכוניתו פגעה בילד בעוצמה. חריקת הבלמים לא הועילה. צביקה ההמום והמבוהל ירד מן הרכב וגילה את הילד עמרם טוניק טובל בתוך שלולית דם. תוך שתי דקות הגיע אמבולנס, וחצי דקה אחריו ניידת.

חקירת המשטרה היתה קשוחה. רשיונו של הנהג הוותיק נטול העבירות נשלל ע"י קצין משטרה בכיר ל-30 יום, עד למשפטו הצפוי. צביקה היה שבור לחלוטין אבל לא משלילת הרשיון, אלא מהפגיעה האיומה בילד תמים על אופניו.

אחרי שלושה ימים של הסתגרות בבית מבלי יכולת לקום מן המיטה, איתר מר שרון את בית החולים ושמע כי הילד עדיין מאושפז במחלקה לטיפול נמרץ. עמרם טוניק, תלמיד כיתה ה' בתלמוד התורה "שערי יהודה" היה מחוסר הכרה מזה שלושה ימים, מצבו הוגדר קשה אבל יציב.

בשעה שש בערב הוא נכנס למחלקה והבחין בבני משפחת טוניק האחים האחיות וההורים אוחזים בידיהם ספרי תהילים וקוראים.

צביקה שרון החילונית עם המצפון התיישב הרחק מהם על כיסא מרופד, ולא ידע מה לעשות עם עצמו. הוא חשש שאם יזדהה בפניהם הם יכעסו עליו ויבזו אותו, ונפשו לא בנוייה עכשיו לבזיון הזה. הוא עצם את עיניו ונזכר באותן שניות גורליות.

"אני רוצח" הרהר "אם היתה לי אחריות כנהג, הייתי חייב לשער בנפשי שעמרם עלול להחליק או לאבד שיווי משקל ולשמור מרחק רב יותר כדי לבלום. לא משנה שלא עליתי שתוי, ולא עליתי עייף לרכב, מה שברור שכאב השיניים גרם לי לטשטוש שבסופו של דבר גרם לתאונה המחרידה. אני אדם בלי מצפון, וחסר אחריות מן המדרגה הראשונה. היה עלי להזמין מונית ולא לנסוע עם כאב שיניים ולהרוס חיים של משפחה שלמה... אוי אוי אוי צביקה שרון תתבייש לך!".

צביקה שרון מחה שתי דמעות קטנות והצטנף בכיסאו. זה נמשך שבוע ימים. אחיו הקטנים של עמרם טוניק, כבר הספיקו להכיר את מר שרון שעדיין לא הזדהה כנהג הפוגע. הם הביאו לו ספר תהילים ואמרו לו "כדאי לך לקרוא תהילים זה מבריא את החולים, וגם את החולה שלך...".

צביקה רצה לספר להם שהחולה שלו זה גם החולה שלהם, אבל הוא עדיין לא היה בשל לזה. הוא שלף את כיפתו המקומטת מן הכיס והחל למלמל פסוקים שלא הכיר. בזווית עינו הוא קלט את גב' מלכה טוניק אוחזת סידור בידיים, עומדת מול דלת המחלקה ומתפללת, פניה היו שטופי דמע.

ליבו של שרון נשבר בקרבו, וכשהיא פנתה להתיישב הוא ניגש אליה.

"ערב טוב גב' טוניק, שמי צביקה שרון, אני הנהג שפגע בבנך עמרם שיהיה בריא. אני ממש שבור, ואינני יודע כיצד לתקן את העוול שגרמתי לכם. אתם בוודאי כועסים עלי... סליחה. אבל אני מבקש ממך, כל מה שתרצו אתן לכם. כל מה שחסר לכם אשלים לכם. אני יודע שהדבר הכי חסר זה שעמרם יהיה בריא אבל זה לא בידי. אנא, אמרי לי מה אוכל לתת לכם ולהשקיט את מצפוני?".

גב' טוניק הביטה באיש השבור ואמרה לו "חלילה מר שרון, אנחנו לא כועסים עליך כלל וכלל. עמרם שלנו נפצע וזה רצון השם... אנו חייבים להתפלל ולעשות הכל שיבריא, אך כעס או הקפדה עליך, אין בלבנו. כל שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה, ולנו אין שאלות ולא טרוניות. קשה לנו, זה נכון, אבל אמונתנו חזקה מתמיד...".

"אבל גב' טוניק!" התחנן צביקה שרון "מה אני יכול לעשות למענכם, מה אני יכול לעשות למען עמרם...".

"אתה יכול לעשות למענו" לחשה גב' טוניק "מחר שבת. אנא שמור שבת אחת למען רפואתו של עמרם בן מלכה, אולי הקב"ה יתמלא רחמים עליך, עליו ועלינו והוא יבריא..."

צביקה שרון שמר שבת לשיטתו. לא נסע ברכב, לא הדליק אש, לא עישן. הוא הלך בליל שבת לבית הכנסת וכל יום השבת ישב על המרפסת וקרא תהילים. במוצאי שבת צלצול טלפון. על הקו נחשון טוניק אביו של עמרם: "צביקה שבוע טוב, אני שמח לבשר לך שבמהלך השבת עמרם שלנו חזר להכרה... הו, הו, ידידי תראה כמה השבת שלך חשובה וקדושה לבורא עולם".

עיניו של צביקה שרון נתמלאו דמעות של אושר. "נחשון ידידי, אני נורא שמח שעמרם חזר להכרה, אבל אני, אני צביקה שרון גם חזרת להכרה".

* * *

לפני מספר שבועות חגג עמרם טוניק בר-מצווה. צביקה שרון מימן את רכישת הטלית והתפילין, וכמובן קיבל עליית שישי לתורה, וקרא את עלייתו עם כל דיקדוקי הטעמים. והכל בזכות תאונה אחת. תאונת השבת.

נשלם

לא

אך

תם